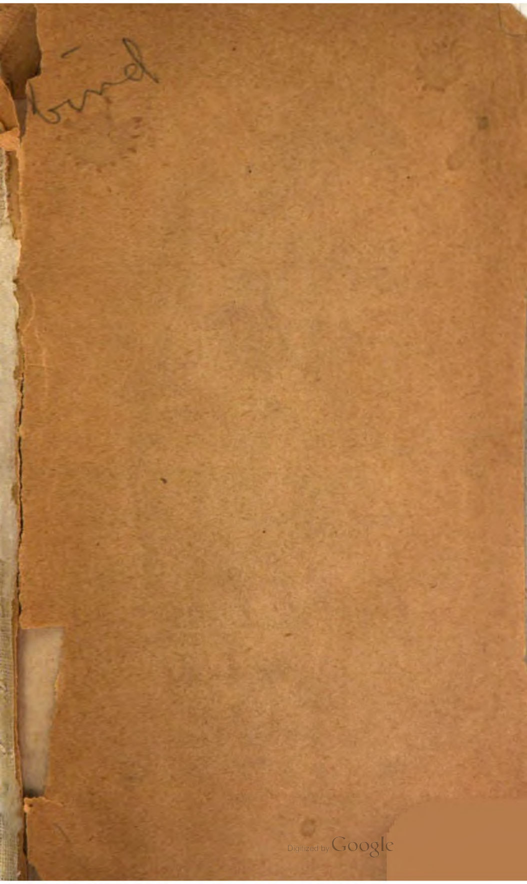

bind

ԸՆՏԻՐ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՐՔ

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏՂԱՅ
ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻ

ԳՐԻԳՈՐԻ

Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Ո Ս Ի

ՏՂԱՅ ԿՈՉԵՑԵԼՈՅ

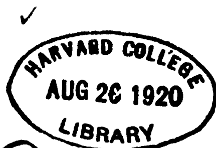
ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1865

HARVARD COLLEGE
AUG 26 1920
LIBRARY

ՏԵԱՌՆ
ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

Թղթոյն վարդապետին Գրիգորի Տուտէորդւոյն կոչեցելոյ ՚ի մայրաքաղաքն Հաղբատայ. գրեալ ՚ի Տէր Գրիգոր կաթողիկոսէ Հայոց, յեղբօրորդւոյ սրբոց կաթողիկոսացն Գրիգորիսի և Ներսէսի, որ մականուանեցաւ Տղայ անուանի։

ԱՐԳՈՅ *և պատուական յամենայն մատուցեալ բարեաց, որ ըստ աստուածային նախախնամողն մատակարարութեան բաշխեցաւ՝ ի բոլոր սեռ իմանալի և զգալի էութեանց,*

առաջին և Նախամեծարն յընտրե-
լեացն՝ վերագոյն և գերաշխարհիկ,
և պայծառագունացն գլխաւոր տե-
սանի խորատ: Սա որ անկելոցն ընդ-
նիքեամբ ախորժակաց մակացու, և
բարձրայօնակ գահերիցութեամբ
ընդ անհամեմատն աստիճանեալ
դասու, և զօրութեամբ յառաջ
խաղալով պաշտի յառանձնական-
սըն: Զկնի և 'ի նիւթեղէնսն, ուս-
տի առին զարգանալ բազմատեղն
հանճարոյն տեսակք· 'ի բանական և
'ի գործնական արհեստս զընդհա-
նուրս շարժելով, ոչ միայն զկելոյն
պաճարանս, այլ և առ գիտու-
թիւնս էիցն, և անհուն հմտու-
թեանց հասու գոլ բաւականա-
ցեալք իբրև պատշէն իմն և ճաճանչ
անեղին զօրութեանն կաթեցեալ
յարարածս:

Ըստ առաջնոյն՝ յաստուածային
իմաստակացն ընկալեալ՝ 'ի տըբու-
չութենէ Հոգւոյն, որպէս յոր-
դորէ զղեռաբոյս մանկունսն ըն-
դունել 'ի ծերագունից հարցն
զայս աստուածային և գերա-

հրաշ պարգևս․ Լուր որդեակ, ա-
սէ, խրատու հօր քոյ, և մա ընկալ-
ցես պսակ շնորհաց 'ի գլուխ քո․
և ամբարշտութիւն մեծ ծանոյց
ղայն անգոսնողացն զխրատ։ Զնոյն
[illegible]
և նախամեծար մարգարէն՝ հայր
սորէն՝ խնդրէր, խրատել յարդա-
րոյն ողորմութեամբ, և մի բարկու-
թեամբ։ Եւ Պաւղոս յետ գաւ-
նազոյն աւրբմանն 'ի տհաս տխոց և
յանգխտութենէ, յետոյ պատուէ
խաղաղութեան պարգևել աւէ՝
որք նովաւ կրթեցան անձամբ 'ի
ճշմարտագունիցն ասեալ։ Յաղագս
որոյ ընաւորեալ եմ 'ի խրատուէ
ոչ խուսափել, և յանդիմանչէ ոչ
հրաժարել․ և հաստատեալ եմ
թէ առանց սոցա ոչ ինչ գոյ ինձ
լինել կարողութիւն հասանելոյ
արժանեացն․ մանաւանդ զթագա-
ւորականն և զարքունի, զի մի իբրև
զչամռքելոցն 'ի հնազանդութիւն՝
կրկցեմ պատիժս․ այլ արդաքոյ մա-
հու և կորստեան փտանիցիմ։ Վասն
զի ուսայ կրկին ստանալ ծնօղս,
զմինն կենցս, և զմիւսն բարուցս կե-

լոյ. և ծանիցուք զառանձնականն յատկութիւն խրատուց յիմաստանոց ոմանց արտայայտեալ և ծանուցեալ, ասէ. Խրատ է բան բացատութեամբ գլխաւորեալ, յորդորելով յինչ, և կամ հրաժարեցուցանելով: Եւ խրատուս ոմն է բացատական, որպէս՝ Գէտք են ընչից. և ոմն հրաժարական, որպէս՝ Ոչ է պարտ զամենայն գիշերն քունել. և ոմն յորդորական, որպէս՝ Պարտ է յազգատութենէ փախչել. և ոմն պարզ, Մի հաւ քաղ. և ոմն շարադրեալ, Ոչ է բարւոք բազմիշխանութիւն, մի իշխան եղիցի. և ոմն առաւելահրաշ, Ոչ ինչ տկարագոյն երկիր սնուցանէ քան զմարդ: Արդ զանազանութիւն խրատուց զայս իսկ ծանիցուք, և զշահ օգտութեանն որ 'ի սոցանէ՝ ոչ անգիտասցուք. բայց նմին և զանգոսնողացն պատիժս:

Իսկ զաւ 'ի ձէնջ այժմու գըրեալքս ոչ այսպէս իմացայք բան խրատական իբրև 'ի ծերագոյն հօրէ, և 'ի Ճշմարիտ սիրողէ հեզ

մտօք և համբերութեամբ հոգւով, որովք
ծանուցէր տեղի բնակութեան, և
հանդերձեալսն տեսանէ և Հօր և Հոգ-
ւոյ։ Այլ Պետրոս ծանեաւք Հա-
ւատոց, զի յաղթելեաց մտաց էր, և
անձրևախառնեալ հոգւոյ, որ և այսուցիկ
չարեաց ճանաչէին մտաւորքն և կերպք
զանազանութեանն։ Վասն զի ոչ խորամա-
կան էր, այլ հրամանայողական. ոչ
խաղաղաբար, այլ խստաբարոյ. ոչ
ուղղագամ, այլ Թշնամանաւոր.
ոչ երանացեալ, այլ տառապանագա
մտօք. ոչ ըստ կանոնական զանա-
զանութեանն, այլ ըստ հաւանեա-
կացնութեանց փոխադրեցելոյ երկու զան-
գիտա ռամկա զրուցող գաւառա-
Թեանն յորդորոց՝ հանգերձ խնա-
ռաւ բնակչօք. յառաջ մինչև ցը-
գլուխ երևելով'ի միջի գոյա այր
փառացի, և շքեղ երբեմ զարդարակա-
կանն զայն հաւ սրբոցն՝ և զբանս
անսպառ և անպարգեւոյս կարգապա-
լով գրչագրութեամբ երբեմ զոր-
գեա և ասանից դարութեան։
Կարծեա և զենք այսպիսիս անանս
զող. և չզանազանեալ յերկնահանե-

դէտ աթոռոյս և աթոռակալէս , և որք զգուշաւ իցեն պարահայ-եացք ոմանք, անգիտացեալ զանձինս և որ 'ի քեզ իցեն հոգեւոր պար-գևք : Ու գտանիս պատժապարտ ընդ անարգողացն զծնօղս իւրեանց. որ թէ 'ի կամակար մտաց , և 'ի Ճշմարիտ գիտութենէ ածար յայս , հայեաց յանձն քո , 'ի քեզ ինքն հայեաց . զքեզ ծանիր . ուսիր ոչ գոյ այլ ինչ մեծութիւն քան զծա-նօթութիւն անձին , որպէս ուսանք յիմաստնոց : Իսկ եթէ յոչգիտու-թենէ անձին, և 'ի զբաղեալ մտաց, Հաւանիմ և ես . զի որոյ աչք և տեսութիւն 'ի գլխոյն իցէ, և առ գլուխն , ընդ խաւար ոչ գնայ՝ գայ-թակղելով և բախելով 'ի կոշտից Ճանապարհին . և առ այս դարձեալ պարտիս նայել 'ի քեզ ինքն : Իսկ եթէ այսոքիկ ոչ իցեն պատճառք եղելոց իրաց , ապա յայտնի տա-րացոյց տայք, եթէ հեռի էք յամե-նայն գիտութէ հին և նոր կտակա-րանաց . մանաւանդ թէ և աստուա-ծային սուրբ հաւատոյս կանո-

նականն սահմանքն ոչ գտանիցին՝ ի միջի
ձեր. և ոչ ներգործեն սահմանեալ
դեղօքն իբրև զճարտարս 'ի բժըշ-
կաց՝ զոմանս խարելով, և զոմանս
կտրելով, և զայլս ոմանս կակղա-
գոյն սպեղանեօք բժշկելով. զոր ե-
թէ լուեալ էիր աստուածաւանդ
տաւիղն, եթէ Զիշխան ժողովըր-
դեան քո մի՛ հայհոյեսցես, ապա
թէ յանդգնիս՝ մահու վախճանեա-
ցիս, կարծեմ թէ ոչ հրամայէիր
մեզ անկանել, ուստի Տէր ետ զմե-
րանսատելն. և այն առաջի ռամկաց,
և անքնին մտօք, և առանց կանո-
նական հրամանաց և դատաւճռի.
կամ յափշտակելով քեզ ինքեան
զայս վիճակ տիրաբար, և կամ մնալ
առանց գլխոյ և առաջնորդի, և ե-
րևել վատթարագոյն քան զքաղս,
և զխորդս, և զաքաղաղս, առանց
գիտի և ձայնատուի ննջել և արա-
ծել. մնալով զօր առանց զօրավա-
րի, և քաղաք առանց քաղաքա-
պետի և օրէնսդրի. զոր և ոչ յար-
տաքնոցն ոք պատշաճ վարկաւ՝
զայս իր յանդգնութեան համա-

բերել ։ Որպէս և առ աթենականն կաճառս իմաստասիրաց Սողոն ոմն օրէնսդիրք, հաստատապէս և ի խելոք-պաս օրէնսդիրը ընկերակցականն ա-ղին ։ Իսկ ոչ ՚ի հնադարեանցն միայն, այլ արդէն և ՚ի նորաւելերաս խորի համեմատես պատրաստիկ ունել ՚ի յաւէժ զամենեցուն աստուածայնոյ քա-ղաքին այս քաղաքագիտեա, որ բա-ւական լինի լնուլ զայս քաղաքը բերրապատրաստիկ պայծառութեանցն հանդիսիւք, հասարակական կար-գադրութեամբ բանական և գործ-նական արուեստիւ աստուածա-հաճոյ և անարատ կրօնիւք զբոլո-րեց ընթացս անարատ պահելով ուղիղ և անյեղ վարչութեանն ե-րասանակօք ։ որով ծաղկի արդա-րութիւն՝ աւանդեալ զմոլարոյս ախտն անիրաւութեան ։ աւազանին կուրացուցանող կաշառք ։ փայլեն անաչառ ճառագայթք ։ ընկերի ստութեանն յաւակնութիւն ։ յա-ռաջեն ռահք ճշմարտութեան ։ և այս ահա քաղաքայոյն է, զի իր որ աստնց խնամողէ է՝ աղաւրոտի ։

Պարտ է ունել զատաւորին դասա-
ցուցիչն, որով կառավարեալ ամենայն
պատահին ամենայն ժամանակի բարւոյ.
որպէս առուն ունի պատճառս զգե-
նոցին, նաւավարութեան՝ զնա-
ւաստակն, անդրէն՝ զքաջողական ա-
րուեստաւորն: Աւասիկ և 'ի սկզբ-
բանն առաքս այսպիսի նաւախաղաղու-
թեան կենդանանալ զմարդն՝ ա-
րի զաստուածութեամբ յաղթահարել
զըստագաանեալսն խորախ. որ թէ-
պէտ և բազմահնարակ իմն թուի
առ կարծիս, այլ յուսալի է յե-
տրառութ զնեմն սկզբանց բնաշար-
ժեալ 'ի կարգս առատաձայնին
[illegible] հասմա-
րանս մինչև 'ի յանկարծամ՝ զհամար-
ստեալ վարել անձնարար և Հզմարտա-
դոյն աստանեայ 'ի զորս, և չու-
նել յանձն զխորհրդականս քան զր-
հեշտանալիս պատրաստ առ 'ի բազ-
մաց օրինաց օգտակարութիւն, ոչ զար-
տաքուստ պատմին, և ոչ զներքս-
[illegible] զխրատութիւնս:

Արդ եթէ զառ 'ի մնձին այս-
պէս լուար, և հաստատեցեր 'ի

Ճշմարտապատմունեց ումանց, որով և վկայեցեր մեղանաւ 'ի գրութենէ ձեռին քո, այժմ ընդէր հրամայես մեզ անկանել և լալ: Ապա թէ այլապէս խորհիս առ կարծիս մտացդ, և առ փոփոխ բնաւորականիդ, ոչ լինել մեզ ըստ նմանութեան առաջնոցն, յորոց ընկալաքն և ուսաք. կամ թէ փոխեցաք ինչ անտես առնելով զոր 'ի նոցանէն և յայլոց իսկ սրբոցն ընկալաք, լուաք և առաք նորաձև ինչ առնելով անձնահաճ կամօք, այդ մի ինչ անկցի 'ի սիրտ քո:

Ծանիր կարծեցեալ սիրելի, զի յառաջ ընդհանուր բարեփառութեան պարունակող Ճանաչիւր սուրբ և երկնահանգէտ աթոռս. և այժմ առաւել ևս հրաշափառ աստուածային և մարդկային. անըստգտանելի արգասաւորութեամբն յօրացեալ յերկակայս կենցաղոյս խնդամիտ փափկութեամբ: Զայս ոչ կամաւ յափշտակեալ ցաւալից մտաց ծնունդ. մի կարծեսցի անուղղայ երևել ինչ իբր թէ երկուց

ընդակցութիւն սուղանեաց կարո-
տելի գոլ: Այլ թէ տացի կանգնել
գերապարծս իշխանութիւն 'ի մե-
րայ քո աստուածայնովքն, ապա
ունիս տեսանել բառացի չքնաղե-
րութեամբ հարստացեալս զմեզ առ
քոյդ աղքատ մտածութիւն. որովք
մեցի քեզ աղաւաղել իբրև զաւա-
ղաբեր սուրհանդակ հակակայիւք
բարբառոյն ընկճեալ՝ անձեռնհաս կան-
գնել զլքումն քո, միայն անօգուտ
զզջմամբ 'ի չափանցելի աղաչանա-
նացն գնեցիս մասին. և զատանեցիս
պարտեալ առ թշնամանասեր կամս
քո ներհակացն հանդիպմամբ:
Վասն զի զտանես զսա ուրեմն բու-
ժօղ առաջնորդ ունել զայսր աս-
տուածային քաղաքի չքնաղութիւն
յարադրուարձ բերկրանօք. և եթէ
դու ըստ առաջին հաւանականացն
կամիս զտանել պատճառ անկման
և գլորման, ասա պատակ պայծառու-
թեան և յաղթութեան պարծանք:
Եւ եթէ այդր խորոխտումն մա-
հաթոյն և ամօթալի դասալքու-
թիւն կարծես, ասա յոյս խնդա-

ցուցանող, անհուն փառաւորանու-
թեան և բարձրայօնակ՝ անգրու-
թեան: Այսպէս թէ ընդդիմանկէին ըղ-
ձողոր զօրավարժեցելայն քոց բերեն
համեղանականակ, ուրեմն բարեհաճեալ
ձոխութեան համաաաար նմին ունել
ըհեշտաւորին. զոր ոչ արհամարհա-
նաց անեն փառաւորեալ է զյանձնաւէ-
տութեանն համբաւորակ, և զյերրա-
պատիճ շնորհ առ անձնայն բարե-
փառաւորեանն հանդիպութք. զի ե-
թէ 'ի զուտ տան՝ ալեայք էն խնա-
մածոյն, քանզի եա յաղնութուրփ
հօրայս. և եթէ 'ի աստուա ծողովե
ռամկաց աղխատյանանն անեառաչք և
վերաստեառաչք, որչափ եւ առասեղ
առատութածայնոյ մայրաքաղաքին. և
թէ ոմն շահի եա առ Ճշմարիտ
խորասառ, քանզի եա հոշակաւոր
հրաշահանդաւէտութեան յաղութոց,
յորում զեռան յընդհանուր ախե-
ղեր բողոր անեասկք բարերաց և
շարերաց. դու զխնդրող հրամայեա
մեղ այժմ անկանել և լսել: Զոր
եթէ անխառնվատակր մտօք լսա աա-
տուածայնոյն յաւզմանց Նայերգի

յայս երկնահանգէտ աթոռոյ դի-
տաւորութիւն, և յորոց քաղա-
քավարի, զատանիցես զսա անփորձ
'ի բանից, և 'ի չարագոյն յուզմանց՝
պարփակեալ ողջոյն անեղին ան-
դրդուելի ամրութեամբ. և ան-
ոստգամանելի ընդդէմ նախանձոտ
կամաց, գիտելի Տեառն յառաջ
քան զլինելն յարգանդ սրբեալ, և
նախ քան զծնանելն մարգարէ,
չ 'անարգ, այլ ընդունելի և յիւ-
րում տան, և 'ի բոլոր սեռս. որ
և 'ի բացայայտեալ բարեփառու-
թեանս պատուոյ, փախստական
եղեն ծանրատաղտուկ հնազան-
դութեանն լծկանք. և ազատու-
թեանն բերկրանք զհասարակացն
հաստատեցին ուրախութիւն՝ յաւե-
ուածով և յագմամբ ըղձակերտե-
անել 'ի յապառնիսն անըստգտա-
ելի հրճուանացն խնդութեամբ
անգայթ և յարազուարճ յառա-
ելով զկենցաղին հոլովս. որով ե-
ւելապէս խոստովանեալ ճանա-
ի բարեհամբաւ փառաւզան ըստ
սաստաւորութեան հնագունացն,

յանդգնիմ ասել, թէ ես ստացեալ, ըստ մակեդոնականին Աղեքսանդրի, և ըստ մերումս հռչակելոյն Սողոմոնի . որք յերկրաքանչիւր մեծաւքն ստացեալք . միայն զԱղեքսանդրայն ունել եսանդնոտ խոնամածութիւն, և միւսոյն յԵրուսաղէմ ջերմեռանդոյն շինողութեան ըզհանդէս . ըստ սոսկաւոր խորասականն ձայնին ընդհանուր հնչմանցն՝ շյուրջակամն բացատրելով ըստն հանձարեղին՝ խակապէս . և սասուգարար ստանալ զբարեպաշտութեան ուղղափառութիւն : Եւ այս սու 'ի ձեռն ոչ է ծածկեալ իւիք, թէ ոչ անձնահաճ կամօք և ոչ զօշաքաղութեամբ բանագրօսեալ ձեռնամուխ եղաք և ածաք յայս ստասաստուածութիւն և ստորասաքելի պտուղ : Զոր եթէ կարծեսցէ ոք մանկամանրդակ և չարակնեօք մտօք, և ոչ ճշմարտիւ, այլ 'ի կամելոյն Տեառն, և 'ի տուչութենէ Հոգւոյն, և 'ի բոլոր խոկ սեռախս յօժարամիտ կամաց, մանկաւանց թէ և 'ի ձեռ խուկ . հաստատատեալ 'ի վերայ անշարժ վիմին հաւա-

տանելոյ, և պատրաստականալ կամ դէմ յանդիմանան, զի ամենայն որ զք հարցի ընդ միմեա ընդ այս, խորասա-կեացի և վերցուցի, և յայր մերայ անկցի, հասուցէ զնա կերակ զփոշէ:

Եւ արդ՝ իր, որ այսքանիներ առհ-մանկանութեամբ առաջեալ՝ երևե-լեօք և անմերկութիւք առանձինն էր հաստատականաց երկնի և երկրի հա-մանդամայն ուրախարար, զանգապ-դատելի երջանկութեան երթեալ տարրու անուն, ո՞վ որ անա զընդ-դէմն խնչ՝ և ոչ զհաւանականն յե-րևա ընկերեցէ խոստովանութիւն. և զուբ զառաջինն հրամայեցիք մեզ, եթէ զիշեր է և երեկոյ, և'ի մեր-ջինս նկատել և լսել:

Արդ զի՞նչ առ այս. ո՞չ հերկեա-ցուք և ո՞չ սերմանեսցուք. ո՞չ զնա-ւելոյն առաջ կալցուք զգործ. լսեցէ՞ և խրատէ՞ր պատերազմո-ղին յօժարութիւն: Այլ ծնանդր, միթէ ո՞չ ունիցիմք վստահութիւն 'ի միոյն ամբարել զբազմապարկերուն արմտիս. նա զի և նուաղին հե-ռաստանելոյ և անդադաղքն բե-

րակքն ոչ լինել զբազմաժողով խռն-
ջոյլն փափագ: Գուպարայաղթ
նահատակք ընդ նիզակաձօձ խրոխ-
խուսանացն զօրաւորագոյն բար-
գաւաճանացն՝ ոչ ժառանգեն մեծ
ապարանս: Այս յայտ իսկ է եթէ
'ի զուր վաստակեցաւ Պաւղոս, և
'ի զուր և ունայն նաւակոծեցաւ,
և անվաստակ եղև 'ի յարբամանէ
հնգից քառասնիցն՝ 'ի հարկանո-
ղացն ընկալեալ. մնոտի էր յոյս
նորա 'ի ձաղանս կատականացն և
'ի քարկոծմանն: Ի զուր աշխա-
տեցաւ և Պետրոս, և ոչ ուղղեցան
ոտք նորա 'ի գնացս՝ ընդ որ խորհե-
ցաւ և արար: Ընդունայն են քա-
րոզութիւնք նոցա. ընդունայն ա-
պա և խաչն, և որ 'ի վերայ նորա,
զի ոչ եղև խաղաղութիւն վարդա-
պետաց, այլ խռովութիւն և աղ-
մուկ: Եւ սուտ էին խոստմունք
նորա առ Պետրոս, թէ և 'ի վերայ
այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ,
և դրունք դժոխոց զնա մի՛ յաղ-
թահարեսցեն: Արդ յաղթահա-
րեցաւ և կորեաւ. զի ոչ է եկեղե-

ջի, այլ այր աւազակաց. ոչ է մկրտութիւն 'ի Թողութիւն մեղաց, այլ միայն 'ի լուացումն ջրոյ: Արդ ուրախ լեր Պիղատոս, ցնծացէք և դուք դասք քահանայապետաց՝ Աննա և Կայիափա, վասն զի ոչ սպանիք տէր, այլ մոլորեցուցիչ. ոչ խաչեցիք Աստուած, այլ գող և աւազակ և խռովարար. ոչ հովիւ քաջ, այլ վարատօղ ոչխարաց: Սուտ է որդին որոտման, և եղբայր է որդին Տուտեայ: Եթէ այն այր աւազակաց, աւազակապետ Քրիստոս. եթէ այն մոլորութեան տեղ, մոլորեցուցիչ Քրիստոս. եթէ այն տեղի կորստեան՝ կորուսիչ Քրիստոս. զինա հանապազ քարոզի անդանօր. և նորայն ծաղկէ ծննդականութիւն, և հաւատ և յիշատակ անուան նորա. կատարի յարաժամ անարիւն զենումն 'ի Թողութիւն մեղաց հաւատով մերձեցելոցն և ընդունողացն: Եւ եթէ ոք լրբենի դիմօք և մոլեգնեալ ախտիւ յանդգնի կոչել զնա այր աւազակաց, 'ի յաստուածախօս

տուեալն յանդիմանութեան հրաշա-
բեմք զայնոսիկն, և ՚ի բաց վարեսցէ
իբրև զԹշնամին Աստուծոյ և եկե-
ղեցւոյ նորա. և փոխանակ այնո-
րիկ անուանեմք զնա լեառն սուրբ,
և քաղաքն Աստուծոյ կենդանւոյ հա-
ւատար մերոյն Երուսաղէմի. հարս
նորան անմահ փեսայիւն Քրիստո-
սի, չնմեալ խնամատութեամբն Հօր և
ճշմարիտ պատկերին Յիսուսի. մայր
ծննդական որդւոց արքայութեան
կերակրիչ և դարմանիչ առատա-
գոյն կերակրովք արժանաւորաց և
անարժանից, որպէս և բնութեամբ
քաղցր՝ շնորհաց և պատուաշնորհաց.
և զարեգակն ցօղախառն հեղու ՚ի
վերայ արդարոց և մեղաւորաց՝
լուսաւորելով և զովացուցանելով
՚ի տապախառն մէգէ չարին:

Այլ զի գրեցէք, թէ անիծեալ
տումարն երկարանակին Լևոնի. հար-
ցանեմ աստանօր թէ զինչ է տու-
մարդ, և զինչ է երկարանակդ ա-
նուն. հայերէն, թէ յունարէն, և
թէ պարսկական գենիւ և ուսմանաւ,
ըստ գաւառիդ բերման: Լևոն մեր

անդամնոց բնակեցաւ յերկրում. եւ կամ զինչ այն երկոցուն էին, կենդանիք եթէ անկենդանիք. հոգեղէնք եթէ մարմնեղէնք:

Ղեւոն հռոմայեցի էր ազգաւ և զաւհերբէցութեամբ. և 'ի Հռոմ երկուք լուսաւորք են աշխարհի՝ Պետրոս և Պաւղոս, 'ի նոսա զկնորդ բնակեալ Ղեւոն, կամ արծիլ օրինակաւ: Իսկ եթէ նոքա 'ի նա բնակեցան աստուածային զօրութեամբն և Հոգւովն՝ կարելի է. այլ ոչ աղարտելի: Եւ եթէ յայն սակս է անխծեալ, կարծեմ թէ և նոցայն զամփոփարան՝ է այր աստուածակաց. և որ 'ի նմայն են հանդուցեալ՝ զօղք և աւտարականք. և այս լաւ առ 'ի մէնջ բանին:

Իսկ աստուածայնոյն անուն 'ի մարմանոյ աղէին լեզու, թուի թէ զհամարողականն զնէ թիւ, և զմանաւանդկարգարականն, և զնորա առ այս չունելոց իրք. թուի թէ և ոչ և որ նոցայն են: Իսկ առ այս Անանիա և Անդրէաս՝ բազմամէնայ զօրութեամբ ձայնեցին. յաւելորդ և զնոսա յա-

նէծս։ Թուի թէ այս 'ի փաղնջաց հեռէ, որպէս պատմէ նոյն ինքն Անանիա յաղագս անբարեսէր ազգիս՝ տրտնջմամբ, առ որս ոչ պատուի գիտութիւն, այլ անձնահաճ կամք։

Այլ զի ընդ բազում բանս ձեր կարկատուն և սատայօգս անցի, և նայեցայ ուշիմ մտօք, և ոչ տեսի 'ի նոսա ծաղկելի և անուշահամ պտուղ, ոչ արգիւնաւորեցաւ առ մեզ. քանզի յեռանդնոտ և 'ի փայլակնացեալ սրտէ յառաջ բերի վիճաբանութիւն և կռիւ, որպէս և վկայէ Ճշմարիտ բանն տեառն, եթէ Ցաւելուածոյ սրտի խօսի բերանն։ Եւ այն՝ եթէ ոչ գոյ հրաման գլխոյն և առաջնորդին ժողով առնել եպիսկոպոսաց և վարդապետաց, և պարապել աստուածայնոց բանից քննութեանց, շահել և շահեցուցանել զնոսա, և ոչ սահմանէն զայն կանոնագիր հրամանքն, այլ 'ի հեռաստանէ հաւատալ ըստ առ որ Թումայի բանին. վա՛չ ծերունի ծնողիդ, ոչ իմ, այլ որ հարազա

տուԹեամբ բերէ զնմանութիւն հօրդ ։

Դարձեալ այլ ինչ անպիտան դատք շարադրեալ ՚ի բանս ձեր, սեփհականելով զձեզ ինքն Ճշմարիտ տնտես տանն Աստուծոյ. և հաւաստարեցիք զնոսա այլոց ոմանց խոտելոց, որ կոչեցաւ գայլ. վասն զի գայլաբար օձտեաց զհօտն Քրիստոսի, և այսու նմանեցաւ Պետրոսի վիմին հաւատոյ. վասն զի և նա գայլ գոլով օձտօղ հօտին Քրիստոսի, յաւելիք զնա և կրկին քաղաքաց քաղաքացի անտիոքացի աղէքսանդրացի. և զԴէոսկորոս հաւասար Քրիստոսի փրկիչ ժողովըրդեանս Հայոց արեամբ և խաչիւ. և առ այս՝ վա՜յ, և առաւել վա՜յ ։ Թուի ինձ սատանոր եԹէ վերահասու իցես ամենայն ժամանակագրաց և պատմութեանց ։

Իսկ ես ոչ եմ փրկեալ արեամբ Դէոսկորոսի, այլ միոյն Քրիստոսի. և ոչ եմ օձտեալ ՚ի գայլէն Պետրոսէ, այլ ՚ի Ճշմարիտ հովուէն փրկեալ ՚ի գայլէն, և ժողովեալ ՚ի

խաղաղարարն փարախն քաղցր հովուութեան զի այսպիսի հրաժեշտ սիրոյ վառող ուրեմն 'ի տէրունական ճշմարիտ տուաւ բանին մարդկայնոյն քննութեանս, եթէ Այսպիսի սէր ոչ ոք կալցի, զի զանձն իւր դիցէ 'ի վերայ բարեկամաց՝ ըստ աստուածաբանականին յանդգամանաց՝ զգոյշ ուրուք պատրաստ հատուցանել. զի ոչ գոյ մարդ արդար առաջի Աստուծոյ։

Դարձեալ շարունակեալ 'ի բանսա ձեր, զի անուանեցէք զնոսա Նեստորիոսք, և հաւանեալ Եւտիքէ զի՞ւ ապաքէն, և ստամբակեալք 'ի սրբոցն, և յաստուածադրեալ կանոնաց. որով պատրաստարել չնոսա պարտ վարդապետք. և թէ էր, և ընդէր հնար՝ նոցին որով հաստատել զգլուխս նոցա. և այս բանասար թշնամութիւն 'ի վաղուց հետէ զատանիւր 'ի նոսա, եթէ այժմ 'ի սկզբան գրոյս մերոյ բուռն առքոյդ միտս։ Կարծեմ թէ այսու ոչ աշակերտին Պաւղոսի, որ ասէ թէ, խնդրեսջիք զի անմեղ մարդիկ կեցցեն, և 'ի զխուութեան Ճշմար-

ստուգութեան եկեղեցւոյն: Նոյն դարձեալ՝ եթէ կամիմ զի լինիցին ամենայն որք խորհին զնա. և դարձեալ՝ թէ խնդրէին նոցա լինել ՚ի Քրիստոսէ վասն ըստ մարմնոյ ազգատոհմին իւրոյ: Արդ ապա զնա զի՞ խնդրես ապաստանել. մարդ է՝ արարած Աստուծոյ, և թէ մոլորեալ է, դարձո. եթէ վիրաւորեալ է, ապաքինեսցես զդա. Քրիստոսականութեան լեր աշակերտ, և մի՛ Սատանայի. Դատաւորդ՝ թէ և ստատասանա-համար, բայց օրինօքն՝ և ոչ Քրիստոսաւ, որ ծանր դրեաց և ընդդէմ ՚ի Բերդապահն: Մի՛ ՚ի կարծ դատեսցես, և մի՛ ըստ մարդոյ յանդիմանեսցես. չէ նա նեռաւորին, և ոչ եւաւ քաղաքացիք՝ հակառակիցք ըմբռնեալ ան-անձինս: Այլա եթէ ոք յանդգնի և անձնաահամ կամօք ըստ մարդոյ դատել զնոսա յայս, անէծքն որ ՚ի նոցանէ ընդդէմ պղծոցն այնոցիկ՝ ՚ի գլուխ նորա կուտեսցին:

Դարձեալ դարձեալ ՚ի գիրս, զի բա-զում անգամ պարծանս գրեր ան-ձին քում, և խոստացար ճառել յաղագս անձին միաւորութեան

Բանին և մարմնոյն. և թէ որպէս եկին առ միմեանս անշփոթելի բնութեամբ և կրիւք. և յետ բազում խոստմանց յանգ և յաւարտ հաներ միով բանիւ՝ արկանելով զանձինդ 'ի խորս կորստեան աղիտացն և անհաւատիցն, ուրանալով բովանդակ զմարդկայինս բնութիւն, և յոչէութիւն փոխելով: Որ թէ և կամիս ձեռնարկել՝ զքոյդ կարկատելով հերձուած և տկարաբանութիւն, անկարելի մնաս. առնելով տառանօր ստութեանդ. քո վկայ զմեծն Մովսէս: Սնոտի այլաբանութիւն՝ օտար եւրիչ յամենայն գիտնոց. կարծելով եթէ մեք եբրայեցերէն ոչ գիտեմք, և կամ թէ ոչ իմանամք եթէ զո՞ւմ արդեօք բանս 'ի բանաստեղծաց պատրուակես ընդ Մովսեսիւ: Եթէ մոլորեալ ես՝ առ յինէն ընկալ. վասն զի իմաստասէր ումն յունական՝ Արիստոտէլ անուն ստագիրացի ազգաւ 'ի Քաղքիդ գաւառէ, յորժամ էառ 'ի պատմել զբնութիւն արարածոցս տարրորէն փաղաքութեամբ

բաժանելով տեսան առողջութեանցն բայիւք, յաղագս գոյացութեան, յաղագս կենդանութեան, յաղագս քանակի, որակի և որակութեանց և այլն, յանձն, 'ի ձև, 'ի տեսակ, 'ի քանակ, և յորակ, յընթակայ, և 'ի ննթակայում, բայց ոչ զմարդկայինս ուրացաբնութիւն. այլ զաստուածայինն ջանաց փոխարկել յանձն՝ յաղագըս անօսրութեանն. և զի թափանցանց ումի ընդ ամենայն էքս. որպէս սոյն Արիստոտէլ, և Դիոնարքոս՝ անգոյ սասացին զանձն. զոր և ոմանք յեկեղեցականաց այժմ ջանան կարկատել՝ ոչ բնութեամբ միանալ բանին Աստուծոյ ընդ մարմին, այլ անձնաւորութեամբ. և վկայ զսոյն խսկ զԱրիստոտէլ ունելով, զի թերեւս այսու կարասցեն 'ի մի բնութեանն բան ածել զնա հարկաւորաբար. որպէս և դու այժմ ջանաս զմարմնոյն ուրանալ և կորուսանել բնութիւն, և նորա զաստուածութեանն. որովք կարծեմ թէ և երկոքեանց սպալէք 'ի

Ճշմարտութեանն պատգամաւորէ։ Սա
որ յանդիմանէ զգեղ երջանկին և
սուրբ վարդապետն Յովհաննէս ի-
մաստասէր և ուղղափառն՝ առանց փափա-
գելոյ 'ի բնութեանց անուանէ, ընդ-
նմին և յերկուցս ասելոյ, և ո՛չ զի-
ասես եթէ մարմին ասելով յեր-
կուսին 'ի նորայս բնութիւնս, յորոց
միաւորեցաք։ Արդ զնոյնս՝ որովք բա-
րեպաշտեալք կարծես, հակառակ
ընդդէմ քեզ եղեն։ Զմարմինն՝
մարմին Բանին ասելով, և զԲանն
ասացեալ մարմին ունել, զի՞նչ
այլ ինչ թուեցիս ասել՝ եթէ ոչ
երկինս։ Եւ դարձեալ զԲանն 'ի հօ-
րէ ասելով զհօրն ասացես նմա ըզ-
բնութիւն. իսկ զմարմինն 'ի մարդ-
կանէ ասելով, զո՞ր ունել ասես նմա
բնութիւն, եթէ ոչ զմարդկան։
Բայց կարծեմ թէ կամիս և ոչ մար-
մին Քրիստոսի ասել, զի թէ զմար-
մինն Ճշմարտութեանս խոստովա-
նեիր ունել Քրիստոսի, և զայն 'ի
մարդկանէ և մարդկային, զնոյն և
բնութիւն մարդկային ոչ արգելեր
խղճէիր ասել։ Քանզի նոյն է մարդ-

կայքն մարմնոյն ունել Քրիստոսի, և բնութիւն մարդկային. և զի Քրիստոս առանց միաւորութեանն ոչ առ Քրիստոս Յիսուս, այլ Աստուած բան, որպէս և առաջին Բանակ լինի ասէ. Զի թէ ասիցէ ոք զմարմնոյն բնութիւն Բանին, և զԲանին բնութիւն մարմնոյն, անփոփոխութեամբ լինին այսպէս ասացեալքն: Իսկ եթէ զմի և զնոյն Քրիստոս յերկուց խառնակմանեցիս ասել բնութեանց, այսինքն աստուածայնոյ և մարդկայնոյ, ընդէ՞ր արդեօք զարհուրիս, և զայրանաս, և այլանդակս և հայհոյէս շարադրութեամբ զբարբարոսաշատաց պղտորես զանձնիս: Քանզի ասեմք 'ի Հօրէ ծնեալ անմարմին էր, նոյն անձնաւորեալ 'ի սուրբ կուսէն. և որ 'ի Հօրէ բնութիւնն էր, նոյն բնաւորեալ եղև յարգանդի կուսին. և սակայն գոհութիւն Աստուծոյ, որ յայտնէ զխորս խաւարի, և հանէ 'ի լոյս զստուեր մահու: Արդ զիա՞րդ անձնաւորեցաւ 'ի կուսին՝ անձն Բանին. Թողում զեր գոյութիւնն՝

յայլո՜ւմ գտաւ գոյութեան, որպէս Պանդորոյն ասէ, եթէ յիւրումն նմանելով զերևութականն միայն զձևն զինքեամբ արկաւ, առաջօք և ձևով և եթ ցուցեալ զմերն 'ի կուսէ․ որպէս Եւտիքէսն երկրորդ յիմարաբար բարբառի ասելով․ խոստովանիմ զբանն Աստուած յարգանդի կուսին կերպացեալ, տպաւորեալ 'ի պատկեր և 'ի ձև մարդոյ եղեալ․ այլ ոչ եթէ յարարածական բնութենէն ինչ յինքն խառնեաց․ քանզի անխառն է աստուածութիւնն և անյօդ։

Տեսանե՞ս, ո՛րպէս համաձայնք ամիմեանս գտանին յամբարշտելդ․ դու ասես, 'ի Հօրէ անձնն որդւոյ անձնաւորեցաւ 'ի կուսին․ և նա ասէ, ոչ ինչ խառնեաց 'ի կուսէն յանխառն աստուածութիւնն։ Եւ եթէ ոչ գոյութիւն ինչ անձնաւոր զմերս 'ի կուսէ ընդ ինքեան միաւորեաց բանն, զի՞նչ ինքն զինքն մարդ և որդի մարդոյ անուանեաց․ զի՞նչ և տղայ երևեալ խանձարրապատեցաւ, և կաթնաբոյծ եղանիւր․ և

առ կատարելութիւն 'ի վերընթա-
նայր առանձնամբ հասարակի՝ ըստ մեծին
Աթանասի ուղղափառ դաւանու-
թեան. Որքան ինքն, ասէ, հրամայ-
եաց՝ զբնութիւնն յինքն կատա-
րելով ընկալաւ. որքան կամեցաւ.
այս է ծննդեանն 'ի կնոջէ, առանձին
հասարակի, ամաց թուոյ, աշխատու-
թեան, ծարաւոյ, և քաղցոյ, և
քնոյ, և տրտմութեան, և մահու,
և յարութեան. Այսոքիկ ամենե-
քեան՝ նմանութիւնք և երևոյթք
թուեցին քեզ եղեալքն 'ի Քրիս-
տոսէ, թէ ճշմարտութիւն. Ապա
եթէ է ճշմարտութիւն, որպէս և
է իսկ, քանզի անհնար է անսուտն
Աստուծոյ ստութեամբ իւիք կեղ-
ծաւորել 'ի գործս իւր, զիա՞րդ իշ-
խես ասել զաներևոյթ և զանմար-
մին անձն որդւոյ մարմնաձևապէս
անձնանալ յարգանդի կուսին, եթէ
ոչ զկատարեալ մեր բնութիւնս 'ի
կնոջէ յինքն ընկալեալ, ընդ ին-
քեան միաւորեաց բանն Աստուած
առաքեալ 'ի Հօրէ.

Եթէ այդպէս առնեմք, ասեն, եր-

կուս լինիմք ասացեալ զՏէրն, և եր-կուս բնութիւնս: Դարձեալ փախ-չելով ՚ի սնոտի երկիւղէ՝ ՚ի մեծա-գոյնն անկանիս չար: Եթէ յեր-կուց ըստ բնութեան ոչ կամիս ա-սել զմինն, կարի յոյժ չարաչար ըստ բնութեան զմին գտանիս ասա-ցեալ բնութիւն: Այլ անմարմին բնութիւն աստուածայինն Բանին՝ զմարմնական բնութիւն ՚ի կուսէն ընկալեալ ընդ ինքեան միաւորեաց. որ է ըստ բնութեան յերկուց՝ աս-տուածայինն և մարդկայինն. իսկ ըստ միաւորութեան՝ մի: Զի եթէ այս երկուք գեղեցկագոյն հաւատոյ ոտիւք առ ճշմարտութիւնն ՚ի վեր կանգնեալ ոչ հաստատիս, առ որ և յենուցուս առ մինն ՚ի նոցանէ՝ կաղ գտանիս առ խոստովանու-թիւն ճշմարտութեան: Այլ կա-տարեալ՝ ըստ իւրաքանչիւրոցն դի-տելով զերկուսն, ըստ միաւորու-թեան՝ մի կատարեալ, մի Տէր, և մի որդի Աստուծոյ խոստովանելով, որպէս սուրբն Բասիլիոս ասէ. Եր-կուց գոյացութեանց կատարելոց միաւորութիւն:

Արդ յայտնապէս հրատարակեցար յաստուածայնոց բանիցս դիտաւորութեանց՝ արտաքոյ գոլ քեզ ճշմարտութեան ճանապարհին, յԵւտիքէին և 'ի Պանդորոսին անկեալ ախտ, հիւանդ և հերձուած չար։ Յաղագս որոյ խորհըրդակից լինիմ քեզ իբրև ճշմարիտ բարեկամ՝ զգուշանալ անձին, և խորատեալ աստուածաւանդ տառիցն սրբախօսութեամբ՝ սթափիլ յայդպիսի մոլորութեանց։ Եթէ զԱթանաս սուրբ քեզ սփոփականեցեր, ևս ընկալ 'ի ձեռս գիր նորա, և ուշիմ մտօք ընթերցիր 'ի սկզբանէ մինչև ցկատարումն. մանաւանդ զբանն՝ որ յաղագս Որդւոյ յայտնութեան և մարմնաւորութեանն գրեալ է այսպէս. Որք շահէր մեր Յիսուս Քրիստոս ոչ յԱստուծոյ և 'ի մարդոյ մի խառնմանեին, որպէս և գրեալ է յաւետարանին՝ յԱդամայ և յԱստուծոյ, ասասցեն, զիարդ որ 'ի կերպարանս Աստուծոյ է Աստուած՝ առեալ զկերպարանս ծառայի կարծեցին,

կամ զբանն՝ մարմին եղև և բնակեաց 'ի մեզ՝ իմացան. քանզի որ ասաց թէ Բանն մարմին եղև, ասաց թէ ինքն զանձն իւր եդ վասն մեր. արդեօք որպէս բանին փոփոխմամբն կրեալ 'ի մարմնոյ փոխադրութիւն կամ որպէս ցուցումն ինչ արարեալ մարդկայնոյս կերպի, որպէս այլք 'ի հերձուածողացն մոլորեալք ասեն:

Դարձեալ քանզի ամենեցուն յառաջագոյն ասացելոց հերձուածողացդ հաղորդք եղէք, անհաւատ եղեալք միաւորութեանն, և ընդդիմաբանեալք լրմանն, 'ի բաց բարձումն տարեալ եղէք զանջատման մտածութիւն պատճառելովն. քանզի որպէս անջատողքն մոլեգնեցան, և շփոթողքն մոլորեցան, այսպէս և 'ի բաց բարձողքն կորեան. Ճշմարիտ եղեալ անօրէնութիւնն, և ճշմարտութիւնն եբեկեալ, և շնորհին վկայեալ: Դարձեալ ըստ առաքելական հրամանին վկայութեան՝ այսպէս յաւելու. որպէս գոլ 'ի հեթանոսաց ժառանգակի-

յիս և մարմնաւորեցաւ Քրիստոսի, զի և մարդ իցէ՝ Աստուած ճշմարիտ, և Աստուած իցէ՝ մարդ ճշմարիտ. ոչ մարդոյ առ Աստուած գոլով, որպէս և դուք զրպարտեալ առէք, հեգնելով զքրիստոնէից զխորհուրդս: Աստուծոյ միածնի հաճեցեալ զլրումն աստուածութեան իւրոյ զսկզբնատիպն մարդոյ զստեղծուած և արարած նոր յարուցանել ինքեամբ, և անլոյծ միաւորութեամբն. զի յաղագս մարդկան իրականութիւն չարչարանօք և մահուամբ և յարութեամբ զփրկութիւն մարդկան գործեալ:

Դարձեալ՝ արդ զիա՞րդ Քրիստոս ոչ ապրեցուցանէ զաշխարհ՝ եղեալ մարդ, որ և քաջայայտ է եթէ որով բնութեամբ գործեցան մեղքն, նովին բնութեամբ եղեն յաւելուած շնորհին. զի Աստուած եղեալ մարդ՝ մնալով Աստուած. զի և մարդ եղեալ Աստուած հաւատասցի, որպէս մարդ գոլով Քրիստոս Աստուած է. զի Աստուած գոլով եղև մարդ՝ և ապրեցուցանէ զհա-

ւսուցեալըն՝ մարդոյ կերպիւ ։
Դարձեալ՝ իսկ եթէ զայս այսպէս
խորհել սխորժէք, զի՞նչ է՛ի ձեռն
մարգարէիցն խոստումն, կամ աւե-
տարանչացն ազգարանութիւն,
կամ առաքելոյն վկայութիւն,
կամ մօրն Մարիամայ անեսիլն, կամ
Հասակին աճումն, կամ ըստ ամե-
նայնի ախտակցութեանցն ցուցու-
մըն, կամ անուանն յառաջ ա-
ծումն. կամ թէ Որդին Աստուծոյ
որդի մարդոյ եղև, և կամ Մարդն
Յիսուս Քրիստոս, որ ետ զանձն
վասն մեր, կամ թէ Պարտ է որ-
դւոյ մարդոյ բազում չարչարանս
կրել և սպանանիլ և յերիր ա-
ւուր յառնել 'ի մեռելոց ։

Դարձեալ՝ զիա՞րդ ասէք եթէ
Աստուած 'ի ձեռն մարմնոյ չար-
չարեցաւ և յարեաւ. քանզի թէ
Աստուած բանն չարչարի, չարչա-
րելի ասէք զՀայր և զՄխիթարիչն՝
միոյ գոլով անուան և միոյ աս-
տուածային բնութեան ։ Եւ յասա-
ցելոցս յայսցանէ է տեսանել զձերդ
մտածութիւն՝ որպէս ոչ երկիւղա-

ծից Աստուծոյ, և ոչ հաւանելոյ աստուածայնոց գրոց։ Մովսէս գրէ, եթէ Աստուած մեր հուր ծախիչ է. իսկ վասն մարմնով գալստեանն Նորա, մարգարէ յեղբարց յարուցէ ձեզ ասէ զտէրն, և զկենդանութիւնն զփայտէ կախեալ, որպէս զի իցէ մարմնոյն տեսանել 'ի կեանս մեր եղելոյ։

Դարձեալ և տէրն զչարչարանս 'ի վերայ որդւոյ մարդոյ կացուցանէ՝ ցուցանելով զըստ մարմնոյն։ Իսկ յաղագս աստուածութեանն իւրոյ՝ Ես և Հայր մի եմք, և ոչ ոք գիտէ զՈրդի թէ ո՞ է՝ բայց միայն Հայր։ Եւ ոչ ուրեք արիւն Աստուծոյ դաւանեցին գիրք, կամ Աստուած 'ի ձեռն մարմնոյ չարչարեալ և յարուցեալ։ Արիանոսացն է այսպիսի իմն յանդգնութիւն. վասն զի ոչ Աստուած Ճշմարիտ զՈրդին Աստուծոյ խոստովանին։ Իսկ գիրք սուրբք 'ի մարմնի Աստուծոյ, և մարմնոյ Աստուծոյ մարդեղեալ, արիւն և չարչարանս և յարութիւն քարոզեն՝ մարմնոյ Աս-

տուծոյ յարուԹիւն՚ի մեռելոց ե-
ղեւ:

Դարձեալ այլ ասիցէք զխա՞րդ-
զտէրն փառաց՚ի խաչ հանեին: Այլ
ոչ զԲանն խաչեցին, մի՛ լիցի. այլ
զԲանն արհամարհեցին, զմարմին
բանին ՚ի խաչին բեւեռեալ. քան-
զի Աստուած էր որ արհամարհե-
ցաւ. մարմնոյ Աստուծոյ և հոգւոյ
չարչարանքն և յարուԹիւնն եղև.
վասն այսորիկ ասէր ցՀրեայսն
տէրն. Լուծէք զտաճարս զայս, և
զերիս աւուրս յարուցից զսա. որ-
պէս ասէ մարգարէն. Փոխանակ
զի ՚ի մահ վարեցաւ անձն նորա, և
ոչ ինքն Բանն: Եւ Յովհաննէս ասէ,
Եւ նա զանձն իւր եդ վասն մեր:

Դարձեալ ասեն ներհակքն. և
եղեցի խոցումն մարմնոյն, իսկ չար-
չարանքն Բանին. վասն այսորիկ Աս-
տուած չարչարելի ասէք, և հե-
տեւաբար ինքեան բարբառէք յա-
ւէտ համաձայնաբար արիանոսացն.
քանզի զայս նոքա օրինադրեն: Եղե-
ցի և ՚ի մեռելոց Բանն յարուցեալ
ըստ ձեզ. քանզի հարկ է ուրեմն ՚ի

դժոխոց զսկիզբն յարութեաննաւ-նաւ, զի կատարեալ էջէ յարու-թիւնն և մահու լուծումն, և որոց անդն հոգւոց՝ արձակումն։ Իսկ ե-թէ զայսոսիկ Բանն կրեաց, ո՞ւր է անփոփոխութիւնն և անայլայլու-թիւն Բանին։ Ո՞ւր են և այնոքիկ որ զամենայն կիրս չարչարանացն՝ Աստուծոյ Բանին վերաձայնեն։ Կարծեմ թէ այսու բանիւս հաւա-սարապատիւք զատանին Արիոսի չարափառութեանն և Պաւղո-սի այլայլութեանն։

Եւ ապա դարձեալ հարցանեն. ո՞վ է որ չարչարեցաւն, ո՞վ է որ խաչեցաւն, Աստուա՞ծ՝ եթէ մարդ. զի եթէ ասիցէ Աստուած, հայհոյ-ութեան յառաջ բերէ բանս՝ ըստ ամբարիշտ հերձուածողացն. իսկ եթէ ասիցէ մարդ՝ հրէական դար-ձեալ կարծեօք վարեսցի. վասն այ-սորիկ գիրք սուրբք աստուածա-պատմաբար՝ 'ի հօրէ քարոզեն ըզ-Բանն, և զնոյն՝ 'ի յետին ժամանակս մարդ ծնեալ 'ի կուսէն։ Եւ կամ մարմնոյն նորա չափաւորութիւն

առնուլ ձեռնարկեն. և ո՞րչափ, կամ զիա՞րդ արտաքոյ գրոց ասել յանդըգնին. քանզի այսոքիւք մտածութեամբք՝ լպրծեցան 'ի հերձուածողացն մտածութիւնս:

Արդ մա ընկալ զբանս սրբոյն Աթանասի առանց երկբայութե, ընկալ և հաւատա, եթէ զնա քեզ համարիս. զի ո՛րչափ փաստաբանեալ յայտնի տայ զտարացոյց այսր աստուածայինն իրի. զոր եթէ անդիտաչ՝ցար երբեմն, և կամ թէ ոչ եղեր ճշմարիտ վերահասու, զղջանալ ունիս ապաշխարանօք. զի ոչ ըստ քոյն ընտրելոյ ճշմարիտ աստուածաբանեցեր, այլ կարի օտար և ցնեռագոյն: Ապա թէ առ այս ոչ զիջանիս հաւանական մտօք, կարծեմ թէ բանիւ միայն բերես առ հաղորդութիւն սրբոյս աստուածազգեստի:

Իսկ յաղագս մարմնոյս բնութեան յառաջ զոր ասացէք ոչ ունել մարգոյս բնութիւն, պարտիք յաստուածախօս տառիցս վկայութենէ հաւատարմանալ, զոր յայտ-

նի առնեմք սատանայոր։ Սուրբ աս-
տուածաբանն Գրիգոր գրէ 'ի դամ-
բանականն Ճառին Բարսղի սրբոյն
անելով. Յաղագս սուրբ բնութեան
յաստուածայինս ոչ էր կարօտ քա-
ջալերիլ յումեքէ։ Դարձեալ 'ի
Ճառին որ յաղագս Կեսարոսի եղ-
բօրն է ասացեալ, գրէ՝ թէ յաղագս
սուր բնութեան իւրոյ առ ու-
մունս աստուածայինս՝ յաղթահա-
րեաց զամենայն հասակակիցս իւր։
Դարձեալ այլուր ասէ. Բնութիւնք
մեծամեծք և սուրբք՝ են պատճառք
սրտմութեան։ Դարձեալ 'ի Կե-
սարոսի Ճառին, Զարմանայի, ասէ,
զի մեծ բնութեամբն իւրով զիջանէր
առ խոնարհս։ Սուրբն Գրիգոր
Նիւսացին գրէ 'ի Ճառս Ներբողա-
կանս, որ առ Նախավկայն Ստեփան-
նոս. Եթէ սատանայոր և Հոգւոյն սուրբ
'ի մեծաբանութիւնն Ստեփաննոսի
տանիլ եղև։ Գրէ և սուրբն Կիւրեղ
աղեքսանդրացի 'ի Ճառին, որ թէ մի
է Քրիստոս. Անշփոթ մնացին բը-
նութիւնքն, որ են առանձինք, որ-
պէս 'ի միաւորութեան հոգւոյ և

մարմնոյ մերոյ՝ առանձնակառն բնու-
թիւնքն միաւորին։ Դարձեալ Յով-
հան ոսկեբերան գրէ 'ի հնգերորդ
ճառն, որ յառաջին թուղթն կո-
րընթացւոց. Մի՞թէ սոքա ամենե-
քեանք ո՞չ համարին աշակերտք.
քանզի բնութիւնք երկուղածք ա-
ռաւել գիտեն յիմարել։

Դարձեալ 'ի բովանդակ երգս
մեր և 'ի պաշտամունս, և 'ի կար-
գաւորութիւնս աղօթից, որպէս
ասէ. Արարեր զգիշերն 'ի հանգիստ
քնոյ տկարացեալ բնութեանս մե-
րոյ. և թէ Մերով բնութեամբ բար-
ձար 'ի վերայ խաչին. և այլն ամե-
նայն հին և նոր կտակարանքս ոչ
ուրացան զմերս բնութիւն, և տան
ուրեք տարացոյց ծածկութեան.
դուզխո՞րդ այսոցիկ ամենեցուն ընդ-
դէմ կռուիս փաստաբան վկայու-
թեամբ, յորմէ պարտիս հրաժա-
րել և 'ի բաց կալ 'ի կեղակարծ
մտածութենէդ՝ աստուածայնովքս
յանդիմանեալ։ Ապա թէ ոչ՝ հա-
տանիս սոքօք յորոշումն ճնչոյ, որ-
պէս և այլ մոլորեալքն. վասն զի

այսոքիկ ամենեքեան մարմնաւորք էին, և մարմնով շրջեցան և երևե-ցան, և ոչ առաւելք · և գոյր առցա բնութիւն որպէս և այլոցս:

Ծանեաք և որ ինչ յաղագս հարցմանն մեր էր առ 'ի Ձէնջ բանք դիմադրականք և խորատականք · զի գրեցիք եթէ այս հարցմունք առ-անձին պարտին լինել ծածուկք և անյայտք, մանկանց առ ծերս խոր-հրդաբար և ծերոց առ իրեարս, և ոչ համաշխարհական թղթովք: Եւ զայս որդին որոտման ոչ արար և կամ պատուիրեաց մեզ · այլ մե-ծաբարբառ հնչմամբ 'ի վերուստ որոտաց զոր 'ի հոգւոյն Աստու-ծոյ ընկալաւ և ուսաց, թէ Բանն մարմին եղև և բնակեաց 'ի մեզ: Եւ այլուր եթէ՝ Ձեռք մեր շօշափեցին 'ի վերայ բանին կենաց: Եւ այլուր, եթէ Հայր իմ մեծ է քան զիս: Եւ այլուր, թէ Ես և Հայր իմ մի եմք: Եւ այլուր թէ Հայր իմ և ձեր · և Աստուած իմ, և Աս-տուած ձեր: Եւ այլուր, եթէ Որ ետեսն զիս՝ ետես զՀայր: Եւ այլ

ուր՝ թէ Գոհանամ զքէն զի լուար ինձ։ Եւ այլուր՝ թէ Ամենայն ինչ որ 'ի Հօրէ, այն իմ է. և զգործսն՝ զոր Հայր գործէ և ես գործեմ։ Արդ միթէ այսոքիկ ամենեքեան հակառակք և այլ և այլք և անմիաբանք իրերաց ասացան և գրեցան։ Եւ այս հերձուած չար մտածութեանց, և կարծիք 'ի հոգին Աստուծոյ տայ զհայհոյութիւն, թշնամութեան հոգւ՝ և ոչ խաղաղութեան զնա կարդալով. քա՛ւ և մի՛ լիցի։ Եւ յաղագս ծածկելոյ անյայտութեամբ զաստուածախօս պատգամս, և զդաւանութիւն ճշմարիտ հաւատոյս քրիստոնէից՝ յայլ ումեքէ ոչ լուաք 'ի սրբոցն. բայց միայն 'ի շանց և 'ի խոզից հրաժարեցոյց աստուածային բանին։ Իսկ զայս մեծաբարբառ ընթեռնուլ և ձայնել ուսաք յամենայն եկեղեցիս քրիստոնէից, և 'ի նստիլ 'ի տան, և 'ի գնալ 'ի ճանապարհի, իբրև զաւետաւոր պատգամս։ Այդ հեթանոսայն է մտան առասպելաց և աղճատանաց՝ որ-

պէս պղխութաղորդայցն այն կէն ղջոր-
ծխս իւրոյ բանիւն ճաշակեալ առ
յայտնութիւն առաքելոցն ծածկե-
լոց, երևեցաւ ընդ հաւատականնա-
հասարակս: Իսկ մերս ճշմարտութե-
նահատակք ոչ այսպէս․ այլ յայտ-
նի և բարձր քարոզութեամբ՝ ի ժո-
ղովս և՝ ի դատեհս և՝ ի քաղաքս: Որ
և առ այս ըստ օրինի ճշմարիտ բա-
րեկամի խորհրդակցեմ քեզ՝ ըն-
թեռնուլ և քննել դպիրս, և հաւա-
տար գոլ սրբոցն և աստուածազգեց-
տիցն յամենայն ձայնս գրոց, 'ի
բանսն, 'ի տեսութիւնսն, 'ի տեղիս,
յընդդիմակն, և առ որս ասեն․ զի
մի հատակոտոր ընդդիմակք և ան-
միաբանք երևեսցին քեզ․ և զկեալ
գտանիցես 'ի ճշմարտութեան ճա-
նապարհէն, և պատժապարտ յար-
դարադատ ատեանին՝ զբարբեռք դը-
րեալս չարաչար մեկնեցին: Վասն
զի ուժոյն նկատել և հայել գեղա-
պանծքն և շքեղքն 'ի ճշմարտա-
խօս բանս իւրեանց․ և թէ ոչ այն-
պէս՝ դատապարտեալք լինին քեզ երբև
ղհողքն Աստուծոյ Թշնամանողք:

Ունիս քեզ վարդապետս զբանս սրբոցն, զորս յիշատակեցեր 'ի վկայութիւն միութեան բնութեանցն. ընդունելիք են և աստուածահաճոյք, և ա՛ռ 'ի յինէն երկրպագեալք և խոստովանեալք: Եւ զոր այժմ յայտ արարեալ առաջի եդաք ձեզ 'ի նոցայոցն բանից, ոչ ընդդէմ նոցա և հակառակ խօսեցաք. այլ առ քոյդ ակար մտածութիւն եդաք, զի զգուշասցիս, և յամենայն լրութիւնս աստուածաշունչ գրոց, զորս վկայս քեզ կարգեցեր. և 'ի մի միաբանութիւն ածեալ կացուսցես անհակառակս և անկռիւս. սրտիւ հաւատալ, և բերանով խոստովանել. որպէս և ես հաւատամ և խոստովանիմ ըստ սրբոյն Աթանասի. Աստուած և որդի Աստուծոյ, և որդի մարդոյ, 'ի մի բնութիւն Բանին մարմնացելոյ: Եւ ըստ սրբոյն Երենոսի, Եկն որդին Աստուծոյ և զգեցաւ մարմին անմեկնելի և անորոշ ըստ կրից և ներգործութեանց միութեան, ոչ որիշ և ոչ այլ և այլ, այլ նոյն մի-

Դարձեալ ըստ Աթանասի. Իսկ եթէ Բանին մարմին, քանզի Բանն մարմին եղև և բնակեաց 'ի մեզ, հարկ է և զմարմնոյն չարչարանս ասել նմա, որոյ մարմինն է: Դարձեալ և զոր առ Ցուլիոս ասէ. Ընդունիմք և հաւատամք, ոչ մարդ էր զոր ծնաւ Մարիամ, և ոչ զոր Հրեայքն խաչեցին. Աստուած ծընեալն 'ի կնոջէ, և Աստուած խաչեալն 'ի Հրէից: Նոյնպէս և զԳրիգորի աքանչելագործին, և զԳրոկղի երանելւոյն, և զԵփրեմի երանելւոյն և Ճգնաւորին. զմերոյ սրբոյ Լուսաւորչին, զԳրիգորի աստուածաբանի, և զայլոց սուրբ և աստուածընկալ հարցս, զորս յիշատակեցեր գրչութբ̅, և որ այլք համանմանք սոցա և հաւատովք, ընդունիմք և հաւատամք սրտիւ, և վերնոցն դասակից և աթոռակից գոչեմք, և 'ի բանս նոցա կապեալ եմք անխզելի պարանօք հաւատոյ. յԱստուածն և 'ի մարդն, 'ի միաւորութիւնն, յերկուութիւնն, 'ի կամսն, 'ի ներգործութիւնն, 'ի կիրսն, մինչև ցյոդս մի

նշանախեցի ոչ պակասեցուցանեմք, և ոչ առաւելումք ՚ի չարէ չքնմանն ։ Զորս ընդունին սոքա ՚ի դաւանողացըն ընդունիմ և ես, և զորս որոշեն՝ որոշեմ և նզովեմ ։ Զքաղկեդոն ոչ գիտեմ, և ոչ զլևոն ճանաչեմ ․ իսկ եթէ բարիք են՝ անձանց և ժողովըրդեանն, և եթէ չարք՝ անձանց և ժողովրդեանն ։ Զօրէնսն նորա ոչ գիտեմ, և դատող մեղաց նորա ոչ լինիմ ՚ի վկայութենէ այլոց ։ Յայս միայն եմ հաստատեալ, զի որ առ մեզ այժմ խօսակցին, եթէ գտցեն յայսց սրբոց դաւանութիւն և հաւատ յաստուածաշունչ գրոց վըկայութենէ, ընդունիմք իբրև զեղբարս իւրաքանչիւր կարգօք և կրօնիւք ․ և թէ սխալեալք են՝ ընդունիմք զզղջումն ․ ապա թէ ոչ՝ աղօթեմք վասն դարձին իբրև զկարեկից անձն, որպէս ուսաք և ՚ի վերայ թշնամեացն աղօթել ։ Հաւատափոխք ոչ լինիմք ըստ քոյդ տարակարծ մտաց, զախտս իւրաքանչիւր անձանց առ ընկերն տեսանելով ։

Իսկ որ յաղագս Հաղբատայ և

Ընեցուոյն առ 'ի ձեռն բանն մեղա-
դրական, և անմտութեան խնդիրք
ղօշաքաղ մտօք՝ արկանել զմեզ ընդ
լծով ծառայութեան ձեր առանց
մատենագրի, ոչ ինչ հոգալ յարև-
ելս, ոչ լսել զբան 'ի մերոց, ոչ տալ
միւռոն և ձեռնադրութիւն: Եւ
զայս մինչև ցայս վայր կամեցաք յօ-
ժարամիտ կամօք, և յառաջեցու-
ցաք 'ի գործ. վասն զի ծանեաք եթէ
Աստուածք էցէք, կամ որդիք
Բարձրելոյն: Նա ոչ այսպէս. այլ
երբեք զմարդիկ մեռանիք, և երբեք զմի
յիշխանաց անկանիք:

Արդ յայսմհետէ լռեալ դադա-
րեսցէ քոյն առ 'ի մէնջ գիր և բան,
մինչև լռեալ դադարեսցես 'ի հպար-
տութեան ախտէդ: Քեզ զինչ գոյ
հաղորդութիւն առ Հաղբատ. այն
մեր է սեփհական, և տեղի յիշա-
տակի. եթէ կայ՝ մեզ կեայ. և եթէ
մեռանի, մեզ մեռանի. եթէ զայն
տամք, ոչ վասն ումեք, և եթէ յայ-
լոց են՝ խափանեմք, ոչ յումեքէ
նեղիմք:

Իսկ ընդ այս կարի յոյժ զար-

մանաւանդ, զի մեր գիր և բան՚ի դէմս ամենեցուն գրեցան, որպէս և ՚ի քոյդ. և դու յայլոց ընկերակցաց քոց՚ի բաց կացեր իբրև զքաջ մենամարտիկ ոք, և զայս պատուական և պիտանի նամակ՚ի քո անուն ձայնեցեր: Այս գոհութիւն Աստուծոյ մեծապէս, զի գրքս ոչ գտան համախոհ այսմ պատուատուն հերձուածոյս, այլ կան մնան՚ի ճշմարտութեանն աւանդ, խոստովանութեամբ սրբոց և աստուածազգեստից հարցն. որոց փառացն արժանասցիմ ՚ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ, որում փառք յաւիտեանս. Ամէն:

ՆՈՐԻՆ

ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պատասխանի վարդապետացն Հայոց հիւ-
սիսային կողմանց ։

ԶՄԱԿԱԳՐԵԱԼ բանս քրիստոսազգեցից արանց սպասաւորաց բանի՝ ընթերցաք աշխատասէր մտօք. և ծանեաք զոր 'ի սմա բան և իր, և խորհուրդ բանի, մեք և որ ընդ մեզս են սրբոց ժողովք. առ որս պատասխանեցաք փոքր ինչ ընդ որ առ մեզս են ազդմունք յարտաքուստ, և խորհուրդք 'ի սրտից ։ Յայտնապէս հրատարակեցաք յաստուածախօս պատգամս իւր 'ի ժամանակս զգեցման մարմնոյ Ճշմարիտ սիրողն Յիսուս, որոց շնորհեցաւ ընունել, եթէ Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրեսջիք զմիմեանս, զի այսու ծանիցեն զձեզ ինձ աշակերտս

լինել: Որպէս և առ օրհնականին ասաց՝ եթէ յայս երկուս 'ի մի շաբաթարեալ պատուիրանս՝ ամենայն օրէնք և մարգարէք կախեալ են և կախեալ անխզելի: Եւ եթէ՝ որպէս ես ձեզ արարի, և դուք միմեանց պարտիք առնել, և զանձինս եւս դնել 'ի վերայ միմեանց:

Զայսն ճշմարիտ պատուիրան հաստատեցին հետևողքն Տեառն և խաղաղարարքն աւետարանաց՝ ըստ չափոյ պարգևելոյ նոցա 'ի վերուստ. որպէս և յաւել ումն 'ի նոցանէ և ասաց, եթէ Աստուած սէր է, և որ կայ 'ի սէրն՝ բնակեալ է յԱստուած, և Աստուած 'ի նմա բնակէ. և թէ՝ Սիրելիք սիրեսցուք զմիմեանս, զի սէր յԱստուծոյ է: Դնէ և անօթին ընտրութեան Պաւղոս՝ զգլուխ և լրումն օրինացն զսէրն. սիրել ոչ միայն զսիրելիս, այլ և զթըշնամիս. տալ քաղցելոց հաց, և ծարաւելոցն ջուր. լուծանել զԱկն ընդ ական, և զատամն ընդ ատաման. գնալ ընդ վարողն, և տալ ընդ շապկին և զփակեղն 'ի պէտս

խնդրողին, Թերեւս զերդ բարս շահես-
ցուք. և գտցուք Ճշմարիտ անսանեք
և մատակարարք բանին՝ տալ 'ի ժա-
մու զկերակուրն, և արկանել զտա-
ղանդն 'ի սեղանաւորսն, ըստ կա-
մաց պահանջողին տոկոսեօք։

Զոր մեր լուեալ զպայմանն և որ
սոցին նման, և աշակերտեալ ըստ
չափոյ կարողութեան մերոյ, Ճշմա-
րիտ սիրով ջանամք նկրտիմք ոչ
միայն անձին հաճոյ լինել, այլ և
ընկերին 'ի պէտս շինութեան բազ-
մաց, եթէ տացէ տէր սերմն և հաց՝
ըստ նախատես բնութեանն վկայե-
ցելոյ. և սակս այսորիկ տքնիմք և
հոգամք, ըստ նմին և աղօթեմք՝ ոչ
միայն 'ի վերայ եղբարց անդամոց
Ճշմարիտ գլխոյն, այլ և 'ի վերայ
Թշնամեաց և հակառակաց գլխոյն
և անդամոցս. և առ Հայր կարգամք
եթէ Թող սոցա, զի ոչ գիտեն զինչ
գործեն։ Դնեմք ծունր և աղաղա-
կեմք 'ի ձայն բարձր առ յայտնեալ
մեզ Ճշմարիտ աստուածութիւնն,
եթէ Տէր մի համարիր սոցա զայս
մեղս. և ջանամք ածել զգօտն զար-

ձեալ 'ի դրախտն, ուստի արտաքսեցաւ վասն պատճառին. և 'ի զըրկողացն կացուցանել ճշմարիտ վըրկայս որդիութեանն Աստուծոյ. ատանել և զզլացողն՝ զգօն, և զխառազմարար կռուողն՝ 'ի պէտս տեառն անօթ ընտրութեն. լինել ընդ հրեայսն՝ հրեայ և խաչեցող, և ընդ անօրէնսն՝ հռոմայեցի անօրէն և կռապաշտից. ոչ անձին հաճութեամբ, այլ 'ի պէտս բազմաց զի ապրեսցին։

Ցորմէ և մեք զայս ուսանիմք պատուիրանի տուաք, եթէ Ի Քրիստոս Յիսուս չիք խտիր, ոչ հրեայ, ոչ հեթանոս, ոչ ծառայ, և ոչ ազատ, զի ոչ Թլփատութիւն և ոչ անթլփատութիւն, այլ նոր արարած. և որ միանգամ այսմ կանոնի միաբան լինին, խաղաղութիւնն Աստուծոյ 'ի վերայ նոցա և ողորմութիւն. մի Քրիստոս, մի մկրտութիւն, և մի եկեղեցի, զոր ոչ Պաւղոս, այլ որ ինքեամբ ընդ մեզ խօսէր յայտնեաց մեզ։ Զայս և ոչ ուստեք լուաք եթէ պատուիրեաց մեզ ոք 'ի սըրբոցն եթէ այլ Քրիստոս էր որ յա-

ղագս Հայոց եկն, և այլ որ յա-
ղագս Հռոմոց, և այլ որ յա-
ղագս Փռանկաց, հոգևորականք մի-
մեանց, այլ և այլ պատուիրանք, ա-
ռել զմիմեանս և նախատել. անէ-
ծանել և հայհոյել և խռովս հա-
մարել: Եւ այսու պատճառաւ համար-
ձակեցաք գրել առ նոսա խաղա-
ղական գիր 'ի խնդիր սիրոյ` սկսեալ
ոչ առ 'ի մէնջ, այլ 'ի մերոց սրբոց
նախնեաց. զոր թէ այլ ումեք առ
'ի ձէնջ ոչ է գիտելի այդ, 'ի Վար-
դանայ չէ անտեղեակ թէ որքան 'ի
վաղուց հետէ էր սկսեալ, և որչափ
և քանի՞ էր 'ի նոցանէ առ այս խըն-
դիրք յայտարարութեանց յայտնել
և կատարել: Նախ երկուց բնու-
թեանցդ բան, և կամաց և ներգոր-
ծութեանց. երկրորդ, ընդունելոյ
զժողովն Քաղկեդոնի, և զնորայն
տումարս. երրորդ, 'ի սուրբ խոր-
հուրդն ջուր խառնել և խմոր 'ի կիր
արկանել. չորրորդ, ասնել զմիածինն
սուրբ 'ի պտղոյ ձիթենւոյ. հինգե-
րորդ, բառնալ զխաչեցարն 'ի սրբ-
բասացութենէն. վեցերորդ, ըն-

ծանել զպահս առաջաւորին․ եօթ-ներորդ, առնուլ զհրաման կաթողիկոսութեանն ՚ի թագաւորէն․ ութերորդ, հաւասարել ընդ նոսա տօնիւ ծննդեանն։ Եւ այսմ ամենայնի հակառակ և դիմամարտ եւս էր յառաջին․ և խմս գրով և բանիւ հազիւ ուրեմն ածի յայդ, զի անուանեցին զմեզ եղբարս զրպարտեալս ՚ի միմեանց․ և վկայեցին եթէ ծանեաք յերգս ձեր և յօրհնութիւնս՝ որ է շարականքդ, որ առ Աստուած զճշմարիտ հաւատոյ ձերոյ ուղղափառ դաւանութիւն․ և զամենայն խնդիրս լուծին և զհայցուածս իւրեանց։ Բազում և այլ բանս խաղաղութեան և սիրոյ գրեցին և խօսեցան։

Վասն որոյ գրեցէք նմա եթէ այս շարամանեալ ունիք ընդ ինքեան զաղանդն Նեստորի, և զչարութիւնս նորա․ առ որս ասելի է, եթէ մեք ուստի՞ ծանեաք զՆեստոր և զաղանդ իւր չար։ Ի Սանահնինն խօսեցաւ, եթէ ՚ի Հաղբատ հրատարակեցաւ․ եթէ ՚ի մայրաքաղաքն

մեր Անի առաջնորդ կարգեցաւ և այնու խոստացաւ։ Նոցա էր և՚ ի նացանեէն ել և ՚ի նոցանէ խոստացաւ և նզովեցաւ և նզովք մինչև ՚ի վախճան. և յայլ ումեքէ ոչ բռնադատին խոստել զնա, բայց եթէ յանձանց և ՚ի գիտութենէ իւրեանց։ Մեք յանուն Եւտիքէի, Տիմոթէոսի և Դէոսկորոսի զխմբդ կոչեմք, և անուանեմք զնոսա սուրբս, և ՚ի բանս նոցա կապեմք իւրև յերկաթ։ Աղզանկենցք եմք նոցա բանիւ, եթէ զաւառաակենցք քաղաքաւ. հարազատ ըստ մարմնոյ, եթէ ծնունդք ըստ հոգւոյ։

Առ մեզ մի լիցին խոստեալք մերն սուրբ լուսաւորիչք և հարք. այլ պատուեալք և պաշտեալք, սուրբն Գրիգորիոս և զարմն իւր սուրբ. սուրբն Ներսէս և Սահակ, և որ ըստ նոցայն յաստակքն և Ճշմարտախոհքն, և նոցայն քարոզեացն քաջութեան յեկեղեցիս մեր, և յաղագս նոցա բանակառուցուք եթէ զոցին հակառակք։ Որ նոցայն են՝ իւրեանց է զիտելի լուսութեան և վատութեան նոցա։

Ածցուք 'ի մէջ և զայնոսիկ՝ որք նոցա են, և մեզ քաջ ատեղեակք և յայտնիք, զսուրբ և զաստուածազգեստ հարսն, և զսուրբ բանս նոցա. զսուրբն Աթանաս, և զսուրբն Գրիգոր Նիւսեայ, և զմիւս Գրիգոր աստուածաբանն, և զսուրբն Բասիլիոս, և զքերան ոսկի սուրբն Յովհան: Միթէ այսոքիւք 'ի նոցանէ խռովեցա՞ն, և առ 'ի մէնջ պատառեցան. միթէ ո՞չ ընթեռնուն յարաժամ 'ի սրբոյն Աթանասէ ըղգրեալսն, զոր յաղագս անշփոթ խառնմանն յատուկ և կատարեալ բնութեանցն գրէ ասելով. Ի նմանութենէ Տեառն որ առ մեզ՝ մեծ է օգուտն, զի և մեք նմանեսցուք առ նա. քանզի թէ ոչ ինքն էր նըմանեալ առ մարդիկ, պարտ էր 'ի նմանութիւնս մեր իջելոյն՝ ըստ այսմ մանաւանդ նմանիլ, ըստ որում փոխադրութեան էաք կարօտ ըստ ախտից, զի զայսոսիկ յանախտութիւն փոխեալ կացուսցէ: Եւ մի՞ ոք անհաւատ լիցի յաղագս ախտիցն լսելով համարեալ փոփոխելի

աստուածութեանն. այլ առնել 'ի նմա ախտոք՝ 'ի մարմնական և յանձնական շարժութենէ ածցէ զմտաւ և առնել և պատառել. քանզի վասն այսորիկ առնել եղև, զի յաղթեսցի. և վասն այսորիկ յաղթեցաւ, զի ամենայն մարդկային բնութիւն ըստ ազգակցութեան բարեգործեսցի. քանզի անտի սկսեալք փոխակերպիմք ամենեքեան, յախտացելոց անախտք, և 'ի մեռելոց կենդանիք կազմեալք: Արդ մի՛ ոք ամբոխեսցի յանհաւատութիւն, եթէ ասէ Աստուած գոլով Տէրն միանգամայն և մարդ՝ Այժմ անձն իմ խռովեալ է: Քանզի այս լինէր աստուածութեանն թողացուցեալ մարմնոյն ամբոխել, կարող գոլ աստուածութեամբն 'ի բաց մերժել զխռովութիւնն, այլ՝ ոչ կամեցեալ, զի մի՛ զնմանութիւնն որ առ մեզ՝ լուծցէ: Այսպիսի ինչ է իմանալ և յորոց առ մեզս իրաց, որպէս զի խառնեալ մեղր առ ջուր՝ ոչ միայն փոխադրի, այլ ջուրն յաւելու, և որ 'ի կարգին է:

Ասեմք, եթէ անգիտանան և ըզհարցմունս Արիանոսին և Քաղկեդոնին, և զպատասխանիսն սըրբոյս. և թէ որպէս և քանի՛ գեղեցկայարմար բանիւք բաժանէ և միաւորէ 'ի կիրս մարդկայնոյն և աստուածայնոյն՝ խոնարհագոյն և բարձրագոյն: Հաւատալի լիցի մեզ և այս՝ եթէ բանք սուրբ հօրն Գրիգորի Նիւսեայ զանխուլ են 'ի նոցանէ և ոչ են ընթերցեալ, և յարկեզս գրոց ամբարեալ զսուրբ բանս նորա, և ընթեռնուն՝ առանց միջնորդի և միաբարբառ խոսիւք զմիաւորութիւն անձին առ մարմին. և զյաւելուածն և զպակասութիւնն էութեանն յէութենէ՝ Պերփէռւրոսի իմաստնոյ վկայութեամբ. և կամ այլ բովանդակ բանք նորա անյայտք են 'ի նոցանէ, և ոչ ընթեռնուն զգերեզմանական ասացեալ Ձայնս որ 'ի վերայ Տեառն, թէ զո՞վ խընդրեաց Յովսէփ 'ի Պիղատոսէ, և կամ վասն ո՞յր աղաչէր և աղերսանօք խնդրէր, և կամ զո՞վ պատանեաց անշնչացեալ և եդ 'ի գերեզմանին:

Եւ կամ ո՞րպէս դարձեալ 'ի դիմաց հրեշտակին աւետարանէ կանանցն՝ տուեալ զբանս նորա, թէ Յարեաւ որպէս ասացն, առաջեաց ըստ սովորութեան իւրոյ զճշմարտութիւնն. և զոր բանիւ յառաջ ասաց, զայս և գործովք կատարեաց, և անմահ աստուածութիւն նորա անմահ մնաց. և 'ի ժամանակի մահկանացու մարմինն նորա մարմնական աչօք զքուն մահու յանձն էառ, և անկեալ որպէս զառիւծ՝ ննջեաց թագաւորապէս, և զարթուցեալ յարեաւ, և ելեալ անդուստ որպէս Աստուծոյ իսկ վայել էր, և որ 'ի կարգին։

Ածեմք զմտաւ ահաւասիկ, եթէ անլուր են նոքա 'ի բանից սրբոյն Գրիգորի աստուածաբանի. ո՞չ ընթեռնուն իւրական բանիւն յաւուր տօնի ծննդեանն Քրիստոսի զառ 'ի նմանէ խօսեցեալ զաստուածաբանական ձայն, եթէ Քրիստոս ծնեալ լինի, և Քրիստոս յերկնից և 'ի մարմնի և 'ի կուսէ և 'ի վերայ երկրի. և զի 'ի ցնծութիւն

կոչէ զպարարածս յաղագս երկնաւորին, և ապա երկրաւորիս․ անմայր յառաջնումն, անհայր յերկրորդումն, լուծանելով զօրէնս բնութեանն, որով ծնաւ մեզ մանուկ, և տուաւ մեզ որդի․ անմարմնին մարմնացեալ, և բանն թանձրացեալ, և անտեսանելին երևեալ և եկեալ 'ի շօշափումն, և անժամանակն ըսկիզբն առեալ ժամանակի․ և որ յառաջին որդի էր ծոցածին, այժմ որդի եղև կուսածին․ օծեալ և փըրկիչ, և 'ի Հօրէ անբաժանելի, որպէս երէկ՝ նոյն և այսօր և յաւիտեանս յաւիտենից։ Որք ոչ հաւատացին զգեցման մարմնոյն՝ գայթակղեցին․ և որք 'ի մարմնոյն արկաբացան՝ ծիծաղեցին․ իսկ որք թերակատար միտք ջատագովք լինին նորասքանչ գործոյն՝ լեզուապարեցին, յանհաւան անդունդս լըղալով։ Վասն զի եղև նոր զարմանք․ և երևեցաւ Աստուած մարդ ծնընդեամբ, որ էրն և միշտ էն, և որում գեր 'ի վերոյ էր մարդկայնոյս բանի և պատճառի գոլն, յաղագս մեր

եղև, և ՚ի վերջին ժամանակի. որ է ինքն Աստուծոյ Բանն նախ քան զյաւիտենանս, աներևոյթն, անհասանելին, անմարմինն, ՚ի սկզբանն սկիզբն, ՚ի լուսոյն լոյս, աղբիւր կենաց և անմահութեան, կերպարան սկզբնատպին, այսինքն նման ծնողին՝ շարժեցեալ ծննդեամբ ՚ի Հօրէ, և կնքեալ ՚ի բազմորդութենէ. ոչ փոխեալ ՚ի նմանութենէ Հօր, և ոչ արտաքսահման եղեալ բան, յիւր ստեղծեալ կերպարանն գայ, զգենլով մարմին և հոգի, զի սրբեսցէ և մաքրեսցէ զնմանակիցն իւր կերպարանն՝ աստուածային խառնմամբն :

Յոր հայեցեալ երանելիս զարմանայ հիացմամբ և ասէ. Ո՛վ նոր խառնմանս, ո՛վ սքանչելի խառնուածոյս : Իսկ զրպարտողքն և դաւինքն համարս առնուն յաստուածութենէն, և լինին տուխք զովելի խորհրդոյս այսորիկ, և խաւարին առ ճշմարիտ լոյսն, և յիմարանան յիմաստս աստուածայինս, ստգտանելով զբարի և զաստուա-

ծավալելուչ գործս Աստուծոյ ,
համարելով փոքր զյաղագս մեր
նուաստացեալն , զի տացէ զառող-
ջութիւն ախտացելոյ բնութեանս ,
և հանցէ 'ի վեր զկամս անսանձա-
ցեալս մեղօք : Քանզի տառապեցաւ ,
այլ խերև զմարդ , զի կրկնեն էր ․ ո-
րով և վաստակեցաւ , և երկեաւ ,
և արտասուեաց , քաղցեաւ և ծա-
րաւեցաւ օրինօք մարմնոյն ․ և եթէ
խերև զԱստուած , զինչ այս , զի ա-
մենայնիւ զկամս Հօր պարտ էր կա-
տարել ․ յաղագս որոյ և մատնեալ
աւի , զի մի թուեսցի ընդդէմ Աս-
տուծոյ ․ յորս ոմանք գայթակղեն
'ի բարձրագոյնսն և 'ի խոնարհա-
գոյնսն ․ միացուցանեն և ժողովեն
չարաչար , և կամ բաժանեն հա-
տանեն անստուածաբար : Սոցա
բաժանել պարտ էր , և նոցա միա-
ւորել :

Եւ զիա՞րդ բազումս յերկարեցից
զբանս ․ միթէ չորեքեան գիրք սա-
րա որ առ մեզ , ո՞չ բովանդակեն առ-
նոսա , և այլ ևս յոլովագոյն ճառք ․
միթէ զանխլացմո՞ւ 'ի նոցանէ առա-

ցեալ բանն՝ եթէ Աստուած խա-
չեալ, արեգական խաւարեալ։ Եւ
կամ աղաւաղեցի՞ն զմիւս բանն, ե-
թէ Որդին Աստուծոյ, և չարչա-
րանք և մահ Աստուծոյ։ Զորս մեր
'ի ձեռն առեալ զինինքն ընդդէմ
նոցա 'ի պատերազմ, հարկանելով
յաջ և յահեակ. զոր իմաստնոց և
բարեպաշտից անձանց՝ ոչ վայել է
յաստուածաշունչ գիրս զմիոյ բա-
նէ բուռն հարկանել, և զայլովքն
զանց առնել. և կամ հայհոյել 'ի
լուրս բանին, և զմիւս ոչ քննել.
այլ սապղմսել հոգւով և մտօք, և
քննել զգիրս աշխատասէր մտօք
ուսաք. զի առանց սորոյ՝ հնչումն է
պղնձոյ, և թնչումն սրնգի։ Հաւա-
տալի՞ է մեզ եթէ բարձին 'ի միջոյ
եւրեանց զբանս սրբոյն Բարսղի, և
զաստուածաբանական Ճառս Նա-
րա, ընդ նմին և զմեկնութիւնս սր-
բոյն Յովհաննու ոսկեբերանին հին
և նոր կտակարանացն. և կամ թէ
հաւատաբանութիւնն Կիւրղի ա-
ղեքսանդրացւոյ, և գիրք պարապ-
մանցն. և կամ հաւատոյ խոստո-

վանուԹիւն սուրբ ժողովոյն Նի-
կիոյ՝ կորուսանո՞ղ եղև յինքեանց. և
կամ Թէ մեզ աւանդեցին, և ին-
քեանք Թափո՞ւր մնացին: Եւ կամ
Թէ քանի՞ ամբարեալ ունէին առ ին-
քեանս բանս գիտուԹեան գրով և
անգիր, որով և մայր անուանեցան
գիտուԹեան, և յոմանց ներհա-
կաց՝ ճարտարք Յունաց: Եւ կամ
Թէ քանի՞ հերձուածողս հրատա-
րակեցին՝ և բարձին 'ի միջոյ ըղ-
զաղձն և զորոմն, հաստանելով և 'ի
բաց խլելով աստուածայնին սրտիւ:
Արդ եԹէ զայսպիսի մեծ և զող-
ջոյն ազգ, յորոց միջի Քրիստոնեայ գի-
տուԹիւն և պայծառանայ եկեղե-
ցի Աստուծոյ՝ պարտիմք մոլարս և
ագէտս կոչել, և սնոտի զյոյս նոցա
'ի բանս և 'ի գործս, հաւանիմ և
ես. վասն զի Հայ եմ ճշմարիտ և
աներկբայ սրտիւ: Ապա եԹէ եղ-
բարք եմք համաշունչք, և միոյ ո-
րովայնի ծնունդք, և միոյ ստեանց
դիեցիկք, և միոյ ճշմարիտ գլխոյ
անդամք, և այսու աղագաւ եղբայ-
րական սիրով կոչեն զմեզ 'ի խա-

զաղտութիւն, պարտիմք զհետ գնալ աներապաշտես և յօժարամիտ կամօք: Վասն զի զայս պատուէր առաք. և զայն ոչ իբրև զգտեալս 'ի կորուստենէ, և կամ իբրև զդարձեալս 'ի մեղանաց և 'ի սխալմանէ, այլ իբրև զհեռացեալ եղբարք գաւառաւ և ժամանակաւ. որ և զայս թշնամութիւն գործեաց ընութիւն հնացեալ սովորութեամբ՝ ոխակալութիւնն. զմիջնորմն ցանկոյն քակել, և զկրծիմն 'ի բաց բառնալ՝ եթէ գոյ հնար, և մի անիծանել յեղբարց, այլ օրհնել, շահել և շահեցուցանել զնոսա. քննել զխնամն, և հայել յօգուտն. զի իմաստնոցն աչք 'ի գլուխ իւրեանց է, ասաց իմաստունն, և որք կամաւ կուրանան, անձանց բերեն զմեղադրանս:

Արդ յստակ միտք և աներկևան սրտիւ հայիլ արժան է մեզ 'ի բանս յայս. զի եթէ իցէ երկուց ոմանց ընթանալ ընդ մի ճանապարհ, լիցի՞ հնար միոյն մոլար լինել, և միւսոյն ուղղորդ. եթէ ոչ արդ ուղեկիցս զմեզ արժան է իմանալ, և ճանա-

պարհ՝ զբանս աստուածաշունչ գրոց, և առաջնորդ զբանս սուրբս, զոր վերոյ գրեցաք։ Զոր այսու թշնամութիւն՝ որով վարեցաք, հարկ լինի մեզ զմի ոք 'ի սոցանէ սուտ կացուցանել, կամ զբանս, կամ զտողս բանիցն, և կամ զընդունողսս՝ եթէ ոչ են համաշունչք. և կամ թէ զխո՛րդ ոչ խոսեցան, և կամ թէ մի ոք առ 'ի մէնջ զբարուոք գրեալսն չարաչար ընթեռնու։

Եւ արդ հաւատարմացաք 'ի սրբոց արանց, եթէ 'ի բանս աստուածաշունչ գրոց անմիաբանութիւն ամենևին ոչ գտանի, և ոչ հատակոտոր ինչ և գար և կոճատ, այլ միաբան և միախորհուրդ 'ի հոգւոյն Աստուծոյ խօսեցեալ և շարայարեալ, և հիւսեալ առ միմեանս գեղեցիկ յարմարութեամբ. երբեմն ըստ ժամու պիտոյիցն ընդդէմ ներհակացն բաժանելով, և երբեմն ժողովելով. այլ երբեմն տալով զնուաստագոյնսն մարմնոյն, և զբարձրագոյնսն Աստուծոյ։ Ոչ գթեցան 'ի բաժանելն յատկու-

Թեւամբք և կրիւք, և ոչ խառնեցան 'ի միաւորութեանսն և 'ի ժողովսն: Եւ յաղագս աստղացն չունիմք ինչ ասել, վասն զի սուրբք են և սրբոց համապատիւք, և ընդունակք Հոգւոյն: Իսկ յաղագս նոցա՝ վասն որոյ բանս է, յայտնի է սորուգապէս, զի ակն են աղբեր, և ամենայնիւ առ 'ի նոցանէ առատանի բըղխեալ ջուր զխոսութեան: Արդ եթէ զոյ հնար՝ յայն զանանագոյն լինել ջրոյն, և 'ի հեռաւորացն միջոցաւ և ընդուզք՝ քաղցրագոյն և անուշահամ լինել, ապա պարտիմք զպտուղացուցանել զնորա իբրև զմոլորեալ եղբայրս, և յիւրեանց ջրոյ քաղցրահամութենէ զօվացուցանել. զի ընտիր մշակք երևեցուցք բանին՝ զեղբայրսն շահելով:

Այլ զի զրեցէքն, եթէ յաղագս անչափոթ միաւորութեանն այլ ինչ իցէ բան՝ Աստուծոյ է գիտելի, համատաս և ես. զի որում լի են երկինք և երկիր փառօքն, և քննիչ է խորհրդոց և երիկամանց, զիւրն բնութիւն ոչ անպիտանայ: Իսկ

զայս այլ ոք 'ի սրբոց և յաստուա-
ծազգեստից արանցն ոչ պարտ
վարկան զխոտողին թողուլ · այլ
զԱստուած գիտել և ճանաչել ճըշ-
մարիտ վարկան, և սակս այսորիկ
զմարմինս իւրեանց 'ի խաչ հանէին
կարեօք կենցաղոյս · օտարացան 'ի
տանց և 'ի ստացուածոց կարեւորաց՝
հաստատելով զհեծունս իւրեանց
'ի վերայ հաստատութեան և անշարժ-
վիմի · և գտանելով երկիր բարւոք
և պարարտ՝ Աստուծոյ տալով
զպտուղ երեսնաւոր, վաթսնաւոր
և հարիւրաւոր: Եւ զայս ոչ միայն
մերովքս և Քրիստոսի ծառայիւքս
հաւատարմացաք, այլ և առ ար-
տաքնովքն, և այնոցիկ որք բնու-
թեանց եղեն քննիչք, թէ որչափ և
քանի աշխատեցին զանձն և զմար-
մին 'ի գիւտ անծանօթ բնութեանն:
Արդ եթէ մեզ զլաւէն պարտ վար-
կանիք, ոչ ընդդիմանամք · զի դը-
րեալ է թէ զխրատ ամբարիշտք
անգոսնեն:

Այլ զի գրեցէքն բաւական ու-
նել զհարցն աւանդ, և այնր աւան-

դադարած զնա սատացէք լինել. և շնորհ առնիմ բարւոք վկայութեան ձեռրոյ: Այլ հարցանեմք եղբայրաբար սիրով, եթէ զո՞րս 'ի սրբոց հարցն գնէք ատատանօր, զի զայս պատուիրան ստանձնեցիք մեզ՝ հակառակասէր լինել և կռուող, միոյ գլխոյ անդամք եղեալ ասել ձեռաց ցոտն, թէ չես ինձ պիտոյ, և չես ասաէն յիմոյս մարմնոյ: Եւ կամ միոյ մօր որդիք՝ հակառակ զատանել իրերաց և անիծանել զմիմեանս. և ասել ցծնողսն՝ թէ ընդէ՞ր երկնեցէք և ծնայք զիս: Եւ կամ միոյ հովուի հօտ՝ բաժանել յերկուս և յառնել 'ի վերայ միմեանց, և խածանել զիրերաց, և կոչել միոյն զմիւսն գայլս և յափշտակօղս. մերոյն յայլ Քրիստոս՝ հակառակ միմեանց և ստարք համարել 'ի հաղորդութենէ, որով Ճանաչի ժամանակս այս երկբորդ կռապաշտութիւն:

Արդ եթէ առաջին հայր սուրբ կոչելի է մեզ զմերն սուրբ Լուսաւորիչ և խոստովանող քահանայապետն Գրիգորիոս, պարտաւոր ըզ-

մտաւ ածել, եթէ նա վճարեցաւ
այսու օրինօք, թէ ոչ. արժանաւոր
անձն սրբութեամբ և ճգնութեան
զատանէ՞ յաղգս երկրածնաց խորհէ
զնա, թէ ոչ։ Միթէ բաւական
համարեցաւ զայս անձին իւրում՝
կամ զերկան, կամ զչարչարանան
բազմապատիկ, կամ զբանտարգե-
լութիւնն բազմօրեայ ՚ի խոր վիրա-
պին և ՚ի մէջ Թանուտորացն, կամ
զհրեշտակին սրբոյ բնակութիւնն,
կամ զբազմապատիկ շնորհան պար-
գևեալ՝ նմա ՚ի վերայ տանս Հայոց։
Միթէ ամբարտաւանեա՞ց այսու ա-
մենայնիւ, և կամ բաւական հա-
մարեցաւ անձին իւրում զայս ՚ի
պատիւ աստիճանի, և կամ թէ
ո՞չ խոնարհ սրտիւ և աներկբայ մը-
տօք էառ յանձն զնալ ՚ի Կեսարիա,
և դարձեալ ՚ի Հռոմ, և առնուլ ձեռ-
նադրութիւն ՚ի սրբոյն Սեղբեստրո-
սէ. և կամ թէ իւրքն ամենայն ո՞չ
կացին ՚ի նոյն միաբանութեան սէր։
Եւ ո՞չ չոգաւ Արիստակէս ՚ի սուրբ
ժողովն Նիկիոյ. և կամ թէ մեր
սուրբն Ներսէս ո՞չ վարեցաւ այսու

օրինակաւ, և ո՛չ գտաւ առ մեծին
Թէոդոսիւ ՚ի Կոստանդնուպօլիս՝
՚ի ժամանակս հոգեմարտին Մակե-
դոնի, հաղորդ սոցա և համախոր-
հուրդ։ Եւ կամ մերն Սահակ
սուրբ հայրապետ՝ ո՛չ եղև գրով
ձեռին իւրոյ հաղորդ սուրբ ժողո-
վոյն Եփեսոսի. և կամ թէ խոստա՞ն
համարեցաւ զսոսա և մինչև ՚ի ժո-
ղովն՝ որ ՚ի Քաղկեդոն եղև առ
Մարկիանոսիւ և Վաղենտինիանոսիւ։
Արդ քննելի է, եթէ ո՞ ոք ՚ի մերոց
սրբոց հարցն հանդիպեցաւ անդ.
և կամ յումմէ՞ արդեօք տեղեկա-
ցաք զնոցայն աղանդ, և զմերս ճշ-
մարտութիւն. և կամ որո՞վ լե-
զուաւ ուսոյց և ետ մեզ Դէոսկո-
րոս սուրբ, և Տիմոթէոս կուզն, և
Պետրոս գայլն։ Մի՛թէ Անեցի՞ք էին
սոքա և Ձորոյգետացի՞ք, կամ Վա-
ղարշապատեցի՞ք և Դըւնեցի՞ք, կամ
հայադաւա՞նք լեզուաւ և ազգաւ։
Խնդրեմք, եթէ զիա՞րդ այնչափ կա-
պեցաք ՚ի բանս սոցա, և վասն որո՞յ
իրիք ուղղութեան՝ աղաչեմ զձեզ՝
եթէ ՚ի մէնջ զանխլացաւ, խելա-
մուտ առնել զմեզ սիրով։

. Դարձեալ թէ այսոքիկ վերոյ-
գրեալ սուրբ հարքս այսպէս՝ և որք
զհետ սոցա, խնդրելի է եթէ յեա
այսորիկ ո՞վ ոք 'ի հարցն սրբոց
յայսոսիկ դրդուեցաւ ։ Եթէ զՅով-
հաննէս ասեմք զԻմաստասէրն՝ որ
և աթոռակալ սրբոյ աթոռոյս, և
նա այսոցիկ հետևեցաւ շաւղաց և
ուղղափառութեան · և մերն այլ
սուրբ նախնիք զնորայն ընկալան
խոստովանութիւն, և ձեռնադրե-
ցին անխախտելի մնալ զիրս, Գրի-
գոր Վկայասէր և Բարսեղ հետևող-
ներին, և միւս Գրիգորիս և Ներսէս
մերս հարք · և է յարկեղս գրոց մե-
րոց ընկալեալ 'ի նոցանէ ։ Ի մի ե-
րես և 'ի մի բան զայդ մի ողջոյն
անհամարթ է գտանել ։

Եւ մեք յայն սակս խնդիր արա-
րաք ձերոց իմաստախոհ անձանց,
զի 'ի միասիննստեալ, և բերան առ
բերան խօսեցեալ, լուծցուք զխնդ-
իրս սոցա · կամ շահեսցուք և
կամ շահեցուսցուք զեղբարս, և
կամ զթշնամիս՝ թէ ասելի է ։ Այլ
'ի բանսնոցա ոչ կապեցաք փառա-

սէր և անձնիշխան կամօք, որպէս կարծեցիք. ապա զոր առժամայն պատրաստ վարկայք, գրեցայք նոցա սակաւուք՝ զոր 'ի մերոցն ընկալայք և գտաւ առ մեզ. և զայն առ 'ի ձէնջ ընկալայք համարձակութիւն, զհետ մերոյն Ստեփաննոսի գրով և բանիւ հաւանել մերումն: Վասն որոյ վերջինն գրեալքս՝ կարծիս ետուն մեզ եթէ 'ի պատրանս գրեցան առաջինքն, և ոչ 'ի բոլոր սրտէ. և վասն այսորիկ հարկ եղև մեզ յայտնել ձեզ 'ի ձեռն գրոյ և զայժմու գրեալքս, և ոչ տաղտկալ. զի թերևս լուծցէ զկարծիս մտաց ձերոց, և զմերս հաստատեսցէ ճշմարիտ հայութիւն, և զհամաձայնութիւն ձեզ:

Այլ զի գրեցէքն՝ եթէ յերեկոյացեալն ենք ժամու, թողումք գնալ առ իւրաքանչիւր դատաւոր. և այս բանն ոչ թուեցաւ մեզ երբև կատարելոց մտաց ասացեալ: Երեկոյացեալ ժամ առ Աստուած և առ արարածս զնել, և զարդարութիւն անձնուլ յաստուածաշունչ

դրոց քննութենէ, և որ 'ի նոսա բարեացն են մասունք, և լուծումն առնել սիրոյ և խաղաղութեան, և այլ և այլ դատաւորս կոչել իւրաքանչիւր. կարծեմ եթէ տերունեան առակաւոր բան յանդիմանէ զձեզ առ այս, որ առ մշակս այգւոյն, և վարձատրութիւն առատապարգև տուողին, որ հաւասարապարգև առին առաւօտեանքն և հասարակօրեայքն և երեկոյինքն։ Զի եթէ զձերդ կոչէք ժամանակ երեկոյ յաղագս ծերութեան և հասարակելոյ զաւուրսդ, նա կատարեալ մտաց յոյս՝ ոչ այսպէս յերկարաձգէ զանկար բնութիւն. զի այս մինչև 'ի նմին փոփոխումն օգոյ է համարելի։ Այլ պարտի ծերոյն լինել ծերութեանն 'ի ձէթ պարարտութեան, ըստ Դաւթայ և Սողոմոնի, և գլխաւորին առաքելոց, զգաստութեամբ և պարկեշտութեամբ լուսատու լինել բազմաց. և մի՛ լսել եթէ Լաւ է մանուկ իմաստուն՝ քան զծեր անմիտ։ Իսկ եթէ զթիւ աւուրց կատարածի աշխար-

հետ ասասցէք երեկոյ, անմարթ է յայս նախաձեռնել. զի զոր ոչ հրեշտակք երկնից իմացան և ոչ Որդի, 'ի մարդկանէ անհետազօտելի է։ Իսկ եթէ զաւուրցս չարութիւն կոչէք երեկոյ և զաւերութիւն բռնակալաց, անստեղի է և այս. զի ամենայն սրբոց և բարեպաշտից անձինք զատանագոյն ժամանակօք փորձեցան և մաքրեցան որպէս զոսկի հրով, և արդարացան։ Եւ այս առ հնովքն և նորովքս. որպէս մարգարէն Եսայի, զի երբեմն աղօթէր ասելով. Ի գիշերաց կանխէ հոգի իմ առաւօտ առնել առ քեզ Աստուած, զի լոյս են հրամանք քո. և չէք 'ի նմա երեկոյ, և ոչ խաւար։ Նոյնպէս և Դաւիթ ասէ յաղօթելն. Ես առ Աստուած կարդացի ընդ երեկոյս, 'ի վաղորդեան, և 'ի հասարակ աւուր։ Եւ դարձեալ թէ Ի խորոց կարդացի առ քեզ։ Նոյնպէս և այլք 'ի սրբոց մարգարէիցն, Ամբակում, Երեմիա և Դանիէլ. ոմն 'ի գբոյ առիւծուցն, և այլ ոմն 'ի գբոյ կապանացն աղօ-

թէին արտասուօք և յոգւոց հա-նէին վասն խաղաղութեան ժողովր-դեանս, եթէ Մինչև յերբ տէր ան-տես առնես և ոչ լսես ինձ. և թէ՝ Որովայն իմ ցաւի, և զգայարանք իմ շարժին. և թէ Ո՛ տայր գլխոյ ի-մոյ ջուր, և աչաց իմոց աղբիւրս արտասուաց, լալ զբեկումն ժո-ղովրդեան իմոյ։ Կարծեմ թէ առ այս աղէտ տարակուսի՝ զնեղութիւն անձանց իւրեանց ոչ ինչ համա-րէին։ Պարտիմք ձայնակից լինել և երից մանկանցն, և՛ի բոցոյ տապոյ աղաղակել առ տէր և ասել, եթէ Օրհնեալ ես տէր Աստուած, զի արդարութեամբ և յիրաւի ածեր ՚ի վերայ մեր զայս ամենայն. զի մեղաք, անօրինեցաք և ապստամբ եղաք ՚ի քէն. և առաւել մեղաք, և յամօթ և նախատինք եղաք ամե-նայն ծառայից քոց։ Խնդրել իշխան մարգարէ մեզ և առաջնորդ. նուի-րել զաղօթս սրբոց ՚ի բուրվառս խնկոց անուշից, և առ զանձն ող-ջակէզ ընդունելի Աստուծոյ։

Եւ ՚ի նորոց չուանիմ աղէտս յեր-

կարէլցի. զի որ 'ի Ցետանէն են բանքն՝ ոչ զանխոլանայ առ 'ի ձէնջ, Թէ որպէս պարտ է լինել հովուաց և սպասաւորաց բանին։ Հովիւ քաջ, ասէ, զանձն իւր դնէ 'ի վերայ ոչխարաց. և իմաստուն տնտես 'ի ժամու տայ զկերակուրն։ Եւ անմիտն լսէ՝ Թէ ծառայ չար և վատ, պարտ էիր արկանել զարծաթն 'ի սեղանաւորս, լինել լոյս և աղ և ճրագ 'ի վերայ բարձր աշտանակի, և ոչ ընդ գրուանաւ։ Գրէ և սուրբ առաքեալն Պաւղոս 'ի զգուշութե՜ն մեզ, Թէ Ուստի եղբարք սուրբք, երկնաւոր կոչմանն ժառանգորդք, նայեցարուք ընդ առաքեալն և ընդ քահանայապետ խոստովանութե՜ն մերոյ ընդ Յիսուս Քրիստոս, որ հաւատարիմ է արարչին իւրոյ։ Հարցանեմ աստանօր Թէ ո՞ր ընտա-Թեան է արարիչ Աստուած, որ հաւատարիմ է որպէս Մովսէս ամենայն տանն նորա։ Դարձեալ Թէ Ունիմք քահանայապետ անցեալ ընդ երկինս զՅս զՈրդին Աստուծոյ. և այնպիսի ունիմք քահանայապետ՝

որ նստաւ ընդ աջմէ մեծութեան 'ի բարձունս, սրբութեանցն պաշտօնեայ և խորանին ճշմարտութեան, զոր Աստուած հաստատեաց, և ոչ մարդ: Զի ամենայն քահանայապետ վասն մատուցանելոյ զօհս և զպատարագս կայ. ուստի և հարկ է նմա ունել ինչ՝ զոր մատուցանիցէ: Գրէ գարձեալ և առ Տիմոթէոս, թէ Որպէս աղաչեցի զքեզ մինչ երթայի 'ի Մակեդոնիա, զի պատուիրեսցես ոմանց չլինել օտարուսմունս և տոհմաթիւս անչափս զի գլուխ պատուիրանին սէր է 'ի սուրբ սրտէ և 'ի մտաց բարեաց և յանկեղծաւոր հաւատոց: Եւ այլ՝ թէ Ոչ ոք զինուորեալ ընդ կեանս աշխարհիս պատաղի՝ եթէ զօրավարին հաճոյ լինիցի: Եւ թէ մարտիկ ոք կոչեսցի, ոչ պսակի, եթէ ոչ ըստ օրինին մարտիցէ. պնդէ հեգնելով՝ եթէ իմացիք զոր ասեմս: Գրէ համասփիւռ և Պետրոս գլխաւորն առաքելոց՝ թէ Զերիցունս աղաչեմ իբրև զերիցակից և վկայ չարչարանացն Քրիստոսի, արածել

վճհաւատատացեալ 'ի մեզ վճռոյն Աս-
տուծոյ, վերակացու լինել բարուք
օրինակօք և անձնիշխան տէրու-
թեամբ ձգել 'ի մեզ իբրև առա-
սանօք բազմադիմի ախտիւք մեր.
զի երևոսամն իցէ հովուապետին, և
փոխարէնս եմք ընդունելոց բա-
րւոյն և չարին։

Ունիմք 'ի մեզ և զբանս սրբոյն
Բարսղի, և հարցմանն պատասխանի
լուեալ՝ թէ որպէս պարտ է լինել
առաջնորդաց և մատուցակաց բա-
նին։ Եւ զինչ ասացից. զի յանդգաւ
և յանհուճս հասանեն այսց բանից
ձգմունք, և որք նմանք սոցա։ Եւ
մեր զայս ամենայն գիտելով անգի-
տանամք զանձինս՝ երեկոյ կոչելով
զժամանակս, և 'ի հարցն աւանդա-
պահութիւն վստահանալով։ Եւ
զայս ոչ ածեմք զմտաւ, թէ կարող
է Աստուած 'ի քարանցս յայսցա-
նէ յարուցանել որդիս Աբրահա-
մու. և թէ հատանելոց է տապա-
րաւ ազգօղ բանին զամենայն ծառ
որ ոչ առնէ պտուղ բարւոք, և
համձոյ անկողին։ Զորս աղաչեմք

մերովք սուրբ ժողովովքս՝ զարթնուլ որպէս 'ի քնոյ 'ի թմրութենէ ծուլութեանդ և յանյուսութենէդ։ Իշխանք էք և հազարապետք խորոցն Աստուծոյ, և այժմ խնդիր է 'ի մէջ հազարապետացդ՝ եթէ ով հաւատարիմ գտցի։ Աչք էք՝ գլխոյս լուսատու, և ձեռք մարմնոյս կերտակրիչք, բան և ձայն լեզուի շարժողիս։ Արագ այսր պարտիք ժամանել, զի թերևս թխուրեալ իցէ գլխոյս 'ի լուսոյ պակասեալ, և կամ տկարացեալ իցէ մարմինս յոչ ունելոյն կերտակրիչ և դարմանիչ ձեռս, և կամ զատարկանալ լեզուիս շարժումն՝ առանց ձայնի և անբան մնացեալ։ Գրեալ են անուանք ձեր 'ի գիրս գիտնականաց՝ աստղաց և յանդիմանողաց. պարտիք զգիրն գործով արդարացուցանել։ Սիւնք էք աստուածային տաճարին շինելոյ արեամբ Որդւոյ նորա. գիտելի է, զի 'ի բացեայ լինելով սեանցն՝ քակտի տաճարն։ Մշակք էք աստուածային այգւոյն, արդ փութապէս այսր հասէք. եթէ յոտե-

լոյ է՝ կարէիցէք, եթէ սրբելոյ՝ մաք-
րեցէք. զվաստակսն մի՛ համարիք
յաշխատանս անձանց, զի քաղցրա-
համ բաժակ եերցէ Ճաշտարարակե-
ան, և մի՛ քացախուտ: Եղիջիք
էք աստուածային անդոյս. աշխա-
տաւէր մոզք և հնազանդ սրտիւ
պարտիք վաստակել, զի եերցէ հաց
սուրբ և կենդանականն: Ամօք էք
պատուականն սայլիս, որ դատար-
կացեալ մնայ 'ի շըջեցուցանելոյ
զկտակարանս Աստուծոյ. արդ
այսր ժամանեցէք, զի յառաջ ե-
լեալ հանգիցէ 'ի տունս Աբիաթա-
րայ 'ի բլուրս հաճելիս Աստուծոյ:

Զայնէ առաքեալն Պաւղոս, թէ
Զայս գիտասջիք վասն ժամանակիս,
զի ժամ իսկ է 'ի քնոյ զարթնուլ.
զի այժմ մերձ է մեզ փրկութիւն,
քան յորժամ հաւատացաք: Լցաւ
երկիր ամենայն գիտութեամբ Տեառն
իբրև զբազում ջուրս որ ծածկեն
զծով. և գիշեր ագիտութեանն մեր-
ժեցաւ և էանց. պարտիմք շրջել
զգաստս և արթունս, և զգենուլ
զզէնն լուսոյ: Զի շէն և պայծառ

են եկեղեցիք Տեառն, որ ըստ օրէ-ւաձեն և Ճոխանեան 'ի Քրիստոս. և ազատութիւն հեռի է յամենայն աղցաց քրիստոնէից. և վաղ ուրեմն անեսին զլոյս մեծ գիտութեան ժողովուրդն որ նստէին 'ի խաւարի և 'ի ստուերս մահու. և ամենայն ազ ծարաւի է խաղաղութեան և սիրոյ աստուածայնոց, Փռանկք, Յոյնք, Ասորիացիք, Նեստորականք, և Իամայելացիք որ և Հաշիշեք: Յարաժամ գիր և բանք նոցա ոչ դադարէ առ 'ի մէնջ վասն խնդրոյ մեր, և բաղումք կան յարկեղս գրոց մեր:

Բայց մեր է անկարութիւնն առ բարի գործս յայս, զի հատ մանանխոյ անգործ մնայ 'ի մեզ. ոչ եւացուցանէ զսիրտս ջերմութեամբ, և ոչ տայ հեղուլ զսիրոյն արտօսր յաչաց: Մանաւանդ աւելի է, թէ և ինքն իսկ ոչ գտանի 'ի միջի մերում. ապա թէ ոչ, զլեռնացեալ անհաւատութիւնն փոփոխէաք և հարթէաք, զցաւալից թթենին խլէաք և 'ի ծով ընկենուաք. որչափ և նուաստ թուիմք յաչս՝ բուսանէաք

յաստուածային պարտէզն և լինելոց ծառս մեծ, մինչ գալ վայրենի թռչնոց և հանգչել յոստս մեր։ Ստացեալ եմք զանզուգականութիւն կամօք և յօժարութեամբ, և անկեալ կամք կենդանւոյն մեռեալ. կէս ննջեմք, կէս յօրանջեմք, և ասեմք յանձինս մեր թէ ընդ երեկս է. և ոչ լսեմք Պօղոսի ձայնին, որ ասէ թէ Ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկութեան. Մի և մի իւիք տայցէք պատճառս, զի մի արատեսցի պաշտօնն։ Այլ զի ընծայեցայք 'ի պաշտօնն Աստուծոյ, պարտիք ընդդէմ կալ ամենայն յօժարութեամբ, և ոչ 'ի հարկէ։

Յամենայն Հայոց ազգաց եկեղեցիքս որ յայդ կողմանքդ են, մանաւանդ թէ 'ի բոլոր սեռս՝ խաղաղութիւն, անդորրութիւն ձեզ է պարգեւեալ 'ի վերուստ։ Թագաւոր քրիստոսասէր, և իշխանք բարեպաշտօնք, պարգեւք գաւառաց և անդոց՝ հոգեւոր և մարմնաւոր հանգերձ ազատութեամբ. և դուք կամաւ անզխտանայք և անտես առնէք

զբեկումն ազգին, և ստայօղ պատա-
ճառօք հրաժարէք 'ի գլխոյս կոչման-
նէ և ասէք՝ թէ գիշեր է և ոչ տիւ.
տկար եմք մարմնով և ծերք ժաման-
նակաւ. և վերնագիր նամակի ձե-
րոյ ընթերցցի առ 'ի մէնջ, եթէ 'ի
մայրաքաղաքս և 'ի նշանաւոր ուխ-
տիս Հաղբատայ: Մայրաքաղաքա-
գլխն Պաւղոս զայս ոչ ասաց. այլ
թէպէտ և յԵրուսաղեմէ մինչև 'ի
Լիւրիկկիա ելից զաւետարանն Ա-
ստուծոյ, բայց յետոյ 'ի Հռօմ գլխա-
տեցաւ, և ասաց թէ ծառայ ան-
պիտան եմ: Պետրոս թէ ուրացաւ՝
ապաշխարեաց, և թէ փախեաւ՝
դարձեալ խաչեցաւ: Փիլիպպոս
թէ անիծեաց և խորոց մատնեաց,
անձամբն ելից զպարտսն, և անա-
բատին արեան կարօտացաւ: Վար-
դապետ և տեսուչ՝ գործոյն է ա-
նուն և ոչ մարմնոյն. երբ դուք
հրաժարէք, յառաջ զո՞վ կոչեմք,
զԱյրարատեա՞նս եթէ զԿարնե-
ցիս, եթէ զՏարօնեցիսն՝ որ նե-
ղեալ և զզուեալ են 'ի հարկա-
պահանջ բռնակալացն, և կարօ-
տին միայն աւուրն պարենի:

Հրաւէր կոչման մերոյ այսու ա-
ղագաւ ծանուցի ձեզ, զի 'ի միա-
սին եկեալ խորհեսջիք զարժանն
ամենայն 'ի պէտս լրութեան եկե-
ղեցւոյ ներքոյ և արտաքոյ, յան-
ձինս և յօտարս լեզուաւ: Ցաւալի
կոչէն զմեզ Ցոյնք մի անգամ և եր-
կիցս. արդ ո՛չ է պարտ արխաբար
ընդդէմ կալ նոցա, կամ հաւանել
կամ հաւանեցուցանել: Եթէ եր-
կուբնութիւն ասեն չարաչար, ըմ-
բերանեսցուք և յանդիմանեսցուք.
եթէ դարձցին՝ ընկալցուք և շահես-
ցուք զեղբարսն. եթէ լուծան 'ի
պէսպէս աղանդի գործս մարմնոյ,
լիցուք պատճառս զղջման նոցա.
եթէ ներքիննեօք և ներքինապետօք
վարին, խրատեսցուք զաղանդի
գործս նոցա, թերևս զկծեսցին
սրտիւք և հայեսցին յանձինս: Թէ
և ոչ այլ ինչ՝ գոնեայ զմերս լաւու-
թիւնն և առողջութիւն ծանուսցուք
նոցա: Գոն և յոլովք ընդ իշխա-
նութեամբ նոցա 'ի մերայինս ազգէ
քրիստոնեայք, և էին 'ի մեծի տա-
րակուսանս՝ յայս հարցափորձու-

Թիւն և աղմուկ. և Թէ և փոքր ինչ Թեթևացաւ այժմ, բայց կատարեալն ոչ է բարձեալ։ Թէ և Նոցա օգնեսցէ, չգտանիցէ անբաւժինն ինչ 'ի Ճշմարիտ վարձատուէն Քրիստոսէ, որում փառք, իշխանութիւն և պատիւ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն։

ՏՆ· ՆԵՐՍԵՍԻ
ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ
ՏԱՐՍՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ԹՈՒՂԹ ԵՒ ՃԱՌՔ

ՅԱՍՏՈՒԱԾԱԽՈՒՄԲ

ԵՒ

Ի ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆ

ՏԱՐՍՈՆԻ

ՈՐ ԵՂԵՒ Ի ՀԱՄԱՀՐԵՇՏԱԿ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷՆ ՀԱՅՈՑ ԳՐԻԳՈՐԷ
ՑԵՂԲՕՐՈՐԴԻՈՑ
ՍՐԲՈՑՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԿԼԱՅԵՑԻՈՅ,
ԵՒ Ի ՔՐԻՍՏՈՍԱՊՍԱԿ ԱՐՔԱՅԷՆ
ՀԱՅՈՑ ԼԵՒՈՆԷ
ՍԱԿՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵԾԻ ԵՒ ՍՐԲՈՑՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ԱՅՆՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՀ ՔԱՂԱՔԻ
ԱԹՈՌԱԿԱԼԻ
ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱԽՕՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՏԵԱՌՆ
ՆԵՐՍԷՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ
ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ հարք սուրբք և վարդապետք ճշմարտութեան. ով Քրիստոսի ժողովրդեանն գլուխք և հովիւք. ով տանն Աստուծոյ վերակացուք և մատակարարք, զոր տեսանեմ այսօր գումարեալ ՚ի մի շուրջ և ՚ի մի մարմին, և առ գլուխս հանուրց պատականեալ։ Ո՞վ զձեզ ած ՚ի մի՝՝ ՚ի խաղաղանաւահանգիստ, խաղաղարարք տիեզերաց. բայց թէ որ յերկնիցն առաւ մեզ խաղաղութիւն Հոգւոյն սուրբ։ Եւ ո՞յր աղագաւ, բայց թէ առ սկիզբն առնել շինութեան քակեալ և կործանեալ տաճարին Աստուծոյ, զոր սկզբնա-

չարին Նաբուգոդոնոսորի տապալեաց։ Այն որ երբեմն 'ի վաղ ժամանակս յաւար էառ զարդս սրբութեանն մաքուր և սուրբ սպաս պաշտամանն, զոսկեղէնն ասեմ և զարծաթեղէնն, և ետ որդւոց իւրոց և հարճից՝ անմաքուր խրախճանութեանցն ըմպելիս։ Անդ էաք և մեք գերեալք արդարև, 'ի մէջ ուռեացն անպտղութեան կախեալք զկտակարանս Աստուծոյ մերոյ, որդիքս Սիոնի, և հառաչեալք արտասուօք 'ի յանգորմ տառապանսն։ Լռեցեալ էին և լեզուք մեր 'ի հաճոյական Աստուծոյ փառաբանութենէն. քանզի ոչ ախորժելի վերին խաղաղութեանն Երուսաղեմի որդւոց՝ յօտար երկիր խառնակութեան երգել զԱստուծոյ մերոյ օրհնութիւնն։

Բայց արդ լցաւ ժամանակ բարկութեանն, և չափ մեղանացն՝ որոյ փոխանակ պանդխտէաք 'ի ծառայութեանն՝ տեղի ետ։ Կատարեցան ամքն եօթանասնեբորդ, զոր խօսեցաւ Աստուած բերանով Երե-

միայի մարգարէի: Հնչեցին նախ
քանզայս հոգւովն Աստուծոյ Ան-
գէաս և Զաքարիաս. եղեն աւետա-
րանիչք մեզ դարձին և վերստին
փրկութեանն. զփառս վերջին տա-
ճարին՝ որոյ հանդերձեալ էր լի-
նել նորոգիչք, առաւել քան զա-
ռաջնոյն գուշակեցին արտափայ-
լեալ: Նորա այս Յեսու Յովսեդե-
կեայ ար. 'ի գլուխ զքեղազարդն
ողսակ. զարթոյց հոգին Աստուծոյ
զԶօրաբաբէլն Սաղաթիէլի. և ահա
եղեն մեզ գերեդարձք և առաջ-
նորդք յԵրուսաղէմ: Ուստի և աե-
սանեմ պայծառ զամենեցուն ձեր
ղջէմս. քանզի ահա հասեալ են
ոտք մեր առ. դրունս Սիովնի. սա-
կայն չև ևս զկատարեալն ունիմք
ուրախութիւն սեպհական: Զի որ-
պէս այս, մինչդեռ տունն Աստու-
ծոյ մերոյ քակեալ և կործանեալ
տեսանի. զիա՞րդ ցնծութիւն ան-
վթար, յորժամ փոխանակ զար-
դուցն շքեղից տաճարին՝ միայն ըղ-
խանձոզսն տեսանեմք 'ի ճարակ-
մանէ հրոյն մնացեալ 'ի Նաբուզար-

ղամեայ ։ Յաւիտեան մի՛ վհատեսցուք , քանզի լեռնուք , ճշմարտապատուիրանք խնամատարեալք , բուռն հարեալք նորոգմանն ըղձնաւորութեան Աստուծոյ ձեռին ․ նորին զձեռն առ , եւ նորին պաշտօն գործ հրամայէ ընթանալք սրբոցն մարգարէից կատարել ։ Ըստ որում եւ կեսցուք Զաքարիաւ խօսք առ մեզ բանիւն Աստուծոյ ։

Այսօր , ով երանելիք մարգարէ , է մեզ կարելի աւետաւորութեամբ եւ նորոգ զեղծելոցս՝ պղծմանցն Սիովմանն զատաւորս զարմացեալ ըստ առաջին փառացն իւրոց նորոգել ։ Գատապարտանէ մարգարէն ․ Այսպէս ասէ տէր ամենակալ ․ դարձացին ձեռք ձեր , որ լսէք զբանս զայսոսիկ յաւուրս յայսմիկ՝ ՚ի բերանոյ ինոյ ․ եւ եղիցի որպէս եղեւ յանէծս ՚ի մէջ ազգաց տունդ Յուդայայ եւ տունդ Իսրայէլի , նոյնպէս ապրեցուցից զձեզ , եւ եղիջիք յօրհնութիւն ։ Քաջալերեցարուք , եւ զօրացցին ձեռք ձեր ․ զի այսպէս ասէ տէր ամենակալ ․ Որպէս ՚ի խորհեցուցանել զձեզ հարցն ձերոց չար-

չարեացն զձեզ, այսպէս և այժմ զղջացայ. և Նազենալս պատուիրանեալ եմ և խոստովանեալ եմ բազում անձանց յառաջագոյն յայտնեալն՝ Երուսաղեմի և առանց Ցուցայ. քաղաքացեալցարուք: Եւ այս բանք են զոր առանեցէք. խոստացարուք զձեռնադրութեան իւ բարեպաշտութեամբ ընդ ընկերս իւրում, և զաստուածային աղօթաւորութեան և խոստովանութեան զառնեցէք 'ի դրունս ձեր: Եւ բարեպաշտութեամբ ընդ ընկերս իւրում զառաջինն բարեաւն մի խորհեցէք զուրս 'ի սիրտս ձեր. և զերդումն սուտ մի սիրեցէք. զի զայս ամենայն ատեցի. ասէ ամենակալն: Այլ զի զտեղաս ձեր 'ի Նանասարեհս ձեր, եղիցին 'ի ցնծութիւն, հարկէք փոյթս և ընծայեցէք զառանձինս. և հանձնեցայց զօրհնս և փառաւորութեամբ ցայց, ասէ Տէր:

Այդ անհաս լուսոյք զաւք ամենեքեան ձայնիւ անուան Աստուածոյ ձերոյ. այլեւ՝ որ ժողովեալ զձեզ 'ի չորից հողմոց երկրին: Միանգամ զամենայն, որք մնայք 'ի Բաբելոն խառնակութեան և խաւարութեան

Քաղան, և զարթեայք ահա՛ ի կամս որոց մեր քահանայապետոխս, մնա-ցորդք ամենայն ժողովրդեանդ, սկսեալք գործել զգործ տան Աս-տուծոյ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Եւ թէ բարուք թուի յաչս ձեր, Նախ քան զայս ընկալարուք զխոր-հրդակցութիւն ուրումն Եզրի օ-րէնսգրի. զմանկունս ծնեալ մեզ 'ի Քաղդէացւոց սերմանէն՝ զմիմի հարցուք. զխղձս երանութեան հարցն մերոց՝ մեք սեպհականես-ցուք, զի մի՛ բարկասցի Աստուածն մեր, զեռ ևս տեսեալ զմեզ յօրի-նաց նորին խոտորեալս: Մանա-ւանդ զի մի՛ սատան լցցէ մեզ 'ի բարուք գործառնութեան սրբոյ տաճարիս շինութեան՝ ծնունդք օ-տարացն: Եւ ապա լցնիցի մեզ վայ-ելչապէս զշինուածոյ տաճարիս բուռն հարկանել: Ցեա այսորիկ առատ գտցուք զպաշտպանութիւն ամենաբաւական ձեռինն՝ 'ի տան իւրոյ նորոգութիւն:

Այլ թերևս ոք ընդարձակու-թե̃ ասացուցիս բամբասէ զմեզ

արտաքոյ արշաւել խորհրդոյս զօ-
րութեան։ Ինձ ոչ բնաւ այս կար-
ծիք, որ հաւանեալս եմ ճշմար-
տութեանն՝ որ 'ի Պաւղոսէ վերա-
ձայնի. Այն ամենայն օրինակաւ,
ասէ, լինէր առ նոսա, և գրեցաւ 'ի
մեր վարդապետութիւն։ Քանզի
թէ հաւատամք զերծանել արեամբ
ճշմարիտ զատկին յաներևոյթ փա-
րաւոնէ՝ որպէս և նոքա 'ի զգալոյն,
և անցանել ընդ ծով մեղացն՝ որպէս
և նոքա ընդ Կարմիրն, և ուտել ա-
ռաջնորդ զհոգևոր վէմն՝ որպէս և
նոքա զմարմնաւորն, և մտանել
Քրիստոսիւ Յիսուսիւ յերկինն՝
որպէս և նոքա Յեսուաւ Նաւեայ
յերկիրն աւետեաց. և եղև այս
ամենայն ընդ մեզ սիրով և հաւա-
տով, որպէս եղև ճշմարտապէս. և
աղաղակեն ամենայն գիրք աստուա-
ծաշունչք, թէ զատուեր հանդեր-
ձելոց բարեաց նկարագրեցին օ-
րէնքն. ապա և տաճար շինեցաւ 'ի
մէջ մեր Աստուծոյ՝ որպէս և առ
նոքօք. և զխորան վկայութեանն շր-
ջեցուցանէաք ընդ մեզ յաւազ

քան զհոգին՝ մինչեւ յանդառնապատճառ պատմութիւնելոց ։

Եւ ընդէ՞ր է ինձ պատասխանատուութեան զքննութեայս բանիս 'ի յառաջ ձգել, եւ ոչ մասնաւոր հաւատոյ ձեր առաւելի զօրացն մերկացուցանել ։ Կամեցանեցին մեզ առաքելոցն առաջինք հրամանաւն Քրիստոսի, մինչեւ յանդառնալի կենդանութեան հաւատ֊ ծառայից շնչեալք, խոստման մխիթարութեան մնացուք հաւատոյ . ըստ որում ասէ առաքեալն . Եւ հիմն եղեր զԹեմելիոս Քրիստոս . արդ խորհրդանշելոք որք ղեկոյն ընթացի 'ի չխաւելոց զի ղուշ էք առաջնոր Աստուածոյ կենդանւոյ, եւ հոգի Աստուածոյ բնակեալ է 'ի ձեզ ։ Եւ Քրիստոս խորհրդովն խօսի 'ի վերայ տանն իւրոյ . որոյ տունն մեք իսկ եմք, եւ տանն զբնակութեանն՝ Քրիստոս ։ Զայս տանն հաւատոյ, զոր 'ի վերայ Քրիստոսի չխաւելոցն եղաք, եւ Քրիստոս 'ի վերայ խորհրդոց . Ի վերայ այդր, ասէ, վերջի չխաւելոց զեկեղեցին իմ, զոր դրեցուցին հարցն մեր բազում ժամանակս յանդառնալի կատարմանց ․․․

թեանն հալածանաց վտանգք և պատուհասք։ Եւ սա և 'ի ներքոյ այսր հաւատոյ խոստովանութեան սորա, յո_ րում էր [illegible] մարտիրոսացն Քրիստոսի, և [illegible] ճորին ծառայելով, [illegible] պարտաւա_ [illegible], [illegible] նաւ հաւատոյ [illegible], [illegible] զատուածաբանութեան նոցա Աստուածոյ նախախնամելին, մինչև կամօքն Աստուածոյ [illegible]. և որպէս զնոսա յեր_ կիրն պարգևաց՝ սա զնեղ 'ի խա_ ղաղութեան եկեղեցւոյ սա. բարե_ պաշտ Թագաւորօքն։ Վասն այսո_ րիկ որպէս Սուրբն [illegible] ամենայն խորանացն կանոնեաց, և յարգանաց [illegible] Աստուածոյ հաւա_ տացելոց, այսպէս և բարեպաշտ [illegible] քոյն Կոստանդիանոս [illegible] [illegible] սուրբ հաւատոյ եկե_ ղեցւոյ Քրիստոսի՝ 'ի ձեռն [illegible] [illegible] ժողովոյն Նիկիոյ՝ անխախ_ [illegible] անշարժութեամբ [illegible] հաւա_ տացելոց. և զայն՝ թէ նոր ձևացեալ [illegible] 'ի [illegible] հալածանացն ա_

նապատի, առաջին գեղոճն շքեղա-
զարդեալ: Եւ շինեցաւ այս տաճար
մեր Ճշմարիտ հոգևոր առ Կոստան-
դիանոսիւ 'ի ձեռն սուրբ երեքհա-
րիւր ութևտասան հարցն, որպէս նա-
ցայն զգալին առ Սողոմոնիւ. և զկին
եղծաւ, իսկ Ճշմարտութիւն 'ի նոյն
ձևերանգոյ անվթար գեղեցկացաւ:
Եւ խորանն վկայութեան շնորհացն
Քրիստոսի՝ զոր առաքեալքն կանգ-
նեցին և հետևողքն շրջեցուցին,
առ սովաւ անխախտելի պնդու-
թեամբ 'ի ձեռն սրբոյ ժողովոյն
Նիկիոյ հիմնեցաւ: Եւ արկաւ ա-
պա յայս տաճար գահոյք Աստու-
ծոյ. ոչ սեղան ոսկեղէն քաւու-
թեան, զոր Մովսէս հրամայեաց և
Բեսելիէլ շինեաց, այլ հեզութիւն
խոնարհութեան և սէրն նորա, զոր
Քրիստոս հրամայեաց, և առա-
քեալքն նորին գործեցին և մեզ
աւանդեցին: Հանգչէր 'ի սա նա՝
որ երբեմն չունէր տեղի ուր ըղ-
գլուխն դնէր. հաճեցաւ 'ի սմա
բնակել, քան 'ի կառս քերովբէա-
կանս: Իսկ յորժամ տեսին մարդիկ

Թէ տաճար Աստուծոյ եղերուք, և հոգին Սուրբ բնակեալ 'ի ձեզ, փոխանակ անշունչ տաճարաց ի-մաստնացեալք խորհրդով, որպէս յայնժամ ցեղքն Իսրայէլի, տային նիւթ խորանին Աստուծոյ, ոչ ոս-կի, կապուտակ, կամ ծիրանի զգա-լի, այլ զանձինս իւրեանց. ոմն մաք-րութեամբ, ոմն խոնարհութեամբ, ոմն վկայական արեամբ: Անձունքն ճարտարապետացն իմաստունք և գործէին սուրբք զտապանակս և զխո-րան վկայութեան աստուածութեանն Քրիստոսի: Ոչ զոք 'ի նոցանէ խորա-քեալ մերժէին, թէ և յանպատա-կան նիւթոյ, թէ պղինձ, թէ մազ այծեաց, ըստ իւրում չափոյ և շը-նորհացն պատականէին զնոսա 'ի նիւթ խորանին հաւատոցն. այս-քինքն, զի և պոռնիկք զղջացեալք՝ եղեն 'ի տուն Քրիստոսի զարդք, և մարդասպանք՝ ողորմութիւն գը-տեալք, և ուրացութեամբ սա-ցեալքն՝ և դարձեալ զղջացեալքն: Քանզի պիտոյ է ամենայնն 'ի զարդ խորանին հաւատարմաց, թէ խուժ,

Թէ զօսէ, թէ սկիզբն թագացի. և սահ-
մանացն 'ի Պրիմատոս, և յասմանացն
Պրիմատոս յառաջնորդէր : Ոչ թէ յի-
շխանութեան միայն հայրապետացն և աւագին
զօրս նիւթս, այլ յԵրուսաղեմ
մինչև 'ի Լիբերիոս, և 'ի Հռովմայ
մինչև յԸնծինէկոսրոս. և 'ի ժամանա-
կութենէն Սեղմոյ՝ մինչև 'ի ծագս
հիւսիսոյ տանն Յաբեթի հետաքննա
ընթացեալ, զամենեսեան աշակերտ-
եալսն հաւատով զօրացելոյն և մար-
տիրոսական տառապելոյն : Զհաւատոյ
խոստովանս յերկրի կանգնեցին. որպէս
զի նորոգուծութիւն գործոյն Աս-
տուծոյ՝ տացէ Աստուծոյ, և մի
մարդկային մարմնոյ : Եւ զկնորդ
մարդկան կարելի, որ 'ի հոգեւորա-
լոյն արդեօք կատարելապէս հրաշալի.
Նոցա, որ զզօրս անձինն աշխարհի
մարդ մի և անձն մի և շունչ մի և
մարմին մի և տաճար մի Աստուծոյ
իւրեանց արարին : Ո՛վ սքանչե-
լեաց. զործ՝ առ որ ակնարկեալ
բանութեան թագաւորաց և ամբո-
խութեան իշխանաց, վկայեալք
և չարչարանաց զօրեղին աւարտել.

Նոքա՝ որք մնացեալ էին աշխարհին և կենդանիք Աստուծոյ, Նոքա՝ յորս զարմանալին միաբանութեան ածեալ զամենեսեան փառակիցն. Նոքա՝ որք խաղաղարարք եղեն սկզբնաւորք և յաղթականք՝ ի Քաղաքականութեան ամենեցուն.

Ո՞ր վասն այսպիսիս զօրացելոյ. յայտ է, վասն զի անձնատուր եղեալ Հաւատոյն՝ ի գործն Աստուծոյ կանխեալցին, զի ոչ հանդերձեալ փառացն միջնորդութեան հայէին: Բայց սոքա և աստուածաշնչեայ փրկեցելոցն զանձինս յօժարութեամբ տնկէին. ըստ այնմ զոր գրէ առաքեալն. Նոքա բնաւ՝ ի միջոյ պատերազմի և պաշտամանին ձերոյ, ուսուցին և հնազանդ և ուրախակից եմ ամենեցուն ձերում. Եւ որպէս հիմն եկեղեցւոյ Պետրոս առէր. Զանձն չարչարանաց եղբայրութեան ձերոյ յանձինս կատարելով. Այսպէս եղեալ պատակեր Քրիստոսի երկնաւոր խաղաղարարութեն արեան և խաչի, ապա կարգեցին հաւատարեալ զնոյն՝ ի յերկիրն, աշակերտք սերտոյն սերմանելի: Եւ հնազանդեցէք, զի՞նչ պատուոյ խաղաղութեան յանձնեալ՝

զոր ետուն աշխարհի • զի՞նչ այլ, բայց եթէ երկիրս երկին եղև, և փառքն որ 'ի բարձունս էր Աստուծոյ` և յերկիրս տարածեցաւ, և սրբաբանութիւնն սրովբէից 'ի բերանոյ հասարակաց մարդկութեան ելից զայս տաճար հաւատոց հոգևոր` անհանգիստ աղաղակաւ: Վկայքն զինեէին և զօրագլուխքն մարզէին, տառարկուքն պնդէին և վարժիչքն քաջալերէին • Ճգնութեամբն ժուժկալ լինէին և զողորմութիւնն առատացուցանէին • զսէրն տարածանէին և զծնեալն 'ի նմանէ որդիս յարգեալ պատուէին • միշտ երկնային մանանայիւն պարարեալք կերակրէին, և յաւետարանական վիմէն առոգեալք ծաղկէին:

Ետես բարձրեալն Աստուած և հաճեցաւ • հայեցաւ 'ի նորն Հաբէլ` 'ի միածինն իւր որդի և 'ի պատարագ մարմնոյ իւրոյ յեկեղեցի, և հոտոտեցաւ 'ի հոտ անուշից: Եհան զնոսա այնուհետև յանապատէ կռապաշտ իշխանացն հալածանաց, և ած 'ի Մազիմ` հոգևոր և

մարմնաւոր խաղաղութեան 'ի ձե-
ռըն բարեպաշտ թագաւորաց։ Ա՛ռ
'ի ձեռս զգաւազանն երկաթի, և
սկսաւ նովաւ հովուել զեկեղեցի
իւր, ոչ սաստկութեամբ որպէս
զիշխայէլ, այլ քաղցրութ՟ե և ողոր-
մութեամբ. զի որ սաստիւն փշրեաց
զնոսա, քաղցրութեամբն պնդեալ
միացոյց զնոսա. և զի խրատան վար-
ժեաց զորդիսն 'ի հնազանդութի,
յեա այնորիկ և զսէրն նոցա սկսաւ
Աստուած ցուցանել։ Ամփոփեաց
զսուր բարկութեանն և զբաժակն
պղտոր՝ զոր արբոյց դստեր Սիո-
նի, և փորձեաց և ետ նոցա ընդ հա-
գևոր խաղաղութեանն և զմարմնոց
անդորրութիւնն։ Նկուն արար
զանուրն կռապաշտից տէրութենն
'ի պարանոցէ նոցա, և արդար ի-
րաւամբքն յարոյց զթագաւորս
արդարս և աստուածապաշտս։ Եւ
'ի ձեռս նոցա զվրան ժամու հա-
ւատոց իւրոց, զի անտաշ 'ի մարդ-
կային հնարից արձանօքն հոգեւոր
վիմաց զնոյն շինեսցեն։ Ած 'ի ձեռն
բարեպաշտին Կոստանդիանոսի, նոք

մեր Սաղմոսնք, 'ի չորից եղերաց աշխարհի զձայնարտաբերութեամս խնդաութեան, և չինեաց նորոգ զասաձայն հասարակաց եկեղեցւոյ իւրոյ վայելուչ. որ զգուշացուցին զսա անապականն խնամակալին ռակտորդ, և նոկարեցին զսակաւ զգործելոյ երկնայինս յերկիր, և արարին զամենայն տիեզերս մի ազգն միայն Քրիստոսի, և եկեղեցի։ Ոչ որ էր աղքատս յայնժամ 'ի բարեգործութեանց. այլ իւրն զքաղցին էր ամեն և արծաթ յերկրի մերում, զնորրութիւնն իմն և զարդարութիւն։ Նատան առաջս հասարակաց քահանայապետաց յաջորդաց Քրիստոսի 'ի մերոց տանն իւրոյ. հաւիւք խնամատուք սկսան զհօտն արածել. բժշկել կենել, և զխոտեալ անեղանեալն յառաջաւել. քահանայքն արթուն զխոտելի ժողովրդեանն նուիրել։ Եւ յայնժամ իւրն զինեալ չարագործդեալ էր սատանայ զմեծամեծն յառաջասաս իւր Քրիստոսս։ Զայն արձակեր քաղցր սա կոյան ողջախոհ. Ընդդիմամարտեաս զանձին խորամանիւ քն և

զօրահէց քոց, կամեցեալ, մի խնա-
յեր. երկայնեաւ զդատաստանացն
քո, հաստատեալ զօրէնս քո. յաղէ և
յաղթական թագաւորէր, և զաւակ քո
զերթանանս ժառանգեսցէ, և զզօրա-
զարս ուխտադրեալ 'ի կատարածութեան
ջանասցես։ Մի, ասէ, երկնչիր, թէ
միայնակ գործով նորոգ յանցանս առաքելոց
զքեզ. զի երդուայ, և ոչ եմ զղջա-
ցայց 'ի քէն զսահմանել հաստատութեան,
որ եմ հաստատեալ իմ յաւիտենական
յաւիտենից։

Յայնժամ որ մարգարէներն զառաքելոց
ակնարկեալ թշնամին, ծառա-
ցեալ թէ մեքենայքն իւր խայ-
տառակեցան, ամենեքեան առաւ-
ելութեամբ ծաղկեցան, սրբա-
րարոյն զօրացեալ փրկեցան, ժա-
ռանգորդք զերախտին 'ի հայրենեաց
փառաց. երկրպագութ հեշտա-
թիւնն առաջի նոր, և երկնայինն արք
բարեթիւնն սպասաւորեցաւ. զօրէն
աստուածութեան խորհրդեցաւ, և
պատուով անմեղն սիրով բազմանալ.
յորս ամենայնն 'ի սուրբ յիշատակս
մեծացաւ, և յերկնային կայանն

հանդերձու, որոտալքս սաստէր յորդէն
չարութեան. Իբրև զաւախուծ զօրէ-
լով շրջէր բացեալ զկոկորդ չարու-
թեանն, ջանացեալ առ 'ի կլանել
զեկեղեցին փրկեալ Քրիստոսի:
Սակայն ակարն նկուն լինէր 'ի
սկզբանն. և մի շունչն և մի մարմինն
'ի գլխոյն զօրացեալք՝ անդորրծ զմե-
քենայս թշնամւոյն տանէին: Թէ
ձգէր 'ի սովորական նետիցն 'ի մե-
րայ ամանց՝ պղծութեամբ կամ
ապականութեամբ կամ այլով ախտի-
հարեալ զնոսա, երագէին բժշկէքն
իմաստունք և յաղաղջին առողջու-
թիւնն հաստատէին: Այս ան-
սեալ թէ որով սովոր էր պատերել՝
ձախակողմեան մարմն խայտառա-
կէ, զաջակողմեան զինուցն բաւա-
հարկանէր: Եւ զինչ այս. այս ինչն
զի որպէս 'ի սկզբանն հերձուածո-
գական մարտիւ, ամենապատիր
խաբէութեամբ, նենգողն կարթիւ
հատուածեալ՝ 'ի բաց հերքեաց
զմարդիկ 'ի դրախտէն, այսպէս և
այժմ ընդ ամրակուռ սպառազինս
մեր՝ սովաւ 'ի հանդէս մտանէր.

Զի՞նչ է իմն, ասէ, մանաւանդ որ նե-
տուք զձեզ խոստանիլ և ՚ի յաղթու-
թենէ ՚ի գերեաս ելանել. համակար-
ծան կարօտանաւ մեքենայից. այլ-
ազ է իմն գործի առ ամուր որ-
ձանս ձեր աղաղող: Արդ՝ սէր առնէք
օրէնս, և զմխիթարանաց մերոց այնու-
բաժնեցէք. յաւանդութեն զայն փոխա-
նակեսմ և խաղաղա կործանեսմ: Խա-
ղաղութեան առնէք սպասաւորութեան, և
՚ի մի մարմին զօդեցայք. ՚ի թշ-
նամութենէն զայն դարձուցանեմ, և
զխռովութիւնդ ՚ի բաղդաւոր հերձեմ:

Տես զամենաչարին թէ զի՞նչ ասէր
անօրէնն մախանօքն. գործի, ասէ,
այսմ մարտակս և անհնար՝ ոչ յի-
մացս առաւել զոր խոստանիցայք նա-
հաչել՝ պատարագանեմ. ոչ զմիտս՝ զոր
ասպատակաւորութեանն ընձէքք, և ոչ
զարտեբրութեան՝ զոր սիրով նուա-
ճէք, ոչ զառապարապարհակ մարմին՝
զոր յօժարընթաց լինելովն կռիւե-
ցիք, և ոչ զխախտանեցին կամս զաղա-
նանելն՝ զոր յուսով խոստամանցն
արհամարհեցիք: Այլ զի՞նչ. անհե-
նեցուն ձեր աչք ՚ի յոյսն և ՚ի զըլու-

խղճն ձեր Քրիստոս հայրի · ինձ չէք
այլ հնար զձեզ քակտելոյ , բայց
թէ այլ և այլ զառնա հայելին ու-
սուցիչ առնել ։ Եւ որպէս զուղիղ
բանն Աստուծոյ՝ Նախահօրն ձեր
թիւր մեկնեալ զԹեցուցի , այս-
պէս կարելի է և այժմ զբանս գրոց
ոմանց ՚ի ձէնջ այլ և այլ ցուցանել ,
և նոքօք զամենեսեան խռովեցու-
ցանել · Թերևս կարասցիք զմիջնորդն
խաղաղութեան՝ խաւարեցուցանե-
լով զմիտս ձեր , ատելութեան տալ
պատճառ տեսանել ։ Միթէ կարա-
ցիք զկենաց ծառն որպէս Նախա-
հօրն ձեր , և ձեզ մոլորութեամբ
մնաց՝ չարի գիտութիւն ուսուցա-
նել ։ Արդարև այս է ինձ հաճոյա-
կան մեղք , հակառակութիւնն ,
առ որ՝ ոչ զղջումն տեղի տանէ ·
ամբարտաւանութիւնն է ինձ խա-
ւար ըղձալի , զոր ոչ լոյս գիտու-
թեանն փոխանակէ ։

Զայս ոչ միայն խորհեցայ , եղ-
բարք , այլ և արար · ոչ միայն կամե-
ցայ , այլ և կատարեաց ։ Արձա-
կեաց զումբաքարսն , և զտաճարն

Քրիստոսակ խախտեալս, լուսեալց զաղէտն, և զընտանեկան մկրտութեանց: Ո՛վ աղէտիցս. 'ի տանէն շնորհաց բուսուցանէր, և զպէտքակացուս խո-րանին՝ քահանայս և քարոզիչս ա-ռաքելոց. զմատակարարսն 'ի տա-ճարէին կցորդ իւր ընդունէր, և զհովիւսն հօտիցն օծանող զնէր. զՄակեդոն՝ Հոգւոյն պատերազմող Թշնամի յաղթուցանէր, և աստուա-ծութեան նորին զձայնսն խօսէր. զՆեստոր՝ Մարմնոյն փառաց և ան-ձառ խորհրդոյ անօրէնութեանն զբերանդող լինել յորդորէր. զԵւտիկ-քես՝ զխառնուած խառնուածն թմբրել վարդապետանէր, և զնեխմարդութիւն ումեայն ցուցանել յորդորէր:

Եւ արդ զի՞նչ. ողբոց է արժա-նեաւ ձայն բանիս պատմութեան. զի աշխարհէր այնուհետև զմխու-թիւն եկեղեցւոյ 'ի մասունս բա-զումս: Քակէր առաձայն Աստու-ծոյ, զոր չհնեալ Ճշմարիտն Սողո-մոն 'ի ձեռն իմաստուն Ճարտարա-պետացն. եղծանէր զգործ երեա-նեկին առաքելոց: Արթուցանէր մեզ

զբաժանել բարեկամութեանն Աստուա-
ծոյ անմերձենալի լուսոյ զարդարեալ.
մինչեւ խաղաղ ՚ի գերութենէն փրկել
զպարգեւս առատաձեռին Աստուածոյ ՚ի
խաղաղութեան եւ ՚ի հանդերձեա-
լութեանն թագաւորին: Եւ ոչ միայն
զպարգեւսն, այլ եւ զազատութիւն
առատաձեռին յափշտակելոյ ազատութիւն ՚ի
ամենայն խոր յերկիրն Աշխարհիս: Մի
կարծիցէք վայրապար զառատութիւնս,
այլ հայեցողութեամբ յետ մահու միով հա-
զելոյ՝ բազում նոցա մեծութեանց յաւիտեա-
ցուցանէ: Զաւակին զաղգական միոյ ամե-
նայնին թագաւորին, եւ հայրենեացն Լու-
սաւորութեան անմահութիւն: Եղ-
բայրակից սիրոյն, որով մեծն սրբոց-
ուէր մեծամեծաց՝ թէպէտ ոչ ամենա-
նեալ այժմ ՚ի ձեռս նոցա: Զ խնկա-
նոցն ոսկի, այս լինելն զօրութեան ա-
մեն փոյթ, մի թէ ոչ առաքինի նոցա եւ
ամենին: Զօրութեան խորհրդեանց
եւ զատուցանեալ, որով զգործողքն
ամենակալին Աստուածոյ, ամենայն, եւ ամե-
նեցուն էք, զի որդիք ասատուածոյն ա-
ռնին ՚ի միջոց եւ ամենայն: Եւ յիշեալ մեր
էր երկնային, եղբարք, ամենազօրութիւն.

այնորիկ՝ մինչդեռ էաք խառնակութեան
գերեալք, մերոյ առաջնորդս էին
դարձիլք պաղատանաւքն. զայս սոքա
մերն հայրք եստուն մեզ 'ի պատուի-
րութեանցն : Նոյնպէս ուսան 'ի
Քրիստոսէ զհեզութիւն, և մեզ ա-
ւանդեցին. Նոյնպէս առին 'ի նմանէ
զնոյն օրէնս սիրոյ քաղցրութիւն, և մեզ
ընծայեցին : Արդ թէ և նորայն քա-
նակաւն պատուող՝ մեր էր, զոր այժմ
տեսանեմեք 'ի ձեռս անիրաւութեանցն :
Արդարութիւնն եկեղեցւոյ քրիս-
տոնէից էր հայց, որով նոքա յիշեալ-
են, և մեք ապականեաց մեռանիմք :

Այսպէս զմի առաջնորդս խմանաւքն՝
խնամատարքն թշնամի կործանեալ
յարուցանել զպատերազմ, և զապագայ առ-
րոս գերեաց, քայց 'ի տարապանեալն
Աստուծոյ, 'ի հաւատոցն ասեմ.
և քայց յառաջատուածոյն հօրն՝ 'ի
որդութենէն ասեմ, զորս Թադէոսի
խնամութիւնն Աստուծոյ 'ի Քրի-
հօրս խաւսս զլրոյ սրբոյ վարդապե-
տութեան, աստուածանդեղէնս հիմն
դրեալ և հրեշտակակերպս. զորս աշ-
դամաւ թշնամին արժանի՝ ալքեծ

ձեռօքն շօշափել. այս միայն Թա-
գեաւ 'ի նոցանէ՝ վերնականն խնա-
մօք: Ապա Թէ ոչ՝ տաճարին, այս-
ինքն միուԹիւն ազգաց քրիստո-
նէից, և խաղաղուԹիւնն որ առ
իրեարս՝ տապալեցաւ 'ի Թշնա-
մեացն արուեստից. և շինեալքս 'ի
վերայ միոյ հիմանն՝ կործանեցաք,
միայն անձանց գոլ զհիմն Քրիս-
տոս, և ոչ եղբարցն. ուստի և
քակտեցաւ յառ միմեանս մար-
տէն աներևոյԹ Թշնամւոյն ներ-
գործուԹեամբ. պարխալք գաւեր
Սիոնի խախտեցան, և ոչ դադա-
րեցին. միոյ տաճարին քարինք 'ի
զանազան ազգաց՝ առ իւրաքան-
չիւր յօդ անտաշ դարձան, և ըղ-
փաուս տաճարն կործանեցին: Մաշե-
ցան 'ի սրոյ բարկուԹեանն, և 'ի
սովոյ ազգիտուԹեան. և առ գետս
Բաբելացւոց սովեալ նստէաք ար-
դարև 'ի լաց և 'ի յողբս նոցա, որք
զհայրենեօք աշխարհի պայծառու-
Թիւն զմտաւ ածէին: Իսկ անձր-
ևեցն և երկրաքարշիցն, որպէս Ե-
գիպտոս նախ՝ նոյնպէս և այժմ

Բարբերոն եղև ըղձալի. նոքա որք
խստութեամբ սրտի որպէս խստա-
բարոյ ցանկական զիմանալին իւրեանց
մարդ սնուցանեն: Այլ իմաստունք
լացին և լային և լան միշտ կենդա-
նի բանիւքն իւրեանց, և զայս Թը-
շուառութիւնս աշխարհին. որպէս
քարինք տանս Աստուծոյ ցրուեալ
են որպէս աղբ զճանապարհաւ՝ 'ի
ցեղ ընտրութեան, և 'ի միմեանց
դարձեալ յարհամարհութի. աւ-
սէն զի զանպատուութենէ կախեցան
այնուհետև մերն կատակարանք:
Քանզի Թէպէտ և ունէաք 'ի գե-
րութեանն ընդ մեզ զօրէնս Աս-
տուծոյ մերոյ իւրաքանչիւր ոք,
սակայն զանգաղէաք զ'ի նմանէ
յանձինս մեր արկեալ զսերմա-
նիան բուսուցանել: Զի զիա՞րդ
կարելի՝ ոչ ունելով զտաճարն Աս-
տուծոյ, զխաղաղութիւնն ասեմ,
զերգ Տեառն երգել: Սակայն ծա-
նիք, զի այս յետ գերութեանն ե-
ղև, և քակելոյ Թշնամւոյն զտա-
ճար խաղաղութեան մերոյ: Այլ
Թէ ոչ՝ զպատուղն, որ նախ քան

զայս 'ի միաշնչութեան անդ , և միաչ-
ղեալ 'ի տամաճարին խաղաղութեան
էակք՝ տայլք անմահայն աշխարհին , մեզ
թողութիւնք խնամատարութեան , քան թէ
բանիւ զանձառն ճառել · զի մի՛ յու-
լովութեանք ճառիս նախանձութեա-
ցութեան'' 'ի սաստիկ մեծացուցանք խոր-
հրդոյս պերութեան :

Ցերիս բաժանեալ աշխարհս , այս
ինքն , Ասիա , Եւրոպիա և Լիբիա ,
յորժամ 'ի վերայ միոյ վիճակի համա-
սոյ խաղաղութեանք եկին ակնկալեալ ,
զինչ որ ոչ է անմեկնելի յայսմիկ ,
թէ անստանելի պաղատախայծութեան
տասպինութեանցն առասպելականաց :
Ցեղիպտոս քաղաք Մեղեէկ , ըստ
կանխագուշակ մարգարէութեանն
էր Աստուծոյ յայնժամ . և Համա-
մայնեցուցոյն ակերութեան իւրեա զղա-
ւաղան երկաթի՝ նեցուկ ակնդրութե
և ամբռութեան հանուրցս ընկեր :
Աքայիա , Եղլադա , Մակեդոնիա՝
Թեսաղոնիկեալ առ Ասիա , առաքե-
լովքն վարժեալք , 'ի Գաղատացւոց ո-
ռոգեալք և արմատացեալք , և ըղ-
նորա ակրամանեան ձեռնհասն Աստու-

ծոյ անձնացուցանելին ։ Մանաւանդ ասացի և Հայաստանեայցս աշխարհիս, մինչ դեռ 'ի միութեան եկեղեցւոյ վէմին ամրացեալ էր՝ դասուք Աստուածոյ առասաս և բաղդում․ և յերկինք մեր երկրե զանազանեալ երկնից բազմացան անողանքէն Աստուածոյ լոյս տեսչեան որդւոյն Գրիգորի․ հօտքն լուսաւորեցին, ասրոտքն գալարի, հովիւքն արթունք, և սուրբքն քաղցրաբոյրք․ զի էր հեշտ խաղաղութեանն, և չնչեաց հարաւ սիրոյ հոգւոյն Քրիստոսի ։

Բայց յորժամ միութիւն ամբեղեբաց պատառոտեցաւ, ապաստանուածն ողջացաւ․ յորժամ 'ի մերոյ զանազանեալ վէճն կարծեցաք զհաւատս մեր չինել, և ընդ միաբանութեան մարտնչել, կործանումն օրքան ։ Յորժամ մարմինն Քրիստոսի քակտեցաւ 'ի միաբանից, մերոյն անտանելի․ յորժամ ամբողջանքն՝ միաբանութեան թշնամիք դարձան, վերջաւորեալքն անէծան․ յորժամ զմիշնորդն խաղաղութեան դարեր մեր Յիսուս Քրիստոս՝ թշնամութեան

առաւք նիւթ, պտուղ նորին փո-
խանակ սիրոյն՝ ատելութիւնն։ Յոր-
ժամ փոխանակ յերկնից մեզ բե-
րելոյ նոր օրինաց վարդապետին՝
զաշխարհակալին առաւք գործենն,
վատթարացեալք ըթեցալք յամե-
նայն առաքինութեանց։ Ինձ թուի
այնքան զօրեալք, մինչ զօրհնու-
թիւն Տեառն՝ գերչացն չերգել.
այսինքն զհաւատս և զխոստովա-
նութիւնս, զոր 'ի գերելոցն իւրա-
քանչիւրքն ամբողջ պահեցին ։

Այլ թէ ոչ՝ թշուառութիւնք
բազումք փոխանակեցին զբարո-
րութիւն մեր. և ոչ միայն ըստ
ներքին, այլ և ըստ արտաքին
կրից՝ այնուհետև վտանգեցաւ ազգ
քրիստոնէից։ Այն զի զոր ըստ նա-
խայօժար կամաց առեցաք զհո-
գևորն խաղաղութի՛, զրկեաց Աս-
տուած և 'ի մարմնով զնոյն ունե-
լոյն։ Զի այս է սովորութիւն նո-
րա. յորժամ հոգւով կործանիցէ
զբօսեալ, անտես առնէ և զմար-
մնոց վերգոմմունս. Եր վասն, զի
Թերևս 'ի խնթելոյ մարմնականն նե-

ղութեանցն զարթուցեալք՝ ընդ թմբրութիւն ոգւոյ զղջասցուք ։ Զոր օրինակ է տեսանել բազում անգամ յԻսրայէլի եղեալ. ըստ որում և նախագիծ յարացուցիւք պատուհասեցան ։ Ոչ անխնայեալ Աստուծոյ 'ի տաճարն և ոչ 'ի ժողովուրդն, այլ մատնեաց զնոսա 'ի Բաբելոն 'ի ծառայութիւն. մինչև զարթուցեալ պատուհասիւ մարգարէիցն՝ անձամբ զանձինս 'ի ծառայութենէ մեղացն զերծուցին. և փրկեալք այնուհետև Աստուծով 'ի մարգարէից վտանգելոց, զառաջինն ժառանգեցին հայրենիս ։ Այլապէս տեսանի և մերս յայտնապէս ճշմարիտ քննողաց. և որք ընդ ամենայն տիպ ապացուցի նոցա ճանապարհ տարարաք, հարկաւորապէս և ընդ այս շաւիղ հոլովեցաք ։ Ուստի և յետ կամօք մեր գերելոյ 'ի հակառակութեանն խորխորատ՝ գերեցաք անօգուտ ուրեմն և ըստ մարգարէից. զի զայրացաւ վէրն, և ոչ կամեցաւ բժշկել քաղցրութեամբ Ցանկեց, սակ, մինչև ցգլուխս չէք ա-

[illegible]. վասն այնորիկ [illegible] ձեր [illegible], [illegible] ձեր հայր-[illegible]. [illegible] ձեր [illegible] ձեր [illegible], որպէս զի [illegible]:

Եւ զի՞նչ էր յանկարծակի [illegible] [illegible] [illegible]: Ցայտ է անհաւատ [illegible] [illegible]. զի ոչ էր մեզ ըստ մարմնոյ՝ որ [illegible] [illegible] էր [illegible]թեան, այլ ըստ հոգւոյ՝ որ [illegible] [illegible] պաշտամանց ժամանակ. զոր [illegible]կացուք թուել՝ ոչ է անպատասխանի: Այլ յանկարծ, զի [illegible] [illegible] թշնամիք, ոչ ըստ մարմնոյ՝ այլ ըստ հոգւոյ: Ասացուք զերկրաւոր, ոչ վասն առ մեռեալս [illegible], այլ վասն զԱստուած կարծել ան-րելոյ. շփոթեցուք [illegible] խաղաղու-թեանն զՔրիստոս՝ հակառակաւորու-թեան մերոյ պատճառ: Ծանուցաք աշակերտք նորա, ոչ զմե-ռեալս [illegible], այլ [illegible]թիւն: Եդաք հիմն [illegible] մեր՝ ոչ [illegible] Հօր [illegible], այլ զնախանձն՝ որ 'ի Կայենէ սերմա-

նեալ։ Դարձեալ հանդերձեալքս 'ի լե-
ռնէրս հալածեալս, և անապատացեալքդ ընդ
մարդկոյ՝ զատեալք չնշանակեալս։ Յաղագս
որոյ և զօրհնեն կենաց լքեալ՝ որ 'ի
հողոյդ, հարստահարեալք օրինաց
մարդկոյ փոխանակ նորա ։ Ես
զհեծքդ ոչ աղաղակս։ Զի ամենե-
քեան, ասէ Պաւղոս, եթէ հրեայք
և եթէ հեթանոսք, մի հոգի ար-
բուք, և 'ի մի հոգեւոր եղբայրութիւն փո-
խեցայք, և 'ի մի զմրուխտ զանազան
անգամօքս՝ և 'ի մի մարմին ազատակա-
նեցայք։ Իսկ մեք այժմ աղաղակեմք
մեռեալ բաժանեալք, և հալածեալ մեռ-
ցեալքս՝ հակառակ ամենեցուն և օրէ-
նացն առաքելական ընթացիցս․ Գանձեալք
զղջմանութեան մարդկոյ և զգուշու-
թեան երկրաւոր, և 'ի կցորդութենէ
հոգւոց հրաժարեալք․ 'ի Խաչն մար-
մնոյ և յերկնային հաղորդեալք մե-
ռանելոց, և 'ի Քրիստոսի անդամոցն
խորշեալք․ 'ի առաջին բարեկամաց սի-
րով ընթանալով այլազանեալս քրիս-
տոնէութեանս, և 'ի առաջին Աստուծոյ՝
ժողովականացն այլ և այլ ազգաց մի
քրիստոնէութեան՝ դժուարաւ․ 'ի հա-

ւստա բանից և 'ի պատմութեանս խօսից հաւատարիմք երկրաց, և 'ի հաւատան որ առ Աստուած՝ միմեանց անհաւանք ։ Մի քրիստոնեայք անուանիմք, և 'ի մի շաւղաց վերայ հեռանիմք, և յերկրաց ճանապարհակցութենէ խոտորաքեալ զարհուրիմք։ Զորոց անսեալ Աստուծոյ զանմտութիւնս մեր՝ լքք եթող զմեզ 'ի խնամելոյ ըստ մարմնոյ, որպէս և երբեմն զդուստրն Սիոնի, մանաւանդ թէ ևս առաւել։ Զի որում շատ տրուաւ, շատ՝ առէ, խնդրեսցի 'ի նրմանէ, և որ մեծամեծաց շնորհացն յանցեաւ, և մեծամեծ դատանիւք պատժեցաւ. զի ոչ երբէք զրկէ ողորմութիւն զարդարութիւն Աստուծոյ, յորժամ ոչ ունիցի նիւթ զզղջումն մարդոյ ։

Արդ քանզի մեղաք օրինաց սիրոյն և յանցեաք ընդ խաղաղութեանն պատուէր և ոչ զղջացաք, յաղթեցաւ ողորմութիւնն յարդարութենէն, և եբարձ 'ի խնամելոյս հովւով երաւունքն և զմարմնոց խա-

զաղղութեն։ Եւ զի այս այսպէս է, ա-
հաւատովք առաձեռն պատրաստ ու-
սանեմք զգործն բանից վկայ։ Թե-
րեւս ոչ դարձաւ դրախտն Աստու-
ծոյ յառաջինն իւր բնութիւն՝ ե-
ղեալ հնոց երկաթի. ոչ նկուն ե-
ղեալ պարտեցաւ բազում անգամ
անպարտելի զօրութիւնն հրաշ-
մոց։ Այլ զհայաստանեայցս զե-
ղուածք յետ այսորիկ՝ ՚ի ձեռն ա-
պաստան առնեմք քննութիւն, թէ
ուր պարտ էր մեզ զայս հանդէս
գումարել, և յորում վայրի վառ-
րեցաք՝ միայն ածել զմտաւ։ Եւ
այս էր վասն, եղբարք. աղաչեմ
անաչառ կամօք դիտեցէք. զի քակ-
տեցաք զմի մարմինն Քրիստոսի ՚ի
բազում մարմինս. զի բաժանեցաք
զմի եկեղեցի նորա ՚ի բազում մա-
սունս. զի քրիստոնեայք ոչ պաւղո-
սեան կամ կեփայեան անուամբքն
պանծամք, այլ և վասնթարոցն և
գաղանաբարոյիցն։ Թողեալ զա-
նուանն Քրիստոսի՝ հայկին և Ա-
րամայ, Հոռոմոց և Եղլենացւոց ա-
նուամբքն մեծաբանեմք ՚ի վերայ

երերաց. և առ կեչառաւորութեան Պաւ-
ղոսի ընծայեմ մեր առ այս՝ հետզգա-
լուր քննելը:

Բ՛վ ամենեքեան, ասեն, Հռովմէն 'ի խաչ
ելեալ է վասն ձեր, կամ յԱստուածոյ
անուան մկրտեցայք. այլ թէ
ոչ՝ զիա՞րդ երկրորդ համարելով
զամենայն Քրիստոսի, որ 'ի վերայ
ձեր մեռաւ, նախանձեցին հեթանո-
սացն պարծիլք: Թէպէտ ո՞չ է այս-
պէս. քանզի յորժամ հարցանեմն
պատասխանեմեք երերաց՝ զգաստա-
նութիւն անուան յաւուրցն մերոց
Քրիստոսի 'ի վերայ մեր, ոչ բաւա-
կանանայ այժմու լորդն չնէեւլ, այլ
կարօտանեք զհեթանոսականն ա-
նուանեն 'ի վերայ յաւելուլ:

Զմեզս առ 'ի մահ մեղացն անտա-
պաշտամունութեամբ. զի ժողո-
վեցայք պատարագութիւնն որ առ անդէ
մեզ՝ Թագաւորն զԹողութիւն զաստ-
նել. զի ոչ զմի Հոգի առուրք, այլ
բազմանգամ այդ՝ զայդ, և եկեղեց-
ցի՝ զեկեղեցի, և օրէնք՝ զօրէնսան-
խաւանեն: Յանցանք՝ որպէս չէք նե-
րումն Թողութեան, աստուց ան-

տուտոն բերան, այն զի անդէպ է 'ի չարիսն։ Զի Թողլաք զանէրն՝ որ է զլուխ պատուիրանենն և աղբեւր բարեաց, և բուան հարաք զԹշնամուԹենէն՝ պտուղք եղեալ ամենայն չարեաց։ Եւ ահա զի սէր ոչ նախանձի, աւելուԹեան օրինօք վարժեալքս նախանձեցաք։ Սէրն ոչ գոռոզի, մեք զօրհանապազ երկնեցաք և երկնեմք առ միմեանս զչարուԹիւն։ Սէր ոչ նախանձի, մեք նախանձելով յաչաղեմք զորս առ միմեանս ուղղուԹիւն։ Սէր ոչ խնդրէ զիւրն, իսկ մեք ոչ Թէ միայն խնդրեմք, այլ անիրաւուԹեամբ զընկենումք զիրաւունս իւրեաց և զմերն կացուցանեմք՝ վերջացեալք 'ի խաղաղուԹենէ։ Ոչ ջանամք զյանցանս միմեանց բժշկել, այլ մերս 'ի վերայ վիրաց կուտել և իւրաքանչիւրոցս յաղԹող և արդար երևել։ Այս է խոտորնակ ճանապարհ և մոլար, ընդ որ այսօր հետևիմք, և զգործով աստուածատեցուԹիւն՝ պիտակ բանիւ աստուածսիրուԹիւն առդնեմք. ըն-

Ճշմարտութեամբ մատուցանիչերը ընդդ Քրիստոսի՝ ստայօղ խօսելով խաղա-ղութիւն առ նա ջանամարտելոց ։ Այս է մոլորութիւն չարաչար՝ որ ընդդ պղղ-ջումն պատուերացն · և ամբարշտա-ւանութիւն կործանող՝ որ հեզու-թիւն ըղկողացս թուի ։ Այս է խա-ւար՝ տգիտութեան ամբարտաւանութեան, որ լոյս 'ի մէջ մեծարէ · և մեծա-լութիւն անկենդան՝ որ զկենդա-նութիւն խնդրել հրամայէ ։ Յայս մտանէ եկն մեզ լոյսն Քրիստոս և լուսաւորեաց · և յայտնեաց մա-հուանէս կեանքն՝ և կենդանացոյց · քանզի կենդանացոյց յառաւելոյ ըղ-ջանելոյ 'ի մեղաց վարանելոյ, և լուսաւորեաց ճառագայթիւք ան-պատուիրանին, որում մեղաք մեք և հարքն մեր, անօրինեցաք և յանց-ցեաք · և խոստովանիմք՝ արդարու-թեամբ և յիրաւի ածեալ զայսոսա-ւոր Աստուծոյ 'ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց ։ Զի ոչ պահեցաք և ոչ արարաք՝ որպէս և պատուէ-րան ընկալաք · վասն այսորիկ և մատնեցաք զինամոլաց զանձինս ա-

ներելոյթ նեղչաց՝ մատչիմամբ, ան-
բանից խաւարատեսութեանց, ոչ ամեն եւ թա-
նամններորդ, այլ մանաւանդ հա-
ըլուրբեակս եւ թմներորդ, յորս տա-
ռապեցաւ 'ի Բաբելոն խառնակա-
կութեան եւ թշնամութեան՝ զե-
րեալ եկեղեցի Քրիստոսի. անդր՝
ուր ծերքն դատաւորք ոչ զարդար
դատաստանն, այլ զանօրէնութի
բղխեէին: Քանզի եւ զայս զաանեխ
եղեալ առ մեզ ըստ մարգարէու-
թեանն. Եւ ել անօրէնութիւն 'ի
Բաբելոն 'ի ծերոցն դատաւորաց:
Եւ զի՞ եւս յայտնեցից զբանս՝ բանն
հարեալ զանաչառութեան դատա-
ւորին. ո՞չ անսասանելք զիւրաքանչիւրս
աղցի անառակչորդս եւ դատաւորս՝
զդուխս եւ կամեցողս հաստատեալ՝ ոչ
խաղաղութեան այլ թշնամութե.
եւ օրէնք զի՞նչ. բարբառոցն որ առ մի-
մեանս ներհակս, եւ միոյ հաստատու-
կաց ճշմարիտ հաւատոյ ընդդիմա-
բանս: Զան՝ ո՞չ այլ ինչ 'ի բանսն,
բան զմի եկեղեցի Քրիստոսի 'ի մի-
մեանց պառաւեալ. եւ որ առ-
զեամբքն հերձուածող ըմբի, այլ-

տակ զանունն նախատատանօք 'ի վե-
րայ եղբօրն առնու:

Ո՛վ ծեր և դատաւոր, եթէ չար է հերձել զՔրիստոսի անդամսն և փառն այսորիկ եղբայրն 'ի քէն նախատի, դու ընդէ՞ր դոյն գործեալ՝ ես 'ի նոյնդ ջանաս տապալեցդ դրութեամբ· Թերևս ո՞չ ուսար, թէ Մի յաղթիր 'ի չարէն, այլ յաղթեա բարեաւն չարին· Թերևս ո՞չ լուար, մի՛ լինել բանակռիւ յոչ ինչ պէտս և 'ի կործանումն լսողացն: Զսրտմտութիւնդ դարձուցեալ 'ի սատանայէ՝ ընդդէմ եղբօ՛րն կազդես· և զայս ոչ բանիւ լռկով, այլ արձանագրութեամբ· և հրամն ունիս քեզ ոչ զսէրն՝ որ 'ի Քրիստոսէ, այլ զմախանան որ 'ի բանսարկուէն: Ո՞չ երկնչիս՝ դուցէ և քեզ տացէ վայ՝ Տէրն, որ փակես զփականս խաղաղութեան· դու ոչ մտանես, և զորս մտանեն՝ ընդդէմ կացեալ արգելուս: Գոռլես, և 'ի քեզ զզուլութեան բանից առմանես· և թերևս տառապանաս յաղգ քո և 'ի ցեղ· և զայլ ան-

նոյն անեղծերս ընծայատուեալս բա-
ժանել 'ի Քրիստոսէ , և ծանր
թուի քեզ լսել նոցա բարեպաշ-
տութեանն : Ի նախատանէն քրքրիս ,
և զբարբառս լսելն ոչ կարես տա-
նել : Ո՞րպէս ուսար 'ի աւետարանէն
քոումմէ · ո՞րպէս վարդապետեաց
որ առաջն · Եթէ սիրէք զսիրելիս
ձեր , ո՞ր շնորհ է ձեր · զի և մաք-
սաւորք զնոյն գործեն : Այլ դու
մանաւանդ և զսիրելիսն առնես , թէ
ընդդէմ յայլմէ աղդէ և ոչ յիմմէ-
ես : Աստուծոյ մեղադրես որ բա-
ժանեաց զլեզուս : Ո'վ թշուառա-
թեանս , որ բանն կարէ զայսր կեղծ
չարի ընդդարձակութիւն պարսա-
նակել : Նախատեսնք եղեալ Քրիս-
տոսի քրիստոնեայքս , և անօթ նո-
րա առաջի Հօր և հրեշտակաց սր-
բոց · զի թէ Աստուած փառաւո-
րեալ է 'ի խորհուրդս սրբոց իւ-
րոց , որպէս և է , արդ և նախա-
տեալ է 'ի չարութիւն մարդոց մե-
րոց , և հայհոյեալ է անունն նորա
'ի մէջ այլոցն չարաց :

Եւ արդ զի՞նչ · խաղաղ մնասցո՞ւք

'ի նոյնն, և մինչև ցյաւիտեան ան-
անէս եղելոց 'ի ստեղծանէ, և զետ եւ
ոճիւ պատմէ մեզ բարձրեալն: Ոչ եր-
բէք · եւ 'ի գլուխ ամենայն Թիւ, զոր
խօսեցաւ Աստուած 'ի ձեռն Երե-
միայ մարգարէի, ծառայութեան
մերոյ ժամանակ և առաջմանն: Յայտ-
նեցաւ տէրն Քրիստոս 'ի վախճան
յաւիտեանցս՝ յանհարդութիւն ա-
ռաջին մեղացն անկելութեան: Ե-
տես զի ոչ կարաց ձեռն մարգոյ
խառնարել զօրութիւն, որպէս աջ
ատուան զփրկութիւն անպատ զօրու-
թեամբն: Աւետարանեն այսու-
հետև մարգարէքն զդարձ փրկու-
թեան · քանզի ոչ անձանց՝ այլ
մեզ մատակարարք լինէին, ասէ
երջանիկն առաքելոց Պետրոս:

Խօսեցաւ Զաքարիաս · ուստ զար-
ձեալց վՀտատեալ որոտիւք՝ · յոյս ·
ասէ · « Այսպէս ասէ տէր ամենա-
կալ, եթէ ակարանայցէ ինչ առա-
ջի մնացորդաց ժողովրդեանդ այ-
դորիկ յաւուրս յայսմիկ, միթէ և
առ՞ջ իմ ակարանայցէ, ասէ տէր ա-
մենակալ: Այսպէս ասէ տէր ա-

ամենակալ. առհաւասիկ ես փրկեմ զժողովուրդ իմ յերկրէ արեւելից, և յերկրէ արեւմտից. ածից զնոսա և բնակեցուցից ՚ի մէջ Երուսաղեմի. և եղիցին ինձ ժողովուրդ, և ես եղէց նոցա Աստուած՝ ճշմարտութեամբ և արդարութեամբ: Եւ արդ զօրացիր դու Զօրաբաբէլ, ասէ Տէր. և զօրացիր Յեսու Յովսեդեկեայ քահանայ մեծ, և զօրասցի ամենայն ժողովուրդ երկրիդ, ասէ Տէր. գործեցէք, զի ես ընդ ձեզ եմ, ասէ Տէր ամենակալ: Եւ բանին զոր ուխտեցի ընդ ձեզ յելանելն յերկրէն Եգիպտացւոց, և հոգին իմ որ կայր ՚ի մէջ ձեր. քաջալերեցարուք, զի այսպէս ասէ Տէր ամենակալ. դարձեալ միանգամ շարժեցից զերկինս և զերկիր, զծով և զցամաք, և միանգամայն շարժեցից զամենայն ազգս, և եկեսցեն ՚ի միասին ՚ի փառաւոր անուան իմոյ, ասէ Տէր ամենակալ»:

Լուսաւորք, եղանակք, զնախաձեռն մատակարարութիւն մարգարէից:

Առ ձեզ է առաքեալս, ցեղապետաք Նորա Իսրայելի։ Քեզ տայ զքաջալերութիւնս, ով Յիսուսի փոխանն 'ի մէջ մեր՝ Նորա պատուոյն բազմաց. և Նորայ Զօրաբաբելի՝ որ յաքեմենից յարևելս ձգեաց զընդարձակութիւն ձեռինն առ 'ի շինուած տաճարին. և դուք համապատիւ եղբարքդ՝ հաստատեցէք մարգարէիս, թէ ոչ յանձանց, այլ յԱստուծոյ աստանօր զումարեալ ածայք։ Այս մի՛ որ վարկցի զայս սիւնհոդոս մեծ՝ մարդկային խորհրդոյ. մի՛ զաստուածայինսն խորհրդածութիւն՝ մարմնաւոր յաջողուած, այլ բարձրացեալ աղիդ կարողին. առ որ քաջութեամբ խրախուսեալն արժան է ամենեցուն, որպէս և հրամայեաց մարգարէս։ Քանզի անհնարինքն 'ի մէնջ կարծեցեալք՝ նմա դիւրահնարք, և կամքն գործ կատարեալ, և իմաստն գլխաւորեալ. ուստի և զսովորականն նորա այս խորհուրդ տեսանեմք. նա որ 'ի վերջանալ մարդկային հնարից՝ առաջա զատա-

տուԹեան շնորհին զեղու։ Տկարա-ցաւ մինչեւ ցայսօր իմաստ մարդկե-ղէն՝ զհաստատեալն վաղուց խառ-նակուԹիւն նուաճել ՚ի խաղաղու-Թիւն. իմաստուԹիւնն Աստուծոյ Քրիստոս զօրուԹեամբ կատա-րեաց. մի՛ ոք ընդդէմ դարձցի, զի մի՛ աստուածամարտ գտանիցի։ Դարձայց ապա զգերուԹիւն Սիոնի ՚ի խառնակուԹեանն ծառայուԹենէ ՚ի հայրենին իւր ՚ի խաղաղուԹիւն. մի՛ ոք ՚ի Բաբելոն հեշտուԹեամբն փոխանակ մխիԹարուԹեանն ՚ի սուգ փոխեսցի։ Ընդ այս ժամանակ՝ զի լցցին բերանք մեր խնդուԹեամբ եւ լեզուք մեր ցնծուԹեամբ. մի՛ ոք ծառայելով մախանաց յետնեալ գտցի յուրախուԹենէ։ Մարգա-րէացան զայս հարքն մեր երանե-լիք. մի՛ ոք բարբառոյ նոցա ապա-ռուամբ ապատասխանեսցէ։ Մի՛ այ-պանեսցի մարգարէուԹիւն ՚ի վը-տանգելոցն անհաւատուԹեամբ, մի՛ ընդ խաղ արկցի առ նոսա Հոգ-ւոյն Աստուծոյ պարգեւն. մի՛ անհա-չառ վերջապատուԹիւնն այլ եւ

Ճշմարտութեամբ մտերմանալու ընդ Քրիստոսի՝ սատայօք խօսելիք խորհրդա-դութիւն առ նա ճանապարհիցէ։ Այս է մոլորումն չարաչար՝ որ ընդ գըղ-ջումն պատահերազմի. և ամբարտա-ւանութիւն կործանօղ՝ որ հեզու-թիւն զըկողաց թուի։ Այս է խա-ւար՝ ողխտութեան ամբարձմունքն, որ լոյս 'ի մէջն մեծարէ. և մեծա-լութիւն անկենդան՝ որ զկենդա-նութիւն խնդրել հրաժարէ։ Յայսմ մանէ եկն մեզ լոյսն Քրիստոս և լուսաւորեաց. և յայտակիր մա-հուանեա կեանքն՝ և կենդանացոյց. քանզի կենդանացոյց յառաւնոյ զըղ-ջանալոյ 'ի մեղան վարանելոյ, և լուսաւորեաց ճառագայթիւք ամե պատուակրամենին, որում մեղաւք մեք և հարցն մեր, անօրինեցաք և յան-ցեաք. և խոստովանիմք՝ արդարու-թեամբ և յիրաւի ածեալ զայսոր-մեզ Աստուծոյ 'ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց։ Զի ոչ պահեցաք և ոչ արարաք՝ որպէս և պատուի-րան ընկալաք. վասն այսորիկ և մատնեցաք զմեզ անօրէնութեան ա-

ներքոյթ նեղչաց՝ մաքրեամբ, ՝սե-
րանց խստամբերութեանց, ոչ ամենեւ թա-
նանձներորդ, այլ մանաւանդ հա-
րեւրեւակս եւ թինեւերորդ, յորս աա-
տապեցաւ 'ի Բաբելոն խոստանաւանու-
կութեան եւ թշնամութեան՝ զե-
րեալ եկեղեցի Քրիստոսի. անդր՝
ուր ծերքն դատաւորք ոչ զարդար
դատաստանն, այլ զանօրէնութիւն
ըղձէին: Քանզի եւ զայս զատանեմք
եղեալ առ մեզ ըստ մարգարէու-
թեանն. Ել եւ անօրէնութիւն 'ի
Բաբելոն 'ի ծերոցն դատաւորաց:
Ել զի՞ եւս յայտնեցից զբանս՝ բուռն
հարեալ զանհաշտութեան զատա-
զանել. ո՞չ տեսանեմք զիւրաքանչիւր
ողջք առաջնորդս եւ դատաւորս՝
զղեխս եւ կամեօք հաստատեալ՝ ոչ
խաղաղութեան այլ թշնամութեան.
եւ օրէնք զի՞նչ. բարբառեցին որ առ մե-
մեանս ներհակս, եւ մերոյ հաստատու-
կաց ճշմարիտ հաւատոյ ընդդիմա-
բանս: Զայն՝ ո՛չ այլ ինչ 'ի բանեն,
քան զմի եկեղեցի Քրիստոսի 'ի մի-
մեանց պատառակտել. եւ որ ար-
զնեանն հերձուածող լինի, այլ-

տակ զանուանն նախատանօք 'ի վեր-
բայ եղբօրն անուն։

Ո՛վ ծեր և դատաւոր, եթէ չար է հերձել զՔրիստոսի անդամսն և վասն այսորիկ եղբայրն 'ի քէն նախատի, դու ընդէ՞ր զնոյն գործեալ՝ ան 'ի նոյնս ջանաս տապալեցդ զրութեամբ. Թերևս ո՞չ ուսար, թէ Մի յաղթիր 'ի չարէն, այլ յաղթեա բարեաւն չարին. Թերևս ո՞չ լուար, մի՛ լինել բանակռիւ յոչ ինչ պէտս և 'ի կործանումն լսողացն։ Զորանութիւնդ զարձուցեալ 'ի սատանայէ՝ ընդդէմ եղբօրն կազմես. և զայս ոչ բանիւ լռկով, այլ արձանագրութեամբ. և հիմն ունիս քեզ ոչ զսէրն՝ որ 'ի Քրիստոսէ, այլ զմախանսն որ 'ի բանսարկուէն։ Ո՞չ երկնչիս՝ զուցէ և քեզ տացէ վայ՝ Տէրն, որ փակես զփականս խաղաղութեան. զու ոչ մտանես, և զորս մտանեն՝ ընդդէմ կացեալ արգելուս։ Գուցէ, և 'ի քեզ զգուշութեան բանս ասա-մանես. և Թերևս ատամնահարաս յազգ քո և 'ի ցեղ. և զայլ ամե-

նոյն ախտեղերս բանադամատես բա-
ժանել 'ի Քրիստոսէ, և ծանր
Թուի քեզ լսել նոցա բարեպաշ-
տութեանն : Ի նախատանէն քրքրես,
և զբարբառս լսելն ոչ կարես տա-
նել: Ո՞յդպէս ուսար 'ի աւետարանէն
քուանն է · ո՞յդպէս վարդապետեաց
որ ասացն · Եթէ սիրեք զսիրելիս
ձեր, ո՞ր շնորհ է ձեր · զի և մաք-
սաւորք զնոյն գործեն: Այլ դու
մանաւանդ և զսիրելիսն ատես, Թէ
ընդէ՞ր յայլմէ ազգէ և ոչ յիմմէ
ես: Աստուածոյ մեղադրես որ բա-
ժանեաց զլեզուս: Ո՛վ Թշուառու-
Թեանս, որ բանն կարէ զայսոր կեղծ
չարի ընդդարձակութիւն պարու-
նակել: Նախատինք եղաք Քրիս-
տոսի քրիստոնէայքս, և ամօթ նո-
րա առաջի Հօր և հրեշտակաց սր-
բոց · զի Թէ Աստուած փառաւո-
րեալ է 'ի խորհուրդս սրբոց իւ-
րոց, որպէս և է, ապա և նախա-
տեալ է 'ի չարութիւն ձեռաց մե-
րոց, և հայհոյեալ է անուն նորա
'ի մէջ այլազգեաց չարաց:
Եւ արդ զի՞նչ · խաղաղ մեծացիք

տակ զանուանն նախատանօք 'ի վե-
րայ եղբօրն առնու:

Ո՛վ ծեր և դատաւոր, եթէ չար
է հերձել զՔրիստոսի անդամանն և
փոխանակ այսորիկ եղբայրն 'ի քէն նա-
խատի, դու ընդէ՞ր զոյն գործեալ՝
ես 'ի նոյնդ ջանաս տասալեցդ զրու-
թեամբ. Թերևս ո՞չ ուսար, թէ
Մի յաղթիր 'ի չարէն, այլ յաղ-
թեա բարեաւն չարին. Թերևս ո՞չ
լուար, մի՛ լինել բանսարկու յոչ
ինչ պէտս և 'ի կործանումն լո-
ղացն: Զարտանութիւնդ դարձու-
ցեալ 'ի սատանայէ՝ ընդդէմ եղ-
բօրն կազմես. և զայս ոչ բանիւ լո-
կով, այլ արձանագրութեամբ. և
հիմն ունիս քեզ ոչ զսէրն՝ որ 'ի
Քրիստոսէ, այլ զմախանսն որ 'ի
բանսարկուէն: Ո՞չ երկնչիս՝ դու-
ցէ և քեզ տացէ վայ՝ Տէրն, որ
փակես զփականս խաղաղութեան.
դու ոչ մտանես, և զորս մտանեն՝
ընդդէմ կացեալ արգելուս: Գովես,
և 'ի քեզ զգովութեան բանդ սահ-
մանես. և Թերևս տարածանես
յազգ քո և 'ի ցեղ. և զայլ ամե-

նոյն առնելով բանադրանօք բա-ժանել ՚ի Քրիստոսէ, և ծանր Թուի քեզ լսել նոցա բարեպաշ-տութեանն։ Ի նախատանելն քրքրիս, և զբարութիւնս լսելն ոչ կարես տա-նել։ Ո՞րպէս ուրեմն ՚ի սատանայէն քումմէ. ո՞րպէս փարգապահեանց որ սատանայն. Եթէ սիրէք զսիրելիս ձեր, ո՞ր շնորհ է ձեր. զի և մաք-սաւորք զնոյն գործեն։ Այլ դու մանաւանդ և զսիրելիսն ատես, թէ ընդէ՞ր յայլմէ ազգէ և ոչ յիմմէ ես։ Աստուածոյ մեղադրելով որ բա-ժանեաց զեկեղեցին։ Ո՛վ թշուառու-թեանս, որ բան կարէ զայսոր կեղծ չարի ընդդիմակութեան պաշտօ-նակել։ Նախատեսինք եղաք Քրիս-տոսի քրիստոնեայքս, և անուն նո-րա առաջի Հօր և հրեշտակաց սր-բոց. զի Թէ Աստուած փառաւո-րեալ է ՚ի խորհուրդս սրբոց իւ-րոց, որպէս և է, ապա և նախա-տեալ է ՚ի չարութիւն մեղաց մե-րոց, և հայհոյեալ է անուն նորա ՚ի մէջ այսոցն չարաց։

Եւ արդ զի՞նչ. խաղաղու միացո՞ք

'ի նոյնս, և մինչև ցյաւիտեանն ան-
անես եղելոց 'ի սեռանէ, և զետ եւս
ծխոյ ապականէ մեզ բարձրեալն : Ոչ եր-
բէք . եւ 'ի գլուխ ամսոցն թիւ , զոր
խօսեցաւ Աստուած 'ի ձեռն Երե-
միայ մարգարէի , ծառայութեան
մերոյ ժամանակ և սահմանն : Յայտ-
նեցաւ սէրն Քրիստոս 'ի վախճան
յաւիտենանցս՝ յանարգութիւն ա-
ռաջին մեղացն ատելութեան : Ե-
տես զի ոչ կարաց ձեռն մարդոյ
կատարել զօրութիւն , արար աջ
տեառն զփրկութիւն անպատ զօրու-
թեամբն : Աւետարանեսն այսու-
հետև մարգարէքն զպարծ փրկու-
թեանն . քանզի ոչ անձանց՝ այլ
մեզ մատակարարք լինէին , ասէ
երջանիկն առաքելոց Պետրոս :

Խօսեաց Զաքարիաս . ուստ զար-
ձեղցս վհատեալ սրտիւք՝ . յոյս .
տայ . « Այսպէս ասէ տէր ամենա-
կալ , եթէ տկարանայցէ ինչ մնա-
ցի մնացորդաց ժողովրդեանդ այ-
գորիկ յաւուրս յայնմիկ . մի թէ և
առ իմ տկարանայցէ , ասէ տէր ա-
մենակալ : Այսպէս ասէ տէր ա-

ամենակալ. ահաւասիկ ես փրկեմ
զժողովուրդ իմ յերկրէ արեւելից,
և յերկրէ արեւմտից. ածից զնո-
սա և բնակեցուցից 'ի մէջ Երու-
սաղեմի. և եղիցին ինձ ժողո-
վուրդ, և ես եղէց նոցա Աստուած՝
ճշմարտութեամբ և արդարութեամբ:
Եւ արդ զօրասցին ձեռք Զօրաբա-
բէլ, ասէ Տէր. և զօրասցին Յեսու
Յովսեդեկեայ քահանայի մեծ, և
զօրասցի ամենայն ժողովուրդ եր-
կրիդ, ասէ Տէր. գործեցէք, զի ես
ընդ ձեզ եմ, ասէ Տէր ամենակալ:
Եւ բանին զոր ուխտեցի ընդ ձեզ
յելանելն յերկրէն Եգիպտացւոց,
և հոգին իմ որ կայր 'ի մէջի ձե-
րում. քաջալերեցարուք, զի այս-
պէս ասէ Տէր ամենակալ. դար-
ձեալ միւսանգամ շարժեցից զեր-
կինս և զերկիր, զծով և զցամաք,
և միանգամայն շարժեցից զամե-
նայն ազգս, և եկեսցեն 'ի միասին
'ի փառս անուան իմոյ, ասէ Տէր
ամենակալ »:

Լուա՞րուք, եղբարք, զնախաձա-
յնակաքարոզութիւն մարգարէիս:

Առ ձեզ է տաացեալս, ցեղապետաք նորա Իսրայէլի։ Քեզ տայ զքաջալերութիւնս, ով Յիսուսի փոխան 'ի մէջ մեր՝ Նորա պատուոյն բազմեալ. և Նորոյ Զօրաբանակէն՝ որ յարևմտից յարևելս ձգեալց զընդարձակութիւն ձեռինն տա 'ի չենուած տաճարիս. և դուք համապատիւ եղբարքդ՝ հաւատասցէք մարգարէիս, թէ ոչ յանձնանց, այլ յԱստուծոյ ատատանոր դուամարեալ ածայք։ Այլա մի՛ ոք վարկցի զայս սունհոդոս մեծ՝ մարդկայինն խորհրդոյ. մի՛ զաստուածայինսն խորհրդածութիւն՝ մարմնաւոր յաջողուած, այլ բարձրացեալ աջոյ կարողին. առ որ քաջութեամբ խրախուսելն արժան է ամենեցուն, որպէս և հրամայեաց մարգարէս։ Քանզի անհնարինքն 'ի մէնջ կարծեցեալք՝ Նմա դիւրահնարք, և կամքն գործ կատարեալ, և իմաստն զլխաւորեալ. ուստի և զսովորականն Նորա այս խորհուրդտեսանեմք. նա որ 'ի վերջանալ մարդկայինն հնարից՝ տայ զաւրա֊

տութեան շնորհման զերդու ։ Տկարա-
ցաւ մինչև ցայսօր իմաստ մարդկե-
ղէն՝ զհաստատեալն վաղուց խռո-
վութիւն նուաճել 'ի խաղաղու-
թիւն. իմաստութիւնն Աստուծոյ
Քրիստոս զօրութեամբ կատա-
րեաց. մի որ ընդդէմ դարձցի, զի
մի աստուածամարտ գտանիցի ։
Դարձոյց տէր զգերութիւն Սիոնի
'ի խռովութեանն ծառայութենէ
'ի հայրենին իւր 'ի խաղաղութիւն.
մի որ 'ի Բաբելոն հեշտութեամբքն՝
փոխանակ մխիթարութեանն 'ի
սուգ փոխեսցի ։ Եհաս ժամանակ՝
զի լցցին բերանք մեր խնդութեամբ
և լեզուք մեր ցնծութեամբ. մի որ
ծառայելով մախանաց յետնեալ
գտցի յուրախութենէ ։ Մարգա-
րէացան զայս հարքն մեր երանե-
լիք. մի որ բարբառոյ նոցա ապա-
ռումս պատասխանեսցէ ։ Մի այ-
պանեսցի մարգարէութիւն 'ի վը-
տանգելոցն անհաւատութեամբ,
մի ընդ խաղ արկցի առ նոսա Հոգ-
ւոյն Աստուծոյ ազդումն. մի անա-
չառ վարդապետութիւնն այլ ևս

լեցի աշխատանօք մարդկան պատա-
րուակեալ։ Մի՞ այս լոյսն ընդ դը-
րուանաւ լեցի թագաւորել. մի՛
կարծեսցի ոկար Աստուածն զօ-
րութեանց կատարել խորհրդոյս։
Ոչ եմք անարժան քրիստոնէութեան
քան զհայրս մեր զհեթանոսս, որք
զզեղումն նորին պարգեւացն այն-
չափ տառապութեամբ ընկալան։
Որ երբեմն օտարացն եւս զայս շը-
նորհ ետուր եւ խաղաղութեան, յիս-
րայէ ոչ արգելու, յորժամ զգաստ-
ասցուք առ ՚ի զնոյնն խնդրել։
Այնչափ էր փակեալ դուռն,
մինչ ոչ բախէաք. յորժամ ակսաք
՚ի բախելն՝ և մտանելն է համար-
ձակելի։

Ո՞չ արժեաց զայս խորհուրդ, ով
եղբարք, որ մարդկեղէն իմաստու-
թիւն եղեւ սատար առաջնորդել
աստուածային գործոյ։ Ոչ զոք
ունիմք աստ, բայց թէ զԱստուածն
և զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս՝ զաղ-
բեւրն խաղաղութեան. որ եւ մեզ
զնոյն, և մինչ ծաղկեցուցանէ յե-
կեղեցւոյ իւրոյ անդաստանն։ Ար-

զարև հաստատացուցաք, զի որ եհարն՝ նոյնն և բժշկել է կարող. որ փոր- ձեացն՝ նոյն այսուհետև և զելանս կամեցաւ առնել. և որ կործա- նեացն՝ կարէ զի կանգնեսցէ. և կանգնէ ուղղէս. մեզ անհասանելի է խոր խորհրդոցն ընդարձակու- թիւն, այլ միայն զայժմուս տեսա- նեմք առաջարկութիւն: Իսկ թէ յորքան բարիս հանդերձեալ է ա- ւարտել, տնօրէնն և ուղղիչն ըղ- չափն գիտէ: Ցուսասացուք թէ որ- պէս ՚ի խռովելն՝ զբաժակ բարկու- թեանն լցեալ մրրով ՚ի ձեռաց նո- րա արբեալ զերեցաք, այնպէս և ՚ի խնդրելն զխաղաղութիւն, զքաղ- ցրութեան ողորմութեան ուխտն ճաշակեմք:

« Բայց լո՛ւր դու Յեսու քահա- նայ մեծ, լուր դու և ամենայն մեր- ձաւորք քո, որ նստին առաջիկ ամենեքեան առաջի քո: Այսպէս ասէ տէր ամենակալ. յաւուր յայնմիկ կոչեսջիք իւրաքանչիւր զընկեր իւր ընդ որթով և ընդ թզե- նեաւ: Լուր, զի ձեռք քո՝ առաց

Տէր՝ հիմն արկցեն տանս այսմիկ, և ձեռք քո կատարեսցեն զսա: Ո՞վ է այն այր կիւսահմայ և Թերա-հաւատ, որ անզգամէ արտաքի քո զաւուրս փոքրկունս և զժաման-նակս յետինս. և խանդայ ընդ փոքր-կութիւն ժողովրդեանս Տեառն: Ահաւասիկ զարթուցեալ է Տէր յամպոց սրբոց իւրոց 'ի տեսանել 'ի վերայ քո զցօղն շնորհաց, զգեցու-ցանել քեզ զպաճճնաւոր, և դնել 'ի գլուխ քո խոյր սուրբ, դնել ընդ քեզ վկայութիւն: Զի եթէ 'ի ճա-նապարհս իմ գնասցես, և 'ի խա-ղաղութիւն առաջնորդեսցես ժո-ղովրդեան իմոյ, դու դատեսցես զնոսա մինչև 'ի սպառ:

Լուարուք և դուք նահապետք ազգաց մերոց 'ի ծագաց երկրէ, որ հասէք ընդ դմա 'ի Սիոն քաղաքք փրկութեան մերոյ, ահա հասեալ են ոտք մեր առ դրունս երկնաւորն Երուսաղեմի. և հանդերձեալ եմք շինել զիմանալի տաճարն Աստուա-ծոյ, որ հիմնեցաւ 'ի վերայ Պետրո-սի, և քակեցաւ 'ի բազում մա-

տանս 'ի Նաբուքոդոնոսորայ: Ու-ցուք թէ ախորժէք, նախ զօրէնս Աստուծոյ 'ի ձեռս մեր և ընթերցցուք. վայելուչ է սա 'ի նմանէ խրատել զաստուածայնն գործոյս բաւան հարկանել. քանզի յԵրուսաղէմ եմք, և ոչ թէ յերկիրն Բաբելացւոց. ուր անմարթ էր զսըրբութիւնսն շանց տալոյ արկանել: Ի Սիոն եմք, ճաշակեցուք յաղբերացն Իսրայէլի. զերծուք 'ի մախանացն գերութենէ, ապրեցուք 'ի ծառայեցուցչին ախտակալութենէ, զենջուցուք զհպարտութիւնն. այսուհետև ոչ յօտարաց, այլ 'ի սիրոյն Քրիստոսի մեք գերեալ լինիմք: Մաշեցաք զամենայն բարձրութիւն մոլորութեան մտաց 'ի վերայ գիտութեան օրինացն նորա, և քաղցեալ անսաննեմք զձեզ կենացն մանանայի: Ասացուք զօրէնս նորա, ընթերցցուք, և նովաւ հանգերձ 'ի շինուած հաւատոյ տանս բաւան հարցուք: Տուք ինձ հրաման զեղեցիկ յանդգնութեանս, և օրինացն Աստուծոյ վրէժխնդրու-

Թեամբ՝ լինել Եզր 'ի մէջի Հերուամ·
ձանկն գէջ քաղցրութեամբ, և լը-
ւարուք զընթերցուած օրհնացս :
Ցերեկերն ասէ՝ յոր մտանենս 'ի մէջ
այլազգեացն տարրաց, այսինքն
գիւաց փորձանաց, զուսար խոր-
հրդոց քոց մի՛ տացես զատեր Նո-
րա· յայս է թէ զբանն և զարդա-
թիւնն՝ չար խոհեմութեանն և
թիւր բարկութեանն· և զդուստր
Նորա մի՛ առնուցուս ուսաներ քում·
այսինքն զանիրաւ ցանկութիւն՝
ընաւորականիս բարւոյ առաքի-
նութեան: Զայս ես, եղբարք, որ-
պէս երբեմն Եզր, . տեսանեմ զը-
բեալ յօրէնս Աստուծոյ մերոյ·
ուսոյ և փղձկիմ արտասուօք,
բուռն հարեալ զօձիս արտի պատառ-
ռեմ, որպէս և նա զգեստուցն :

Ո՞րք զատանի 'ի մէջ մեր ոչ այս
օրհնացս զրժող· քանզի արդարև
ամենեքեան արարաք խաղաղու-
թիւն ընդ գերէջս մեր· կոխեցաք
զօրէնս Աստուծոյ մերոյ, և ամու-
նացուցաք զարտնութիւն մեր ընդ
գեն բարկութեանն, և զխմասսա մեր

ընդ երկրաւորին յիմաստութիւն։ Ուսուցի և ծնօղք 'ի նոցանէ՝ այս ընդ երկայր ժամանակ՝ զոխակալութիւն ու եղբարս, պաշտօնեայս բարեաց նոցա, զառաքելութիւն առ նոսին, զանձուառնն Աստուծոյ մերոյ հաւատակութեանն 'ի մէջ մեր զհայհոյութիւն։ Նորա զէնս. մանուկն կենդանի, կամ լեցին այլոց համանմաննեաց հօրքն և սերմանիւքն։ Ո՛չ, եղբարք. առաքք զաւարուաք խորհրդակցութիւնս. զսերմն Քաղդէացւոց զզարդե հարցուք, և զաղայն Բաբելոնացւոց վիմօք փշրեսցուք։ Սատակեսցին սատանայքն, որպէս զի մի սերմն ստաորոտ ապականեսցէ ընմերս բարեպաշտութիւն։ Մի՛ և մի ոք տարահեցէ կենդանի զմախանս 'ի նախնեացն 'ի մեզ սերմանելոյ։ Մի՛ ոք առաջեալ զպիղծ նոցա թշնամութեամբ՝ Ճշմարտութեան մարթցի Ճառագայթել, որ ոչ է Ճշմարտութիւն, այլ հակաճառութիւն. և սանձնայն. ոք որ հակառակամարտ է, զկատարածն լինել՝ որքան կարէ անխորժել։ Երկեցուք զնոսա 'ի բանն

Քրիստոսի, և նմա փառաբանեսցուք զճշմարտութիւնն. Ծառս բարի, ասէ, պտուղ բարի առնէ. և ծառն 'ի պտղոյն ճանաչի. և մարդ բարի զբարիսն բղխէ, և ոչ զչարսն. զսէրն, և ոչ զատելութիւնն. զխաղաղու-թիւնն, և ոչ զթշնամութիւնն. զը-յաղթիլն սիրէ՝ որով և նուաճէ, և ոչ զյաղթելն՝ որով զմարդն զրպարտէ: Քանզի որպէս սիրոյն ըն-նութիւն է պարտելն, և ոչ խըն-դրել զիւրն, զի մի՛ 'ի հակառակու-թենէն բարետոհմութիւնն աղա-ւաղեսցի, ընդդէմ սորա զչէն թշնա-մութեանն միշտ 'ի մղել զընկերն ատելութեամբ՝ ներգործէ: Սա թէ գիտէ զանձին սուտութիւն, ըղ-փուք հպարտութեանն յանդգնու-ցանել խուսափէ: Բազում ան-գամ և տկարանայ առ ճշմարտու-թեանն ընտրութիւն 'ի նախան-ձուն խաւարէ կուրացեալ:

Ցայսմանէ յառաջ բերէին ոմանք բանս, և թշուառականք մտօք առ թշնամութիւնն զմեզ մարզէին, որ թէպէտ 'ի գիտնոց՝ սակայն սի-

րույն քաղաքավարութեան աղէտ եղե-
ալ։ Զի ապաշխարանք տանել բաւականան
է, և ոչ յայտնել զառաւելական ծնո-
ղաց, որպէս և խրատս ընկալաք։
Բայց զայս միայն յաւելումք, թէ
երկիւղորդքն յայտնեցաւ՝ առաջինն
ընկեցէ. և աղեկք մարգարէից՝ մար-
գարէից Հնդաշանդքին։ Մանաւանդ
զի և Աստուած ոչ է խաւարութե,
այլ խաղաղութեան, զորոյ մեզ
բաւական հարբաք, և ոչ նեղքա։ Պաւուղ
հովուոյն զմերս ասէ առաքեալ, որ
է սէր, խնդութիւն, խաղաղու-
թիւն. և ոչ թէ զնոցայն, որ եր
հեռ, Նախանձ, բարկութի և հա-
կառակութիւն։ Քանզի ո՞չ է կա-
րող ճանաչել, թէ և 'ի ողջայնարա-
բայեցն եղէ, զայս կուրացուցիչ այր-
տասղ Նախանձու, որ գրէ մեզ
զհրաժարելոյն 'ի բազմութենէ աղ-
ղաց քրիստոնէից 'ի սէրոյ, և որո-
չել յօրինաց նոցա, յեկեղեցւոյ և
'ի միաբանութենէ, և 'ի հաղոր-
դութենէ։ Ո՛վ յանդգնութեան
որինադրին, զի մի այլ յաւելից՝
յաղթել 'ի Թշնամանաց. և զի՞նչ

այսքան ժպրհութեանս ունիս նիւթ, ով դու տիեզերաց բամբասող, և ոչ զչափ անձին ճանաչող, եթէ զՔրիստոս Աստուած համանգամայն և մարդ դաւանեն։

Դարձեալ և նոքա առ խուրեանցն այսու ախտիւ զգածեալք՝ 'ի մէնջ հրաժարեն, եթէ զՔրիստոս Աստուած և մարդ խոստովանիմք։ Ո՛վ թշուառութեանս, ո՛ չար բանսարկուին որոգայթ, թէ ո՛րպէս պատրեալ զմեզ մնոտիւք 'ի ցանց ատելութեանն պաշարեաց. և 'ի միոյ Քրիստոսի վերայ միով խորհրդով օրինաց նորա ներհակս զինեաց։ Բառս իմն և քննութիւնս ընդդէմ միմեանց ուսոյց բաղբաղել, և ըղձերն մնոտի աստուածսիրութ՟ն կոխել։ Ողբացէ զմեզ Երեմիա, կամ թէ այլ ոք իբրև զնա ցաւակից մարգարէ։ Մարգարէքն քո, ասէ, ով Իսրայէլ, տեսանէին քեզ զուր տեսիլս, և առեղծուածս մարգարէանային։ Զմիջնորդ խաղաղութեանն զՔրիստոս՝ հիմն ատելութեան և հակառակութեան ա-

ամք, և զիա՞րդ ոչ եմք արտասուաց արժանի: Զգլուխ անկեան որմոյն միութեան՝ բաժանմանն խտրոց արկեն 'ի մէջ մեր մարգարէքն յիմարեալք. և զիա՞րդ ոչ լացցեն զմեր ճշմարտութեանն աշակերտք: Զի ո՞րք 'ի ծագս աշխարհի եկեղեցի Քրիստոսի, որ ոչ զՔրիստոս Աստուած և մարդ դաւանէ. և թէ այս այսպէս է, ապա ընդէ՞ր այսքան հակառակութիւնք 'ի մէջ մեր բռնացեալ: Ո՞ր ազգ զլոյսս զերախառն ատեան իւրոյ մարդկութեանն, կամ ժխտեաց փառաց նորին և աստուածութեանն 'ի քրիստոնեայս անուանելոց. և ոչ ոք: Քանզի ոչ եթէ լեզուօք միայն ըզսոյն դաւանեն, այլ և զանշունչ տարերս առնուն բազկակից և ձատագով հաւատոցն. և զզանազան տնօրէնութիւնս աստուածացեալն Յիսուսի գծագրութեամբ կերպարանեն, և զունովք երանգոց ճըշմարտեն: Ճգնին և աշխատին 'ի վերայ սորին յուսոյ. յիշեն զխոնարհութիւնն 'ի սիրոյն. և սքանչա-

ցեալ շնորհ ունելով պարգևացն․ նոյնն 'ի փառս աստուածութեանն և բարձրանան յերկրէ յերկինս։ Եւ այսպէս շնորհօքն Աստուծոյ՝ առաքեալքն յուսանին առ Քրիստոս աստուածն, ամենեցուն յուղիղն կարով աղօթաւոյ՝ յիւրաքանչիւր ազգս և աշխարհս։ Եւ մի զկնոյն է անդամ Սողոմոնս և Արևելք, Յոյնք և Բաբբարոսք, Հայք և Վիրք, Ասորիք և Եգիպտացիք․ 'ի նա են յառնեալ ամենեքեան հոգւով, և զնա զգեցեալք հաւատովք։ Եւ զայս մնամնաւորապէս յայտնէ նէր զօրութիւն շնորհաց Հոգւոյն յիւրաքանչիւրսն արգեամբք զօրացեալ․ յորոց ոմք զանձինս աւաճառս Աստուծոյ արարին, մայելեցին 'ի շնորհս նորա, պաշտպանելով ձեռին նոցա 'ի նշանս և 'ի բժշկութիւնս և 'ի գործս զարմանալիս, քննողացն յայտնի։ Նա և ոչ թէ միայն մարդիկն, այլ և անշունչ տաճարքն, և նշանքն 'ի նոցանէ յանուն Քրիստոսի արարեալք․ զոր անկար է անկատար հաւա-

տայ կատարել: Քանզի ուր ոչ հաւատ՝ զիա՞րդ հոգի, և ուր ոչ հոգի՝ զիա՞րդ զօրութիւն:

Բայց որ Թշնամին է սիրոյ և օրհնաբերին Նորին Քրիստոսի, քրիստոնէութիւնս բայից ուսոյց, զնոսա ատանուլ նեխեալ հակառակութեան, զոր և ես բազում անգամ քննեցի՝ զհակաճառութիւն երկուց կողմանցս գրով և անգիր, և գտի ոչ ընդ միմեանս, այլ ընդ հերձուածողս որ ոչ են այժմ ՚ի միջի՝ մարտուցեալս. և կեղակարծութեամբ առ իրերարս՝ զԹշնամութիւնն միջնորդ ՚ի միջի անմատչելի հաստատեալ, հարկանեն զօտարս, և միմեանց ՚ի վէր համարին: Զոր օրինակ Թէ ով զօդ վիրաւորելով, ընկերին կարծիցէ աղդել զխոցուածն, և նա որ ոչ հարկանի, ընդ վայրապար հարուածս օդոյն դժուարի, և այսպիսի անոտեօք ՚ի Թշնամութիւն յարուցեալ, ոճիրս մեծամեծս գործեսցեն: Այսպէս է տեսանել այսօր՝ զազգաց քրիստոնէից առ իրերարս կիրս: Քանզի մերս է հակա-

Ճառաւթիւն ընդդէմ այլ ազգաց 'ի կարծիս, թէ զՔրիստոս յերկուց բնութեանց անճառաւաբար միացեալս 'ի խոստովանեմք՝. զյատկութիւն անուանց բնութեանցն և զգոյութիւնսն որոշէն, և զէութիւնսն ոչ թէ միացեալ՝ այլ բաժանեալս խոստովանեմք: Եւ բովանդակն թէ Դուինի ժողովին, թէ Մանազկերտի, թէ որ Սիւնեցւոյն Թուղթ, թէ Շիրակացւոյն, թէ Տարօնացւոյն, կամ թէ այլ ումեք, առ այսպիսի դաւանութիւն մարտնչին ընդ բաժանմամբն Աստուած և մարդ դաւանողսն: Եւ այս Ներսէսի է կարծիքը, և ոչ թէ մեծի Աստուծոյ եկեղեցւոյն, և ուխտեցերոց արքունական աթոռոյն: Քանզի նոքա անարգելիք բաժանմանն եղեն և լինին. և տան զերկուց բնութեանցն կոչումն Քրիստոսի՝ ոչ այլ ինչ խորհրդով, բայց զի Աստուած զնոյն և մարդ խոստովանեսցեն, և զԵւտիքէսի չար ախտն տապաստ արկեալ տապալեսցեն: Զմի Քրիստոս յերկուց

ճանաչեն բնութեանց, վասն զի Աստուած է և մարդ. և ոչ թէ 'ի ճանաչելն՝ զանճառ խառնումն բաժանեն։ Մտաց աչօք տեսանեն զբանն մարմին եղեալ՝ և 'ի մարմնի բնակեալ. և ոչ թէ մարմնոյ աչօք քակտելով զնոյն զնմանէ։ Եւ այսմ ամենայն աստուածաշունչ գիրք և մեք վկայեմք, զմին Քրիստոս՝ Աստուած և մարդ դաւանել։ Արդ միոյ Քրիստոսի՝ որում մեք աստուածութիւն տամք, նորա բնութիւն 'ի վերայ յաւելեալ զէութեանն հաստատութիւն յայտանեն. և որում մեք մարդկութիւն՝ նորա դարձեալ յաւելուածով բնութեանն անուան, զէութին մարդոյն ստուգեն. և զմիութիւնն 'ի վերայ սոցին՝ հաւասար մեզ ամբողջ հաստատեն, չունելով անաչառ քննութեամբ՝ առ այս ինչ մեզ նիւթ հակառակութեան։ Զի նոյն է Աստուած և մարդ ասել զՔրիստոս, և երկու բնութիւն. մանաւանդ առաջինդ ոչ միայն զէութիւնն, այլ և զսահման էութեանն

յայտնապէս ծածկագրէ. իսկ եր-
կրորդս՝ ըստ ղէութեանն տառանց
սահմանի: Այս յայտ է, թէ որ
Աստուած և մարդ դաւանեաց ;
զայլ և այլ բնութիւնն 'ի վերայ
միոյ անձինն ստուգեաց: Իսկ չար-
առ այս՝ ընդ սորա սեստութեանն
և յանձնառութիւն բաժանել,
յորմէ հեռի ամենեքին զատանիցեք և
մեք և նոքա. Նեստորի զօրով այս
չարափառութիւն, որ նզովեալ է
յեկեղեցւոյ:

Դարձեալ հակառակեն և նոքա
ընդդէմ մեր ես առաւելապէս,
սակայն 'ի կարծիս մնոտիս վարա-
նեալ, իբր թէ զմիութիւնն խոստո-
վանելով 'ի վերայ փրկչին Քրիստո-
սի, ընդ նմին և զյատկութիւնն աս-
տուածային և մարդկային բնու-
թեանցն շփոթեմք. և յետ միու-
թեանն համարեալ՝ թէ ոչ խոստա-
վանիմք զնա Աստուած և մարդ,
այլ 'ի յատուկ բնութիւն Աստու-
ծոյ փոխեալ ասեմք զմարմինն:
Յորմէ ամենայն չարէ շնորհօքն Աս-
տուծոյ հեռի զատան եկեղեցիք

Հաստատութեանցն 'ի սկզբանէ և այսօր. և յայտնի ամենայն զօրութիւնք հարցն մերոց՝ Աստուած և մարդ գտեա գաւառանին: Եւ ոչ ունայն ցուցանէ առ մեզ խոստութեան խորհրդոցն Քրիստոսի, որ պատահեալ էր առ Աստուծոյ 'ի սկզբանէ, և յայտնեցաւ 'ի յետինս ժամանակս 'ի փրկանս մեր: Այլ գիտեմք սորայ, և հաւատամք ճշմարտիս, զի Թէ էր ծանուցեալ զերեւեալն մարմնով Աստուած՝ իշխանն աշխարհիս, ոչ արդեօք զանէրն փառացն 'ի խաչ հանէին՝ ըստ առաքելոյ: Այլ լոյսն 'ի խաւարի անդ մարմնոյն լուսաւորէր անճառաբար, աստուածութիւնն. և խաւար բանսարկուին որ հալածէր ըզմարմինն 'ի ժամանակի անդ անծօրէնութեան՝ ոչ եղև նմա հաւանակ քան զպայծառութիւնն: Գիտեմք ընդ ամին և զխորհրդոյս զօրութիւն, թէ էր եղև այս՝ 'ի յայտնութենէ Հոգւոյն Աստուծոյ. և համեմատեմք ընդ հոգևորս՝ զհոգևոր ճառս: Այսինքն զի մարգարէն

Աստուածոյ մարդն փրկեսցի. զի միոյ մարդոյն արդարութեամբ լեցի յամենայն մարդիկ արդարութիւն, որպէս միոյն յանցանօքն՝ դատապարտութիւն: Զայս գիտեմք և դաւանեմք, և ոչ զշնորհ լինելոյ Բանին մարմին՝ զլանամք: Սակայն ատենումք զՄի բնութիւն ասել Բանին մարմնացելոյ՝ անճառ խառնըմանն հռչակ՝ ընդդէմ Նեստորի. և Բան ասելով և մարմնացեալ, ըղյատկութիւն այլ և այլ բնութեանցն հաստատեմք՝ ըստ սրբոյն Կիւրղի: Եւ ոչ ասեմք 'ի վերայ Բանին մարմնացելոյ զմի բնութիւն, զյատկութիւն էութեանցն շփոթելով, որպէս Նոքայն կարծեն. այլ ըստ անճառ միաւորութեանն երկուցն 'ի մի անձնաւորութիւն, և յաստուածութեանն և մարդկութեանն յատկութիւն: Եւ մի բընութիւն՝ է բացատրութիւն 'ի վերայ Նորին ըստ միութեանն, և ոչ թէ էութեանցն սահման. զի այսամ անկար է լինել: Այլ որպէս և ինքն երբեմն զանձն միայն որդի

մարդոյ տանէր , երբեմն հայ յերկ-
նից իջեալ, երբեմն մարմին առ-
եալ, և 'ի Փիլիպպեան Աստուած
ծանուցեալ ։ Արդ յորժամ զայս
ասեմք, ոչ թէ յորդի մարդոյ ա-
ռելն՝ մոռանամք գիտել զնա որդի
Աստուծոյ . կամ 'ի յերկնից խոս-
տովանելն Աստուած՝ զլանամք զ'ի
յերկրէ լինելն, այլ միայն զմիւսն
հետևեցուցանեմք . այսպէս և զայս
է տեսանել . զի ասելն մի բնութիւն
բանին մարմնացելոյ՝ ըստ անձնա-
ւորութեան անճառ միաւորու-
թեանն է հրատարակիչ, և ոչ թէ
բնութեանցն կորուստ . բացատա-
յութիւն անուան, և ոչ էութեանն
սահման ։ Զոր օրինակ սովորու-
թիւն է զԱստուած վասն մաքրու-
թեանն հուր անուանել, և վասն
պարզութեանն լոյս . նա և բա-
զումս անուանս 'ի վերայ նորա այս-
պիսի անուանեմք ։ Սակայն ոչ թէ մի-
ոք 'ի սոցանէ զէութիւն նորա բա-
տուղէ, որ անհասան է, այլ միայն
զներգործութիւն կամաց նորա մեզ
յայտնի ցուցանէ ։ Արդ մեզան-

չեմք զանհնարին հասարակութեանցն անհաւատեմք պարտադրել, ոչ երբեք. այլ յաւելն զայս՝ և այնպէս զանհնարութիւնն հաստատեմք և գիտանեմք: Այսպէս և մի բնութիւնն ասացեալն 'ի վերայ Քրիստոսի՝ ոչ թէ զէութիւնն նորա հաստատեալ է, որ յերկուցն էր անշփոթ և յայտանի, այլ զներգործութիւնն անճառ միաւորութեանն բացաձայնէ: Իսկ յորժամ 'ի քննութիւն մտանեմք սահմանել զասացեալ անուանն 'ի վերայ նորին, որպէս զԱստուած՝ որ հայր անուանեցաք, ոչ ստուգեմք հուր լինել, այլ այլ անհաս էութիւն. սակայն վասն մեզքրաղական ներգործութեանն այսպէս կոչեցաւ: Ըստ այսմ և զՔրիստոս զոր մի բնութիւն ասացաք, ոչ կարեմք 'ի քննել այսպէս ստուգել, մանաւանդ և ոչ կամիմք. այլ անճառ միութեանն քարոզ՝ զայս բացաձայնեցաք: Եւ 'ի սահմանելն զաւանեմք զմիացեալսն, և յետ միութեն զանշփոթ զոյացութիւնն՝ մարդկութեանն և աստուածու-

թեանն ։ Եւ զհոգւոյ խելագարէ մարդ, և կամեցաւ զԱստուծոյ որ առ մարդկութեան շնորհն՝ ունայն ցուցանել, և ամենայն աստուածաշունչ գրոց ընդդէմ կռուել ։ Մի՞ լեցէ զայս զմտաւ ածել որ առ մեզս Աստուծոյ եկեղեցւոյ ։ Այլ որպէս է ուղղութիւն գրոց, երկնային առնել զնա Աստուած միայն, և երկրային մարդ միայն ․ ապաքէն յատենելն ապառող բանիւ զմին՝ զօրութեամբ և զմիւսն ընդ նմին՝ ի ներքս փոխակէ ․ ըստ այսմ և յաւել մի բնութիւն Բանին մարմնացելոյ, մի առնելով զանձնաւոր միաւորութիւնն ճշգրտէ ․ իսկ Բանն մարմնացեալ առնելով, զայլ և այլ բնութիւնսն հաստատէ ։ Անհաւատալի յայսմ եղև, հայրք սուրբք, թէ չէք ինչ 'ի մէջ մեր վասն առ Քրիստոս խոստովանութեանս հակառակութիւն, որք 'ի մի շաւղաց վերայ ընթացաք և ընթանամք ։

Այլ ընդէր, ասեն, ոչ դք զայս մինչև ցայսօր յայտնեալ, այլ մանաւանդ և զնորին հակառակն ։ Ար-

տուծոյ է այս քննելի․ մանաւանդ
թէ և բաղդաւմք ասացին ՚ի մերոց՝
տաւաճնոց սրբոցն եղեալ հետևողք։
Սակայն բայց մարդկան հականա_
կասէր է․ զայնս որ ճշմարտութեն
էր ջատագով և խաղաղութեանն՝
անգոսնեցին, և զատ թշնամու_
թիւն մարդիչ բանսն՝ սիրեցին և
գրեցին։ Այլա թէ ոչ՝ ո՞ւր գիցուք
զբանս Յովհաննու իմաստասիրեն
և հայրապետին, որ զայս առ մեզ
մկայութեամբ հարցն սրբոց աւա_
դէ․ զՆերսէսի հայրապետին, և զիւ_
րոյ ժողովոյն զհաւանութիւնն․
զՎահանայ հայրապետին զհամա_
ձայնութիւնն առ մեծ եկեղեցին
Հռոմայ, և զնորին հետևողաց թա_
գաւորացն և վարդապետաց։ Յո_
րոց մի էր և իմն աստուածաշնորհ
և յոգունց գերագանց՝ հրեշտակն
՚ի մարմնի Գրիգոր Նարեկացի։
Ո՞ւր և զորոյ աչօք տեսանէք, և բա_
նիցն աշակերտ էք, և հիմնաւնն ար_
կելոյ չինիչք, զորբոյ հօրն․ մերոյ
Ներսիսի՝ զայսմ հետևողութիւն։
Այլա․ ամենքեան զայս երկնէին

զխորհուրդ. և ծնաւն, զոր դուք համեղերձեալ էք կատարել, և սովաւ զեկեղեցի Աստուծոյ կերակրել. և այլ բազում ընդ սոքօք, որ ուսումնասիրացն է յայտնի, և աշխատասիրացն առ 'ի բանից նոցին աշակերտութիւն. մեր հարք և մերոյ առհմիս նահապետք: Քանզի ոչ ներէ լինել ումանց տկարութիւն՝ մերոյս արտաքոյ եղանել. ուստի և զօրացեալ շնորհօքն Աստուծոյ, սոքօք զասացեալս հաստատեցաք:

Արդ թէ էին ոմանք դարձեալ որ սոցա ընդդէմ զինեցան, գիտեմ և ես զնոսա. ճանաչեմ և զբանիցն զօրութիւն, և չեմ անտեղեակ: Ուստի և գտանեմ զսոսա՝ թէպէտ տուրբս և իմաստունս, սակայն ոչ 'ի սիրոյն օրէնս ճշմարտութեամբ վայելողս. որք ոչ վարկանէին իրեանց յանցանս՝ զմիութեան եկեղեցւոյ Քրիստոսի սնոտի խորհրդով քակտումն. ուստի և յանդըրնաբար 'ի նոյն մխեցան: Որոց ներեսցէ Աստուած աղօթիւք ձեր, ըստ մեծի այս մասին յանցանաց

սխալման, և մի՛ յիշեսցէ զանձկացու-
ցանելն զայսր չար ախտակ ճակատա-
կումն: Որոյ պատուաղ ոչ այլ ինչ
տեսանեմք, բայց միայն զանձնատրու-
թիւն անասնանց Քրիստոնէից: Որով
տեսանեմք այժմ զբազմազանութիւն վար-
ժեալ, և ողբալի արտասուօք, զի
յառաջուցել ամբողջութենէն բնութե-
ան է ի իւրեանց առ ազգս քրիս-
տոնէից և յեկեղեցի նոցա տանե-
լութիւն. և զախտ չար թշնամու-
թեանն՝ հայհոյութեան չար յա-
չաղանօքն յարդեցուցանելով, Քրիս-
տոսի համարեին լինել վրէժխնդիր:
Ո՛վ թշուառութեանս. Նա թէ և
առ հաւատոյ բան լսեն հաւատա-
կան խոստովանութիւն յայլ ազ-
գաց, ոչ կամին 'ի սէրն խոնարհել.
այլ բուռն հարկանեն զայլ կար-
ծեաց, թէ նոքա զմերս ասեն ազգ,
վասն այսորիկ և 'ի մէնջ ատեացին.
կոփեն և կեղեքեն և հայհոյեն ըզ-
մեզ, յաղագս այսորիկ և 'ի մէնջ
հայհոյեացին:

Ո՛վ մնացի դու, և ո՞ւր ուսար
վերոգե զմէր բաժնել: Պաւղոս բամ-

բանականացն ընդդիմէմ օրհնեաց, զհա-
լածիչն յանձն առ, 'ի հայհոյեցն
աղաչեաց, և այնոցիկ մաղթանօք
զանիծողսն աշակերտեաց. զքեզ
կերակրող նորին՝ ո՞ ուսոյց չարի չար
հատուցանել: Ո՞չ գիտես թէ ըղ-
հոսքն՝ ջուր չկլանուցանէ, և ոչ
հուրն. զզօրաստանաւորն՝ խոնար-
հութիւնն նուաճէ, և ոչ ընդդի-
մահարութիւն. չարն՝ բարեաւն
յաղթի, և ոչ չարաւն: Այլ եթէ
դու առ այս հեզգաս, հեզ լինել
անկարողանեաս, սիրել զթշնամիս, զի
մարդ 'ի հակառակամարտէն զնոյն
պահանջես. Թերևս գնմանէ զանց
առնաց բանաստեղծուն, և առ քեզ
մտոյն նեղնարծէ: Նոյն մարմին է՝
որում դու ես մքնակեալ. և նոյն
մաշխանաւոցն ծառայ, որով դու
վարեալ կաս. մանաւանդ թէ ըստ
այնմ խորհրդով, եւ առաւել. զի
դու 'ի նմանէ, և ոչ թէ նա 'ի քէն
հաստատ. դու զնա, և ոչ թէ նա
զքեզ անտրտունեաց 'ի սկզբանէ:
Դուռ ձիթենոյ վայրենոյ՝ պատուաս-
տեցար յանդուցն քո 'ի բարի ձի-

թեևանոյն, զի զ[illegible]ուղղութիւն յերջանա-
կեցցեն. ոչ թէ զաւ զինու, այլ նա
արդեամբ զօրով երբեմն՝ զերեք կերպ
'ի մէջ ունելով։ Եւ զի այժմ ոչ
եմք այսպէս, ամենակարողացաւ և նա
ևս օրէնս սէրոյն. առաւելեալ զգայու-
թիւն նորաթ՝ մխիթարեցաւ, առաւել ըզ-
պատուականութիւն պատարագին պատահմանցելով։
Եւ ոչ բարբառեալ ըմբռնեցեալ զերանն
յաղթահարել՝ ժխտեալ հաղորդելով
զթոյն. և առաւ հաւանութեան ողջունով՝
թշնամի ընդդէմ կերպեցաւ. և կեր-
կրորդ կողմանքս յայսմ մերոյ ժա-
ռանգեցաք։

Արդ մնացցուք 'ի սաղմոս. պար-
զաբերեցուք առ յաղագս զհաւատա-
յութեանն պատուէլ. Թողցուք զա-
րոմնս չարին 'ի մէջ մեր, մինչև
հնձեն և յայրել պատարագաւորն հը-
րեշտակք։ Գիտելով զուղիղ զա-
ւանութի, միայն սրբութեանն՝
սիրոյն մերձեցցուք։ Մէ, եղբարք
իմ, առաջնեալ մի զայս խորհել. քա-
նի է խոնարհելն. մեք ձանձրացաք.
նախ յանդգնաբեր զձևարհն. կա-
մինք զի սիրեցաք, մեք նախ ըզ-

սէրն տառապացուցուք. մերոյն լուսցուք վարդապետին Քրիստոսի՝ որ ասէ. Որպէս կամիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս արարէք և դուք նոցա: Նախ դուք արարէք և այնու զնոցայն կամս տատար և հաւատար ձերոյն ժառանգէք: Յառաջնեցուք ապա մեք լինել արդարուր խաղաղութեան. կանխեսցուք մեք զդրախտ վաբանեռութեան առաջին: Ո՞չ որ ըղմեռան ընկերէին բանսկոյ՝ կատարէ զօրէնսն Քրիստոսի. ո՞չ որ նախ խոնարհէ՝ նախապատիւ բարձրացի. ո՞չ որ զխոստովանեալն ունի սէր՝ ոչ խնդրէ զիւրն: Զհայրենեացն օրէնս պատահեսցուք անկարգ. մի խանասցուք լուծանել զօրէնսն Աստուծոյ, և զմերս հաստատել զանօնդութիւն: Բարձցուք զդաթանկզութիւն եղբարցն յանձանց, և լիցուք նոցա բժիշկք. տացուք յանձինս կամաց նոցա տեղի, և մեք ընդունիցուք նոցա: Լսեմ բաղդումն անգամն պատասխանեանս հրամանոյն առ ՚ի յոչ ձանձրանալ զմեզ. եթէ ձա-

նաչեն՝ խոնարհեցուք զի բժշկես-
ցեն. ապա թէ անձամբ յանձինս
ըստդատանիւնք, ընդդէմ յայտնել դը-
ժուարինսք։ Համամանայր եւս որդէք,
մի կարծեսցուք հրապարակս պղտոր
մեզ արբուցանել. եղբարք են եւ
ոչ 'ի թշնամեաց. ծանիցուք զթըշ-
նամոյն զբանսարկութեան 'ի մէջ
եղբարցս արկեալ՝ զոխակալութիւն
հաստատող։ Պատուիրան ընկա-
լաք, արեգականն ոչ մտանել 'ի
վերայ բարկութեանն. յիշեսցուք
զարքայութիւն յանցուածոյ օրի-
նացս՝ եւ զղջասցուք։ Հրապարա-
կեսցուք զնեղգործութիւն չարա-
խօսին, եւ խայտառակեսցուք զնա։
Զի՞նչ թողութիւն կարող եմք
խնդրել յԱստուծոյ, որ նախ զմեր
թողուլն ուսաք առաջի նորա ցու-
ցանել. եւ առ այս յապաղեմք։ Նո-
յն զի հրամանն ընկալաք, ոչ քրիս-
տոնէից եղբարց, այլ եւ հեթանո-
սաց ցուցանել զայս։

Մի երբէք կացցես յարդարու-
թեան քում, վարդապետեալ մեզ
մին 'ի հարցն, որ Ծըպրիոս գիտէր

զմեքենայս չարին. մինչև ցծերս յաջակողմեանն զԹևոք անհողջնականակես: Միանգամ նշաւակեալքն մերանն խաչատարակեցի. Հարցը բազմահնար վարմին 'ի լոյս եկեալ մի աստուածաբանաց: Ի պատմութենս Աստուածոյ մերոյ, քան զԹշնամիսն՝ մեք յառաջեցուցք իմաստաւոր բանիւ: Քան զԹշնամիսն իմ, աղօԹեք մարդդարքեն, զիս արա 'ի պատմութենս քո իմաստուն: Յոյժ կարևոր աւանեմ այսօր զայս աղօԹս մեզ. զի մի աստուածաիրութեան կարծեցք՝ յաստուածասիրութեան հարցս լեզուք կործանեալ: Բաւական լիցի մինչև ցայժմ բաս պատուիրանին մոլորեցուցանելոյն, և ընդ խաւարը՝ որպէս 'ի լոյս ընԹացուցանելոյն: Դատապարտեցի այսուհետև զբարապարտէն մեր, որպէս 'ի սկզբանն. եղեռն աշխարհիս պատապարտեալ է, եղբարք, և սէրն և խաղաղութիւնն 'ի փրկչէն մերմէ նորոգեալ. սէրն ոչ ազգի աւերին ազգ, այլ ամենեցուն քրիստոնէից լինել 'ի Քրիստոս մի ազգ:

Այսպէս յօդէ խոստովանութիւնս,
որ զշնորհսն 'ի գլխոյն յանդամսն ի-
ջուցանէ ։ Մի գլուխ ունիմք զՔրիս-
տոս․ միոյ գլխոյ անդամոց զեկեղ-
հնար է 'ի միմեանց պատուականել․
վէրս ունիմք, 'ի միմեանց բժշկես-
ցուք․ առողջութիւն, 'ի փառս ի-
րերաց զուարճանասցուք․ մի՛ անհա-
ւանք լիցուք առ 'ի վշտակցելն մի-
մեանց․ մանաւանդ թէ մի՛ և զան-
դամոց նախապատուութեն արհա-
մարհեսցուք ։ Թէ ախորժէք՝ և
այսմ լինել անաչառ ընտրութե՛
որոշեսջիք․ բաղդատութեան այսց
զեղբայրական համեմատեսցուք․ ունին
զօրէն մեր, մի՝ զի չեմք ակն, ա-
սասցուք, եթէ չեմք 'ի մարմնոյ
անտի․ քանզի ոչ եթէ զներգոր-
ծութիւն իւրեանց վայրապար բանս
բաժանէ ։ Նորա անձինն, և մեք լը-
ւաք․ զոր անձինն՝ զնոյն և մեզ ու-
սուցին․ յառաջ եղեն 'ի Քրիս-
տոս, և ընդ նմա իշխանութեամբքն
յանձնայեցան ։ Քանզի և զայս ոչ
կարծեմ արժէ վայրապար․ Պաւ-
ղոս սինկեաց զորինթն, և հոգւով

նորա ըմպել հարցն՝ յիւրաքանչիւր ժամանակս զջուրն արբուցին, և Աստուած անձնեցոյց: Մի ՚ի բարութեանցն և մեք՝ ՚ի նոցա որդւոյն առաջնորդութ ծառայեցաք. կարգս և օրէնս նախ անձամբ հաստատեցին, և ապա մեզ աւանդեցին. զորս [illegible] նախ զինքեանս կրթեցին, և ապա զմեզ վարժեցին. Նա և ձեռնադրեալքն Աստուծոյ՝ զնոյն քաղաքաւ և աշխարհաւ անշարժ զնոսա պահեսցոյ:

Արդ, եղբարք, աղաչեմ, առ որս մեզ կարծիսք ունել Թերութեան, և նորա Քանեան յուղղութեան, մի եղիջի զանձնդղամս ՚ի մանկանց՝ ընդդէմ պատասխանատութեամբ: Իսկ յորս ընտրադատանեալս զնոսա Թշնամութեամբ, և զորոց որբոցն խորհրդակցութեամբ, լիցուք սիրով միոյացն բժշկեա: Բազումս գիտէ փափկութիւն զարծել զանդգաղութիւնս, որով յօքանման. զիւրաւ որպէս զօրութեանն ՚ի մոռացութիւն պատուիրանեցն, որով պանծանան: Գիտէ փափկել արծաթն ծառայե-

ցուցիչ, որով խրախուսանաւն: Հր-
պարտս տապդրէ զխոստութիւնն,
զոր մայր ունելով ՚ի նոյն տապա-
տան եղեալ ճոխանանն: Այդ կերպն
լիցուք մի ագահաւորչք, այլ ցաւա-
կիցք. մի եղերիչք, այլ առաքա-
ցուցիչք. մի կսկծեցուցիչք, այլ
զուարճանիչք. մի երկիւծանիչք, այլ
մխիթարիչք: Քանզի զայս զգեստ
անզգամաց ասվորութիւն, որով և
մեք անուանիմք և պանծանամք ՚ի
զլուխն մեր Քրիստոս: Խոնարհեա-
ցի անկն առ ունկն, և ունկն՝ առաջացն
լիցի ուսուցիչ. եթէ սխալեցան՝
յորմէ աւանդեցան՝ մերոտին ուա-
ցի. և եթէ ամբողջ պահեաց զհա-
յեցուածսն՝ զկայազակարծութիւնն
հաստատեսցէ: Մի՛ դանդաղե-
ցուք՝ մանաւանդ և փութասցուք
բժշկել և բժշկիլ: Առ. Քրիստոս
ամբաւնայ չնորհ բժշկութեանն.
նորա զօրով մարմնին երկուցս կող-
մանց, զՔրիստոս բժշկել մի՛ դը-
ժուարեսցուք: Եթէ մեզ և եթէ
նոցա լիցի առողջութիւն՝ փրկչին
մերոյ է անուանն սրբութիւն, ըստ

պղծում և հեշտասիրութեանցն հայ-
հոյութեան:

Ո՛վ մեծի շնորհի խաղաղարա-
րացդ, Աստուծոյ անիրաւես որ-
դիութեան. «Երանի, ասէ, խա-
ղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աս-
տուծոյ կոչեսցին»: Լուայք ըղ-
Տեառն ասելոյ ձեզ խոստմանն.
խրախուսեցէք առ այս բարբառոյ
յոյս` փառաց որդեգրաց: Ելէք 'ի
վերայ աւետարանական բարձր
լերինն` աւետարանիչքդ Սիոնի:
Բարձրացուցէք զբարբառս ձեր ա-
ւետարանիչքդ Երուսաղէմի բարձ-
րացուցէք, մի երկնչիք յաւան-
դութեանցն երկեղէ: Խաղաղու-
թեան էք աւետարանիչք, ընդէր
ամաչէք. Քրիստոսի բերէք զնմա-
նութիւնն և զվկայութիւնն, մի
պատկառէք. Պաւղոս զայս ձեզ
հրամայէ. Ո՛վ Տիմոթէէ, մի ամօթ
համարիր զվկայութիւն տեառն
Յիսուսի: Եւ զի՞նչ այլ Քրիստոսի
Ճշմարիտ վկայութիւն, քան եկե-
ղեցւոյ նորա լինել յօգ միաբանու-
թեան: Զի՞նչ այլ մեծ առաքինու-

թիւն, քան նմանել Քրիստոսի, և զխաղաղութիւնն՝ զոր նա առաքելոցն հաստատեաց, ընդունելոց բարբառով մերձաւորին ուղղել: Աշակերտաց առաքելոցն, առաքելականն Հարանցն զկնի փութացէք: Ի բաց փախուցուք 'ի սրտից մերոց զչար զանձն՝ որ ընդդեմ մեզ զանազան չարչարանս. և այլք են նոքա, ոչ կարէ թուել:

Առաւել սխալանք ընծել առաւելոյ թշուառութեան և եղկանացութեանն. յորժամ հեռանէ եղբայր առարուք հեթանոսաց անէրութեանն. կարգ մեր 'ի բաց հատանել հաղորդիւք չարեացն յարգանացն՝ սխալս ոմն սաղալութիւքն ընդ-նել: Խորհրդութիւնք անխոհականք և առաջնորդք ագահութք, և մեծամեծութք իշխանք՝ զարդարելով գողոց, և եկեղեցիք պանդխտեալք և միաբանութիւնք աղարտաց. և այլ բազումս՝ զորս դժուարի բանիւ թուել, և ընդ անձին ողորմել: Սակայն առաւելն բժշկացդ է միթէ խոստովանութեանց. ոչ թէ վայրաղարար միրկանանսն ըմ-մեռս, այլ որպէս զի հնարիւք ձեր

տուաւոլջ 'ի նահանձելն լինելոյն: Ո՛վ թը-շուառութեանս· այնքան յաչա-ղանքըն զըրաւեալ զառաջնորդական զգիտս, որպէս զի զայսքան իմ ըղ-ձերս թողեալ սասանց ջանի բաժըշ-կութեան, զայլը անդրուան բերա-նով նախանձեմ· մնացեալ ըղ-Տեառն երգիծանել զայնոսիկ՝ որք զերբանձոնդք ջանացին զշեղս զառնել: Ո՛վ չարաչար կուրութեանս այս-միկ, զոր ատելեացն և անխաժտականն՝ բառան և կատարեալ առաքելութեան տառապանեն, և զճարն որպէս բարի ողջունեն, և զթիւրսն որպէս զու-ղեղ:

Եւ զի՞նչ է այս· մտադիւրու-թեամբք բաւարուք, և յայսմանեցից ձեզ զծանօթ ասելով՝ որով տա-ռապելի եկեղեցի քրիստոնէից: Հայ ազգար Աստուած առ 'ի կերակուր մարգարէից, և զգինի առ 'ի յարբումն նոցին· զայն հացն և զգինին՝ մա-Քրիստոսէ յայսմ մեր օրհնեալ և առաքելոց, և իւր մարմինն և արիւն աննուաճանելեաց; և մեզ փրկութեան յիշատակ աւանդեաց: Այդ սակս.

րութիւն ունիցիք զայդն հայց մշտա 'ի փառս և 'ի յիշատակ Քրիստոսի օրհնել. և մի օրհնութիւն է, և մի անուն Քրիստոսի, զոր իւրաքան-չիւր ազգս զանազան լեզուօք 'ի վե-րայ նորին անուանեալք: Եւ 'ի ներս անկեալ թշնամութեա, զնոյն հայցն մինչև եմք օրհնեալ անուամբն Քրիստոսի, առանումք յերկերաց և ուտեմք համարձակ: Իսկ յորժամ զՔրիստոսի անունն 'ի վերայ յի-շատակեմք, և նորա մարմին զնոյն կատարեմք միով օրհնութեամբ, հայն 'ի հռոմին խորհրդի հաղորդել յօրհնեալ պատարագն, և հռո-ոմն 'ի հայոյն: Եւ զհայց՝ զոր մի աղօթիւք, միով օրհնութեամբ, մի Քրիստոս անուամբ անուա-նեմք, միոյ հոգւոյ շնորհիւ իւրա-քանչիւրքս կատարեցաք, յետ այ-նորիկ անգոսնեմք զերկերաց. Նախ-քան զօրհնելն առանց զարշելոյ ուտեաք, և յետ Քրիստոսի ա-նուամբն օրհնելոյն՝ զարշիմք: Եւ լեռնացեալ չարեացս նիւթ արա-րաք զատուերս անհաստատս. և

որ միութիւն քրիստոնէից խրատե-ցաք՝ հեթանոսաց ընդդէմ ցանգ արկանել, զայն միմեանց անջրպետա ձգեմք։ Եւ փակեցին զիրք սուրբ հարցն ոչ զօտարս, այլ զմեզ ընդ-մեզօք․ զի նոքա յանհաւատից հրաժարեցուցին զայս խորհուրդ․ իսկ մեր մի հաւատ ունելով առ-նոյն, և մի աղօթս ասկս նորին խորհրդոյ, զնոյնն առ իրեարս նա-խատեմք յանդգնութեամբ, ան-գիտացեալք թէ յանձինս զատանայ մերն և թշնամութիւնն․ մանա-ւանդ թէ զճշմարիտն ասել, առ Քրիստոս՝ առ որ և զխտաւորու-թիւնն է երկուցս խորհրդոց։ Այս է ատելութեան պտուղ՝ և որին հետևողքն․ սոքա մանկունք դըս-տերն Բաբելացւոց, զորս զքարի հարկանել թախանձեմ։ Արդ ըն-կենիցուք զվաղուցն ծննեալս, և սկսցուք այսօր երկնել՝ զոր Քրիս-տոս արկ սերմն յարգանդ մտաց մերոց, զմեծ սէրն, զանչափ զութն, զդնելն զանձինս ՚ի վերայ իրե-րաց։

Արդ եթէ ոչ զանձն՝ գէթ ըղ-
կամսն. չիք քան զխաղաղութիւնն
բարի 'ի կեանս մեր, թէ արտա-
ժամք. ոչ այն զոր աշխարհս տայ,
այլ այն զոր Քրիստոս եբեր յերկ-
նից. վասն այսորիկ և աւանդեցաւ
յեկեղեցի հանապազ զնոյն աղեր-
սել: Բողբոջ է առ Աստուած խա-
ղաղութեանն առ եղբարսն խաղա-
ղութիւն. չիք հնար ումեք ընդ
Աստուած առնել խաղաղութիւն՝
մինչչև առ մարդիկ զնոյն ուղղեսցէ:
Արդ զի կարօտ եմք ամենեքեան
առ Աստուած խաղաղութեանն,
հիմն արկցուք նմին զառ եղբարսն
միաբանութիւն. աղաչեսցուք վասն
խաղաղութեան զԱստուած, և ա-
ղաչեմք. արդ պարգեւէ, ամփոփես-
ցուք: Համառօտել զեկեղեցի եւս
սուրբ 'ի տեսանել խնդրեսցուք. այ-
սուհետև կամեցաւ կատարել ըղ-
նոյնն. եկեսցուք 'ի լեռանս աւետա-
րանական հաւատոյ, հատցուք
փայտս անփտունս, և նեցուկս ամրին
կառուսցուք: Այսպէս ասէ Տէր
ամենակալ, հաճեցայց դմա և
փառաւորեցայց 'ի ձեզ:

Մի ոք ասիցէ, թէ ոչ է ժամանակ ամփոփելոյ զցանկեալ քարինս Տեառն տաճարին, և դարձեալ զնոյն շինել. մի՛ եթէ ձեզ միայն իցէ բնակել 'ի տունս զմբեթեալս, և տունս իմ աւերակ կայ, ասէ Տէր: Տեսանես, թէ որպէս մարգարէս տրտնջէ 'ի դիմաց Աստուծոյ: Եւ արդ զի՞նչ. պարտք տեսանենս զասացեալս, և ոչ խորհրդաբար և հոգեպէս: Ո՞ւր ապա յայնժամ դիցուք զԵսայեայ ասելն. Երկինք աթոռ իմ են, և երկիր պատուանդան ոտից իմոց. և ես յո՞ հանգեայց, բայց թէ 'ի հոգիս մարդկան հոգեպէս: Արդ զաւերեալ զայս տաճար իւր 'ի խոտորութենէ՝ շինել թախանձէ մարգարէիւս: Այսպէս ասէ Տէր. Կարդացէք զսիրտ ձեր 'ի Ճանապարհս իմ, զի մինչև ցայժմ վարէիք բազում, և ժողովէիք սակաւ. ուտէիք և ոչ յագէիք. ըմպէիք և ոչ լինէիք յագուրդ. զգենուիք և ոչ ջեռանուիք նոքօք. և որ զվարձս իւր ժողովէր՝ 'ի ծրարս ծակոտեալս ժողովէր:

իսկ այսուհետեւ ողորմութեամբ եւ գթութեամբ խոստացայց ընդ ձեզ, ասէ Տէր. եւ եղիցի յայսմ հետէ՝ լուսայց ես երկնից, եւ երկինք լուսիցեն երկրի, եւ երկիր լուսիցէ ցորենոյ եւ գինւոյ եւ ձիթոյ, եւ նոքա լուսիցեն ժողովրդեանն իմոյ։

Ահա հնչեցին ձայնք. աւետեաց յականջս ձեր. այսուհետեւ զարթիք, եւ սկիզբն արարէք շինել զեկեղեցի Աստուծոյ կենդանւոյ։ Տուք ՚ի ձեռս ճարտարապետին այդորիկ իմաստնոյ, ոմն զոսկեղէն զարդս հնազանդութեան, ոմն զարծաթեղէն համակամութեան, այլք բազմերանգ քարինս սիրոյ, համաշունչ լինել՝ միախորհուրդ։ Մի ինչ ըստ դրդութեան, մի ինչ ըստ սնապարծութեան. այլ զմիմեանս լաւ համարել առաւել քան զանձինս. յաղթել, եւ ոչ յաղթել. զրկել եւ ոչ զրկել. զի ընդ սիրելեացն է միաբանութիւնս եւ ոչ ընդ թշնամեաց հակառակութիւն։ Որոյ աղագաւ գրէ առաքեալ. Ընդէր ոչ դուք զրկէք, եւ ոչ դուք ա-

տուանել նորոգեք։ Այդ Գաւառն հա-
ւանեցինք՝ ղեկներովս և խոնարհելովս
զանձն հաստատել, և ոչ ումեքեա
մնացորդաց։ Մարթ մեր հաստատութեան՝
լինել առ հաստատութեան մեր Թշնա-
մեաց աստուածոյ. իսկ առ եղբարս՝
հանդիպականք ասոց լինել հանա-
պազ. մնմնասուանք զի և նա բա-
ղուսք անխուսք ՚ի խոնարհութեանն
պատասխանատէ. եթէ զարմանն չարին
ասա յաղթահարել, քանզի տուաւել
զօրաջանաջեալն ՚ի նորանէ զինչ մեր
նոււածէ։ Մի՛ լինչ մարմնաւորն ՚ի
հաջեալը գործու խոստանեցուք, մի՛
յաջողութեանք, մի՛ լեցուք զուր զա-
րտուորք, որք անձաշանուն եմք մատա-
նելոյ առանձին։ Նմքն չարիտն որով
մեզ տուաւ չարիսել՝ չարիսելոյ է մեզ
անդրանիքը անձնաւ զատուածուրն։ Ե-
թէ անդրեքեալք և զայն չարիսելք, ՚ի
ոչք վարգելերեալք. եթէ ինս և աստե-
լութիւն, զկշիռն ընդունեմեք։ Եր-
կեցուցանեմ և զիս առաքաւոր
բանին՝ որ յաղագս ծառայիցն. խնդն
՚ի անտասանէն բազում ընկալաւ, և
առ ծառայակցին անհարութին,

ներել ոչ կամիք. ելեալ, ասէ, խնդրէր զնա. և նա զերկայնմտութիւն աղերսէր. իսկ նա ոչ կամեցաւ՝ պատժեցաւ: Նոյնպէս, ասէ, արասցէ և ձեզ հայրն իմ երկնաւոր, եթէ ոչ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբարց ձերոց 'ի սրտից ձերոց զյանցանս նոցա: Ո՛վ զարհուրելի վճիռս. քանիօն ենք 'ի ներքոյ այսմ դատապարտութեան, որք յանցանս ոչ անխիք առ մեզ զեղբարցն 'ի ձեռս, և 'ի կարծիս զնոսա դատապարտեմք: Զեմք մեք Աստուծոյ նախանձաւորկու կամ վրէժխնդիր. Մի է դատաւոր, ասէ Յակովբոս առաքեալ. նորայն ամենեքեան ակն կալցուք ատենի:

Տօնք և աւանդութիւնք 'ի սրբոց յառաջ եկեալ հաստատեցան, և ոչ թէ սէրն 'ի տօնից. անվայելուչ է ապա զվան որոյ եղեն տօնք՝ եղծանել, առ զօսին հաստատութեան պահելոյն պատճառաւ: Քանզի զեղխման 'ի վերայ մեր փրկչին շնորհաց՝ տուան նշանակք գոհութեանն սուրբ, և մեռոնն սրբարար,

տօնք տէրունականք, եւ որ 'ի սոսա յարմարին: Արդ զի՞նչ կարծէք վայելուչ. 'ի նիւթոց նիւթ եւ 'ի ժամանակէ ժամանակ զոսա՞ փոխել, եթէ զնոյն յամառութեամբ պահելով զխաղաղութեամբ միաւորութիւն եկեղեցւոյ Քրիստոսի լուծանել: Թերեւս ո՞չ զանէրուծական կամս ախորժէք առնուլ օրինակ, որ զշաբաթ՝ սահմանեալ վասն մարդոյն հանգստեան՝ իրաւունս վարկաւ լուծանել 'ի պէտս նորին առողջութեան. ուրեմն 'ի հրէականն եւս առասպելաբանութիւն կործանեալք: Զգոյշ լերուք, եղբարք. մի՛ գուցէ եւ զմեզ բանն կոչիցէ կեղծաւորս եւ քակտիչս օրինացն Աստուծոյ, 'ի պէտս զմերն հաստատատելոյ աւանդութիս: Գուցէ եւ առ մեզ Տէրն 'ի մէջ ածցէ զԵսայեայ յանդիմանութիւն. Կեղծաւորք, ասէ, բարւոք մարգարէացաւ 'ի վերայ ձեր Եսայի եւ ասէ. Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս, եւ սիրտք իւրեանց հեռացեալ մեկուսի են յինէն. ու-

առաջինն վարդապետութիւնն ըստ
մարդկան պատուիրեալս: Թողեալ
զայ, զպատուիրանն Աստուծոյ՝
զձերդ կամիք հաստատել զաւան-
դութիւնս: Եւ զի՞նչ է պատուի-
րանն Աստուծոյ, ասացէք զօ-
րով զանց առնէիք մերով աւան-
դութեամբս: Սէրն, եղբայր, որ
առ միմեանս. զի զայս ասաց Քրիս-
տոս, թէ Պատուիրան նոր տամ
ձեզ. և այսու զմեզ իւր աշակերտս
ճանաչել՝ ետ առաքելոցդ. զոր Թե-
զուլք 'ի պէտս աւանդութեանց
ոմանց յորէ 'ի յոր փոփոխեցիք, զոր
ոչ ընկալայք 'ի Քրիստոսէ օրէնք.
այլ մեք վասն զնա սիրելոյն սահ-
մանեցաք. որ թէպէտ է գեղեցիկ,
բայց և ոչ յայնժամ՝ յորժամ ընդ
մեծ օրէնս՝ փոխադրես առաջագոյն քան-
ակէ. զի 'ի Քրիստոս Յիսուս, առ
առաքելոյն Պաւղոսի, ոչ այլ ինչ՝
բայց միայն հաւատք սիրով յայտ-
նեալք: Զի՞նչ ասես, ով աստուա-
ծայինդ Պաւղոս. ասացես ապաքէն ոչ
ժամանակաւք տօնից, և ոչ նիւթք
խորհրդոց, ոչ խտրութիւնք կերա-

կրոց: Նա ոչ երբեք, ասէ. վասն զի թէ հաւատամ և սիրեմ խաչա- քանչելագործ կատարելին, որպէս և լինելցին՝ և յորոց նիւթոց և իցեն, հաճոյ են Աստուծոյ: Իսկ ասայ ե- թէ յայտնապէս կատարողացն վկա- յեն, զինչ և գործեն 'ի նմանէր դանդաղաչէին. զի նա ոչ թէ 'ի տարերին հայցէ կամս 'ի նիւթն՝ անմիութն ըն- նութեան, այլ 'ի հոգին և 'ի սէրն՝ որով տարրն ընծայի:

Ահա յայտ է ասպա, թէ ոչ ըստ որում մեզ խորհիմք՝ խմորումն հացն աղաքանութիւն է 'ի Քրիս- տոս, և ոչ որպէս նոքա՝ բաղադրեն միաւորութիւն. ոչ ջուրն և ս՝ խոր- հրդոյ առաւելութիւն, և ոչ անջ ջուրն՝ նուազութիւն: Գինին՝ նոր ուխտին արեան նշանակ: Ոչ 'ի միւս ամիան տօնելին միայն հաճոյ, և ոչ 'ի միւսն այլ՝ անպարգևալ: Այլա թէ ոչ՝ թողեալ զամենայն կինչ, և զոր վասն այսր 'ի գլոց բաղ- ձանալսաւեկ զմիայնութիւնս, եկ և զմիութիւն կրկին քննեսցուք: Այս նիչն, զի յամենայն ամ չըջանակ

տարւոյ յառաջ խաղացեալ՝ զիւ-
րաքանչիւրսն 'ի տօնիցն յորէ յոր
փոփոխել. և որ յայսմ ամի որ
ծննդեանն, 'ի միւս այլն՝ ոչ հան-
դիպի լինել որ ծննդեան, այլ յա-
ռաջ փոխի որ ըստ օրէ, և ոչ է
հնար յոր կամ 'ի ժամանակ ծնն-
դեանն Քրիստոսի զնոյն կատա-
րել, որպէս կարծեն ոմանք, 'ի հա-
ւասարն և 'ի փոփոխման ժամանա-
կին՝ որ զամենայն տօնս յորէ յոր
շրջեալ խաղացուցանէ. Նաև զմեծ
զփրկագործն պասքա՝ ոչ միայն յօ-
րէ յոր, այլ յամսոյ յամիս: Բայց
յորժամ հաւասար զնոյնն կատա-
րեմք, ոչ երբէք խառնութեամբ
թերեւհաստատեմք յիրերաց: Այս-
պէս ունէր լինել և ծննդեանն որ,
եթէ 'ի հաւասարութիւն եկեղե-
ցւոյ խոնարհէաք: Զինչ պարտ է
և զորոյցն բանս 'ի մէջ առնուլ
առաջի իմաստնոցդ՝ մեզ 'ի կշռամ
բութիւն. զի Աստուածաբանն այլ,
և այլ խորհուրդս և աւուրս նո-
ցին ցուցանէ. և սուրբն Եփրեմ,
յամենայն յորում արեգականն բարձ

բանայ, ասէ, զՔրիստոս ծնեալ. և Պրոկղ զՍտեփաննոս ընդ արե-գականն արուսեակ ասէ ծագեալ. և այլք բազմունք, որ սոցա համա-ձայնեին:

Նա և զգիննի, որոց որպէս հա-ճոյ թուեցաւ՝ քննեցին, և ոչ այլ ինչ զբնութիւն նորին սահմանե-ցին, բայց միայն ջուր 'ի ձեռն որ-թոյն յայլ ինն որակութեն փոփո-խեալ յեղյեղմանէ անկոյն: Իսկ եթէ սկիզբն էութեան նորա ջուր է՝ որպէս և ցուցաւ, նա դարձեալ խառնելովն զեւրոր գործէ 'ի նմա տպականութիւն: Ցղայոց մնաց արդարև այս կարծիք. և զի հա-մեութիւն տարերք են, որպէս յոչ խառնելն՝ նուազութեն: Քան-զի ամենայն նիւթ 'ի չորից տա-րերցս է բաղկացեալ, 'ի հողոյ, 'ի ջրոյ, 'ի յօդէ և 'ի հրոյ. և մի զո-լով 'ի նիւթոցս զինեին, հարկաւո-րապէս ունի զչորս տարրն ընդ ին-քեան խառնեալ, յորոց մինն է ջուրն:

Դարձեալ զհրոյ խմորեալ, ոչ

եթէ մեք իրաւ զապականութեամբ ա-
նարգեսցուք, կամ զանխտմութեամբ իրաւ
զմեռանել համարիցիմք։ Արդ եթէ
մեք ոչ խարեսցուք, Աստուած զա-
րարածս իւր որպէս զանխտծս ա-
նարգէ՞. մանաւանդ ո՞չ խնամա ,
թէ և խոնարհութիւն և անխտմութիւն է ա-
պականելիք՝ նիւթ գոլով զգալի։
Զի ամենայն նիւթոյ որ մարմին է՝
ապականութիւն հետևի. և երկու-
քեանն են մեռանելով, ոչ ունելով հո-
գի կենդանի, այլ ասաւըր զոյգով ան-
շունչ. և չէ մին քան զմին պա-
տուական կամ նուաստ, այլ մի հաւց
են և անուանին. և զխոտեալք զկերպ-
ութեամբք մարմոյ զատուցանելոյ։ Ա-
պա ուրեմն ապականացու նիւթ՝
խոնարհեալն և անխտմութիւն. ամենայն ե-
ղեալ ի նոցանէ զիւրաքանչիւրոյն
տուաչի Աստուծոյ՝ Քրիստոսի մար-
մնոյն յերկնաւորակ, և աղօթիւքն սըր-
բեալ, հաւատամք ի ձեռն ներ-
գործութեան Հոգւոյն՝ լինել ա-
պականացուքն միութեամբ Հոգւոյն
Աստուծոյ մեզ անապականութեն
խորհրդոյ կերպարանաւ. և մեռեալքն՝

խառնաձայնանաց սրբոյ Հոգւոյն՝ կենդանանեն: Նա որ Թէ եւրեւ զՀրեշտակս Հօրն՝ մխիթարէ 'ի մարմինն եւ 'ի մարմնաւորականն Նշանաւորին եւեթ Հայեցողս, դայլը ապարացելոյ ասելոյ քննութեանն. ապաքէն Թէ յայնցանէ առաջնորդաց, եւ ամենայն մարմնաւորական մեր անշառնչ առաւելուց Նշանակք Հոգւոյն կենդանանանան, զիա՞րդ ուր Հոգին՝ մեռանելութեանն դոյ կարծիս կամ անդաւականութեանն: Նորոգոյց առացուցք առաջացելոցս եւ ղոր 'ի մեզ մարմինս. քանզի ապականեալ յայնժամ կոչէ՝ յորժամ Հոգին 'ի մարմնոյն որոշի: Այսպէս եւ ամենայն խորհրդածութիւնք որ առ մեզ Քրիստոսի, ապականութեանն ընծայեցոյց եւ Թերթ յայնժամ էին, մինչդեռ ոչ էր Հոգւոյն հաւատոյ եւ աղօթիւք ընդ նոսա միացեալ: Իսկ յորժամ սովոր զորդի մարմին նոյնԹոյն, եւ զՀոգին կենդանի 'ի նոսա առաջատորէ, եւ խոնարհականապէս խառնէ՝ յորոց եւ իցէ նոյնԹոց, կատարեալ լինի 'ի Քրիստոս:

Եւ այս առաջես խնձ եւ զմիւսանն

տուրք՝ ոչ 'ի նիւթոյն անուշահո-
տեաց, այլ 'ի հոգւոյն սրբոյ քա-
հանայական աղօթիւք խնամոցն ա-
նուշահոտութեամբն լցեալ: Ու-
րեմն արգասաւորանալ 'ի բանս իւր ա-
ռաքելոյ, թէ Ի Քրիստոս Յիսուս
ոչ այլ ինչ, բայց միայն հաւատք
սիրով յաջողեալ: Զի սա է՝ որ
յանձնկատար նիւթն զհոգւոյն խունկ
հեղուցանէ. սէրն առ Աստուած,
որոյ աղօթքն է պտուղ, և հա-
ւատոն է՝ որ զհիմն նորին արկանէ.
թէ Աստուած մարդոյ աղաչանաց՝
խնամողի բնութիւն խնացականին
լսէ, նոյն և զօրհնեալն ընդունի:
Հաւատաս թէ որ զինչ և է հաց,
յորժամ աղօթքն նուիրեցաւ՝ մար-
մին է Քրիստոսի, և է Ճշմարտա-
պէս: Այլա թէ ոչ հաւատաս, թէ
անխափան լինի, և կամ խաբէ զմիտս
սակրաւանկ՝ չհամարիս. զի ոչ եթէ
օրհնութիւնն զտարրն յայլ էու-
թիւն փոխէ զգալի աչաց 'ի տե-
սութիւն հաւանութեան, այլ միայն
խնամողի զօրութիւն նմին ընծե-
ռեաց. և խնամողին հաւատոյք

տեսանեմք ․ և հաւատոյն կայր է և զխոնարհութիւն և զբաղդաւորքն սրբեալը օրհնութեամբն՝ ընդունել մարմին Քրիստոսի ։ Այսպէս թէ կարող ես զայս առնել, ընդէ՞ր դժուարիս կամ հակառակիս ․ ո՞չ ապաքէն զի հեռու և նախախնամն աստուածութեամբ ու-նիս առ եղբայրն ։ Եւ ուր սոցա բնակեցին՝ անձնայն երբ չոր և ան-կարգ է՝ անէ առաքեալ ։ Զի թէ մասին զեղբայրն անգոսնելոյ, և ըղ-նորա պատուիրանն որ 'ի խոնարհել հայցէ, առնես զբոյդ պատուիրանն բաղդարըչ, Թերի ես 'ի հաւատոյն, և նախախնամնճուն ծառայ ։ Իսկ արդ թէ պատահես զբոյդ աւանդութիւն 'ի վերայ Աստուծոյ, և ընդունիս զնորոգեալն 'ի նորին փառս, մինչ Քրիստոսի մարմին Ճշմարիտ զի խոնարհութեան օրհնեալ հացէն և զբա-ժակէն, այդ է զունելը կարծիք ։ Եւ զայս ես մեղ Տէրն և սրբոց խորոց առաքելոցն՝ կատարելոց խոր-հրդոց, զհաւատն և զսէրն, և ոչ այլ ինչ ։ Վասն այսորիկ ոչ ինչ կարեւոր համարեցայն գրել զսա 'ի

նուէրոցն ընծայանելի, կատած ամբառ-
գեաւլ. քանզի զի՞նչ պիտոյ էր նոցա
զգեստանանն ամենեքեան պաշտամանեաց, եւ ու-
թեան նուէրոցն ամենայն ընծայու-
թեան:

Բայց սոքա ոչ պայտարքենաք զիւ-
րանել, որ ոչ եկաս ասյա շնորհի
պաշտպանութեան սուրբ Հոգւոյն,
այլ մինչեւ 'ի նուէրն մատուցանողք
միայն էր նշանակէք խորհրդոց նո-
ցա. թէ զիարդ զամենայն նուէրոցն
Ճշգրտութիւն պատշաճելոց նոցա Աս-
տուած օրինօքն. այլ եւ այլ պաշ-
տամանաւք, եւ այլ եւ այլ կերպա-
րանիւ յաշտելով. զամենայն միայն բարւո-
րողքն ողջակիզելով, եւ զայլս ոչ
այնպէս. զկէսս միայն 'ի խորանին,
եւ զայլսն 'ի սեղանն ընծայելով:
Բայց մեզ եւ ոչ մի ինչ 'ի սոցանէ,
այլ միայն հաւատ եւ սէր սուրբ մի-
տաց: Ինձ թուի այսպէս մեր եւ նո-
ցա խորհրդոցս 'ի միմեանց անջա-
տութիւն. զոր օրինակ թէ ախոր-
ժէ ոք գծագրութեամբ գեղոց պատա-
կեր նկարագրել, զակէտակս ե-
րանգս գեղոցն 'ի կերպ ածէ. եւ ջա-

նայ ուշիւ խնամատարութեան զնոսա 'ի տեղւոջ և 'ի հասարակ և 'ի ձև կենդանեաց յօրինել, զի հաստատեսցի և ցանկալի որպէս զկենդանանալ թուեսցի տեսողացն՝ անկենդանականն: Իսկ մարդ կենդանի՝ որ կրէ հոգւով մարմնին, ոչ այսուցիկ ճշգրտութեան երանգոց կարօտի՝ առ 'ի հաստատութականել զիւրն կենդանութիւն. այլ բաւական է միայն հոգին ներգործող զպարժումն անդամոցն՝ զայս հաւաստել: Արդ զի Իսրայէլ էր անկենդան յարացուցին զծաղրողն, որք 'ի մեղացն Ադամայ առնէաք ոչ զորեցին անսուտ պաշտօնեայ քահանայագործութեան իւրեանց զհրոզին Աստուծոյ, այլ կերպարանս և ընկալեալք և այնպէս մերտութիւն մարմնոյ արդարութեամբքն ջանայքն զճշմարտութիւն զծագրել: Իսկ սայսա եկեալ Քրիստոս քահանայապետն հանդերձելոց բարեացս՝ մեծաւն և կատարելաւն և անձեռագործ խորանաւն, այս ինքն՝ որ ոչ էր յայսց արարածոց, անզը եմուտ իւրով արեամբն 'ի

արդարութիւն սրբոցն, որ է ծոցն Հայրենի. և անստանօր նաւաթենեաց մեզ պյուսխանականն փրկութիւն: Եւ փրկեսցուք ապաշխարութեան առ ՚ի Հօրէ և առաքեսցէ զՀոգին սուրբ. Ընդ ձեզ, ասէ, բնակեսցէ և ընդ ձեզ եղիցի յաւիտեան: Զոր ունելով ընդ մեզ, ոչ կարօտանիմք այլ և այլ նիւթոց. այլ զոր և կենքեմք Հոգւոյն, Քրիստոսի պատուէր և մարմին կերպարացուցանեմք: Եւ զի Հոգին է ընդ մեզ՝ ընդ անմնայն քրիստոնէութեան, յայսմ է յաւիտենական կատարման որ ասաց. Ընդ ձեզ բնակեսցէ մինչև յաւիտենական վախճանի աշխարհիս:

Արդ ուր Հոգին է կենդանարար, ձեզ և նիւթք մարմնականք նմա առ ինչ պիտոյանան. և եթէ էին կարևորք՝ ընդէ՞ր ոչ գրեցան մեզ ՚ի մերոց օրինադրողացն, որպէս և հրեշտակն Ժողովրդեանն ՚ի Մովսէսէ: Այլ Թէ՝ զՀոգին մի՛ շիջուցանէք, և մի՛ տրտմեցուցանէք զՀոգին սուրբ Աստուծոյ: Եւ ն՝ զնա տրտմեցուցանէ. զաստուածքա-

բանաւորութեան։ Արդ եթէ 'ի դա-
տաւորկաղականութեանցն տրամի, քա-
նիմն առաւել 'ի բամբասանացն և 'ի
նախատանացն զՔրիստոսի. խոր-
հուրդն՝ որ 'ի մէջ այլոց ազգաց
քրիստոնէից կատարի, զոր անխը-
ռելի առնեմք։ Իսկ յորժամ այսու
զնա տրամաբանեցուցանես, և ես յա-
ճախեսցեմ զարհամարհանան՝ չիմու-
ցանես, քեզ զինչ օգուտ է ան-
կենդանոյն նիւթոյն պատարագ կամ ըն-
դունելութիւնք։ Ասեմ ապախտութեանս,
և արտաքսանակ մեր թշուառու-
թեանս. յաղթեցաք որդւոցն իս-
րայելի չարեաց. զինչ արդեաք լի-
նելոցեմք, եղբարք։

Սակայն ասեմ ամենք. ահա զայս
այսպալեա հաւատամք, թողլ տացեն
մեզ 'ի մերս աւանդութիւն միայն
անխափանաբար, և խնդրեմք զխնդրեմսն
պատահեցցեն։ Եւ արդարև այսպէս.
և խոնարհեցուցանէր ոք 'ի ձենջ միայն
զխառնակցութեան Ճշմարտութե-
բանիւքս ձեռայէ։ Բայց սակայն նու-
զեցոյց զիմաստն նախապատուու-
թեան. և զանէրն՝ հակառակու-

թիւնն․ Թշնամութեան հանդէպ յարուցելոյ՝ խուռնագնացելոց որ ըն-յաղթողին լինել անխորտակելի։ Դար-ձեալ և այլ պատմութեանս․ զի հիմն և անկիւնն են հաւատոյ քրիստո-նէից և կարգաց, և զնոյն յառա-քելոցն և այսր ունէին անշարժ ա-թոռոյ․ և մեք զորս ունիմք՝ ի նո-ցանէ ունիմք։ Մայր ամենայն եկեղեցեաց խոստովանութեան, և յետ այսնորիկ ի Պաւղոսէ առաքելոյ ծառայեցելոյ, զերկրորդս մեզ աստուածաշունչս՝ նորա է սուրբ հայրենն, և հարց նոցին աստուածոց․ Նեցուք և սուրբ հաւա-տոյ քրիստոնէից՝ զհաւատս Թադէոս-սուրբութեան նոցա եւս Քրիստոս քում միայնութեան առաքելոյս․ յոր-ժամ նոցա վարդապետեցելք եւ լուսաւորու-թիւնն զորոյն, Քրիստոսի միշտ ... նամայս առաքելութեան առաքեալն։ Մինչև, ասէ, բարձցի հանդերձեցելոց ապա-թիւնք, ոչ եկեղեցի մնացին անօրէ-նութեան, որպէս կորստականն, որ ի Տեառնէ Յիսուսէ Քրիստոսէ առա-քելոցն։ Տեառնն Թէ մինչև մեկնեալ առաքելոյ նախատագաստութեա-

թեանն ։ Զայս ասելովս՝ ոչ եթէ ըղ-
ձմարտականն իշխանութիւնն յաւր-
ջեալ 'ի մէջ հոգևորաց, և Քրիս-
տոսի առաքելութեամբն պարծեցցես,
այլ յաւ-յանձնեալ խնամանաց՝ թէ և
զմարմնականն աթոռ ամենին ընդ
հոգևորին՝ կամեցողին Աստուծոյ ։
Սակս այնորիկ և զկարգս եկեղե-
ցւոյ վերակացութեանն անխախտելի,
և զխառնախառնութիւն 'ի փառս Աստուա-
ծոյ. զի մեծաւ հաւատովն ասացե-
ցուն, եթէ երկրորդին որ նախկին՝
յաղթանակացն, աւանդին ընծայեցէ։ Իսկ
մեք թէ ոչքաւն անխախտ թագաւո-
րաց մեծամեծացն, կամ մրցակս յան-
ձին իշխանաց առաքելականն կարգք
եկեղեցեցւոյ, անդադար 'ի սիրդ զանսէ
առաջեակ էք 'ի սուրբութեանցն. և
չէ անձմեա զգայնականն առ 'ի այլոց
առաջնութեանն՝ և ոչ թէ նախատա-
նաց՝ երկրորդելոյ։ Զի զաւրացն Սա-
հակ՝ Բարթեւորն խրատութեամբ վերջինն
ընդ Ձեռնածնեալ կարգելոյ, և զխաւաւեա
նախնականութեանն Հայկին այժմերս ան-
զանեցքն. Ցորոց անխախտութե-
նէ մեծանզամ և երկինս զորեանքս

աշխարհէս 'ի Պարսից այրեցան, եկեղեցիք քանդեցան : Ինձ Թուի ապա, եթէ նախատեղեակութիւն նոցա, և աթոռոյն անշարժութիւն՝ վկայէ աւանդութեանցն ճշմարտութեան :

Արդ յառաջիք եղեալ գլխոցս՝ զորս ախորժեմք, և կարող եմք բանալ, ընկալցուք սիրով իբր ըզնախահարցն օրէնս, և ոչ որպէս զօտարաց. հեզութեամբ և ոչ դժուարութեամբ. 'ի փառս Աստուծոյ հաստատեցեալ՝ և ոչ յանարգանս : Ոգիք մարգարէից, լուայք՝ զի մարգարէից հնազանդին. և ոչ է Աստուած խռովութեան, այլ խաղաղութեան, ապա ուրեմն ամենայն ինչ որ զխաղաղութիւն նիւթէ՝ է նմա հաճելի : Ոչ է արտաքոյ բանիս և զայս ասել. յեցուսցուք զփրդուեալ եկեղեցի մեր 'ի զաւազանն երկաթի. սաստեսցուք զօրավիգն գերութեան մերոյ զնորպատակն աշխարհի : Տառապանքս՝ հաստատամք զի մխիթարի 'ի շտեմարանացն արքունի, և տարբե-

բութիւնս՝ 'ի նաւահանգիստն ան-
մատոյց։ Տեսցուք թէ համատարա-
ծեալն 'ի մէջ ազգ Վրաց 'ի նոսա
յեցեալ, մղեցան որ լաւ օրէ 'ի
Քրիստոս պայծառանան · որք զօ-
նեա անապատն և մեք զնոյն խոկա-
ցուք։ Ոչ ասեմ փրկանս ամալ
մարմնոյ զհոգւոյ · մի՛ ոք զբանս այսու-
ծեքեսցէ · այլ առ ոմանց անկարու-
թեան հայելով, Քրիստոսի աշա-
կերտս վարդապետին ջանամ նմա-
նել, որ զհոգւոց բժշկութեան ընդ-
մարմնոցն խառնեաց · և նա երկո-
քումբք վրդովելոցն՝ երկոցունցն
խաղաղութեան հաւատամ, և ջա-
նիւ լինիմ աւետարանին։

Ընդէ՞ր այսչափ զայլս խրատեալ՝
խորշիմք և խուսափեմք 'ի միմեանց
քրիստոնեայքս, որ այլ ազգաց մի-
ձանկեցաք կենաակիցս։ Մինչև յե՞րբ
անդամքս՝ լեզուօք զիրեարս խոցո-
տեմք՝ Թունիւք իժին լցեալ զգե-
րանս · այսքան յերկար ժամանակս
անխնայ զմիմեանս հարուք։ Քննե-
ցէք, եղբարք, և զայս · թէ այս թըշ-
նամութիւն՝ որքա՞ն Սատանայի էր,

[illegible]

և այս ոչ զնիւթ միայն, այլ զմարդ-
կայոյ բնութ աստուածեղէնն իւր արարոյ : Ան-
միտ, կատարեալ չար աստուածան [illegible] 'ի
մարդոյ կատարեալ, և ոչ բնութեան ազգին
էշտոյ, Համօրէն կամ Հայրոյն, կամ
այլոց ասերելոց. որ և 'ի Գաղատիոյ բա-
ղուածք Համաձայնացուն Աստուծոյ, և
ընդունին : Այլ՝ քո այնքանն կուրա-
ցեալ յառաջաբերութեանն, մինչ զի ոչ
միայն զկատարեալ ազգին, այլ և
զառաջագոյն [illegible] բանիմաստս. և 'ի նոյ-
մանէ զոհութեանք Հրամայողս :
Բայց ո՞ կարէ զայս անխոհ չարու-
թեան թուել. բանս յերկարու-
թեանց [illegible] եղանէ [illegible],
և [illegible] 'ի [illegible] ոչ [illegible]
[illegible]. այլ միայն զանձնազօրն չա-
րութեան [illegible] 'ի [illegible] :
Եւ և այս դարձեալ՝ յաւելեալ-
լոցս կարծեաց աստուածութեանն,
թէ Հարկին զՀերձուածողն խոստո-
վանէ, [illegible] Հրամա-
րեցուցին : Առաջել առաց. Թէ
ոչ Հնարաւոր [illegible] Թղթիս այս-
[illegible], և մի Հարցողք
ընդ [illegible], և այլ բարզուածս : Առ որս

ստացեր, թէ գիտեմ և ես զայդ, լաւ էր. մի՛ ստերիւրեր զճշմարտութիւնն, և քուամք անուաս ախտի ջատագով. այլ ուղիղ տեսցուք, և զամօթի հարցուք: Ո՞րդէս առաքեալ և սուրբքն զայս գրեցին. զի խորշելոմն 'ի հերետիկոսէն ամենայն եկեղեցւոյն՝ պատկառեսցի, և յայլոցն միաբանութիւն եկեսցէ: Իսկ այսօր բարձաւ պատկառանքն, և տիրեաց միմեանց արհամարհութիւնն. և եղաք հերետիկոսք ամենեքեան, և ոչ թէ ոմանք 'ի մէջ մեր. զի հերետիկոսն հերձուածող թարգմանի. և ահա տեսանեմք զամենայն ազգս քրիստոնէից 'ի միմեանց հերձեալ և պատառեալ, և իւրաքանչիւր՝ եկեղեցի և ժողովարան և աթոռ հաստատեալ: Արդ այժմ չէ օգուտ 'ի միմեանց հրաժարելն, կամ ընդ անհնազանդսն ոչ հաղորդելն. զի եթէ խորշիս, ո՛չ թէ ո՛չ ունի այլ եկեղեցի, և 'ի քոյոյդ արտաքս ելանելն ամաչէ. այլ յանարգելն 'ի քէն՝ գնայ յիւրն եկե-

դիցի և յազգ. և վասն քո խոստելոյն, ոչ թէ պատկառէ՝ այլ պարծի: Դարձեալ և դու տես զքեզ. զի ոչ թէ վասն յուղղութիւն ածելոյ ոչ հաղորդիս սիրով և մտակցութեամբ, այլ մեծապանծութեամբ և արհամարհանօք, խրոխտալովն յանձն, և զիս առ ոչինչ գնելով. որ ոչ է բժշկութիւն, այլ թշնամութիւն չար: Եւ ես չարագոյն այդ, զի ջատագով թիւր մտացդ զուղիղն առնուս օրէնս առաքելականս: Խորշելով և հրաժարելով թերևս 'ի քում ազգէդ և 'ի քո եկեղեցւոյդ՝ կարես զոք յուղղութիւն ածել, կամ քեզ հաղորդ վասն ամաչեցուցանելոյն առնուլ. իսկ զայլ ազգ՝ որ հաւանեալ է թէ քան զքեզ պատուական է և ուղիղ, երբ է հնար այլազգ հաղորդ ընդունել, բայց թէ սիրով և խոնարհութեամբ և Քրիստոսի օրինօքն՝ հեզոյն և մարդասիրին: Նա որ արարիչ էր, զիւր արարածս ոչ կամեցաւ բռնութբ̅ և սաստիւ ուղղել, զի չէր հնար. իսկ

զոր այլ առաւել խօսել քան ըզ-Քրիստոսին 'ի քեզ խոստանաս. Կըշ-տամբանօք կամիս զոյգ 'ի սէրին կա-չել. անձնիշխանն մարդ կշտամբա-նօք նուաճի. և ոչ երկիւղիւ. այլ մա-նաւանդ եւ հակառակի. այլ պատ-ուէ զնա և նուաճէ սէր և խոնար-հութիւնն։

Այլ ասես, թէ հրամայեալ՝ զի մի՛ պղծիցեմ 'ի նմանէ որ Հայն է, կամ եւ որ Հայս եմ՝ 'ի Հոռոմէն։ Ո՛վ յանզգնութեանս. ով սատա-նայի կամացն սատարութեանս. քրիստոնէային զքրիստոնէային պըղ-ծէ։ Ի հեթանոսաց ոչ խորշիք և ոչ պղծիք, և միմեանց անզգամաբար՝ վասն սնոտի կարծեաց՝ որպէս 'ի պղծոց հրաժարիք։ Եւ զի՞նչ է նորա պղծութիւնն, կամիս քննեա-ցուք. ոչ վարք, ոչ գործք, այլ զի զՔրիստոս Աստուած և մարդ խոս-տովանի. 'ի մի հաւատս կալով եր-կուց կողմանցս, վասն բայից և բա-ռից զմիմեանս պղծս համարիմք։ Վա՜յ մեզ՝ 'ի յանաչառն ատեանն ա-չառանիցք արդարութեան՝ օրինաց սէ-

բայն արհամարհողաց ։ Դարձեալ Թողցուք և դիպուածքս առանձին ըղ-գործս քերթողաց ։ դիպուածս իւր կշռես-ցէ, ասէ առասպելաւ, և ապա ան-ձին իւրում ասացէ պատմուածս, և մի՛ առ ընկերաւն ։ զի իւրաքանչիւր ոք զիւր ընտրէ բանաստեղծաց է ։ Այդ գրեսցէ՝ զոր ոչ եա զու բանաստե-ղծ, Էր մասին հայրս և զաւակս ։ և զատեալ այլայլէ՛ ոչ մնասցցու-թեամբք, այլ աստեղծութեամբք ։ Եր-կեալ խառնեսա 'ի քեզ ։ մի՛ զուգէ որպէս նա մասին մեղուցն, և զու մասին զատուերոց պատառահատեցէս ։ Որով զատասաստանաւ, ասէ, զա-տեք՝ դատեսցող եք ։

Խառնութեան առնենս կերպակերոց ։ և սակս այնորիկ նախասասեա զԱս-տուծոյ մեծ եկեղեցին՝ Գաւառակ աշակերտաց, որ ասէ ։ Զայս զխանեմ և հաստատանաւ եմ 'ի Քրիստոս Յիսուս, թէ ոչինչ է պիղծ նովաւ ։ և Տէրն՝ Որ ընդ բերանն մտանէ, ոչ պղծէ զմարդ ։ Այսպէս յայտ է՝ թէ ոչ պղծէ զնա ծաղկային զե-ռանիցն, որ յորովայն երթայ՝ և

տրտաքս ելանէ. այլ աղծէ զխ-
խորհուրդ չար բամբասանացս, որ
'ի սրտէս արտաքս գայ . և սակս այ-
սորիկ զնա 'ի հաւատոյն որ 'ի Քրիս-
տոս՝ տայ բամբասել որպէս Թերի:
Այսպէս խօսեցարուք և այսպէս
տրարէք, որպէս զի ազատութեան
օրինօքն դատիցիք, և մի՛ ծառայու-
Թեամբ նախանձու: Սուրբ Հոգին
իմաստութեան 'ի Թշնամանող և
'ի հակառակող բերանոց փախչի,
իսկ առ խաղաղարարն բնակէ . ըստ
որում գրէ զսոյն Յակոբոս, Թէ
«Նախանձ և հակառակութիւն և
դառնութիւնք գոն 'ի ձեզ . մի՛
պարծիք սուտ առնել զՃշմարտու-
Թիւնն. ոչ է իմաստութիւնս այս
իջեալ 'ի վերուստ, այլ երկրա-
ւոր, շնչաւոր և դիւական. զի ուր
հեռ և նախանձ, անդ և անկար-
գութիւն և ամենայն իրք չարք »:
Ահաւասիկ դերև տրար զհակա-
ռակութիւն հակառակողացն. զի
այսոքիկ 'ի շնչաւորէն եկին մար-
դոյ յառաջ և գան:
Յորմէ անդի տուեալ, եղբարք,

և երկնաւորխումբ քահանայապետա-
կան սուրբ ժողով, բացցուք զբե-
րան, և ձգեսցուք 'ի պէտս առա-
ջադրեալ աստուածայինս գործոյ՝
զվերբին իմաստութեանն զհոգի, որ
է աղաւնի, սուրբ, խաղաղարար,
հեզ, գթութահաւան, լի ողորմու-
թեամբ և պտղովք բարեաց. և խա-
ղաղութեամբ սերմանի այնոցիկ՝
որ առնեն զխաղաղութիւն: Զայս
բարի սերմն, եղբարք, սերմա-
նեալ յանձինս՝ հնձեմք զպտուղ
նորա 'ի կեանսն յաւիտենից ընդ
ամենայն սուրբս:

Արդ տեսանեմ զի ոչ միայն օ-
ծութեամբ Հոգւոյն ընտրութիւն
առնէք զանազան իմաստից հո-
գւոյն, այսինքն երկնաւորին և եր-
կրաւորիս, այլ և զպտուղ վերին
իմաստութեանն սկսայք տալ այ-
սուհետև: Զի ահա տեսանեմ ըզ-
ձեզ զուարթս դիմօք երբև զմար-
գագետինս՝ 'ի ձմերայնոյ կապա-
նացն զերծեալս: Ո՛վ սքանչելեացս,
ահաւասիկ զանազան ծաղիկք սի-
րոյ յանձինս ձեր փթթեալ՝ սկսան

վարդապետութեան զՀասան բարեբերել: Զի գեղմ
ձեր առաքելական՝ ոչ ողորմեցաւ յերկնից
և յերևակայելն, այլ նախ քան զբարո-
բան՝ Հետևողութեան առաքելականացն:
Այլ ձեր ոչ պետքացաւ ազգաց ա-
րեանց յաւիտեանն, այլ զբարեգոյն ար-
ժանաւոր ձ՚ներեալ արդարացն բաղխեն:
Ոչ ինչ անկիրթութիւն ասացեալ Հայոց·
արդարոց առաջնորդութեան արժանի ա-
ւուրցն մեր խաղաղութեանն ան-
ցեալս· բայց առաւել այսօր է որ
զոր արարեր առ մեր, որ ցնծութեան և
ուրախութեան: Ուրախացուցի հա-
րայել յաբարերեն իւր, որպէս Սիմէ-
ոն ցնծացեալ ի Թագաւորին իւ-
րեանց: Զի բարեբերեցաւ յերկիր
մեր Հաւատացեալ ակնոց Ջահաւոր-
րեալ, և երկոց զձեռան նախնեացն:
Եհաս ժամանակ խնամատանն եր-
կրպագութեան յաւելուլ զայլս եկե-
ղեցւոյ Քրիստոսի, և աղաղակել գնա
ի տաղաւարթեցն աւելորդաց: Այսօր
Հրեշտակութիւն մեր և ողորմու-
թիւնն Աստուծոյ պատահեն մի-
միանց, յորոց Հաստատի ընդ առե-
ղերս արդարութիւն և խաղաղու-
թիւն:

Մաղթեսցուք այսուհետեւ, զի տացէ Տէր զքաղցրութիւն եւս առաւելապէս, եւ աճեցուսցէ յերկիր մեր ցօղով Հոգւոյն սրբոյ զայս սերմն. Թերեւս զօրութեամբ նորա եւ զպտուղն կարասցուք տալ, որպէս կամօք այսօր՝ եւ յառաջի ժամանակս արդեամբք նորոգել զխաղաղութիւն եկեղեցւոյ Քրիստոսի: Զի եւ ընդ նմա՝ նորին շնորհիւն լիցուք խաղաղարարքս որդիք Աստուծոյ հօր անվախճան խաղաղութեան, արժանաւորապէս փառաւորել զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ Հոգին յաւիտեանս յաւիտենից. Ամէն:

ՆՈՐԻՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ

ԹՈՒՂԹ

Առ Քրիստոսապսակ Իշխանն Մեր Ինքնակալութեամբ Լեւոն, 'ի Նուաստ Ներսիսէ որ 'ի Տարսոն սրբոյ եկեղեցւոյն պաշտօնէայ:

ՊԱՏՐԱՍՏ լերուք տալ պատասխանի հեզութեամբ ամենայնի՝ որ հարցանէ վասն յուսոյն որ է 'ի ձեզ, խրատ տայ մեզ գլխաւոր առաքելոցն Պետրոս. և մեք 'ի շնորհացն Աստուծոյ, որովք զօրացեալ եմք բանիւ՝ պատրաստ եմք պատասխանատուութեան նոցա,

որք 'ի մեր բարերոք ընծայեցաւ գայ-
թակղին 'ի ազխառութենէ, և 'ի մեռ-
ոյ Համբաւոց։ Իսկ որք 'ի Նա-
խանձէ զայրացեալ՝ կամաւ կռու-
բայցուցանէն զաշս միտաց առ Ճըշ-
մարտութեանն տեսութիւն, 'ի
Քրիստոսէ խորամանք՝ լռութեամբ
կալ առ այնպիսին և աղօթել զըու-
սաւորութիւն, զի մի՛ տացուք
զորբութիւն շանց, կամ զմարգա-
րիտն՝ խոզից յերգիծանութեամբ և 'ի
կոխումն։ Այլ և Պաւղոս խրա-
տէ, յասնէ հերետիկոսէ յետ միոյ
զամ և երկիցս խրատելոյ՝ հրա-
ժարել. գիտելով զի թիւրեալ է
այնպիսին, և մեղանչէ, ոչ գիտե-
լով զինչ խօսի, և ոչ վասն որոյ
պնդեսցին է։ Ցայսմանէ խորատեալ
մեր չարախօսութիւնս, զաղմը-
կեալ զրեբին՝ որ 'ի Զորութեան 'ի
վերայ մեր կատարեալ [illegible]-
թեանն կարծողս, [illegible] [illegible],
և [illegible] [illegible] [illegible]-
թեանն. այլ ոչ եթէ 'ի հոգևորս և
յանձնար զխառնութենէն հեռանալ [illegible], և
ամենայն [illegible] [illegible] ընդ-

հոգեւորս, այլ և 'ի մարմնական իմաստութենէն բաժան ցուցանէ զնոսաին՝ նոցին գրերն. տխմարք և անկարգք, և յիմար բանից շաղակրատաւք, որ և բուն ոգէոքն կարող են յայս երկրաքարշութիւնս զնոսաին ճանաչել. և մեք տարաք զշատախօսութիւնն նոցա իբրև զայր երկայնամիտ, և բազմապատիկ խորհրդովք. որք ոչ ունէաք ընդ նոսաին հարց և փորձ, և ոչ ծանօթութիւն, և յանդուգն բերանոցն նախատէաք. զուարձացեալ յայն մեծ երանութեան որ ասէ, « Երանի՛ է ձեզ, յորժամ նախատիցեն զձեզ, և ասիցեն բան չար զձէնջ սուտ վասն իմ. ցնծացէք և ուրախ լերուք՝ զի վարձք ձեր բազում են յերկինս »:

Իսկ յետ այսր չեմք և ոչ զձեր աստուածպաշտութիւնդ ձանձրացուցեալ, և ոչ մերոյ ճշմարտութեանն՝ որում: տեղեակ էք եւ յայտարարութեամբ, վրէժխնդրութիւն պահանջեալ յաստուածազօր կարողութենէդ. նախ՝ զի

բաղձանհօղս էք, և երկրորդ՝ զի
մեք առ բամբասողան անխորժելք
ըստ Քրիստոսի անյիշաչար լինել.
Երրորդ զի կարծամք էք զլոյս բա-
նի ունկնդրութենէ, որով մեր ճշ-
մարտութիւնս փայլէ: Քանզի այլ
անգամ եղև այս հարկս, և խնդրե-
ցէք ՚ի մէնջ բան՝ որ առ մեզ ուղ-
ղութեանս վկայ. առաւել զլոյս սըր-
բոց վկայութեամբ, որ զամենայն
ժամանակս ՚ի հաւանութիւն
նուաճէր ՚ի սիրելն զուղղութիւնն.
և ծանր եղև ձեզ ընթերցումն,
կամ այլոց զնոյն ցուցանել. ու-
սկս և ունիք հարկ յԱստուծոյ՝
ոչ վայրապար ածեալ առաւել ընդ
մեզ, այլ ՚ի վրէժխնդրութիւն այ-
նոցիկ, որ զչարն գործեցին: Նոր
տեսայք զձեզ առ այն քննութիւնն
և վրէժխնդրութիւնն առաքեալ,
ունիցիք զլուծ խոնարհութեան, և
նախիցէք լռութեամբ ՚ի սմին: Զերք
մուս և եղ ՚ի ձեր արքունական
ապարանս. և ոչ ՚ի յոյզ և ՚ի խըն-
դիր հօգևոր ուղղութեանց, կամ
մարմնականն ձրից: Ոչ. պարծիցէք

ձեր անհամակցութեամբն, և ոչ մեր հայրենի պայմանադրութեամբն, ոչ գրով և ոչ բանիւ. և ոչ քան ըղձալի մեր պատուոյս հրամայեցաք, և ոչ 'ի վերայ ուրուք պատուոյ յարակցեցաք. ոչ ձիոց և ոչ ջորեաց յօրացաք, և ոչ զքահանայութիւնս եկեղեցւոյ մարմնոյ աշխատութեան արարաք. ոչ 'ի քաղաքս ձեր ձեռներէց եղաք, և ոչ զգործականս ձեր հարստահարեցաք, զրկեցաք 'ի նոցանէ, և տարաք. զզուեցաք, և համբերեցաք. և ունկան ձեր հանճարութեան ոչ արարաք: Կատարեալ իմաստութեամբ զոր ունիմք յԱստուծոյ՝ առաջի ձեր իբրև զանխօսար մանուկ եմք երեւեալ, թեթեւութեամբ ոգւոյ և բանի. և զտաղանդս զոր ունիմ առ իս՝ ծրարեալ կայ և թաղուցեալ, խորատեալ 'ի մարգարէին որ ասէ. Անկցին 'ի դրունս դժանդիմանիցս, և զբանս սուրբս աղիզծս որարին: Վասն այսորիկ որ իմաստունն է՝ 'ի ժամանակին յայնմիկ լռեսցէ, զի ժամանակն չար է:

Այս լուսաւորութեամբս կամ դադա-
րեալ, և առ Աստուած խօսակցու-
թեամբ պարապեալ. որոյ կամ ա-
ռաջի մտաւոր հառաչմամբ, և ան-
մռունչ հեծութեամբ, և միշտ ար-
տասուաց հոսմամբ, ոչ դիտելով
զերևելիսս, այլ զաներևոյթսն. և
զվերինն խնդրեմ, ուր Քրիստոսն
նստի ընդ աջմէ Աստուծոյ, և անդ
լնուլ զաղօթս իւր առ իս մաղ-
թեմ, որ ասաց. Հայր, կամիմ զի
ուր ես իցեմ, և սոքա ընդ իս լի-
նիցին. զի տեսանիցեն զփառս իմ,
զոր ետուր ինձ: Այն փառացն և
տանն վայելչութեան տուփանօքն
զբաղեալ իմ աղքատութիւնս,
թեթև ունիմ զՁորոյգետոյ եղ-
բարցն և վարժապետացն անար-
գանքն, և զձեր փառքն: Եւ ես
լուսաւորեալ 'ի վայելչութիւնն՝
հեղում զարտասուս առաջի Աս-
տուծոյ Հօր՝ միջնորդաւն Յիսու-
սի Քրիստոսի, և զձեզ 'ի նոյն
տեսութիւնս լուսաւորել, և այ-
սու դիտութեամբս՝ երևելեացս
արհամարհողս առնել:

Եւ միթէ՞ ես յայս ընթացս և 'ի զբաղմունս կամ զեզերեալ, զերանելին և ընդ Քրիստոսի լինելն լաւ համարելով, և զկեալն 'ի մարմնի ոչ կարևոր, որովհետև ոչ եմ յօգուտ ձեր, եկն իշխողդ մեր Հեթում, և երբ առ իս 'ի ձեռն պատուէր հրամանի՝ որպէս առ տհաս մանուկ. և յայս համառօտեցան բանքն, թէ անկարգ է իմ ընթացքս և անօգուտ. և չէ ընդ շաւիղս երանելւոյ հարց մերոց Գրիգորիսի Վկայասիրի, և Նորին համանունին՝ որ յԵգիպտոս, և որ զկնի Նորին սուտ հայրապետս Գրիգորեաս, և Նորին եղբայրն Ներսէս. և ես սահերիւրեալ գնամ 'ի նոցա շաւղաց; և դուք և այլ Հայք՝ նոցին ընթացակիցք: Եթէ ոչ էր յայս, արժանի էր հայրապետութեան և պատուոյ. սակայն այս մերկացուցանէ զիս 'ի պատահմանէն պատուոյ. և ոչ միայն զիս, այլ՝ և ձեզ լինիմ պատճառ նախատանաց 'ի Զօրոյգեաստեացն. որք և անէծս վայրապար խօսին 'ի

զպտուղս իւրեանց, և զուգը աղաչե-
ցէք զմեզ վասն զհաւատս զապաշխարու-
թիւնն զեղկելոյս զաստուածոյ ՚ի մեր
յանցանացս. ապա թէ ոչ՝ զանկեալ ՚ի
պատուհասն, զոր մինչև ցայժմ ՚ի
ձեռն ձեր ընկալեալ է:

Եւ ես ՚ի մէջ այսպիսի հրա-
մանի ձեր՝ զոհանամ զԱստուծոյ
անխառն կամացը, որ արժանի ա-
նէ զիս վասն իւր ճշմարտութեանն
վկայութեան յանդաւրութիւն կո-
չել: Թէ ընկալ արժանի և զար-
ծամ ՚ի նոյն մայելեալ. չնորհ ու-
նիմ աղաւթականքն, որ առաջ ինձ
ոչ միայն զ՚ի նա հաւատոյն,
այլ և վասն նորին նախանձն և
յաղթութիւն. և պատարագաւոր եմ զա-
նարգութիւնս՝ յայսմ հեռանէ ըն-
դունել ՚ի ձեռն. քանզի զոր մինչև
յայս՝ զպատասխանի: Եթէ խրատուացու-
ցանէ զս որդւոյնականն աստուածոց
տուանց քննելոյ և զատանելոյ ձգել
զիս յանկարատաւութիւն, ընդդիմա-
կեալ զնոյն որպէս զՔրիստոսի ա-
թոռակցութիւն. իսկ ապա եթէ
զքննելն խրատուացի համարիք, և ոչ

յայսմանէ հրաժարեմ. այլ պատ-
րաստ եմ 'ի պատասխանատուու-
թիւն և Զարդարելոյ ընթերցողացն, և
մերոյ աշխարհիս, և ամենայն հասկա-
նողացդ, որ չեմ մոլորեալ և ոչ
սայթաքեալ 'ի սուրբ եկեղեցւոյ
ուղիղ շաւաղացն, ոչ ըստ հաւա-
տոյ, և ոչ ըստ բարեկարգութեան:
Ի վերայ այսր և ուղղութեանս՝
չեմ իւրեանց մոլար ընթացիցն
լեալ [illegible], որպէս զարդարե
ճշմարտութեան ուսուցիչ. այլ
ընդունելով եմ զնշանս իւրեանց
անկարգութեանցն 'ի բարեկար-
գութեանս հաղորդս իբրև զեղ-
ծարս. և աղօթեալ միշտ 'ի վերայ
նոցին, որպէս ունկնդիրն աղօթից
Աստուած վկայէ:

Իսկ այժմ զի կոչէք զիս սուտղի
գտանել, պատրաստ եմ 'ի պատաս-
խանել: Ո՞յք են ստոյգն, եկեղեցեն
յանդիմանն լեզւին. աստացեն և լսեն-
ցեն: Արդ թէ սանոց քննելոյ
փոքրկացուցանէք զիմ բարեկար-
գութիւնս, և եթէ զանօգուտ իբրս
մայք արհամարհել զուղիղն, և

զճշմարիտն իբր զանպիտան, և ըզ-մեծն որպէս զփոքր, և զճշմարիտն որպէս զսուտ, ոչ հաւանիմ. և 'ի վերայ սորին ճշմարտութեան նա-խատիմ և մեռանիմ. քանզի կայ Քրիստոս և ասէ առ իւր ծառայս. Որ ոք լուծցէ մի ինչ 'ի պատուի-րանացս յայսցանէ 'ի փոքունց, և ուսուսցէ այնպէս զմարդիկ, փոքր կոչեսցի յարքայութեանն երկնից. և անդ մեծ լինել ցանկամ՝ և ոչ փոքր։ Եւ նորին առաքեալքն պա-տասխանել ուսուցին այժմու խու-ժանիս՝, որպէս նոքին Հրէից՝ թէ հնազանդել պարտ է Աստուծոյ առաւել քան մարդկան։ Եւ Պաւ-ղոս ասէ համարձակ. Եթէ մարդ-կան հաճոյ լինէի, ապա Քրիստո-սի ծառայ ոչ էի։

Եւ արդ եկ, բարեպաշտ իշխող, և զմեծութիւն և զփոքրկութիւն իւրիս քննեսցուք, զոր ասես ար-համարհել 'ի պէտս հաճոյից մարդ-կան. թէ մերս փոքր է, թէ այն՝ վասն որոյ Քրիստոսն մեռաւ, և Յովհաննէս գլխատեցաւ, և միւս

Յովհաննէս աքսորեցաւ, և Յուսիկն բրածեծ չարչարեցաւ, և Ներսէս գեղատուութեամբ նահատակեցաւ: Օրէնք են Աստուած շաբաթանալ ոչ յամենայն իրէ, այլ 'ի ծանր գործոցն շաբաթանալ և հանգչել: Հրեայքն առաւել սիրէին զդատարկութիւնն, և զՔրիստոս վասն բժշկելոյն 'ի շաբաթն՝ օրինազանց ասէին. և նա զի գիտէր թէ ոչ է աստուածադիր օրէնքս այս, բժշկէր 'ի շաբաթն. և ոչ շահեցաւ զկամս նոցին, և յայլ օր փոխեաց. այլ զճշմարտութիւնն պատուեաց, և այս պատճառաւս 'ի նոցանէ խաչեցաւ՝ թէ զշաբաթս ոչ պահեաց: Արդ ընդէ՞ր ոչ զերծոյց զնոսա յաստուածասպանութենէն, և փոխեաց զբժըշկութիւնն յայլ օր. բայց զի չէր օրէնք՝ զօրէնքն յիւր չափն պահեաց. և զառաւելն խափանեաց: Իսկ ես ունելով զՔրիստոս վասն իմ օր ըստ օրէ առաջի Աստուծոյ Հօր պատարագ, խափանեմ զնորա բապասաւորեալն քահանայական Ծը

զգեստուքը, և բազմաւ զգեստով, և պաշտօնէից սպասաւորութեանցն, զոր հրամայեաց Աստուած Մովսիսին զզգեստուցն կարգ, և Գաւղոս զբաժնալ զգեստոյն, և սուրբ հայրքն զպաշտօնէիցն դասս. և հայնեմ զհետ որպէս Հայրապետաց եպիսկոպոսացն, և երկնաւ թէպէտ կնկաւղ մարդկի ասաքաւ լայնով, և սպասաւորութեամ հայրապետեցի սև զինելոնով, և փակեմ զզգոււն 'ի մեծամայա. և ձըգեմ զվարժապետքն, և ամն հայրաշխարդ անեմ զծողովսուրքն յերկրեանց Աստուածոյն քառակէ մահաւանդեն. զինչ կա ասածեն ամենայն վանաւորայքը 'ի միջին և 'ի վայրսս, և չեն պապառկաակք 'ի նոյն ինքն 'ի պաշտօնապայրակի խորհրդոյն, որ երբեմն ասէ՝ թէ ընդ սերոպէան հասմանչայնեացեք. երբեմն թէ Տէր մեզ համեմարձակաձայն բարբառով կարդալ զերեք հայր: Երբեմն, թէ Դաւիթը սաղմոս ասացէք ձայնիւ քաղցրութեամբ, և զՏէր յերկինս օրհնեցէք: Հրամայէ և այս զոր վանսնբայքք, թէ կատարել այս օրէնքս

՚ի մէջ խուրձեանց։ Արդ քեզ հրա-
մայեմ, յորդորելով՝ որպէս յանհանգ-
նութեանց հրաժարել, և զհոգս ա-
ռաւելոց դատարկել Թողուլ յանհոգու-
նութեան անշարժ մնալ, որ լե-
զուաւորացն են, և անդորրութեան բերանոց.
և քան զոմն Հարստայքը։ Նորա ա-
ռաքինութեանն կարեն զքո պարզա-
մտութիւնդ երկեցուցանել. և ես
Հրեշտակութեանդ ոչ թէ կամիմ
այդ իմ զխնամարկու քարոզանիցն, որ
զՔրիստոսի պատուիրանացն բարե-
զգեստութեանդ հրապարակա-
ւոր առնել, որ է ամենեցուն վերբ-
կանդը, և զիւր պատուիրանացն խրա-
տատուութիւնն ՚ի ամենի լինել.
և զայս ես որպէս զընծայն իմս չար-
համարձակեմ, և ոչ յայս շառաչոցս
խոստովանիմ. այլ յօժարութեանդ
առնուլ մասին Քրիստոսի պատուա-
բերելին բարերարաբանութեան զմանհն,
որպէս Նոա մասին ՚ի շարադրեալս րժըր-
կութեանն։

Երկրորդ անկարգութիւն իմ
այն է, որ ընդ ամենայն քրիստո-
նէայս հաղորդիմ։ Գիտելի է իմա-

տուն քննողաց՝ որ քրիստոնէից ազգք բացատորին 'ի միմեանց իւիք իւիք. իսկ շնորհն Աստուծոյ զօրացոյց զիս՝ զայս մնոտի աւանդութիւննոցա՝ գիտութեամբ որհամարհել, և զսէրն նախապատուել. և է ինձ հայն որպէս զԼատինացին, և Լատինացին որպէս զՀելլենացին, և Հելլենացին որպէս զԵգիպտացին, և Եգիպտացին որպէս զԱսորին: Արդ եթէ ես միոյ ազգի ջատագով էի, ընդ այլսն ճիք էր կար հաղորդիլ. բայց ընդ իւրաքանչիւրսն որ միմեանց թշնամիք են՝ խառնիմ, և զքնաւսն շահիմ ըստ Քրիստոսի առաքելոյն: և ունիմ բան՝ որ ամենայն հարցողի կարող եմ պատասխանել թէ ուղիղ ընթանամ, և տիրոջն Քրիստոսի զամենայն կրճիմն քակեմ. որով բարեհաշտակիմ և 'ի Լատինացւոց եկեղեցիսն, և 'ի Հելլենացւոց, և յԱսորւոց, և կամ 'ի Հայաստանս. և ընդ տոսա անշարժ, և 'ի նոցին աւանդութիւնն անփոփոխ:

Արդ եթէ չարականներն, և զնախանձ իւրեանց առ մերձաւորս զայրացուցանէին, ընդէ՞ր ոչ մխիթարէին որ իմ հանճարս զհայաստանս՝ այս ազգացս հաճոյացոյց, և զնոսին միշտ առ մեզ 'ի սէր ձգէ. որպէս տեսանէք դուք և լսէք, որ աննախանձ ունիք զկամս: Բայց նախանձն 'ի Քրիստոսի լուսոյն նսեմացաւ, յիմոյս չէ զարմանք թէ խաւարի: Եւ յայս ոչ եմք օտար 'ի հարցն մերոց շաւղաց, այլ անստերիւր ընթացակից. զի ոչ եթէ 'ի Զորոյգեա, այլ առ մեզ են սուրբ հարցն բանք Գրիգորիսի Ակայաւորի, և որ յԵգիպտոս Նորին համանունն, և մերոց տերանցս. ունիմք գրով զնոցին հաւատոյ զդաշն, և ունիմք 'ի լոյս տեսողացն զնոցին վարուցն և ըղկարգացն ցոյցս. և երբ գամք յատենի՝ կարող եմք ցուցանել, որ մեք 'ի նոցին շաւղացն վերայ գընամք, և 'ի հաւատոց և 'ի կարգաց, և ո՛չ ուրք զմեզ նախատեն: Եւ ոչ եթէ զնոսա միայն ունիմք

առաւելորդաց , այլ և զորս Նմանն
քան զնոսա զառաւելութեան , որովք Թէ
դատաւորին զմեզ՝ ոչ լինելոց պատուական-
ձեռաց · այլ մեծաւ պատճառանօք զնու-
սեն պատապատանձեցուցանելովք · զի ու-
նելովք զնոցին հաւատոյ զանձն · ըղ-
ձուրք պատառատապատզին զարդն , զա-
ղօթից կարգ , զքահանայագործու-
թեան փոյթ , զառատախնանաց բա-
ցառորութիւն , զկրօնաւորութեան
օրհնութիւն , զնոցին միաբանու-
թիւն , զմիշտ զասանելոյն ուղղելն ,
զաշխարհի եղեւցանց զխորշատ , զքա-
ղաքի եկեղեցւոյ պայծառութիւն ,
զաշխարհաց վայելչութիւն , զանձին
խոնարհմութեան դասս , զօր ըստ
օրէ մեղանչանաց խոստովանութիւն ,
զերկնայնոյն բնաւորն հայեցողու-
թիւնն , զառ 'ի նոյն տուաբաղձմանն
երևելեացս արհամարհութեն , զայ-
սու ըղձմամբք արատաստուածացս ա-
ռուք · յորմէ սուրբ որ զմեզ զա-
տեն 'ի յոլովեցս կարծ 'ի բնաւորեցս
Թերի զտանեն : Եւ չեմ ես յիմա-
րեալ որ լսեմն , այլ Նոքա որ շա-
ղակրատեն զոր ոչն գիտեն · զի

Քրիստոս հրամայեաց թէ ծառն
'ի պտղոյն ճանաչի. մեր պտուղն
այս է 'ի մեծատոհմութիւնս, և 'ի
ձեր պատիւն և 'ի հայրենի ժա-
ռանգութիւնս. և զՄնեցւոյն պը-
տուղն դուք էք լսեր, և զՁորոյ-
գետոյն, և որ անդ Տուտէորդին և
Քաջաւորեցին, և այլքն խուժանց
անասունք: Զի Տուտէորդին յանդար-
դութենէ յաւուր եկեալ լեզուա-
դարձելոյն` փառաւս որսայ առ 'ի
մարզպանէ, և զփառս Աստուածոյ
ոչ գիտէ. ուտելով և ըմպելով ընդ
աշխարհականաց զպորտն պարա-
րէ, և զեկեղեցւոյ դուռն թէ ընդ
ուր է` բնաւ չգիտէ: Որ առ մեզ
ձգտի յուսուցանել, և զԹուղթս եղ-
բայրն իւր ոչ կամի և կամ թէ ոչ
գրէ` աշակերտել, և ոչ իւրում
տանն բարուք վերակացու գիտէ
լինել. որ յեկեղեցւոյ որբոց առաջ-
ձան անձամբ զանձն ընծայէ, և
յառաջինն բարձին իշխանահանու-
թեամբ բազմի: Իսկ Հաղբատա-
ցիք վարժքն` այնքան կուրացեալք
'ի միմեանց նախանձուէ, մինչ զի

'ի բան խօսելն միոյն և միւսոյն ունիչ առնելն՝ ամենայն վանականացն կատակականք են և ծաղր։ Ըզսեամս տաճարին Տեառն ոչ կոխեն իբրև զանարժանս, և զմեր սպասաւորելս՝ առանց Ճանաչելոյ երգիծանեն։ Սոցա ոչ կամեցաք ոչ խօսակից լինել գրով, և ոչ ընդունելութիւն ունել բանիւ. և ոչ նոցին կայր առ մեզ լեզուագարութիւն, և ոչ տուրևառութիւն 'ի տեառն մերոյ Գրիգորի աւուրսն, յորում նովին կարգաւս երևելի էաք ընաւիցն. և ևս առաւելապէս մինչև ձեր աստուածպաշտութիւնդ կոչեաց զմեզ 'ի մանուկ կաթողիկոսին ձեռնադրելն. յետ այնր արտաքս հանիք յաթոռոյն, և կոչեցիք 'ի քննել։ Հրաժարեցաք, մի և երկիցս և երիցս և չորիցս և հընգիցս զիր հրամանի ձեր զմեզ բռնադատեաց։ Եկաք, և զոր ինչ արարիք յայն ժողովին՝ համաձայնեցաք. գիտէաք և մեք զի մարդիկ էին մեռեալ 'ի Կղայն, և արծաթ էիք առեալ անտի և ոսկի. և չէաք

տկար լեզուաւ քան զնոսա, և ոչ ձեզ 'ի նոյն խորհրդակից՝ որպէս զոմանս. ունէաք և մարմնական ժառանգակցութիւն 'ի նոյնն. բայց խերև Աստուծոյ հրամանին՝ իշխանութեանդ հնազանդեցաք, և հաւատացաք Աստուծոյ՝ տալ քեզ իմաստ առ 'ի նոյն, գիտել զթերութիւն անձին. զոր և աղօթեցաք, և առաք զպտուղ աղօթիցն, ըստ որում և եսդ բարեսէր: Իսկ եթէ այնր աւուր խաժամուժն 'ի քո իշխանութենէդ զանգիտեցին, և ըզմեզ նպատակ նախատանաց փոխանակ քո արարին, և զամբոխեալ ոգիսն և զանափառսն ընդ ինքեանս շարժեցին, դու զնախատինս նախատչաց քոց յանձն առուս ընդ նոսին նախատես, և ճշմարտութիւնս մեր, զոր դու աչօք ես տեսեալ և վայելեալ, վասն նոցին զըրպարտելոյն երգիծանես: Հեռի արասցէ Աստուած 'ի քէն զՊիղատոսի զդատողութեան ճանապարհ. զի այսպէս էր նորայն՝ ոչ ունելով զդատաւորութիւն նախանձու, հրէիցն

մտօք առաջադրական խորհրդակցաւ, և մեծ չարեացն հաղորդեցաւ: Այլ դու սանեակդ արարացէ Քրիստոս արդարարակիցիր՝ որպէս զբարեպաշտօնեցն Կոստանդիանոսի և Թէոդոսեանցն · զի ճշմարտութեանն լեցիր ջատագով, և մի շատախօսութեանն: Այս որ աղաղակեմ, թէ Նախանձեցայ ընդ նախանձ Տեառն ամենակալի, և զմարգարէսն Բահաղու յանդիմանեցի, սակս որոյ և խնդրեն զանձն իմ · և անէծք խորեանց, զոր կարծես առ քեզ ձըգեալ՝ 'ի գլուխս խորհեանց դարձցի, և 'ի տունս ամբարշտեալոցն · և չէ այն քեզ և ոչ մեզ՝ որ քեզ հաղորդիմք՝ անէծք · այլ զնոսայն միշտ ածէ յայն սպառնալիս, զոր ասաց Քրիստոս, թէ Որ զՀոգին սուրբ հայհոյէ՝ մի թողցի նմա, մի յայսմ աշխարհի, և մի 'ի հանդերձելումն: Զի որպէս Հրեայքն զՔրիստոս պայծառացեալ բժշկութեամբն բէեղզեբուղաւ զդպարանեցին զեւաց հալածիչ, և զայս բուռն զատապարտեն, զնոյն և Թանձրադորոր

Տուաւէտարքըն , և ժողովք չարեաց հաղթահարեցին ոչ քննեցին և ոչ հաստատեցին մեր արդար երա-նելիք զմանկունն նահանջելոյ , և չարչարանօք ցնելոյ իշխանութեանն , ո-րում առընթեր էաք և տեղեակ : Այլ 'ի բացեայ գոլով և 'ի նորին ծանօթութենէն , և 'ի մեր ճշմար-տութենէն , կամեցան ունել մա-նուկ հայրապետ և կալ 'ի ներքոյ վայրին , որ առնէ զերն · Վա՛յ քեզ քաղաք որոյ թագաւոր քո մա-նուկ է · և իշխանք քո ընդ առա-ւօտս ուտեն , և զհետ լինին զքոյն : Յայս խոնարհեցին՝ նման անմտագոյն կալ 'ի գիտնականութիւնն և յորո-վայնասպարարութիւնն , և յայլ չա-րեաց , յորոց միջի ճախրեն և ընդ կարծօտեալն մաղկատեալ , անտես արարին զաստուածահաստատ եւ-խաղեր գիրս , և զուրբ ժողովս ե-պիսկոպոսացն՝ որ ընդ քեզ , և զար-ժանաւոր եպիսկոպոսին հրեշտա-կութիւնն · և զմանկանն անհան-ճարի գիրք այնպիսի մանկանց պատա-գամաւորութեամբ պատուեցին .

որք 'ի Նորին քահանայապետու-
թիւնն իւրև զորդիսն Հեղեայ
ձեռներէց էին 'ի վերայ Քրիստոսի
հօտին, և ասէին. Տուր միս խորո-
վելոյ, ապա թէ ոչ՝ առնում բռնու-
նի. Տիգրանաւ՝ որ վասն իւր 'ի ծա-
ռայութենէն զերծանելոյ՝ Հայոց
ձայնակից գտան. և զքեզ աստուա-
ծասէր և աստուածահաստատ, և
զմեզ ընդ քեզ՝ յանդուգն բերա-
նովք զբարբառեցին հրեշտակու-
թեամբ միոյ մոնոզոնի, որոյ և ա-
նունն Աստուծոյ էր անգիտելի։
Դու իրաւացի ասես որ զնոցա
բանսն 'ի գիր ածես, կամ զմեզ զը-
զուես. աքք՝ որոց բերանքն անէ-
ծիւք և դառնութեամբ լի են, որ
զթոյնս իժից ունին 'ի ներքոյ շըր-
թանց, որոց երագ են ոտք հեղուլ
զարիւն, որք ըղձանապարհ խաղա-
ղութեան ոչ ծանեան և ոչ գոյ
երկիւղ առաջի աչաց Նոցա։ Զի
առանց ստութեան է այս վկայու-
թիւն Նոցին, իւրեանց գործերն ցու-
ցանեն, որք զքեզ յայն դատեցին՝
որ չէիր. և զմեզ նոյնպէս. ոչ թէ

ոչ դիտելով, այլ կամաւ զհուր զրպարտութեանն զգայնելով:

Արդ թէ քո աստուածպաշտութիւնդ արժանացոյց զնոսա պատասխանւոյ, մեր իմաստութիւնս ոչ բնաւ. զի խորամանկք ոչ տալ անդգամին պատասխանի. և զի յետին են նոքա որ յայս յանդգնին՝ բոլոր հարց, որք մերում ճշմարտութեանս ընդդիմակք են, նոյն իմքն մեր աշխարհս և սուրբ լեռանս, և որ՚ի սմա հովիւք սուրբք, և բոլոր գաւառն Վասպուրականի, և որ անդ հաշակաւոր ուխտն Վարագ, և երկելի այրքն Սանեփանոս Տիրացուն ուսուցիչն մեր, և Գէորգ ճգնաւորն, և Սանեփանոս՝ մեր ուսումնակից, և Քրիստոսատուր և Տիմոթէոս ճգնաւորք, որք ականատես լեալ են մեզ, և որ առ մեզ ճշմարտութեանս հաւանեալ, և երանեն թէ կարող էին ձայնակցել: Բոլոր գաւառն Տարօնոյ, և որ՚ի նմա իմաստուն եպիսկոպոսն Նայի, և վարժապետ Թէոդորոս, որ զմերս բարեհաշակեն բարեկար

գումթիւն, եւ երանեկն զՀաղոր-
դեալսն։ Գաւառան Եկեղեցւոյ, եւ
ընտանի սորայն Գրիգորի, եւ որ 'ի
նմա հայրքն եւ եպիսկոպոսքն՝ որք
զգօնք խորհրդոց բարեհամբաւեն
զմեր Ճշմարտութիւնս, եւ առաջին
վասն աղքատութեամբ եւ անօրի-
նաց բռնութեամբ 'ի սմանէ մեր-
ձանայք։ Իշխանքն Խաչենոյ, եւ որ
անդ վանօրայքն, որք զաշակերտան
մեր զՑօղնակ, եւ զկարգորդս մեր
վարժապետ՝ որպէս զՀրեշտակ
պատուեն, եւ կաթողիկոսութեանն
Աղուանից ընծայեն։ Եկեղեցիքն
Լասխնացւոց, որ առ յարեւելս,
եւ որք յարեւմուտս, որոց հաճոյա-
ցաւ մեր խնամատութիւնս՝ 'ի գնալն
ինքնակալին Հռովմայ ժողովով ե-
պիսկոպոսացն, որք առեալ զմեզ
հմուտ կարգաց խորհրդոց եւ մերոյս
լուսաւորչի, 'ի վերայ բարեգոր-
ծութեանն՝ փառաւորեցին զՀայր
որ յերկինս։ Եկեղեցիքն Անտիոքու,
Լասխնացւոցն եւ Հելլենացւոցն,
որք Պաւղոսի անուամբն զմեր
նուաստութիւնս բարեհամբաւեն,

և Նորին աԹոռոյն արժանաւորա_
տիւ լինել յաջորդ վկայեն, որոց
դրոշմեցին մեզ բաց են, և ժամանա_
կաւորքն աշակերտեալք : Գառա_
րխաւրզն Սաորուց՝ որոց գրերն առ
մեզ, և բարի վկայուԹիւնն մեր
աղքատուԹեանս մեծահաչակ : Ըն_
ծայեալն Թագաւորուեանն Կի_
պրոսի Գունդստաբլն, որ ՚ի գանձ
՚ի կարիս ձեր օգնականուԹեանն
առ մեզ, հաճուԹեամբ և գոհու_
Թեամբ ընկալաւ զմեր բարեկար_
գուԹիւնն : Գունդ Հեռի, որ Գա_
ղեստախնացուցն ընծայեալ է ար_
քայուԹեանն, զոր յայս ամ բե_
րեալ ձեր ՚ի Տարսոն, ակնզքն զայս
արար առ մեզ խօսելոյ, Թէ ոչ
ղջք գառայ այսօր բարի անուամբ
հաչակեալ առ բազումս, որպէս
դքո երկխուղածուԹիւնդ : Առաջին
կաԹողիկոսն տէրն եմ Գրիգոր
որ առ Քրիստոս փոխեցաւ, ՚ի
ժամ վախճանին զայս առաց, Թէ
հաստատահաւատեալ եմ դքո ճշմար_
տախօսուԹիւնդ մարդահաճոյ կա_
մօք, Նուիրողուեամբ Թող լինի :

Այժմու հայրապետս որ 'ի բնա-ւորութենէ և յիմաստութենէ ըն-թացակից լեալ մեր Ճշմարտու-թեանն, և նախատեսս վասն այսր ընդունի յօժարութեամբ: Ի վե-րայ այսր արտաքին վկայեցս ու-նիմք և զմտաց իմոց խիղճ, յոր հաստատեալ եմ թէ բարիոք միտս ունիմ, և յամենայնի կամիմ բար-ւոք գնալս ցուցանել:

Արդ զայս ամենայն որ 'ի Հայոց և յայլոց ազգաց՝ և 'ի մտաց խղճէ բարի վկայութիւն անտես առնեմ, և 'ի Զորոյգեա զերկուց արանց, որք իբրև զշունս լկտիս հաջեն՝ ըղ-կամս հաճեմ· որք վասն զԱնեցի արքեայն 'ի գուսանաց և յորո-վայնամոլութենէ յարբեցութենէ 'ի կաթուղիկոսութիւն քարշելոյ՝ զմեզ նախատեն, և նմա վկայու-թիւն տան, և մեզ այպանեն· մեք 'ի մերոյն մոլորիմք, թէպէտ և նոցա ոչ հաճոյ գտանիմք· զի նոցա կամացն լրումն Բարսղի կա-թողիկոսութիւնն է, և ոչ իմ 'ի Ճշմարտութենէ մոլորումն: Վասն

որոյ աղաչեմ զքո բարեպաշտու-
թիւնդ, զիս խորհել զօգուտ ոք և զա-
նուս յայս հարկ չիցէ։ Ես Աս-
տուածոյ կամօք 'ի Ճշմարիտ Ճանա-
պարհի եմ և մեծամեծ ուղղու-
թեանց՝ որք նախնեացեալ էին՝ նո-
րոգիչ 'ի Հայս. թէ ընդունիք՝ զոր
գիտեմ, և ձեզ վարդապետեմ, և
առաջնորդեմ ձեզ ընդ Ճանա-
պարհն՝ որ առ Աստուած տանի.
Իսկ եթէ անտես առնէք, և ոչ այն-
պէս լսեմ, և ասեմ առ Աստուած.
Տէր, դու գիտացեր, զի զարդարու-
թիւնս քո ոչ ծածկեցի 'ի սրտի ի-
մում. ասացի և ոչ թագուցի զնոյն
'ի ժողովրդենէ մեծէ՝ և նոքա շուրջ
պատեն զինև չարեօք, որոց ոչ գոյ
թիւ։ Եւ ամենայնին յօժարու-
թեամբք տանիմ, զի զՔրիստոս շա-
հեցայց, և գտայց 'ի նմա. և ըստ
այսմ յուսոյ գնամ խնդալով յե-
րեսաց ատենի քո վասն Քրիստոսի
անարգելեալ։ Իսկ եթէ ոչ հեռանիս
նոցա շատախօսութեանն և նախան-
ձուն, այլ պատուես զմեր որ յԱս-
տուածոյ պատգամաւորութիւնս,

ընտրեալ զՔրիստոսի հրամանին՝ որ աս-
ացէ. Որ ձեզ լուէ՝ ինձ լուէ, և որ զձեզ
ընդունի՝ զիս ընդունի. և որ զիս
ընդունի՝ զառաքիչն իմ ընդունի.
և ինքն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս
զօրացուսցէ զձեզ 'ի նոյնս, զի 'ի
ձեռն մեր լուիցես նմա. և առ չա-
րախօսն ասասցես. Ի բաց կացէք
յինէն անիծեալք, զի գործէք
զանօրէնութիւն. զի ինձ քաղցր
են բանք Տեառն քան զմեղր ու խո-
րիսխ, և ցանկալի քան զամենայն պա-
տուականս. զի պահեսցէ զնոյն՝
հաստատեցուցին առէք ընդ երկրաւոր
մեծութեանս և զմեծն կոչել յար-
քայութեանն երկնից. որում ժա-
ռանգաւոր արասցէ զձեզ Քրիս-
տոս 'ի փառս անուան իւրոյ, որ
է օրհնեալ յաւիտեանս. Ամէն:

Դարձեալ և զայս աւետարանդ ոչ
համարիմ յայտ առնել քում աս-
տուածպաշտութեանդ, զի ասէրն
զլուխ է ամենայն պատուիրանաց,
ասաց սուրբ առաքեալն Պաւղոս:
Եւ Տէրն նոր պատուիրան ետ մեզ,
զի սիրեսցուք զմիմեանս. և ոչ 'ի

նշանաց, և ոչ 'ի բժշկութեան սքանչելեաց եւս տարացոյց իւրոցն, այլ թէ Յայսմ ծանիցեն ամենե-քեան զձեզ իմ գոլ աշակերտս, և-թէ սիրիցէք զմիմեանս: Այսմ օ-րինացս գործօղք ոչ կարեմք լինել· և ընդ քրիստոնէից ժողովս միա-նօք կալ· և զՁորոյգետացեացն զմիտան հանձել: Այլ թէ և առնեմք 'ի նոցանէ, ոչ առնեմք զնոսա, այլ փարիմք սիրով և զհայաստա-նեօքս և զլատինացուոցն, զհել-լենացուոցն, և զամենեսեան մի գիտեմք 'ի Քրիստոս՝ Աբրահամու հաւատոցն զաւակ ըստ առաքելոյ· և կարող եմք շնորհիւ գիտութեան՝ զօր ունիմք 'ի սուրբ գիրս՝ ափիբե-րան առնել զհելլենացին, թէ զհայն խորշեալ կարծիցէ յուղղափառու-թէ, և զհայն՝ թէ զայլ ազգ· և զի աղբիւր և հիմն հաւատոցս Քրիս-տոսի նոքա եղեն, և մեք նոցա ծնունդք որպէս ասի յերգ մի՝ որ առ մեզ եղանակի· Կեցո զորդի ծառայի քո, զոր 'ի Հռովմայ գա-հիցն վերապատուեցեր, ուր եդին

դմէջն հաւատոյ հիմանն սուրբ ե-
կեղեցւոյ։ Արդ Հայոց վարդապե-
տին բանքն՝ հիմն զնոսա. ասէ, և
զմեզ 'ի վերայ նոցին շինեալ. և 'ի
նոցին բարբառն ունիմք բազում
բանս 'ի գիրս սուրբս՝ որք չեն շըր-
ջեալ 'ի հայ լեզուս. այլ 'ի պա-
տիւ նոցին հեղինակէն թողեալ
են, որպէս Քրիստոսն՝ որ թարգմա-
նի 'ի հայս օծեալ. եկեղեցին՝ որ
թարգմանի ժողովարան. կաթու-
ղիկոսն՝ որ թարգմանի ընդհանրա-
կան. եպիսկոպոսն՝ որ թարգմանի
այցելու. Ստեփանոսն, Լէոնն,
Գրիգորն, պռոսխումէն, որթին, և
այլք բիւր։ Եւ զի այս այսպէս է,
կաթուղիկէ եկեղեցւոյ սովորու-
թիւն է որ 'ի մեծամեծ տօնսն՝ 'ի
Կոստանդնուպօլսի եկեղեցին՝ զա-
ւետարանն նախ 'ի լատին լեզու
կարդան, և ապա յունարենաց. և 'ի
Հռովմայ եկեղեցին, և յԱնտիո-
քուն և յԵրուսաղէմին՝ նախ 'ի
հեղինացի կարդան, և ապա 'ի լա-
տինացին. և այսպէս զմիմեանս տի-
րով պատուեն։ Տարանի կաթու-

զնկէ եկեղեցին՝ եկեղեցի է իբրև զմի 'ի նոցանէ. և դու թագաւոր մեր՝ որպէս նոցայն իւրեանց. և ժողովոյն մեծ բաժինն հելլենացիք էին, և քահանայքն որ յողոգոմեան օրն՝ մեզ աղօթակցէին. և ցուցաւ 'ի վերոյ որ չէ առ մեզ հելլենացի լեզուաւ խօսելու, այլ պատուելու։ Թէ ես հարցի թէ ընթեռնուն 'ի նոցա բարբառն աւետարան, և ապա մեք՝ չանօրինեցաք. այլ զկաթուղիկէ եկեղեցւոյն օրէնքն պատուեցի. և այն ոչ քո պատուոյդ փոքրկութիւն էր, այլ բարձրութիւն, որպէս այդ թագաւորացդ, որ 'ի նախայիշատակեալ եկեղեցիսդ պատահեն. և ձեզ պարտ էր զեկեղեցւոյ օրէնքն յիս՝ որ իշխանն էի եկեղեցւոյն՝ թողուլ, և հնազանդութեամբ լըսել. և ապա բարեմիտ կամօք ըղպատճառն քննել։ Նահանջեցիք զիմն, և ես հաւանութեամբ պատուեցի զձեր հրամանն, ոչ իբրև զօգէտ, այլ իբրև զիշխանութեան հնազանդ։ Արդ այս հելլենացւոց

տղայս ոչ թէ առ մեզ միայն ունէին
մուտս և ել 'ի սուրբ եկեղեցի, այլ
և 'ի ձեր արքունական ապարանսն։
Դուք ընդէ՞ր ոչ վարէք զնոսա 'ի
ձեր գաւառացն՝ խորել զանսուրբ
ազգդ և զօտարահաւատս, ըստ Զօ-
րոյգեստացեացն կամաց. այլ ունէին
'ի ձէնջ իշխանութիւն և պատուի
և առանձինս և ներ և անընդմիջաբողա-
բար հաստատ Հայոց ընդդիմանելու-
թիւն։ Արդ եթէ դուք զախորոյն օ-
րէնս պատուէք, զմեզ յաւանելու-
թեան ընդէ՞ր սախտէք։ Զարս 'ի մե-
ծամեծս 'ի մեր եկեղեցեաց՝ անեա-
նեմք հաստատուն երկրպագող, և ըդ-
ձեան լի ընծայիւք, և լապտերովք
և խնկովք և ձիթովք, որ Աստու-
ծոյ առեալ, 'ի նոցին ընծայաբերու-
թեանցն՝ զոր առն և նուիրեն սըր-
բուհւոյ Աստուածածնին պատա-
կերքն, առընու Տարոնի եկեղե-
ցւոյն և վանիցս մեր օր ըստ օրէ
պէտքն 'ի մոմեղէնս և 'ի խնկէ. և
ունին այսմ ընթացակից և հա-
ւատս և ջերմեռանդն զութ առ
Աստուած, և յեկեղեցւոյ պաշտա-

ութիւն, զորս ոչ կարեմ տալ 'ի տեսանելն այսպիսեաց. և 'ի դրոց պիտակեք՝ զի ոչ և հաւատոյ ունին Թերութիւն։

Դարձեալ և 'ի Լատինացւոց ազգէն՝ ոչ Թէ զմեզ միայն խորշե-ցուցանեն Ջորոյգետացիքն, այլ և զձեզ. և չկամին նոցա առաջնորդու-Թեանցն զգնայեալն, այլ Գարոյեցն՝ յորոց միջի խուրկանք են, և ընտե-լուԹեամբն նոցա կրԹին։ Արդ հաւատացոք մի եւեթ՝ և իշխանք և հայոց ազգս, դուք մարմնոյ և մեք հոգւոյ։ Որպէս հրամայեցէք դուք մեզ՝ մեք առաջինն հարցն շաւղաց ընԹացաւորս լինել, լեր և դուք ձերոյն։ Մի կայցէ բացադրութիւ ըստ Լատինացւոց իշխանացն և Թագա-ւորացն, զոր Հայք մերձաւորութեանցն առնեն ձև. այլ դիք շարժուլ՝ որ-պէս ձեր նախնիքն. անձեցուցէք զհերս և զմօրուս, որպէս ձեր հարքն. զգեցէք դուռայ լայն և Թաւ, և մի փոխրոն և զապեալ պատա-մուճանս. հեծէք 'ի սանձաւոր ե-րիվարս ձուշանով, և ոչ յան-

սախտս լատինս լեհյալ. տուաք պա-
տիւ անուանց՝ ամիրայ և հեծուայ
և մարզպան և սպայասալար, և
այսպիսիս. և մի՛ սէր և պղծաբա-
մաս, գուշակութեամբ և մարզա-
ջախտ և ձիաւոր և լեծ, որ Լա-
տինացւոց է օրէն: Արդ փոխեցէք
դուք զայս լատինացի ձևս, և զա-
նուանն 'ի Պարսիցն և 'ի Հայոցն
ձևս և անուանս, ըստ ձեր հարցն.
և բարեզարդեցէք զձեր արքու-
նիսդ՝ տաւաճնոցն սովորութեամբն.
և մեք հաւանիմք Զորոյգեա-
ցեացն, և փոխեմք զմերս, և կա-
տարեմք զպատարագն տաքսուլա-
յով, և երկու կանգուն վեղարով.
ծրարեմք զմետաքսեայ զգեստն, և
մտանեմք առաջի Աստուծոյ զգես-
տով և կրօնաւորութեան պճեմով.
լինիմք խարազնազգեստ 'ի պատա-
րագին՝ որպէս նոքա կամին, և ոչ
քթանազգեստ՝ որպէս Աստուած
հրամայեաց առնել Ահարոնի և
որդւոց նորա պատմուճանս կը-
տաւեայս պճղնաւորս, զոր նոքա
ոգիտութեամբ յաչաղեն: Լինիմք

հրապարակաւ մատնէր և Թուր-
քացն կեղծ պայմաններ, զինչ խարեանք
են և խարդեանց ընտրեալն Անեցին.
խաԹելք զանձկականաց աղաղաքանով,
և հաճոյականաւք հանդամանակցացն՝
որոգէա նոայն տանէ։

Իսկ առաջս Թէ իշխանուԹեանդ
ձեր ծաներ է այսօր՝ զլառնին այգին,
որ են Փռանկք, անոր և բարակ
սուտերուԹիւնն Թողուլ, և 'ի հնոց
հայրապետանաց ԹանձրուԹիւնն
զառանեալ. և ոչ հերո ժողովէք, և
ոչ մարուա երկայնացուցանէք, և
ոչ զգեստս ըոյնացուցանէք, և մեզ
եւ ծանրագոյն զկառավարել բա-
րեկարգուԹիւնն՝ որ 'ի նոցանէ օգ-
տեցաւք 'ի փառս սուրբ եկեղեցւոյ,
արհամարհել վասն Զօրոյգեայ
երկոսա աղաւէտուցն համձուԹեան։
Զի զառաք զհայոց եկեղեցիս ա-
ռանց քահանայական զգեստուց,
և 'ի նոցանէ օգնեալ՝ զհինն սովո-
րուԹիւն նորոգեցաք. զառաք՝ զի
զերրորդ և զվեցերորդ և զիննե-
րորդ ժամն 'ի միասին կատարէին.
և 'ի նոցանէ զօրացեալ՝ զիւրա-

քանչքուրան յիւր ժամին կատա-
րեմք, և եօթն անգամ յաւուրն
զԱստուած օրհնեմք: Գտաք՝ զի
պակասեալ էր 'ի վանորէիցս խա-
ղաղական աղօթքն, և առ Նոսա
անեալ հաստատեցաք, Նախ ժո-
ղովել յեկեղեցին յաղօթս, և ա-
պա 'ի մանկինս հանգչել: Գտաք՝
զի չունէին օրհնութիւն կրօնաւո-
րաց. այլ քահանայացուցեալ՝
միայն զձեռն առին. զոր անեալ
առ Նոսա՝ Նախ օրհնեմք կրօնա-
ւոր, և ապա սարկաւագ, և քա-
հանայ կատարեմք ըստ Նոցա: Գը-
տաք՝ զի սահմանով ունէին զողոր-
մութիւն առ աղքատս, և ոչ ըստ
պատահման միայն. զնոյն բարուք
Նախանձն բերեալ 'ի մեզ յողոր-
մութենէ ձեռնէ՝ որ 'ի Տարսոնի
եկեղեցին, սահմանեալ եմք յաւր-
բաթի և 'ի չորեքշաբաթի եր-
կերիւր և երեք հարիւր աղքա-
տաց հաց և բանկլայ բաշխել. և
թէ նա տայ Աստուած և ձեր բա-
րի կամքն՝ նա աճեցուցանեմք:
Գտաք՝ որ ղէկես ամին միանգամ

յաւուրն ուսեն կրօնաւորքն, ըզ-նոյն և մեք օրինադրեսցուք :

Արդ զայս բարի սովորութիւն՝ վասն Տուատէորդւոյն հաճութեան, արհամարհեմք, և լինիմք աղիղծ որպէս զինքն, որ ինքն հանդչի, կամ տգէտ՝ որպէս նայն է, որոյ իմաստն 'ի գրոյն և 'ի բանէն իւրմէ ճանաչի. որ երբ զբուն յետնոյն յիմ ձեռաստուն աշակերտացս չէ :

Իսկ եթէ յետ այսր վասն տօնի աստուածայայտնութեանն զատել զմեզ ժպրհին բերելով 'ի հայոց գրոց վկայս, չեմք և ոչ այսոցիկ պատասխանատուութեանն անվարժ, այլ կարի տեղեակ. բայց զձեզ ոչ կամիմ յաճախութեամբ գրոյս ձանձրացուցանել : Այլ զոսոխն՝ 'ի յառնելն աւարկու՝ աստուածայինն ճշմարտութեամբն ենթադրեմ 'ի նոյն գրեանցն, և 'ի հարցն բանից որք 'ի Հայս պատուէին : Նոյն և զերրորդ ամուսնութեան հրաման՝ որով զիջաք առ ժամանակիս ծննդոց տկարու-

թիւն, հաւանեցուցանեմք կանո-
նական զգօնք, և ճողոպրեսցուք 'ի լե-
ղուապարաց թունից։ Նոյնպէս և
զամենայն որ առ մեզ գայթակղու-
թիւն նախանձաբեկաց և ողբոսաց՝
ցուցանել կարող եմք, թէ զորս
սրբոց է ուղեկցութիւն, և ոչ խեռ-
նահամոյ ճանապարհի զխում․ և
զելոյս ոչ կարեմք թողուլ, և ա-
ւանդութեանց մատենեաց հեռանել․
զի մի լուիցուք զկշտամբանս 'ի
Քրիստոսէ՝ որ ասէ․ Թողէք զպա-
տուիրանն Աստուծոյ վասն ձերոյ
աւանդութեանն, կեղծաւորք։ Այլ
զսուրբ զորոց օրէնք՝ աւանդու-
թեանց առաքելոց առնեմք, և զայ-
թակղեցուցն թոյլ տամք զՔրիստո-
սին երկրորդելով 'ի վերայ նոցին,
թէ կոյրք են կուրաց առաջնորդք՝
որք սխալեն, և 'ի վիհ մոլորու-
թեան մտանին․ և մեք վասն Զօ-
րոյգեաց մախացողացն լեզուա-
գարութեան՝ յայն վիհն ոչ ընկղ-
միմք․ այլ զնոսա խնամոցն մեր յաշ-
տանակ իշխանութե ձերոյ բարձ-
րացուցեալ՝ լոյս տամք կուրացե-

բայն, և կոչեսցէ 'ի մեր ճանա-
պարհն և 'ի Քրիստոսին. և 'ի
պետս նոցին բռնաւորութեան,
կամեցք ձեր՝ յօժարութեամբ և ա-
ներկելով գնամք 'ի մէջ նոցին. և
որք յուշեկն ձեր խօսիցէք՝ քարո-
զեցէք աստուածն նոցա 'ի վերայ սա-
նեաց, ոչ երկուցեալ յայնցանէ,
որ սպանանեն զմարմին, և զոգի
ոչ կարեն. Հաւատացեալ Աստու-
ծոյ՝ թէ կարող է 'ի քարանց յա-
րուցանել որդիս Աբրահամու. և
ահա պատրաստ եմ զայս ձեր հրա-
մանն կատարել:

Ասաց թէ այսմ խոստման լցելի
աղաղակականացն զաւթ, և աշխարհին
հեռաւորութիւն, երջանկութեան
ձեր հրամանաւ՝ եկեսցեն առաջի
ձեր ընդ մեզ 'ի մրցման. զի ոչ է
այս արքունութեան զինուորին՝ յիւր
աստուածայնոյն թուր շողացուցանել
և զօրս հարկանել, այլ որ 'ի հան-
դերձն ամենեցուն կեանէ, և ընդդէմ ա-
խոյանեկին կայ: Նոյնպէս խնամ զի չէ
ուղղեալ մարտ հոգևոր՝ որ 'ի Զօրոյ-
գետն նամն և զես 'ի Կիլիկիա յա-

չաղէ. Թող զան 'ի հանդիսի տե-
ղիս, տառն վէր և տառանուան. և որ
յաղթող լինի Քրիստոսի Ճշմար-
տութեամբն՝ զզգաստութիւնն ընկալ-
ցի: Նոքա ինձ երկու երեք թուղթ
են գրեալ նախատինք. ես գիրք մի
բովանդակ եմ գրեալ զՀայոց ազ-
գիս անկարգութիւնս՝ որ յետոյ
մնեալ են. համեմատեալք իրերաց,
թէ՞ զօրանայ առ Ճշմարտու-
թիւնն և 'ի գրոց ձայնակցու-
թիւնն, իմն՝ թէ նոցայն: Ապա
թէ անդ չառաջէք, և 'ի հանդիսի
տեղս զնոսա չկոչէք, թո՛յլ տուք և
մեզ՝ մեր բարեկարգութեամբս մը-
նալ առաջի Աստուծոյ, և տանիմք
զնոցա բամբասանսն և զշատախօսու-
թիւնսն՝ որպէս զմանկանց շաղակ-
րատութիւն. 'ի վերայ որոց և ա-
ղօթեմք՝ Աստուծոյ շնորհօքն գալ
յուղղութիւն: Եւ թէ դուք խոր-
հեք զՆիկոդիմոսեան՝ զգիշերայինն աս-
տուածապաշտին, կամ զայնն՝ իշ-
խանացն՝ որ 'ի Քրիստոս հաւա-
տացին և ոչ յայտնեցին, զի մի 'ի
ժողովրդենէն ելանիցեն, սիրելով

զփառս մարդկան քան զԱստուծոյն, աղօթեմք Աստուծոյ ներողութեամբ ընդունել և տալ ձեզ ժամանակ յառաջանալոյ շնորհի, զի և առ ձեզ լուսաւորեսցի ճըշմարտութիւնն, և ձեզ յամենայն նենգեցէք սրբոց· զորս յուղղութեանն և 'ի ճշմարտութեանն դաստիարակելոյ վարձս ընկալջիք ընդ բարեպաշտ թագաւորացն Դաւթի և Յովսեայ, Կոստանդիանոսի և Տրդատայ, որ յիւրաքանչիւր ժամանակս ուղղիչք եղեն աստուածպաշտութեանն, և ժողովրդեանն՝ որք ընդ նոքօք՝ ուսուցիչք· զորոց գործսն որ 'ի գիրս սուրբս ժողովեալ են, պատմութիւն առեալ քո բարեպաշտութեանդ՝ ընթերցողացն ունկնդրութեամբ նախանձիս զբարի նախանձն. և հանելով զպատուականն յանարգէն՝ բերան Աստուծոյ կոչեսցիս: Զասացեալ լսելով զգործսն՝ իմանաս, զի ոչ եղեն աւանդապահք այլ օրինապահք՝ որպէս Յովսիա, որ զօրէնս եգիտ թագուցեալ և զա-

ւանդութիւնն զօրացեալ. և սա
զօրէնսն, պատուիրեաց զպատուիրու-
ձանն վասն անարգութեանն, և
հաստատեաց զնոյն 'ի մէջ Իսրայէ-
լի, և ընդ երանելեացն յիշատակի:
Յայս զօրացուցէ Աստուած զձեզ
կանգնել զօրէնսն Աստուծոյ 'ի մէջ
պանդուխտ և նժդեհ ժողովրդեան ձե-
րոյ և ազգիս, և Աստուծոյ փառ-
թաւ հաճոյ լինել, և մի՛ մոռացկան.
որ և ընկալջիք զձեզ հանդերձ փա-
ռաց իւրոց ընդ ամենայն սուրբսն
'ի յաւիտենական կեանսն. և նմա
փառք յաւիտեանս. Ամէն:

ՆՈՐԻՆ

ԵՐԱՆԵԼՒՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ

ՏԱՐՍՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

Բարեբանութիւն ներբողական գովութեամբ 'ի Համբարձման Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի յերկինս:

ՑՆԾԱ *այսօր հարսն ողջախոհ եկեղեցի հեթանոսաց 'ի պատիւ յիշատակի փեսային քո Քրիստոսի խորհրդոց: Պարեցէք, ով մանկունք առագաստանի, այսօր ուրախութեամբ, զի հաստատեցաւ սիրտ ձեր 'ի հանդէս փառաց նորա մեծութեան: Զուարճացեալ խրախոյս խնդութեան հարկէք 'ի մէջ տաճարիս, դասապետք դասուց հանդի-*

ան ժողովըյս: Քանզի ահա այսօր լրումն փափագմանց ձերոց յերկինս երկնից կատարեցաւ ամբացաւ: Ո՛վ արեամբ փրկեալ անբիծ գառինն՝ սեպհական ժողովուրդք Քրիստոսի. դուք՝ որ ընդ խաչեալն՝ խաչեցայք յօժարութեամբ, և ընդ թաղեալն մեռայք անձկութեամբ, և յարութեանն հաղորդ եղէք դաւանութեամբ, այսօր եկայք բարձրացէք սլացեալ ընդ նմին թևօք հաւատոց 'ի փառս երկնաւորս, յոր մտեալ նստաւ ընդ աջմէ Հօր, առհաւատչեայ և Ճանապարհ ամենեցուն ձեզ:

Այլ ինձ, որ զառաքելութիւնս ընթագրեալ՝ պաշտօնական կացի աւուրս մեծի, ո՛վ տայր հաւասարել խորհրդոյս, և զամենեսեան զձեզ մխրացուցանել խանդաղատութեամբ տօնելոյս: Այն զի վերջացայք 'ի սահեցմանէ խրաց կենցաղոյս՝ նայել 'ի պճանչելի փառս այսր աւուր, յոր հրեշտակք ժողովեալ հպատակեցին, և յեկեղեցի՝ ուսեալք բազմապատիկ ի-

մասանս Աստուծոյ՝ ժողովրդս մեր երգակցին։ Նա և առաքեալքն սուրբքն 'ի սպասաւորել խորհրդոյս՝ ապշուցեալք սքանչացան. և մարգարէքն 'ի բացուստ տեսեալ՝ հրամանն ետուն ժողովրդս երգոց օրհնութեան։ Համբարձաւ, ասէ Դաւիթ, Աստուած օրհնութեամբ, և Տէր մեր ձայնիւ փողոյ։ Ո՛վ դուք եկեղեցւոյ մանկունք, բարձեալ զձայնս քաղցր եղանակաւ՝ սաղմոս ասացէք Աստուծոյ մերում, սաղմոս ասացէք Թագաւորին մերոյ, սաղմոս ասացէք։

Այլ աւա՜ղ, զի հեզգութիւն մեր ծանրացեալ 'ի զբաղմանէ մարմնոյ՝ հաւանել հրամանիս վերջացաւ. և զճաշակ համեղ զխոստութեանս՝ ջամբել անձին երգօք օրհնութեամբ՝ յուլացաւ։ Քանզի որպէս մարմնոյ. ոչ է մի՝ տեսանելն զպատգեցուցիչ իւր համագամն՝ և ճաշակելն, այսպէս ոչ է հաւատալ լսել զբանս Աստուծոյ, և ոչ խուզողական հանճարովն որոնել. զի այսու պարարեալ բերկրի, և

այնու երբէք ոչ մխիթարի։ Յաս-
զագս այսր Նախախնամողն Աս-
տուած որպէս մարմնոյ եւ զա-
նազան որակս պտղոց եւ երանգա-
կերակրոց, որ բաւական էր մինն
առ 'ի կեանս, զի յիւրաքանչիւ-
րոցն առանձինն ձգեսցէ համեղու-
թիւն երանգոյ եւ հոտոյ եւ
զուարճասցի, այսպէս եւ հոգւոյ
եւ տալով քան զնոյն կերակուր՝
զզանազան տօնս տաղաւարայինս,
իւրաքանչիւրոցն խորհրդոցն ո-
րակք գունով՝ եւ անուշահոտ բուր-
մամբ առանձինն։ Զի 'ի Ծնա-
չեղն զնոտա՝ անյագ լինի փառաքա-
մամբ խորհրդոյն, 'ի զուարճացու-
ցանել զիմաստս մտացն քնոց։
Վասն որոյ եւ դուք, որդիք Եկեղեցւոյ,
որոց եւ Աստուած զամենայն
ծառս գեղեցիկ 'ի տնկանել, եւ
քաղցր 'ի կերակուր, եկայք կլթեա-
ցուք այսօր 'ի ծառոյն կենաց
Քրիստոսէ՝ զպտուղ գեղեցիկ նո-
րին համբարձման, եւ բերկրեալ
ցնծասցուք 'ի վերայ գեղոյ նորա
վայելչութեան, անմահական հա-

մոյն քաղցրութեան, և հաստոյն բերկրութեան ։ Որպէս զի որք բնաւորք ընդ 'նմին խոցեցաք և 'ի գերեզման մտեալ երկնեցաք, և զհորհուրդ յարութեանն 'ի գողութիւն համբաւեալն լուեալ վկայեցաք, այսօր տեսեալ զնոյն ինքն յերկնից ճանապարհն ինքնիշխանութեամբ ընթացեալ, հաստատեալ սրտիւ պարեսցուք, և բարձրաբազուկ 'ի վերայ թշնամեաց մեր ճախրեսցուք ։

Ո՞ւր ես անզգեղջդ 'ի չարիս բանսարկու. ո՞ւր դու զբաղարանեչ դատախազ. ե՞կ այժմ կաց մեզ ատենթեր, ոչ իբր զսիրելի, այլ իբրև զթշնամի ։ Տե՛ս և ողբա՛ յանձին քո. տե՛ս և յամօթ լեր 'ի գործս քո. տե՛ս. սա այն է՝ որում զխաչն մեքենայեցեր, որում զլեղին արբուցեր, զոր զողացեալ համբաւեցեր. ահա անկեալ յանդգիման քեզ և ամենեցուն՝ որպէս զհզօր և զկարող յերկինս համբառնայ ։ Ցայնժամ մեզ էր տրտմութիւն, այսօր 'ի վերայ քո ցաւք և երբ բազմաս-

ցէ։ Ցայնժամ 'ի ցնծութեան մեր մահն՝
ընդ մեզ և տարերքս սուրբ զգե-
ցան. այսօր 'ի համբառնալն նորա՝
և օդ և երկիր պայծառացեալ՝ չըք-
նաղ ցնծութեամբ ընդդունին զնա.
և պարք լուսաւորացդ խոնար-
հեալք աստիճանք լերինն ստեղծո-
ղին իւրեանց, որ փոփոխեալ ըղ-
դարշապարս անցանէ վերոյ նոցա
'ի յերկինս։ Ցամօթ եղեր հրա-
պուրող մարդկան 'ի սէր աշխար-
հի. զի անկներն պշուցեալ զգրա-
ւականն մեր՝ յղարկեալք օրհնու-
թեամբ 'ի յերկինս, և 'ի վերայ
նորա ամբառնամք։ Ոչ ևս այսու-
հետև գերութեանս դուռ խշխեա.
զի զերբեղարձն զմեզ յերկնից քա-
ղաքն ածեալ ամբարցոյց։ Տկարա-
ցար անհաւատութեան տառամեք
զմարդիկ պատրել. զի առ հաւատա-
չեալ հաւատոց մերոց 'ի ծոցն Հօր
Աստուծոյ ելեալ բազմեցաւ։ Ոչ
ներգործէ այլ՝ դարանակալեօք մե-
քենայք զյուսահատութիւն. վասն
զի բարեխօսն մեր ընդ աջմէ Հօր
նստեալ քաւէ զժողովուրդս։ Ոչ

կարես 'ի չարախօսելն այլ զլանալ զերաստանս . զի որ զփորձն էառ քո հնարիցդ, է փորձեցելոցս օգնականն ։ Սորվացէր գոնէ անսասան 'ի չարեացդ, քանզի արտաքս ձգեցար յիշխանութենէ աշխարհի ։ Տես, մարմին և արիւն է՝ որ յերկինս ելեալ բազմեցաւ . և ա՛ռ իշխանութիւն յերկինս և յերկրի ։ Այլ գիտեմք զի ամօթով թագչիս . գիտեմք զի մերկ խայտառակ եղեալ յիշխանութենէդ նշաւակիս . գիտեմք զի նկուն եղև լեզուդ, որ զսքանչելիսն բեհեղգերուզաւ ասել սոտխալէր, և զվարդապետութիւնն՝ հակառակ Աստուծոյ կարծեցուցանէիր, և զպարութիւնն՝ զօղութիւն հրատարակէիր ։ Վասն զի այսօր այն գործոյ կատարիչ՝ ոչ միայն յերկնից տայ նշան, այլ ինքն ընդ երկինս թեւթև սլացեալ, մարմնով համբարձեալ, հրեշտակաց զօրօք յղարկեալ, ընդ աջմէ Հօր նստեալ, նշան լինի հաւատոց և զօրութիւն՝ կոխել զքո խայթոցս ։ Դիտես, և զդատակնիք

պատուհասին քաւել հատուցանէ .
Թոյլ տուր և զմեքենայս քո քեզ
ժողովել, Թէ ախորժես՝ և խոր-
հրդականց քո զհրեշտակացն զօրավիգն
կոչել. զի՞նչ ունիք առ այս զգաստ-
ութիւն բաշխաղել, յայտնեցէք:
Մարդ էր, և զխո՞րդ տանանց օգ-
նականի Թեթև Թառուցեալ ընդ
երկնիս վերացաւ : Աստուած, և
զխո՞րդ ընդ աշակերտացն կերակրոցն
հաղորդեցաւ: Տես քաջ. Աստուած
մարդացաւ, և մարդն աստուածա-
ցաւ. դու խայտառակեցար, և
հաղորդք քո հրատարակեցաւ. խրա-
տանքդ և արդարութեանդ դատե-
ցար, և'ի մարմնոյ յաղթեալ ընկ-
ճեցար :

Ջայրացեալ առ բանսարկու Թշ-
նամին'ի դէմ էր մեզ 'ի տեղաբանս
բարբառել, և զմախտանս յաշա-
ղօղն 'ի ժողովոյս մեր անձնԹով ար-
տաքս վարել, և տալ զհրովեար ան-
ղանս բարեկամաց ասիրել և զա-
մենեսեան կերակրել :

Ու արդ զի մի ժողովրդեան ըլեցէ
խորհրդոյս տեսութիւն, ժուժկա-

ւել աղաչեմ, և տնտեսաւ 'ի մե-րուստ խնամով, թէ զինչ հայրն Երանութեան կոչեմն 'ի յերկիր, կամ այսօր՝ ոսկր էնն 'ի յերկինս՝ փա-ռօք հաստատութեամբն. որպէս Տէրն խօսելն ասաց. Ոչ ոք ել յերկինս, ե-թէ ոչ որ էջն յերկնից Որդին մար-դոյ, որ էրն յերկինս։ Եւ առա-քեալն Պօղոսն գրէ. Որ էջն նոյն է, և որ ելն 'ի վերոյ քան զամե-նայն երկինս, զի լցցէ զամենայն։ Բայց թէ ոչ նախ զիջանելոյն պատ-ճառաւ քննեսցէ, անկար է մեզ զե-լանելոյն խորհրդոյն ճշմարիտ ի-մանալ։ Եւ արդ դիտեսցէ այսպէս. Ծանեղծուած եղէ Աստուծոյ, և պատուիրանին զոր առաք՝ եղաք յանցաւորք. յանցեալք ոչ կար ըղ-ձաղութն մեր կամաւ, կամ ա-ռանց ատարեամբ. այլ զինչ. յետ պատրաստեանցն աղաղաւ, և յետ խոստովանութեամբ յանցուածոցն և մահու դատապարտութեանն՝ 'ի վարդապետի ծառայութեան նորին զկենդանեամբ աղաղակաւորօք, որպէս այն որ առնէ. Յառաջագոյն և խա-

նարՀեցայ, ուստի և զօրՀանու-
պաղ տրտում գնացի. և բարերու-
Թեան Տեառն Համեմերեց, զի մե-
ղայ նմա, մինչև Հանեցէ 'ի լոյս զե-
րաւունս իմ: Եւ աղաչա առ Աս-
տուած. Զարթո զզօրութիւնքս,
և եկ 'ի կեցուցանել զմեզ. արի,
Տէր, օգնեա մեզ և փրկեա զմեզ.
և Թէ՝ Հոգի երեսաց մերոց տէր
Քրիստոս. ընդ Հովանեաւ նորա
կացցուք և ապրեսցուք. և Հեթա-
նոսք որ զօրէնս ոչ ունէին՝ բնու-
Թեն զօրինացն գործեցին: Վասն
այսորիկ տեսանել Աստուծոյ զա-
ղաղակ 'ի նեղութենէ տառապակու-
տեալ բնութեանս, որդար խրա-
ւամբք կշռեաց զողորմութիւն իւր
ընդ կէրս ապաշաւանաց մարդկան
մոլորելոց. և նիւթ առնել զբնա-
կան Թախիծ մտաց նոցա, ողորմե-
ցաւ: Որպիսի՞ օրինակաւ. ոչ եթէ
զմեղանչական բնութիւնս յայլ
էութեան տարագ յեղաշրջեաց, և
կամ ակարացեալ զգայութեանցն՝
զպայծ պարգևեաց զօրութիւն:
Քանզի Թէ այսպէս էր. զղջումն

երեւեցուցանէր նմա վասն առաքինի արարչութեանն, որում անմարթ է հետեւել նախահայեաց բնութեանն. եւ զի՞արդ զօր 'ի բարի ստեղծեաց բարւոյ արարիչն՝ ունէր յայլ ինչ փոխել, բայց թէ զխանդ ախտիցն, ընդ որ յեայ թաւալեցաւ՝ մերքրել։ Եւ զի անհնար եղեւ այս այլ ումեք, ասէ առաքելոյն. Աստուած զորդին իւր առաքեաց 'ի նմանութիւն մարմնոյ մեղաց, եւ վասն մեղաց։ Առ 'ի զի՞նչ կատարել գործ. որպէս զի մարմինն զգեցցի, եւ ըստ իւրում էութեանն՝ անմեղ զնա ցուցեալ զմեղս կտրեսցէ, եւ զհայր մեղացն դատապարտեսցէ անմեղ մարմնովն, ամենայն մարմնաւորացս մեղաց պարտական. եւ զակամայ զերեալքս 'ի նմանէ զերծուցեալ յառաջին հայրենեաւն վերստին փոխեսցէ։

Այսպէս բարեկամքս ծանեաք զխորհուրդ Տեառն մերոյ, զեր 'ի վերոյ քան զծառայական օրինացն վարժեալն։ Վասն այսորիկ զա-

[illegible]

պետութեանն՝ Նուաճեալ զնա անձինն իւրոյ անձնիշխանութեանն: Եւ խորտակեալ զնոքա զդժոխոցն՝ արձակեաց զկապեալսն՝ ասելով. Որ 'ի կապանս էք՝ ելէք, և որ 'ի խաւարի էք՝ յայտնեցարուք: Արդ որ ննջեալ 'ի գծի, Նախահայրն Ադամ, զի խաւարամածեցաւ մահու յաղթութիւն. լուսաւորեաց զքեզ Քրիստոս՝ որ յարոյցն զբնութիւն քո պայծառ 'ի յանեղծն կենդանութիւն:

Արդ զայս մեծ և փրկագործ աւետարանս 'ի մահուն իւր Քրիստոս՝ զխորհուրդ, եկն յետ այնորիկ երևեցաւ աշակերտացն իւրոց, և հաստատեաց զնոսա 'ի յոյս յարութեան մարմնոյն իւրոյ: Եւ ետես զնոսա, և ուրախ արար ըզսիրտս աշակերտացն իւրոց, ուրախութիւն՝ զոր ոչ ոք կարէ հանել 'ի նոցանէ յաւիտեանս: Յայտնեցեալ՝ թէ այսպէս անպարտելի մնաց 'ի մահուանէ նա՝ որ ոչն ընկալաւ յապականութենէ մեղաց. և ըզմեղս մեր ինքն եբարձ 'ի խաչափայտին: Եկայք ընդ նոսա զաւուրս

քառասուն, և ասացոյց զարքայու-
թեանն Աստուծոյ անձամբ զ[illegible]-
թիւնն: Կեր և արբ, և համբա-
ռնաց զլոյս յարութեանն մարմնոյ
յետ մահու. շօշափեցաւ և տե-
սաւ, զի նոյն էր ճշմարիտ՝ որ ՚ի
խաչէն խոցեցաւ: Եւ այն որ էջ ՚ի
մեռեալս և ազատեաց զնոսա, եկն
առ կենդանիսն և մխիթարեաց
զնոսա:

Պարտ էր զի ընծայեսցէ այնու-
հետև զպատարագն՝ զոր առ ՚ի
յերկրէ, այնմ՝ որ համձայնաւ ընդ
նուէրբերէն նորա: Պարտն էր զի ՚ի
ձեռանն որ ստեղծ զմարդն անապա-
կան՝ դիցէ զնոյն, նորոգեալ բա-
ռառօքն վայելչութեամբն: Պարտ
էր զի արքային որ առաւելու և
ընդ թշնամեացն յաղթեաց, մի-
ձանկեսցի նստել ընդ աջմէ Հօր յա-
թոռ՝ քահանայապետ յաւիտե-
նից, և բարեխօս նմին քաւութե:
Պարտ էր առհաւատչէի յուսոյն
մատանել ՚ի յերկինս, որպէս զի
մարդիկ ՚ի նոյն խառնախեալ ՚ի նոյն
փառաւորութեանս օթեւանս: Պարտ էր

զի որոց շրջիմք 'ի մէջ օձից և կար-
ճաց, և մահացու թունիւքն խո-
ցիմք, լիցի արեամբն իւրով սըր-
բիչ, և մեծի շնորհաց Հոգւոյն ըն-
ձեռիչ :

Յաղագս որոյ 'ի դէպ ժամանա-
կի առաքեալ ընդ իւր զգումնդս աշա-
կերտացն, եւ'ի լեառն ձիթենեաց:
Ի վայրին՝ ուր ուսան զձայնս նորին
թշնամեաց, և ուր լուան զբանս
չարչարանացն և երկեան, ծանու-
ցեալ զփառաւոր համբարձումն
բերկրեցան : Ի լեառն՝ ուր տեսին
զնա յաղօթս տարակուսանօք, ան-
տի տեսին զնա սլացեալ ընդ ամպս
լուսեղէնս փառօք : Ի տեղւոջն՝ ուր
խոնարհ եդ յերկիր զաստուածայ-
ին երեսն արտասուօք, անտի վեր-
համբարձաւ հրեշտակացն օրհնու-
թեամբ և փառօք : Ի պարտիզէն՝
ուր կապեցան նախատանօք, ան-
տի սաւառնեալ շքեղացեալ՝ ճանա-
պարհ առնէր ընդ ամպս գարշա-
պարօք : Ի ձորն՝ ուստի փախեան
'ի նմանէ առաքեալքն վշտօք, ան-
դանօր ժողովեալ օրհնեցան յա-

մենօրհնեալ աջոյն պանծանօք ։ Ի ձիթաստանիս տրտմեալ՝ ոչ կարէին տանել զձայն մահուն զարհուրանօք. անդ երեաց զմիտս նոցա իմանալ զցիրս, զոր ելից հրաշալի իւր գործովք ։ Ի կեդրոնեան ձորոյն՝ ուստի տարան զնա՝ ի խաչ սոսկերօք, ՚ի նմանէ ամբարձաւ ՚ի կառս քերովբէից նուրբ հողմոյն Թևօք ։

Մայրն՝ ուր խոցեցաւ յայնժամ ՚ի նախատանաց սայրասուր սլաքօք, այժմ տեսանէ զորդին իւր Թագաւոր պճնեալ պսակօք ։ Մարիամ որ ժողովեալ զամենայն բանս՝ խելամուտ լինէր ՚ի սրտին խորհրդովք, եւս այսօր զելս ամենայն տարակուսանաց իւրոց լուծմամբ ։ Մեծութեն՝ որում ակն ունէր որդւոյն հաւատովք, եւ անկնարկող այսօր զգալի իւր աչօք ։ Զթագաւորութիւնն՝ զոր խոստացաւ նմա հրեշտակն աւետեօք, նայեցաւ ճշմարիտ՝ ՚ի նմանէ անդրանկին յաթոռ բարձրելոյ հօրն փառօք ։ Վասն այսորիկ

ցնծայր, հրճուէր, և այսպիսի ինչ 'ի բարձրաձայնն որդւոյն զկնի բարբառ արձակէր. Այսօր սիրտ իմ հաստատեցաւ, և բերան իմ յարձակեցաւ 'ի վերայ թշնամեաց, ով անդրանիկդ իմ և Տէր, որ կափուցեալ տառապանէր 'ի քո յանձնան խոնարհութենէ: Այսօր բարձրացուցեր զգլուխ մօր քո փառօք, որդի իմ և Աստուած, որ լռութեամբ կորանայր 'ի բամբասելն զկուսութիւն իմ յաւլթի բժժանօք: Այսօր պայծառացուցեր զդէմս իմ՝ նշուլից հեռաց ոտինդ ճառագայթիւք, որ 'ի ժամ չարչարանաց քոց զգեցաւ սուգ՝ մթին տառապանօք: Այսօր լցեր ըղկանխասացաց բանս ազախնոյ քոյ սքանչելեօք, զի ահա յայսմ հետէ տան երանիս ինձ ամենայն ազգք լեռլ բերանովք: Այսօր շնորհ ունիմ Գաբրիէլի ողջունին՝ զոր ետ աւետեօք. զի տեսանեմ զքեզ 'ի հրեղէն Նորա դասուցն պաշտեցեալ երգովք:

Զայսպիսի մայրն Աստուծոյ

զմիտ եւեթ որդւոյն հնչելով, զաւա-
նդոյր առաջս 'ի դասս առաքելոցն
հաղորդս կոչելով 'ի ցնծութիւն
արտաքին զնոսա։ Ո՛վ Պետրէ, ընդէր
լռես. ահա հրեշտակք ակնածեն ա-
ռնել եղանակին շուրջ զմարդա-
պետական քո զօրհնութիւնս. մա-
ղջունդս քո, և խառնեսցես 'ի սպասս
նոցա, երգակցես, տալով օրհ-
նութիւն այնմ՝ որ օրհնեաց զեր-
կիր զալստեամբ իւրով, և պայ-
ծառացոյց զերկինս ընծայիւք իւ-
րովք։ Թագաւոր մեծ 'ի վերայ ա-
մենայն երկրի ակնարկեամբ զվերա-
ցեալն 'ի յերկրէ զԱստուած. շառ-
ժեցէք զլեզուս ընդ բանական զը-
ւարթնոցն զօրաց՝ սաղմոսելով
նմա զովութիւն։ Դաւիթ այժմ
զԱստուած տեսեալ համբար-
ձեալ օրհնութեամբ, և զՏէր ձեր
ձայնիւ փողոյ հրեշտակաց, խրա-
խոյս տայ ձեզ սաղմոսել նմա
քաղցրաձայն. և ահա անփոյթ ա-
րարեալ հրամանին՝ պակուցեալ
աշուցեալ ընդ զնացմնայկս։ Օգգ
ահա արտաքսայլէ 'ի փառաց նո-

րա, և երկիւղ խոնարհէր ընդ ո-տիւք նորա, և բարբառականք նորին բանական զգլուխս մակց նորա. զուք մինչև ցոր վայր ապշուցեալ կամիք տեսանել զընթացս նորա:

Այլ նոքա ապշուցեալ հայէին ընդ երկինս երթալոյ նորա, սքան-չելի իմն հիացմամբ սոսկացեալք ՚ի յանձինս: Զի թէպէտ և տե-սողք եղեն սքանչելեացն՝ խորհրդ-ականք յարութեանն, սակայն տեսչութիւն կամացն ծածկեալ զորքանութին փառաց իւր ՚ի նո-ցանէ, առ ՚ի համարձակ ընդ իւրև շքել: Քանզի այն Պետրոս՝ որ զաւանեաց զնա որդի Աստուծոյ, և եստես զհաւատս զաւանութեանն ՚ի Թաբոր, սասանեցաւ ՚ի չարչա-րանսն, և շաղփաղփ բանս կար-ծեաց զաւետիս յարութեանն. և յորոնեցին զնոկ կառաւսն մնացեալ՝ զօղացեալ ճշմարտեալն հաւա-տաց, առ ՚ի յոչ զիտելոյ զգլորց զօ-րութիւն: Այլ և յետ տեսանե-լոյ զնա յարուցեալ, և շօշափելոյ ձեռամբք Թովմայի, զի՞նչ. զուա-

կամաւն առեալ՝ զօրձեալ 'ի գործ որսոյ ձկանցն ընթացս. մոռացեալ զասացեալն՝ թէ այսուհետև զմարդիկ 'ի կեանս որսայցես: Արոց առընթեր կացեալ՝ մանկունս Տէրն առաջնորդէր. Մանկունք, միթէ ունիք ինչ ուտելոյ. և ապա առնեալ զսքանչելի պատուէր վաստակոյն, եկին և ճաշեցին 'ի միասին, գիտելով զի Տէրն է. և ոչ իշխեին հարցանել զի մի որպէս առ Կղեոպեանն՝ աներևութասցի փափաքելին 'ի միջոյ: Եւ այս ո՞րպէս. – զաւուրս քառասուն բազում նշանօք՝ որ ոչ գրեցաւ՝ զասատանելակեաց զինքն. և առեալ 'ի Գալիլեայ առ յԵրուսաղէմ և ասաց. Այս բանք են զոր խօսեցայ ընդ ձեզ նախ քան զչարչարանսն, թէ պարտ է լնուլ զգրելոցն յօրէնսն Մովսեսի և 'ի մարգարէս և 'ի սաղմոսն վասն իմ. և բացեալ զմիտս նոցա իմանալ զգիրս:

Իսկ յայնժամ որպէս 'ի քնոյ զարթուցեալ դասք առաքելոցն տարբաժեալ ունելով առաջին իմա-

նալի աչաց զբանս մեղադրելիցն մեկին և ազարդ զխոստութիւն՝ ազատնչա-նայինն հետեցեալք յանձնիւր ընդ զար-մանալի իւրեանց պատահմանն : Զխնդրոյ սա՝ աա որ հայեցեալ Մովսէս ասաց, կենաս մեր կա-խեալ զփոյթն է, մեք՝ որպէս զմահ-կանացու մարդ համարեցաք : Ընդ-դէր ժողովեցաք զսա 'ի յԵսայեայ բաղուեալ Հօր անուանեալն, և աս մեզ մեր մանկանեալ. յԵրեմիայ՝ հոգի երևեալ պատմեալ, և փոյթ 'ի հաւց նորա արկեալ. 'ի Մաղա-քիայ՝ արեգական արդարութեան կոչեալ, և բժշկութիւն 'ի թևս բարձեալ, որպէս զընկեր մի դոյզն հասարակաց կերպարանաց և ընկե-լոյ հցորդ ունել : Ահա սա է, փառն որդւոյ առաւոյ Պաւղոս. Աթոռ-քո, Աստուած, յաւիտեանս յաւի-տենից. և Քո են երկինք՝ և քո է երկիր. և մեք կենդանագործիչք որոյ համարձակեցաք լինել և խօսակից : Եւ այժմուհետև սկսանի յայլ դէմն ներբողաբանութեան աղաւաղ Տեառն և փառաբանութեան տանել. 'ի Նայելն

ընդ նա զարհուրէին, մեծեալով ըղ-
թեւաւորողեալ մերովքն։ Ի խո-
նէջն պարտականքն, զմտաւ ածեալ
զպաշտօնեայ զուարթութեանցն։ Նմա-
նել ընդ նմա զեօրդ, եր յայնմ
հետէ ժողովելք, զոր 'ի ծոց Հօր
նայեցին յանթառ փառացն բազ-
մաւ։ Սէրն բորբոքեցաւ 'ի սիրա
նոցա նորոգապէս. եւ երկիւղն խոր-
շեցուցանէր 'ի սիրելւոյն սքանչե-
լապէս. եւ մինչ անկն ոտնեցին ընդ
նմա յերկար ժամանակս լինել, եւ
արժանապէս հպատակութեամբն
զառաջինն սխալանսն բժշկել, սա
զնոսա, եւ ընթանայր 'ի քաղաքէ
անտի 'ի Բեթանիա։ Նորօգ բոր-
բոքեալ սիրով եւ տեսութեամբ
ընդ նորա տեսակն աստուածու-
թեանն, յայս կոյս յայն կոյս ըն-
թանայքն ամօթխածութեամբ, եւ
հայէին 'ի դէմս նորա անկցաց փա-
փագմամբ։ Երանի՛ մեզ այսուհե-
տեւ, ասեն, յաշակերտութեանս,
եւ ցնծացուք 'ի նորոգ գիտու-
թեանս։ Ահա ամենայն մարգա-
րէքն 'ի բանս խորհրդոց՝ իմաստնութեամբք

զի ամենա ցանկալին. և մեք, եղբարքս, 'ի փափագանս նոցին վայելեմք: Եւ զայս խանդաղատեալ սրտիւ ընդ միմեանս 'ի Ճանապարհին, հասանին մերձ 'ի Բեթանիա:

Յայնժամ համբարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա, և անդէն փութապէս մեկնեալ՝ սկսաւ վերանալ յերկինս: Իսկ նոքա սրտաթափ յուսահատուր խոնարհեալ, զերկիր համբուրեալ՝ շնորհ ունելով օրհնութեանն, յարուցեալ փութապէս և երագ աչուցեալ նայէին ընդ երկինս 'ի յերթալն նորա: Եւ ձայնէին առ միմեանս. Զի՞նչ էր պատահումնս. ո՞րպէս ընդ Ճանաչելն զՃշմարտութիւն և անձանօթացաք. ո՞րպէս ընդ յայտնելն զօրապետութիւն փառաց իւրոց՝ դառնաւ փափագելին 'ի մէնջ թաքուցեալ. զիա՞րդ յորժամ սկիզբն ամրարապ զգուշութեամբ պաշտեալքս, դառնաւ պաշտեցեալ վարդապետն 'ի մէնջ՝ վերացեալ: Իբրև զմեզ որ համարեալ է մեզ ժամանակին, յորս ողխոսութեամբ շըր-

ընցաք ընդ նմա. առհա եկին որին՝
յորս ցանկային տեսանել մի յա-
ւուրց քոց, որ որդի Աստուածոյ և
մարդոյ, և ոչ տեսանէինք Թշուառա-
ականն աշակերտացն: Եւ առաքեալ յի-
շեալ ամն զգեղոյն վայելչութիւն,
յորդւոց եղանէր. այլ ամն զբանեցն
քաղցրութիւն, և իմքն ընդ անձին
իւրում ազորէր. միւսն զզարշա-
բանն զոր կրեաց անօգտարար, և 'ի
յիշատակն նորին հեծեծէր. ամն ընդ
շուեն ընդ երկիրս աղօտ ակնար-
կեալ՝ ձեռամբ մատուցեալ ընկե-
րին իւրում ցուցանէր: Եւ որչափ
նա բարձրացեալ 'ի բոցեալ 'ի
սորինայնոցս ընէր՝ անցեալ յանկձրա
եղեալ 'ի նկատելի՝ անկեալ ոտիցն
անշորէր: Եւ զի եկք փափագեալա-
նացն ընդ մարդկային հնարաւոր ար-
արքս եղանէր, միայն զանձեթար-
Թափ աչշնուլն աշօք իւրոցանձնեցիւր
որք ախորժելին անձին հաճեցարէր:
Եթէ միւսն լքանէր 'ի տեսութե-
նէն, յորժամ ընկերին զեբրաբանն
զնոյն նմա նշանակեալ ցուցանէր,
որպէս յանձանձութիւն՝ առ լքանել-

Թեւամբքն փոխէր։ Թէ այլ ոք ձըկտեալ կորովի բրօք զչուել նորա նշմարէր, ամենեցուն աչք ընդ նմին յուսով ուղերձէր։ Քաղցր էր նոցա աշնուն ընդ երկինս ընդ երկար ժամանակ, թէ ոչ ամպն 'ի ստորև մնացեալ զգեր 'ի վերոյ ելեալն ծածկէր։

Այլ զի այս եղև փութապէս, և էր աշխատութիւն նոցա 'ի պշնուլն ընդ երկինս մեծապէս, եկին հրեշտակքն բարեկամք՝ կրկին երևմանն յուսով սփոփել զմիտս նոցա. և յաշխատութենէն ընդ երկինս հայելոյն դադարեցուցանել։ Արք գալիլեացիք, այժմ զի՞ կայք հայեցեալ ընդ երկինս՝ անջրպետութե ամպոյդ որոշեալք 'ի տերեւոյն. այս Յիսուս որ վերացաւ 'ի ձէնջ՝ սոյնպէս դարձեալ եկեսցէ։ Արդ դարձիք սպասեցէք սորա կրկին գալստեանն, զի հանդերձեալ էք վերստին տեսանել զսա եկեալ փառօք, որպէս և այժմ համբարձեալ։ Պատասխանեցին. Եւ զինչ լիցուք աշա-

կերպս յանկարծ բաժանեսցի 'ի վարդապետէն: Եղեւ՝ զի զգաց կանխաւ զԵղիայի վարդապետին իւր վերանալն, կրկին զհոգին որ 'ի նմա՝ խնդրեաց ընկալաւ: Մեզ զի՞նչ տայք մխիթար, ով զուարթունք, 'ի տրտմութեան և 'ի ցնծութեան միջի վարանեալ աշակերտացս. ցնծութիւն՝ զի տեսայք զնա յայնպիսի փառս ձոխացեալ, և տրտմութիւն՝ զի առաջև 'ի նմանէ եղաք ասա մնացեալ: Սկսան առաքա նորա սփոփել զմիտս նոցա և ասել. Արք գալիլեացիք, մի՞ հիանայք, այլ ցնծացէք, զի զայդ համբարձեալս 'ի յերկինս, և պատակէ զամենեսեան զձեզ 'ի նորոգութիւն յարութեանն հրաշալեաց: Ոչ է այս պատանչելի, զի տեսէք զայս Յիսուս 'ի յերկինս համբարձեալ, այլ յորժամ տեսանէք զնա յերկնից յերկիր հայրական փառօք առաքիջեալ. յորում երկինք դալարին, և երկիր տագնապի. հրեշտակք թափուր թողեալ զերկինս՝ ընդ նմա իջանեն, և դուք 'ի

զերեզմանացն Թաղեցեալ ամպօք ընդ առաւօտ ընթանայք։ Արք գալիլեացիք, զի՞ կայք հայեցեալ ընդ երկինս •. համբառնալս Յիսուսի զոր տեսանէք՝ ոչ է ըստ աստուածային փառացն, այլ ըստ մարդկային խոնարհութեան։ Քանզի ահա դարձեալ միայն տեսողք եղիցն նորա. ոչ սպասաւորք յառաջընթացք, ոչ գոչումն փողոյ կարապետ, ոչ կառք քառադիմի, ոչ հրեղէն անիւք պատուանդան. քանզի 'ի սեպհական հայրենիսն երթայ։ Այլ երկուումն տեսանելոց էք զնորա սքանչելի, յորժամ գայ հրոյ ելանէ առաջի նորա՝ ընդ իջանելն. յորժամ պատռեն երկինք զվայելչութիւն նորա, և տեսանեն ամենայն ժողովուրդք զփառս նորա. յորժամ հազարք հազարաց պաշտեն զնա, և բիւրք բիւրուց կացցեն առաջի նորա. յորժամ հնչումն զօրաց նորա դղրդէ զերկիր, և ձայն փողոյ աւետեաց նորա զարթուցանէ զմեռեալս. յորժամ խաչ նախատանաց նորա՝ ճառա-

գայթից տրեգականդ յաղթէ. և
վէրք ձեռին նորա զհայեցող թըշ-
նամին տուղէ: Ահա տեսէք թէ
որպէս սլացաւ, և զօղս թեթև
ընթացիւք խուռմբ զքանչելապէս
կոխեալ բարձրացաւ. և 'ի մարմ-
նական աչաց ձերոց ստորակայու-
թեամբ ամպոյգ ծածկեցաւ: Արդ
այժմ բացէք զիմանալի աչս մտաց,
և յառեցէք 'ի յերկինս՝ ուսանել
խորհուրդս անպատումս: Քանզի
աստ իշխանութիւնք հրեշտակաց՝
ցնծութեամբ եկին նմա ընդ ա-
ռաջ. ոմանք զդրունս աւետարա-
նեն համբառնալ, և ոմանք զթա-
գաւորէն հարցանեն ուսանել:
Ներքինքս անուանեն զնա թագա-
ւոր փառաց. և վերինքն տարա-
կուսին, թէ ո՞վ է սա թագաւոր
փառաց, որ ընդ երկինս ճանա-
պարհ 'ի յերկրէ առանց օգնա-
կանի ինքնիշխանութեամբն հոր-
դեաց: Գաբրիէլեանքն աղաղա-
կէին. Տէր զօրութեամբ իւրով,
Տէր կարող 'ի պատերազմի. և մի-
քայէլեանքն հիանան, և Զի՞նըդ

կարմիր ունին հանդերձ զի՛ն զայն ա-
րեան և մարմնոյ:

Այսօր այլայլեցաւ սովորու-
թիւն կարգաց հրեշտակաց. զի մե-
րինքն ուսանին, և տարրինքս վար-
դապետեն. քանզի Աստուած 'ի
տարրնակայնոցս 'ի մեր եղանէ, ձեր
փրկութեան աղաղակաւ խնդա-
հեալ: Մեծ է առ երկնաւորս
այժմ փրկութեան ձեր ուրախու-
թիւն. զի առհա զխորհուրդն մար-
դեղութեանն Աստուծոյ, որ ծած-
կեալն էր յաւիտենանցն և յազ-
գաց. այժմ յայտնապէս տեսա-
նեն, և շուրջ զնովաւ պարս բոլո-
րեն: Տէր ամենակալ, աղաղակէին,
մինչև յերբ ոչ ողորմիս վերինս Ե-
րուսաղէմի, և քաղաքացն դրախ-
տին, ուստի արտաքս ձգեցեր զե-
րե զբնակիչն զԱդամ, և անտեսս ա-
րարեր թողեալ ամայի այս եօթ-
նեակ գսորուց եօթնից: Եւ լուան
այսօր պատասխանի բանիս բարեաց
և մխիթարութեան, զի ասէ. Փրր-
կեաց զնոսա բազուկ իմ, և սրտմը-
տութիւն իմ միայն զգէմ կալաւ:

ցնծանն և հրճուանքն նահատակու-
թիւնք հրեշտակաց՝ յաղթերգաւորք
եղեալք առ 'ի ձէնջ համբարձեալ
արքային, և հնչեն առ վերհագոյն
իշխանութիւնս և պետութիւնս՝
երագել հորդել նորին ճանապարհ·
Համբարձէք զդրօշմս ձեր 'ի վեր,
համբարձէք, առնլով, նահապետ-
ութիւնք երկնայնոց, զի մտցէ
փառաց Թագաւորն՝ որ արար
խաղաղութիւն յերկինս և յեր-
կրի։ Համբարձէք, քրովբէք հրա-
բերանք, զհրեղէն սրով դրանն
առ 'ի ձէնջ պարսպեալս, զի մտցէ
Թագաւորս պսակեալ խաչի փայ-
տիւս կենաց։ Համբարձէք, քերով-
բէք վեցթեւեանք, զդրանդիս դր-
րանց երկնից խորանաց, զի մտցէ
նստցի յաթոռն փառաց Որդին
ծոցածին աջոյ Հօրն օրհնած։ Իսկ
նոքա հարցանէին. Ո՞վ է սա Թագա-
ւոր փառաւոր դիմեալ յերկրէ,
այսինքն յԵդովմայ, շքեղ կարմրա-
զարդ յազգէ բոսորայ. անմարդ
պատմուճանի մարմնոյն գեղն ցո-
լանայ, և բուռն զօրութեամբ ընդ

երկինս ընթանայ: Եթէ յօդաւոր բնութեան նիւթական, զիարդ միայնակ ընթանայ առաջի ձեր, և ոչ հրեղէն կառօք և հեծելօք օգնեալ: Եւ թէ պարզ բնութիւն անմարմին, կարմրաներկ պատմուճանաւ մարմնոյ որպէս զարդարեալ՝ երբ զփեսայ ընդ առագաստ երկնից սրգալով ընթանայ: Ուսուցէք մեզ, ով վերակացուք մարդկան ազգի՝ գաւք հրեշտակաց. Ով է այս թագաւորս՝ որ ծագեաց երբև զառաւօտ, գեղեցիկ որպէս զլուսին, ընտիր երբև զարեգական, երբև զհիացումն կարգեալ: Գիտեմք և զայլս 'ի մարմնաւորաց ելեալս 'ի յերկինս, բայց ոչ այսպիսի բուռն զօրութեամբ: Ենովք յորժամ փոխեցաւ առ մեզ՝ դուք եղէք նմա վերաբերողք. Եղիայի 'ի ներքոյ զձեզ տեսաք կառաւ և երիվարս հրեղէնս ընծեալս. վասն զի անկար է մարմնոյ՝ ընդ թեթև շաւիղս անմարմնոցս կոխել: Իսկ այս թագաւորս ով է, որ եղանակէ յերկրէ զգեցեալ ծիրանիս.

պատկեալ խաչիւ, պաշտօնաձեւեալ ա-
րեամբ, մարմինն նուիրական՝ գեղով
վայելուչ, բաւական ընթանայ ան-
մարմնոցդ տուաւչի: Մարդ է, և ա-
ռանց օգնականի չուէ. արիւն է
զգեցեալ, և զհետս անարեանց
համարձակ ընթացիւք կոխէ. յԵ-
դեմայ գայ և յերկրէ, և բաւան
զօրութեամբ զերկինս գողացու-
ցանէ: Դրանց ոչ կարօտանայ բա-
նալոյ, զի ահա բանիւ զդուռն աս-
պալէ: Սակայն թէ ով է սա՝ ու-
սուցէք մեզ, ով հրեշտակք, որոց
և մեք միշտ զխորհուրդն Աստու-
ծոյ՝ 'ի ստորև հեղեալ ցուցա-
նեմք:

Ցայնժամ սկսան նոքա զայս ա-
սել. Տէր զօրութեանց և երկնից
է սա, թագաւորն՝ որոյ դուք սրով-
բէքդ աղաղակէիք. Սուրբ սուրբ
սուրբ տէր զօրութեանց, լի են եր-
կինք և երկիր փառօք քոյ: Տէր
փառացն է սա, որում դուք քրով-
բէքդ երգէիք, Օրհնեալ են փառք
Տեառն 'ի տեղւոջէ իւրմէ: Ար-
քայն է սա յաղթող, որում դուք

չորեքքեղեկեան աթոռոյդ՝ հանդերձ փառաւորացն ընծեցէք: Սա երեւեցաւ յերկրի մարմնով, և արդարացաւ հոգւով, հաւատարիմ եղև աշխարհի, և դարձեալ գայ յերկնից փառօք. և զի ոչ խոնարհեցաւ յերկնից որպէս զմարդ՝ գոլով մարդ, ոչ կարօտանայ բարձրացուցանողի ընդ երկնին՝ գոլով Ճշմարիտ Աստուած:

Եւ մինչդեռ հրեշտակք և հրեշտակապետք և սերովբէքն և քերովբէք սկսեալ զայսոսիկ խօսէին, ինքն որ առաջի ընթանայր, սկսաւ ընդ առաջ եկեալ մերնոցն գաւուց՝ զայս պատասխանել. Ես եմ որ խօսիմ զարդարութիւն, և իրաւունս փրկութեան. Ես եմ որ իրաւամբք և արդարութեամբ յաղթեցի. և կոխան զթշնամին հակառակամարտ արարի. Ես եմ որ զգերեալ ազգ մարդկան փրկեցի, և դարձեալ զլոյս նոցին յերկինս ուղղեցի. Ես եմ որ զթշնամութիւն՝ ի մարմնին իմ սպանի, և խաղաղութիւն յերկինս և յերկրի արարի:

Եւ զի՞ կարօղիք էին, սակէն, պատա-
սխանեաւն քո, և հանդերձ քո իբրև
շնչաւանահարի լեռ հնձանի կոխե-
լոյ. պոռնկել թէ՝ այդ գործ ոչ էր
մարդկաւոր բնութեան կարելի,
խակ աստուածային զօրութեան
քոյ անճառին ինչ հնարաւոր է։
Արդ զի արարեր զայս անճառին աս-
տուածապէս, հաւատամք. մար-
մնոյ հանդերձ արիւնոտ ընդէր ըզ-
գեցեալ ես 'ի վերայ աստուածու-
թեանդ փառաց, և բարերարական
գունովք զնոյն պանծուցեալ։ Քան-
զի և մեք բազում պատերազմունս
մղեցաք. մինչ 'ի մեծն հարիւր
ութսուն և հինգ հազար անձն
յԱսորւոց սատակեցաք, և երկուց
զՍոդոմայեցւոց քաղաքսն հրդե-
հեցաք. և զի կարելի է՝ սքանչելի
գործ յերկրի անմարմնոց զօրու-
թեանց՝ հաւատամք. բայց դու
ահա զի ոչ կար պատմուճանաւդ
զանձեցեր զմեծամեծ մարտոս՝ հիա-
նալիք, և զյեղանակ բազմապատիկ
խնամոց քոց ուսանել ընձա-
ռեալք. յայտնես իշխանութեանց

և պետութեանց երկնայնոց զնո-րոգ արուեստ քոյ իմաստս, Աս-տուած մեր և տէր:

Ոչ թէ որպէս դուք կարծէք, ասէ, աստուածային զօրութեամբ իմ, մեծ երկնաւորք, 'ի գլուխ ա-ծեալ զմարդկան փրկութիւն ուղ-ղեցի, և ոչ թէ կարք և երկրաւորք հրեշտակացդ ինձ 'ի մարտս պաշտ-պանեցին, և ոչ թէ փրկեալ ինն հեթանոսք 'ի փրկագործութեանն ժամանակ օժանդակեցին, այլ փըր-կեաց միայն բազուկ իմ, և սրբու-թիւն արդարութեանն մարմ-նոյս իմոյ միայնակ առանձինն կա-ցեալ ընդդէմ՝ կռուեաց զթշնա-միսն: Միայն 'ի լեառնն ալէսալէս փորձութեանցն յաղթեցի, և զԱ-դամայ պատուիրանն 'ի նոյն հնարս կոխեցի: Միայն ընդ մաքսաւորսն ճաշակեցի, և 'ի ճանապարհս վաս-տակեալ քրտնեցի, և 'ի սուգ սի-րելեացն լացի, և զմարմինս բնա-կան կրիւքն արդար պահեցի: Միայն 'ի խաչին չարչարանս դիմե-ցի, և յերկիւղէ մահուն սարսեցի.

և կամաւ զնոյն կրեսցէ, և զփչխանն
աշխարհէ երաւանքը դատաստանապար-
տեալ արտաքս ձգեսցէ։ Միայն 'ի
Պիղատոսէ յատեանն կացի, և կա-
տականացն արհամարհեալ զա-
մօթ՝ ժուժեցի, և յերկոտասան
բիւրուց ձեր՝ զոր ինձ 'ի Թիկունո-
չածի։ Միայն 'ի փայտս խաչին հե-
ղուաց, և զգիրս մարգարէիցն լցի,
և զպատմուճանս իմ յարիւն իմ
Թաթաւեցի, և զԹշնամին կոխան
ոտից իմոց եղի։ Զէն ոչ առի 'ի
ձեռս զհրեղէն ձեր սուր, այլ տէ-
կար մարմին. փոխանն՝ ոչ զանձնիւթ
ձեր բնութիւն, այլ արիւն Թանձ-
րամած. և այսպէս պատերազ-
մեալ յաղԹեցի աշխարհի։ Վասն
այսորիկ արդարութեամբ իմով և
կամաւոր մահուամբ զմեղաւորաց մարդ-
կան զմուրհակն պատառեցի. և
այժմ ելանեմ նստել ընդ աջմէ
Հօր, բարեխօս և քահանայ հօտին
իմոյ, զոր պատուականն արեամբ
իմով գնեցի։

Զայս լուեալ զուարթք հրեշտա-
կացն՝ սքանչանային ընդ անհաս

խորհուրդ բազմապատիկ խնամա-
ռութեանն Աստուծոյ. զի մինչև
ցայժմ ոչ անկարութեամբ և
խոնարհութե՟ զիջանէին զնա յաղ-
թօղ, այլ կարողութեամբ և փա-
ռօք. իսկ այժմ ուսեալ ոչ միադի-
մն զիմաստաս Աստուծոյ, այլ բազ-
մապատիկ: Զի առ փոխանակ կա-
րողութեանն՝ զանկարութիւն, և
փոխանակ զօրութեանն՝ զխոնար-
հութիւն մարմնոյս, և յաղթեաց
սատանայի իրաւամբք և արդարու-
թեամբ: Սկսան ապա Նոր եղա-
նակաւ զերգս նմին վերերգել, և
զմարդիկ 'ի կցորդութիւն օրհներ-
գութեանն իւրեանց ժողովել:
Ծափս հարէք, ասեն, ազգք հե-
թանոսաց, համաձայն քաղցր եր-
գոցս հրեշտակաց. և աղաղակե-
ցէք ընդ մեզ փառաց թագաւորիս
'ի ձայն ցնծութեան գոհութիւն
օրհնութեան: Զի թագաւորեաց
'ի վերայ ամենայն երկրի իրաւամբք
և արդարութեամբ, և հնազանդ
արար զձեզ ընդ մեզ աւետարա-
նական խաղաղութեան. զի չինեաց

յերկինս զհամբառնալն իւր առ-
տուածապէս զօրութեամբ, և հաս-
տատէ յերկնի զաւետիս իւր՝ առ-
հաւատչէիւ մարմնոյն վերացմամբ:
Դարձիք նստարուք յԵրուսաղէմ
մեծաւ խնդութեամբ, և սպասե-
ցէք ըղձանոք զօրութեան 'ի գալ
հոգւոյն սրբոյ 'ի բարձանց: Ահա
մտանէ քահանայապետս առ Աս-
տուած պատարագաւն հաշտու-
թեան, և առնէ խաղաղութեան
ընդ ձեզ Հոգւոյն սրբոյ առաք-
մամբ: Նստի բարեխօս ընդ աջմէ
Հօր հանապազորդ մարդկան քա-
ւութեան, և առնէ խնդրուածս
վասն ձեր փրկութեան: Հայր, կա-
միմ զի ուր եմ ես 'ի ծայրագոյն
գահոյս վերոյ ամենայն անուան,
մնացէ եկեղեցի իմ առաւանել ըզ-
փառս զոր ստացայ՝ ընդ խաչի չափ
քեզ հնազանդութեան: Հայր, կա-
միմ զի անդամք իմ որ 'ի ստորին
վայրս ցնդեալ կան, բարձրացեալ
յօգեսցին 'ի հաստատ մարմնոյ իմ
լրմամբ: Հայր, զորս ետուր ինձ
զինքն արեան ժողովուրդ սեփհա-

կան, սփռեցի 'ի չափս սիրոյ քոյ ընդ միածնիս հաճոյութեան, և բարեխօսեմ ածել զնոսա 'ի պատուի փառացս իմ հաւասարութեան:

Ո՜վ մեծի շնորհիս. ով անճառ երախտեացս, ով անկշռելի երախտեացս, որում արժանիք գտար, և կեցեր, 'ի համբաւանալս Քրիստոսի. զի Աստուած 'ի մեր կոյս է, և ոչ ոք է մեր հակառակ: Հայր արդարացոյց զքեզ միածնին արեամբ ձրի շնորհօք. և նովաւ հանդերձ այսօր զերկինս ամենայն երկնայնոց փառօքն շնորհեաց քեզ: Ո՜վ դատապարտէ զքեզ, եղես սուրբ՝ որ խօսեցար հարսն Քրիստոսի և յանդիմանն կուսցեր նմին հաւատով, յորժամ Աստուած զքեզ արդարացոյց, և ընդ նմին յարուցեալ յերկինս նորոյց: Յիսուս Քրիստոս մեռաւ վասն սիրոյ քո՝ և յարուցեալ եղ այսօր յերկինս. և նստաւ ընդ աջմէ հօր բարեխօս վասն մեր. զի՞նչ է յերկրայինս հեշտութեանց՝ որ կարէ մեկնել զմեզ 'ի սիրոյ նորա: Բաց զաչս քո, և

ներս Թագաւորին քո զփառս . և 'ի
նոյն փութացեալ երագես : Արք
'ի բաց զգօղ ազնուութեան երկրա-
ւոր սահեցման , և մնաս ընդ յոյժ
քո 'ի ներքոյ վարդապետութեան տա-
րածման : Խարխափ քո յերկինս ,
զոր ընդէ՞ր 'ի սաստկին կորանես :
Թագաւորն քո յաւիտեան փառաց
և շնորհաց , զոր ընդէ՞ր մատչել ա-
ռաջի նորա հեղգանաս : Կարա-
պետն Յիսուս՝ զերկնից զուարթն՝
պայծառ մնալ՝ քեզ երաց . ժողո-
վուրդ նորա և հօտ , ընդէ՞ր ճշմա-
րիտ ճանապարհաւն առ նա հանդ-
չել յուլանաս : Աստուծ ծն հրաւի-
րեցար գնալ 'ի յերկրէ յերկինս ,
յապականութենէ յանապականու-
թիւն , 'ի մեղաց կարճաց 'ի հրեշտա-
կաց զաստակցութիւն : Դարձիր
յունայնութեանց , և կացո զքո
քո յուղիղ աղաղանայն . զի գնա-
ցեալ ընդ նոյն այժմ հաւատով՝
արժանի լիցուք յետ ելիցն տա-
նի երկնայինն առնին օթեվանացն՝
հոգւով , և յաւերժանական կենացն
'ի հանդերձեալ զալրուստն՝ մարմ-

նով․ շնորհօք և գթութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ընդ որում Հօր ամենակալի և կենդանարար սուրբ Հոգւոյն՝ ի մի փառս, ՝ի բնութիւն և յաստուածութիւն վայելեն պատիւ և իշխանութիւն այժմ և յաւիտեանս յաւիտենից․ Ամէն ։

ՆՈՐԻՆ

ԵՐԱՆԵԼՈՅՆ ՆԵՐՍԻՍԻ

ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ

Ասացեալ 'ի հրաշափառ գալուստ
Հոգւոյն սրբոյ:

ԱՑԻԳԻՄ 'ի սիրոյ արտեւս բաղձանաց նուիրել զբանս աղքատիմաց մտաց իմոց՝ աւուրս մեծի: Հանգանակեցէք տկարութեան իմոյ զպարգեւս աղօթից, հանդիսացեալ ժողովուրդք: Տուք ինձ ընտանեալն այսօր շնորհս աշխարհի, որպէս զի անձկեհեր արկից զանձն իմ 'ի խորս իմաստից գիտութեանն Աստուծոյ, և սեղանում.

ընչից զանձնասպանական կերպարանս հօ-
դուց պատրաստէ։ Զեր ատատ հե-
ռեալ այսօր յերկրի, մաղթեցուք
նշուլից նորա ծառայութեան 'ի
հայեցուածս մտաց մերոց, և ա-
ռաջնորդել ընդ շաւիղս աստուա-
ծայնոց բանից հետևել։ Ո՛վ սքանչ-
չելեացս. զոր ցանկային ընդ աղօտ
ականարկութեամբ նկատել հրեշ-
տակք, այսօր ճշորհօք լինել 'ի
տեսողին զաւառ սփռեցաւ։ Եւ մեք
դք ոչ յուսացաք հասանել 'ի
պարգևս նորա վայելել։ Հոգին
սուրբ, որում բերանաբաց կայով
'ի փառափառազանձն զատաց սերովբէից և
քերովբէից՝ զորքանանութիւն նորա
ոչ կարացին նկատել, յայսմ ա-
ւուր խոնարհէս լինել յաղեցոյց
զմարդիկ 'ի գիտութիւն անճառ
խորհրդոց իւրոց։ Ընդ որս և ես
աղաւաղեմ յառաջատութէ նորա կա-
թիլս խնամատուց ընդունել։

Արդարև ձգեաց 'ի փայլուն կե-
նաց մարդն զենեան իւր, որ յա-
ռաջին 'ի բաց առաքեցաւ 'ի նախա-
նեաց. առ ենէք, և զդասանմանա-

կամին անձին սեպհականեաց զկեն-
դանութիւն։ Եւ ո՞ այսր շնորհի միջ-
նորդ և մատակարար. ո՞չ այլ ոք,
բայց եթէ Տէր մեր Յիսուս Քրիս-
տոս, կեանքն, լոյսն, ճանապարհն,
դուռնն, հովիւն, քահանայա-
պետն, յոյսն, միջնորդն, բարեխօսն
և կարապետն։ Որ անց ընդ եր-
կինս երկնից ինքնիշխան զօրութբ,
և եմուտ հրաշափառապէս 'ի ներ-
քին կողմն վարագուրին. և եդ
յանգիման Աստուծոյ Հօր զառ-
հաւատչեայն 'ի մարդկանէ բարե-
խօս վասն մեր. ուստի առեալ փո-
խարէն զձիր առատ տարածեաց
յերկիր։ Յորմէ զմայլեալ արբե-
ցաք, և զերկունս տրտմութեան
նախամօրն յաւէտ մոռացաք։

Այսօր խաւարաւ պատրանաց
աշխարհի ընկլուզեալքս՝ ընկալաք
զլոյսն իմանալի, պայծառացու-
ցիչ հոգւոց և առաջնորդ յեր-
կիրն կենդանեաց։ Այսօր զզգեստ
Թախծութեան՝ զոր ընկալաք 'ի
հօրէ մերմէ Ադամայ՝ մերկացաք.
քանզի նորն Ադամ զարդարեաց

զմեզ յոսկեհուռն պաճուճեալ և պսակեալ: Այսօր հուրն սքանչելի՝ երկնաւոր բոցաճաճանչ նշուլիւք արտափայլեալ ՚ի յերկիր՝ այլայլութեամբ արծարծեալ կիզեաց ՚ի մարդկանէ զփուշն, և ըզսատակիչ պատիժս պատուհանի մեղացն անիծից: Այսօր լեզուաց հրեղինաց վիճակի գտեալ արժանի ազգ՝ որ հաւասար էր անասնոց անմտից, դարձեալ ստացաւ վերստին զշնորհն բանի, պատկերակից գտեալ արարչին իւրոյ: Այսօր հնչիւն սաստիկ հողմոյ և քաղցր ցօղոյ Հոգւոյն ոռոգաց յերկիր, և զբարբառ անիծիցն որ շարժեցաւ վասն Ադամայ՝ դարձեալ փոխարկեաց յօրհնութիւն: Այսօր հոտ բուրման անուշահոտ կնդրկի անապականութեան ծաւալեալ՝ զծուխ մահու մառախլապատ թանձրութեան յեղաշրջեալ յանմահութիւն հաստատեաց: Այսօր զգալի պատարագի՝ զոր առաքեաց զգալի աշխարհս ՚ի գաւառն իմանալի՝ ընկալաւ առհա-

ւառաջնեայ փոխարինի զՀոգւոյն խաղա-
նալն, որ նորոգեաց զաստարբ ստ-
րին գտանի 'ի ձև պատկերի ան-
նութեն քաղաքի :

Ո՛վ մեծի տուրևառութեանն շա-
հի երկնայնոցն և երկրայնոցս : Զի
տայր առնու մարմին, և 'ի նոցա-
նէ տայն զՀոգին : Տուեալ Ադամայ
ընծայեաց զՔրիստոս, և առնուն
Աստուծոյ Հաւատոյ սմա փոխարէն
զմխիթարիչ սուրբ Հոգին : Մար-
դիկ առնուն զմարդն Աստուծոյ, և
Աստուած ետ զԱստուած մարդ-
կութեանս : Այս է տուրևառու-
թիւն՝ Աստուծոյ արդարութեանն
քարոզ. նախ 'ի մէնջ 'ի ծառայէցս
պատարագ Հնազանդութեան, և
ապա 'ի Տեառնէն պարգևք խա-
ղաղութեան. նախ 'ի մէնջ խաղա-
ղութիւնն Քրիստոս, որ քակեաց
զմիջնորմն ցանկոյն՝ որպէս զերկո-
ւոյնն մի, և ապա յԱստուծոյ ա-
ւետեաց Հնչումն, որ աւետարա-
նեաց խաղաղութիւն Հեռաւորաց
և մերձաւորաց : Յառաջագոյն
յՈրդւոյ նուաճեալ թշնութիւն՝

պսակն հօրն 'ի քաղցրութիւն դըր-
գեաց, և այսպէս հոգին՝ ահաբեկու-
թեամբ մերոյ հասանել 'ի թիկունս՝
ու հայր բարեխօսեաց : Նախ
Քրիստոս մահուամբ խաչի հնազանդ-
եալ՝ զթշնամութիւն յանձին իւր
նահատակեաց, և այսպէս եկեալ հո-
գին՝ զերկրպագութիւն 'ի հանդէս երկ-
նայնոցն խնամեաց : Խորհուրդ
լոյն և ընդարձակ. առաքելութիւն
պատուութեանն Աստուծոյ առաւել,
եղբարք. զի լերինք են արդարու-
թեան նորա, և խորհուրդն խորք
բազումք, որպէս և վկայեաց մար-
գարէն : Դաւադրաս մաղթէ, զայս ի-
մաստից հոգին՝ աշակերտացն ըն-
դունել, որ հեռացուցանէ զքննողս,
և յանձնատէ զերգս փափագանաց
որ առ Աստուած : Առ ի՞նչ մարմ-
նանայն Որդւոյ, և վասն էր ընդ
մարմնանալն ոչ եղև փրկութիւն
աշխարհի : Ո՞յր ապագաւ անմարմ-
նականին խաչին նախատանաց. և
ընդէ՞ր ոչ յետ այնորիկ մարդիկ
կատարեալ : Վասն էր ընդ Որ-
դւոյ չըջեալ և քննեալ աշակեր-

տայցն՝ և անխափան մնացեալ. և վասն ո՞յր պատճառի միայն ընդ իջանել Հոգւոյն այնքան շնորհիւ զարդարեալ պսակեցան: Առ ի՞նչ Քրիստոսի այնքան մեծամեծ նշանօքն ոչ զոք հաւանեցուցեալ, և Պետրոսի յայսմ աւուր միով քարոզով զթիւ երից հազարացն աշակերտեալ: Զոր քննել արժան է, և զգանձս իմաստութեանն Աստուծոյ յըշտեմարանս սրտից ամփոփել, առ 'ի կարող լինել նախ սրտիւ հաւատալ յարդարութիւն, և ապա բերանով խոստովանել 'ի փրկութիւն: Քանզի փրկագործութեանս յեղանակ ոչ է զօրութեամբ, այլ խրատամբք և արդարութեամբ: Որպէս զի ընդ ամենակարող զօրութեան Աստուծոյ և ամենաբաւական ողորմութիւնն յերկինս և յերկրի հաստատեսցի:

Քանզի այն որ արար զմարդն 'ի պատկեր բարերարութեան իւրոյ բարի, և ետես զնա 'ի նախանձուէ բանսարկուին զաւաճանեալ և մեռեալ, ըստ արդար խրատանցն ոչ

կամեցաւ զպատուիրանօք ըմբռնեալն թողուլ 'ի ձեռս որսողին: Ասաց ընդ Բանին համագոյականն. Էջ հաղորդեաց ընդ բնութեանն զոր ընտեղծաք 'ի բարի. մի՛ արդեօք բընաւորապէս բղխէ զծուխս չարութեանն՝ որ առաջի իմ բարդի: Ծանիր, զի թէ ըստ բնական կրիցն տկարանայ առ օրէնս իմ, անմեղադրելի է 'ի պատուհասէն՝ զոր նա սահմանաւն ածէ 'ի վերայ նորին. իսկ եթէ օտար 'ի բընութենէ, և եկամուտ ունի զայն արկածք, զպատրողն յանդիմանեալ դատապարտեա, և զնա ողորմութեամբ և գթութեամբ նորոգեա:

Զայս պատուէր առեալ 'ի Հօրէ Բանին՝ հաղորդեցաւ ընդ մարմինս, և մարմինս խառնեցաւ ընդ Աստուծոյ. խառնումն անճառ, և յատկութիւն էութեանցս անշփոթ, որպէս զի սպառընթաց մարմնոյն՝ անձամբ անձին փորձեալ ծանիցէ: Եկաց նովաւ զամս երեսուն, և ոչ հաղորդեցաւ օ-

տալ 'ի բնութենէն 'ի ներգործու-
թիւն: Եկն 'ի Յորդանան՝ նուէ-
րել զամենակատար մաքրութիւնն
Հօր, և դաւանեցաւ 'ի ձեռանէ Հա-
ւատարմապաշտի Որդի սիրելի:
Վարեցաւ 'ի Հոգւոյն առ բան-
սարկու Թշնամւոյն 'ի մարտն հան-
դէպ, և ծանեաւ զմեքենայս նե-
ղեաց օձին Թունաւորի, որ պատա-
րէր զաստա ըստ բնութեան օրինի
'ի խոստովանութիւն մեղացն վէհի: Պա-
հեաց 'ի կերակրոց հաւատարար զա-
ւուրց արդարոցն զնդէ. և Թոյլ
ետ մարմնոյն շարժիլ ըստ հարկա-
ւորն իւր ըղձի: Իսկ Թշնամին ա-
ղանթեր կացեալ սպասէր. և որ-
չափ նա անձնիշխան կամօք 'ի փա-
փագ կերակրոցն ոչ ձգտէր, և ոչ
զմեքենայսն ձգել 'ի նպատակն տու-
ժել ժպրհէր: Եւ յորժամ շար-
ժեցաւ, զնետս սրեալ 'ի պատա-
կանդարանէն ձգել 'ի Տէրն յա-
ռաջաւ: Հայց, ասէ, ապա զքա-
րինդ զօրութեամբ քո, որ զայդ-
չափ ժուժկալութիւն պահոց առ-
կացեր, և լեր արտաքինց հանգստական

Աստուծոյ: Եւ լուեալ, եթէ բա-
նիւ Աստուծոյ կեայ մարդ առա-
ւել քան հացիւ՝ է գրեալ, զբանս
չես հնարէր զողանալ:

Յայնժամ ծանեաւ զհաղբան, խայտառակեալ զմեքենայսն, պատուեաց զպարտուրեալ Թակարդն՝ որով սովոր էր որսալ զմարդիկ: Մեկնեաց առաջի Հօր իւրոյ և հրեշտակաց. և ինքնիշխանութե 'ի բաց վարեաց զպատրողն, պատրեալ բնութեանս օրինօք: Մանուկն Դանիէլ արդար դատեցաւ դատաստան, յամօթ արար ըզծերսն չար՝ զպատրիչ մարդկութեանս, որք զմեղս իւրեանց սմա համբաւէին: Ա՛յ հնացեալ, ասէ, աւուրբք չարութեան, այժմ եկին հասին մեղք քո՝ զոր գործէիր յառաջագոյն. զի դատէիր դատաստան անիրաւութեան, և զանմեղ բնութիւն մարդկան՝ քեզ կըցորդս դատապարտէիր: Նախանձ քո չար պատրեաց զքեզ. և ախտ մարդատեցութեան շրջեաց զսիրտ քո: Այսպէս խաբէիք զորդիս

մարդկան. և նոքա առ երկիւղի հաւատարէին կամաց ձերոց. բայց ոչ և որդի երկնաւոր Հօրն կալաւ յանձին զանօրէնութիւնս ձեր։ Զայս ասելով, և առ ոտն կոխելով զօձն ծերացեալ՝ յայտ արար զառաջին յաղթութիւնն, և զանմեղութիւն բնութեանս առաջի Հօր իւրոյ և հրեշտակաց։ Յայնժամ մատեան հրեշտակքն, և պաշտէին զնա հարկաւորօքն, յորժամ յաղթեաց չարին բնաւորականօքն. և արդարացեալ բնութիւնս՝ տիրեաց 'ի վերայ դիւացն հակառակորդաց՝ զօրաւորն բազկօք։

Արդ քանզի նա միայն գտաւ անփորձ 'ի չարէն և հաճոյ Աստուծոյ, վասն այսորիկ սկսաւ կոչել զմարդիկ յապաշխարութիւն կենաց՝ արքայութեանն յուսով։ Իսկ նոքա խաւարեալք 'ի պատրանացն՝ դժուարէին հետևել կոչողին, և ծանրանայր սահեցելոցն յերկիր՝ նայել ընդ երկինս։ Եւ պատրեալքն 'ի ցանկութիւն աշխարհիս՝ ոչ ախորժէին զփառս

վերին. և բռնութեամբ ձգել ան-
մարթ էր՝ անձնիշխան զնոսա ըս-
տեղծողին. և Նշանօքն և վարդա-
պետութեամբն սակաւք եկին 'ի
հաւանութիւն: Ապա զի՞նչ առ-
նէր. ով սքանչելեացս. քանզի
պատժոց պարտական էին մար-
դիկ, և ապա յարդարութենէն
Աստուծոյ ողորմութեան արժա-
նի գտանել, Նա՝ որ անպարտա-
կանն գտաւ առաջի Հօր իւրոյ և
հրեշտակաց, 'ի գործ արկեալ ըզ-
բազմապատիկ իմաստութիւն իւր՝
մեռաւ պարտականացս ամենե-
ցուն փոխանակ. և ջնջեալ պա-
տուեաց զձեռագիր մերոյ յան-
ցանաց: Էջ 'ի դժոխս՝ որում ոչ
էր հնար ըմբռնել 'ի մահուանէ, և
արձակեաց զմեռեալսն: Եկն առ
կենդանիս նոյն ինքն՝ և հաստա-
տեաց զնոսա: Եւ զորս յանցա-
նօքն Ադամայ 'ի ներքոյ էին դա-
տապարտութեան մահու, շնոր-
հօք անմեղութեան իւրոյ վերա-
ծեաց յարդարութիւն կենաց և
յերկիրն պարգևաց: Քանզի այս-

որպէս խոնարհեալ 'ի Պաւղոսէ յայտնեցաւ զմեծ խորհուրդն աստուածպաշտութեան, որ երևեցաւ մարմնով, արդարացաւ հոգւով, յայտնեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ 'ի հեթանոսս, հաւատարիմ եղև յաշխարհի, և համբարձաւ փառօք: Եւ մեռաւ 'ի Ներոնէին կողմն վարդապետութիւն՝ ընծայեաց պատարագ Հօր քահանայն մեծ՝ զպատուական իւր արիւն: Ծանօթս և զգուշացուցանողին զպատուիրանս, և քաջախօսէր առնել զխաղաղասիրութիւն ընդ մարդկան: Իսկ Հայրն բարի հաճեցաւ ընդ գործս ազատչելի՝ Որդւոյն սիրելւոյ, և լուծեալ զհնեաց զատապարտութիւն Ադամայ հօրն նախնոյ, ետ 'ի նա զՀոգին, սրբուել 'ի վերայ առաքելոցն զիջեալ իւր հարքն, և լուսաւորել զՀայասցուածս մտաց 'ի յայսմ վերջինս:

Յայնժամ առաւել Միածինն զմխիթարիչն՝ ցօղել 'ի Սաղիմ, և ձիւնեցոյց 'ի նա զզուարճացուցեալ թագաւորութեան՝ բան նախագուշակ եղգանզին: Որ եկն և բնակեցաւ 'ի

սիրոյս նոցա, և բնաւորական առաւել պայծառութեան և անկեղծութեան առաւելութեան սիրոյն Քրիստոսի: Եւ զի շնորհ էր ձրի փրկութեան մահուան Քրիստոսի, յաղագս այնորիկ հաստատարմութեամբ յարժանաւորս և յանարժանս տարածանի: Ուստի և 'ի միոյ բաղդատայն Գերապատուն ամենեցունց երեսք հաղորդք այսօր աշակերտացն: Այսպէս յերկնից վերայնեայց բանին՝ աղաւնակերպ զոր ըզբնորհ առաւելու մեծի: Զի որպէս քան զսերովբեանսն՝ ժողովելոյն է ախորժելի, նոյնպէս և ամենայն սերմանց Քրիստոսի խորհրդոյն՝ 'ի յայսմ առաւել պատուեցն կենի: Այս է հոգւոյն տուրք, որում խնդամ վկայեալց՝ առաքեցանել միոյ և յերկրպագանել զամենայն առ 'ի յինքենէ առաքելոյն: Այս զօր բարեպբութեան զուարթացուցէ զբոյս բանիցն Քրիստոսի և զհնեալ պտղաբեր զամնայ անօրինակն խորհրդոյն: Վասն որոյ աղաղակէ եկեղեցի. Զմեռն հանեց, այժմ մեզ ծագեցաւ և հանէն զհոգս

անդոյշ։ Յայնժամ ամենատեսուչ հայեցաւ հայրն երկնաւոր 'ի յերկիր· արդարոյց զնա յորդառատ գետով ոսկեղբ հոգւոյն, և փրթթեալ ծառկեցոյց զանազան բոյսս առաքինութեան 'ի բազմապատիկ տնկոց արմատոց, որպէս և վկայեաց մարգարէն։ Ահա ձիր՝ որ ոչ չափի· և պարգև՝ որոյ ոչ կշիռ գործոյ զուգակշի։ Ահա տուր՝ որոյ խոկութիւն ընտրութեանն ոչ պարփակի, և շնորհ՝ որոյ ոչ զեղումն գերազանց՝ մտաց սահմանի։ Ահա ողորմութիւն առատ՝ որ ամենայն թագաւորութիւն աշխարհիս հաւասարեալ՝ փոքր գտանի· և մխիթարութիւն՝ որոյ ոչ ուրախութիւն մարմնաւոր լծորդի։ Քանզի ո՞ ոք կարաց ընդ տիրելն աշխարհի՝ և զանապականութի ստանալ· կամ ո՞րում թագաւորի եղև ձեռնարկելի զմահ 'ի կեանս փոխել· կամ ո՞ր երանութիւն մարմնաւոր՝ կարաց զկեանս յաւիտենականս ընդգրկել։ Իսկ սա յիջանելն այսօր 'ի վերայ դասուց առաքելոցն՝ զօրացոյց ըղ-

բաղդուկա նոցա, զարդարանք հանուրց ախորժելեացս բաշխել ։ Քանզի սովոր նոցա առաջնել, ատուելոց զհիւանդս բժշկեցին, Թաշկինակաւ զցաւս փարատեցին, ձեռօք զմեռեալս յարուցին, զկաղս գնացուցին, զկոյրս լուսաւորեցին, առնուլ զհոգւոց աչս քան զԹէ զմարմնոց յերկինս հրաւիրեցին. անխափանաւ փառացն ժառանգորդս զմարդիկ արարին ։ Այս ապա յայս եղև, եԹէ ոչինչ յերկրաւորացս երկնայնոց արեցն զաւա[illegible] ։ Որ ոչ միայն ՚ի բանականացս եղև [illegible] ընդունակ, այլ և անշունչ տարերք զեր ՚ի վերայ մարդկան [illegible] սովոր զօրացելոյք ։ Որ և նոյն իրքն յեղանակելոյն՝ [illegible] ելից [illegible], և ասպատ հանդերձեալ ՚ի նոսա ախորդագայս ։

Քանզի ասէ. « Ես ՚ի կատարել առաքելոցն պատերազմէն՝ եկին միաբան ամենեքեան ՚ի միասին. և եղև յանկարծակի հնչիւն յերկնից եկեալ իբրև սաստիկ հողմոյ, և ե-

լից զամենայն տունն յորում նըս-
տէին ։ Եւ երևեցան նոցա բաժա-
նեալ լեզուք իբրև 'ի հրոյ, և նըս-
տաւ իւրաքանչիւր 'ի վերայ նոցա ։
Եւ լցան ամենեքեան Հոգւով սըր-
բով, և սկսան խօսել յայլևայլ
լեզուս, որպէս և Հոգին տայր
բարբառել նոցա » ։ Միաբան էին
ամենեքեան 'ի միասին, ասէ, որ-
պէս զի ցուցցէ՝ եթէ ոչ երկոտա-
սանիցն միայն, այլ և Աստուածա-
ծին կուսին ընդ նոսա, հանդերձ
կանամբքն որք պաշտէին զՅիսուս
'ի Գալիլեա, և աւետողք եղեն յա-
րութեանն ։ Ընդ որս և եօթա-
նասնիցն գունդք հանդերձ ամե-
նայն ծանօթիւք ։ Արդ եկն 'ի վե-
րայ նոցա Հոգին սուրբ ըստ նախ-
խոստմանն Քրիստոսի, որ ասաց․
Ահա ես առաքեմ զաւետիս Հօր
իմոյ 'ի ձեզ․ և դուք նստարուք 'ի
քաղաքիդ Երուսաղէմ, մինչև զգե-
նուցուք զօրութիւն 'ի բարձանց։
Եւ հնչիւն որոտման հողմոյ եհար,
որով ցուցանէր զառաւելութիւն
հեղմանն ։ Դարձեալ զի և նոյն

Հոգի էր, որ 'ի սկզբան շրջէր 'ի վերայ ջուրցն. ելից զատուցն ընդ իմանալի զօրութեանն եւ զգալի տեսակ հրոյն 'ի սքանչացուցմն տղայաբարոյիցն: Եւ ապա բաժանեցաւ 'ի հրոյն յայնմանէ լեզուք, եւ հանգեաւ 'ի վերայ իւրաքանչիւր ումեք 'ի նոցանէ. որով նշանակէր զպարգեւս շնորհի այլատարազ լեզուախօսութեանն: Ուստի եւ ընդ հանգչելն 'ի վերայ նոցա զգալի մարմնոյն՝ զգայարանացս տեսանելի լեզուքն հրեղէնք, միտք նոցա իմանալի զօրութեամբ իմաստնացեալք՝ սկսան յայլատարազ խօսս զլեզուսն շարժել: Ըստ որում ասէ. Խօսէին յայլ եւ այլ լեզուս, որպէս եւ Հոգին տայր նոցա բարբառել: Ոչ եթէ վասն զի լեզուացն շնորհ նախամեծար էր, այլ քանզի առընթեր ոչ գոյր այլ նշանակ՝ զշնորհն որով զօրացանն՝ հրատարակել: Իսկ այլատարազս խօսելով զբովանդակ ամբոխ քաղաքին ած 'ի վերայ նոցա հիացեալ, ըստ որում եւ ասէ. Եկն

վարուն ամենայն բարեպաշտութիւնն, և խոնարհեցաւ․ և պայծառանայրն ամենեքեան զարմացեալք․ և այլք վասն սքանչելեաց այլափոխմանն առաքելոցն, թէ արբեալք իցեն։ Արդ վասն ամենեցուն այսպէս գիտելի լինելոյ շնորհս, ոչ ներգործեաց 'ի նոսա Հոգին ընդ իշխանելն՝ զխօսումն Քրիստոսի, այլ զեղումն։ Զի նա ոչ ասաց՝ եթէ 'ի լեզուս խօսիք Հոգւոյն, այլ եթէ Ուսուսցէ ձեզ և յիշեցուսցէ ձեզ զամենայն զոր ինչ ասացի ձեզ։ Այլ արդ եթէ զայս առնել էին 'ի սկզբանն, ոչ այնպէս ամբոխել էին և զբազմութիւնն 'ի նշանակ առաքելութեանն իւրեանց այլազգաբարբառ խօսիւքն ձգեալ։ Վասն որոյ ամենիմաստն նախ ասէ ըզմանկունս 'ի խնճոյս խաղուց՝ զարմանալի փոփոխմամբ շփոթեաց զմտաւ։ Զի որք երէկ և այսօր արք գաղիլեացիք գռեհիկք և շինականք՝ անհաս ասեն՝ իբրև զիմաստասէրն հելլենացին ճարտարաբանեն․ և այլք 'ի պարթևական տարաշխարհիկ

բարբառս նոցա պատասխանեն: Մատթէոս որ 'ի Կափառնաում ար-նաւ, լսեմք՝ զի ընդ համեմայեցւոց լեզուն խորոխառնելով արշաւէ: Եւ Փիլիպպոս որ 'ի Բեթսայիդա գալիլեացւոց՝ արաբացւոց բարբառովն զխօսս իւր յօդէ: Յովհաննէս որ 'ի Նազարէթ անեալ՝ զո՞րդ կիլիկեցւոց ձայնիւն զմեզ հարցանէ: Եւ Թովմասու աղքալեն, որ յեթովպացւոց լեզուն զբանս մարգարէից յիշեցուցանէ: Թադէոսն այն ախմար՝ տեսէք ո՞րքան վայելուչ մեծաց Հայոց բառիւքն զբանս իւր յօդէ: Եւ Բարթուղիմէոս մանուկ՝ իբր թէ 'ի Մարս ծնեալ՝ զնոցին խօսն հնչեցուցանէ: Ո՛վ զքանչելեացս. 'ի զանազան գաւառս ծնեալք, և ախատութեամբ 'ի բարբառս նոցին վարժեցայք. և արդ տղքին՝ որք ոչ տեսին զնոյն քաղաքս՝ անաշխատ զնոցին ձայնս հնչեն: Մեծ է, ասեն, արուեստ զքանչելեացս. թէ առ ինչ ունի աւարտել՝ ոչ կարեմք նկատել:

Յայնժամ յարուցեալ Պետրոս հանդերձ մետասանիւքն համբարձ զձայն իւր, և սկսաւ տարակուսանացն լուծումն շնորհել. Արք հրէաստանեայք, և ամենեքին որ բնակեալ էք յԵրուսաղէմ, այս ձեզ յայտնի լիցի, և ունկն դիք բանից իմոց: Ոչ է արբեցութիւնս այս գինւոյ յերեք ժամու աւուրս, որպէս դուք կարծէք, այլ բաժակ է բերկրութեան, առհաւատչեայ անապականութեան, մարգարէիւք նախագուշակեալ, և յայսմ ապա աւուր խորհրդոյն 'ի լրումն աւարտեալ: Ով օրէնսուսոյցք և մարգարէից աշակերտք, այս այն է 'ի Յովելեայ ասացեալն, զոր միշտ ընթեռնուք՝ կատարեցաւ: Քանզի ահա յաւուրս յետինս եհեղ Աստուած յոգւոյ իւրմէ 'ի վերայ զանազան հասակաց մարմնաւորացս, և մարգարէանամք: Այս Յիսուս Նազովրեցի՝ որ երևեցաւ առ ձեզ նշանօք և արուեստիւք, և տարապարտ խաչեցաւ ել յերկինս՝ և նստաւ ընդ աջմ

Աստուծոյ. և զայս պարգևս ըն-
կալեալ Հոգւոյն սրբոյ 'ի Հօրէ,
սփռեաց 'ի վերայ մեր: Սա յոր-
ժամ համբառնայր յերկինս փա-
ռօք՝ մեզ ուխտեաց. և մտեալ յեր-
կինս, Հօր և Հոգւոյն հաւասար
նստեալ՝ զայս ասաց. Ես զգործն
զոր ինձ հաւատացէք՝ կատարեցի
յերկրի. զանուն Հօր իմոյ փառա-
ւորեցի առ մարդիկ. զեղծեալն 'ի
մախանաց չարին զպատկերակից
մեր՝ ընդ բնութիւն աստուածու-
թեանս մեր խառնեալ՝ սրբեցի
սքանչելապէս: Զմահ իմ փոխա-
նակ ողորմելի և տառապեալ ազգի
մարդկան տուեալ՝ զերծուցի զնո-
սա յանիծիցն. և այժմ Նովին
մարմնով եկեալ՝ առնում զերկըր-
պագութիւն յերկնաւորացս: Այ-
սուհետև քեզ եկեալ եհաս ժա-
մանակ գործոյ, ով փառակից իմ
Հոգի. պարտիս և զքոյդ մարդա-
սիրութիւն ցուցանել 'ի յերկրի.
այսուհետև քեզ ապաստան առ-
նեմ զանուն աստուածութեանս
մեր յարգել առ մարդիկ: Հայր

[illegible]

նոցա, և այժմ 'ի քեզ ամփոփա_
կեալ զնոսա ամենեսեան, որպէս
զի մի՛ լիցի 'ի նմանէ հեղգութիւն ա_
րեանն իմոյ՝ որ վասն նոցա ։ Առա_
տացայ 'ի նոսա, միով համբերողականէց
իմ Հոգւոյ, զշնորհս բժշկութեան,
զմարգարէութիւն, զխորհրդոց զգի_
տելիս, զառատելն զմեկնութիւնս ։ Եւ թէ_
պէտ և բազում անգամ խօսել
զհաստատ արքայութեանն երկնից,
ոչ մատուցանէին զունկն սիրով
առ 'ի լսել՝ այլ յորժամ բժշկու_
թիւնս մարմնոյ կատարէի, մե_
ռեալս յարուցանէի, կաղս գնա_
ցուցանէի, զկուրաց աչս բանայի,
ամենեցուն սէրն առ իս ածեալ
առատանայր ։ Զհաց հոգւոց ըղ_
բանս իմաստութեան տայի, և ոչ
ոք զգաստանայր . իսկ յորժամ
զհաց մարմնոցն առատապէս ե_
տու 'ի յագուրդ նոցա, այնչափ
յորդորեցան 'ի սէր իմ, մինչև կա_
մէին յափշտակել և թագաւոր
զիս կացուցանել ։ Այս է Ճանա_
պարհ մեծաց ազգի մարդկան, զոր
փորձեցի . անհաւատացեալ են՝ զայս

նոցա խոստացեալ վերին բարեացն խորհել։ Ոչ են ծանօթ երկնաւոր փառաւորութեանն, այլ միշտ ընդ երկիր յածին. կարծեօք ունին զայս ճշմարտութիւն, և այն է համարեալ առ նոսա կեանք վայելուչ։ Վասն որոյ գու զաղաղայութիւն մտաց նոցա նախ նշանօք և աքանչելեօք զարմացո, և զկարծիս նոցա 'ի հաւատս հաւանութեանն՝ բժշկութեան շնորհիւն ուղղեաս։ Մի՛ արգելցես զառատութեան քո շնորհս, 'ի փառս և 'ի գովեստ աստուածութեանս մեր բաշխել։ Մեծ է, զի որպէս երկինս, նոյնպէս և երկիր լցցի փառօք աստուածութեանս մեր. և որպէս զհրեշտակս՝ սոյնպէս զմարդիկ ստասցուք անուանս մեր օրհնաբանիչս։ Ոչ է զարմանք եթէ զմեր արարածն մոլորեալ՝ մերով բազմապատիկ զօրութեամբ առ մեզ նուաճեսցուք։ Արդ էջ աղաչեմ, էջ, զի պաշտարեալ է տարակոյսն զնոսա։ Փոքր ինչ 'ի անօրէնութեան մահուն մեկնեցայ, և երկուանք որպէս

ըծննդականի պաշտօնեայ զիմ ա-
շակերտս, մինչ երագեալ զպա-
րութիւնն՝ մխիթարեցի զնոսա։
Մինն 'ի մետասանիցն ոչ էր անդ,
և տասանցն վկայելոյ ոչ հաւատայր
վասն յարութեանն. մինչև դար-
ձեալ յայտնեցայ նոցա, և զխո-
ցուած կողիցս՝ հաւատ նմին մը-
տացն ետու շօշափել։ Եւ այժմ
իմ ճանապարհ արարեալ ընդ եր-
կինս, մի՛ կարճմտութիւն նոցա
գայթակղեսցի 'ի մխիթարութենէ
քո յուսոյդ։ Վասն որոյ երա-
գեալ մխիթարեա զորդեակսն իմ
և զաշակերտսն։ Գնա հանգիր 'ի
նոսա, որպէս խոստացայ նոցա, և
վարդապետեալ յիշեցո նոցա զա-
մենայն առ յինէն ասացեալսն։

Յայնժամ սլացեալ ամենակարն
զօրութիւն, փրկականն առատու-
թի՛, հեզութեան աղբիւրն, մար-
դասէր շնորհն, բարութեան Հո-
գին, հեզումն առատութեանն Աս-
տուծոյ, անցանէր ահեղ որոտ-
մամբ ընդ դասակարգութիւնս ան-
մարմնականացն պարուց. և աքան-

ջանցեալ պատկերն հիացմանցն նահատակութեանց երկնաւոր զօրացն։ Վասն զի զոր ցանկային ընդաղօտ տեսանել, նայեցան իսկական էութեամբն դիմեալ, 'ի մերայ երկրածին ազգի մարդկան ախտակալ։ Քանզի էջ բոլորովին անձնաւորութիւն Հոգւոյն սրբոյ այսօր 'ի դասս առաքելոցն գնդի, որպէս միածինն 'ի յարգանդ կուսին։ Եւ որ եկն, այլ ոչ մեկնեցաւ. այլ մնաց յեկեղեցի Քրիստոսի ըստ անսուտ խոստմանն իւրն փեսայի, որ ասաց. Ընդ ձեզ բնակեսցէ, և ընդ ձեզ եղիցի յաւիտեան։ Որ և զօրացոյց այսօր զառաքեալսն, և նոցա մատակարարութեամբն՝ զընդհանուր աշխարհս։ Զի և սմա առաւել քաղցրացաւ ճաշակ մարդկան փրկութեան, ընդ որս եկաց և բնակեցաւ։ Ուստի և Պետրոս կրելով յինքեան զՀոգին, զստելն Անանիայի ոչ մարդկան ստայր, այլ Աստուծոյ. Ընդէ՛ր, ասէ, եդիք 'ի մտի ստել Աստուծոյ և փորձել զՀո-

զՀգն Աստուծոյ, զՀս կամելով պատրել. ոչ մարդկան ստեցիք, այլ Աստուծոյ: Սորա շնորհն՝ 'ի դնելն զձեռս առաքելոցն՝ հանգեաւ 'ի վերայ Ստեփաննոսի, որ և անդէն զօրացաւ առնել նշանս և արուեստս մեծամեծս: Սա արդարև որպէս Թագաւոր եկեղեցւոյ՝ որոշէր զՊաւղոս և զԲառնաբաս 'ի գործ բանին իւրոյ սպասաւորութեանն: Սա զօմանս ընտրեաց յառաքելութիւն, զօմանս 'ի մարգարէութիւն, զայլս 'ի հովուութիւն և 'ի վարդապետութիւն. որպէս Մատաթեայ զառաքելութիւնն վիճակեաց, և Ագաբեայ և Տիմոթեայ՝ զմարգարէութիւնն, և երիցանցն Եփեսոսի եկեղեցւոյն՝ զհովուութիւն և զվարդապետութիւն. Զգոյշ լերուք, ասէ, հօտիդ՝ որում եդ զձեզ Հոգին սուրբ տեսուչս և վարդապետս: Սա արձակեաւ համարձակեցոյց զեկեղուս նիւթեղէնս կոչել հայր զԱստուած, որ նստի 'ի կառս հրեղէնս, և թևասքողեալ պաշտի 'ի

փառացն անմահին բարգաւաճութեանն,
և խռնեցան. և սքանչանային ա-
մենեքեան զարմացեալք. և այլք
վասն սքանչելեացն այլափոխմանն ա-
ռեկին, թէ արբեալք իցեն: Արդ
վասն ամենեցուն այսպէս գիտելի
լինելոյ շնորհիս, ոչ ներգործեաց
'ի նոսա Հոգւոյն ընդ իշխանելն` զխոս-
տումն Քրիստոսի, այլ զկերպաւն:
Զի նա ոչ ասաց` եթէ 'ի լեզուս
խօսիք Հոգւովս, այլ եթէ Ու-
սուսցէ զձեզ և յիշեցուսցէ զձեզ
զամենայն զոր ինչ ասացի ձեզ:
Այլ արդ եթէ զայս առնել էին
'ի սկզբանն, ոչ այնպէս ամբո-
խնել էին և զբազմութիւնն 'ի
նշաւակ անուսութեանն իւրեանց այ-
լատարազ խօսիւքն ձգեալ: Վասն
որոյ ամենիմաստն նախ առաջէս ըն-
ծանեկաւ 'ի խնճոյս խաղողոյ` զար-
մանալի փոփոխմամբն չփոթեաց
զնոսա: Զի որք երէկ և այսօր արք
զաւկեկեցիք զռեհիկք և չինականքն`
սոքա ասեն` խեղդ զիմաստունս Հել-
լենացիս Ճարտարաբանսն. և այլք
'ի պարթևական տարբաշխարհէն

բարբառաւ նոցա պատասխանեն։ Պետրոս որ 'ի Կափառնաւում ունէր, լուաք՝ զի ընդ հատկանայեյոց լեզուն խորոտաբարով արշաւէ։ Եւ Փիլիպպոս որ 'ի Բեթսայիդա գալիլեացւոց՝ արաբացւոց բարբառոյն զխօսս իւր յօդէ։ Յովհաննէս որ 'ի Նազարէթ սնեալ՝ զմօրդ Կիլիկեցւոց ձայնիւն զմեզ հարցանէ։ Եւ Թովմաս ուղղա լեզուն, որ յեթովպացւոց լեզուն զբանս մարգարէից յիշեցուցանէ։ Թադէոսն այն տխմար՝ ասելէք որքան վայելուչ մեծաց Հայոց բառիւքն զբանս իւր յօդէ։ Եւ Բարթողիմէոս մանուկ՝ իբր թէ 'ի Մարա ծնեալ՝ զնոցին խօսն հնչեցուցանէ։ Ո՛վ զքանչելեացս. 'ի ղանազան գաւառս ծնեալք, և աշխարհաւթեամբ 'ի բարբառս նոցին վարժեցայ. և ահա առքին՝ որք ոչ տեսին զնոյն քաղաքս՝ անաշխատ զնոցին ձայնս հնչեն։ Մեծ է, ասեն, արուեստ զքանչելեացս. թէ ստ ինչ ունի աւարտել՝ ոչ կարեմք նկարել։

Յայնժամ յարուցեալ Պետրոս հանդերձ մետասանիւքն համբարձ զձայն իւր, և սկսաւ տարակուսանացն լուծումն շնորհել. Արք հրէաստանեայք, և ամենեքեան որ բնակեալ էք յԵրուսաղէմ, այս ձեզ յայտնի լիցի, և ունկն դիք բանից իմոց: Ոչ է արբեցութիւնս այս գինւոյ յերեք ժամու աւուրս, որպէս դուք կարծէք, այլ բաժակ է բերկրութեան, առհաւատչեայ անապականութեան, մարգարէիւք նախագուշակեալ, և յայսմ աւուր խորհուրդն 'ի լրումն աւարտեալ: Ով օրէնսուսոյցք և մարգարէից աշակերտք, այս այն է 'ի Յովելեայ ասացեալն, զոր միշտ ընթեռնուք՝ կատարեցաւ: Քանզի ահա յաւուրս յետինս եհեղ Աստուած յոգւոյ իւրմէ 'ի վերայ զանազան հասակաց մարմնաւորացս, և մարգարէանամք: Այս Յիսուս Նազովրեցի՝ որ երևեցաւ առ ձեզ նշանօք և արուեստիւք, և տարապարտ խաչեցաւ, եւ յերկինս՝ և նստաւ ընդ աջմէ

Աստուծոյ. և զայս պարգևս ըն-
կալեալ Հոգւոյն սրբոյ 'ի Հօրէ,
սփռեաց 'ի վերայ մեր: Սա յոր-
ժամ համբառնայր յերկինս փա-
ռօք՝ մեզ ուխտեաց. և մնեալ յեր-
կինս, Հօր և Հոգւոյն հաւասար
նստեալ՝ զայս ասաց. Ես զգործն
զոր ինձ հաւատացեք՝ կատարեցի
յերկրի. զանուն Հօր իմոյ փառա-
ւորեցի առ մարդիկ. զեղծեալն 'ի
մախանաց չարին զպատկերակից
մեր՝ ընդ բնութիւն աստուածու-
թեանս մեր խառնեալ՝ սրբեցի
զքանչելապէս: Զմահ իմ փոխա-
նակ ողորմելի և տառապեալ ազգի
մարդկան տուեալ՝ զերծուցի զնո-
սա յանիծիցն. և այժմ նովին
մարմնով եկեալ՝ առնում զերկրր-
պագութիւն յերկնաւորացս: Այ-
սուհետև քեզ եկեալ եհաս ժա-
մանակ գործոյ, ով փառակից իմ
Հոգի. պարտիս և զքոյդ մարդա-
սիրութիւն ցուցանել 'ի յերկրի.
այսուհետև քեզ ապաստան առ-
նեմ զանուն աստուածութեանս
մեր յարգել առ մարդիկ: Հայր

իմ ներքնոց և նեթող զղաղաղաւան՝ ա-
րամ զաւն խոստովանեցայց ՚ի Հնդկաց
առ նոսա՝ մարմնոյ իմ աղաւաղա-
րաղանն. առ ոմն զիս առաւհաւաստա-
չեայ ՚ի նոցանէ, և այլ նոցա զդեղ
խաղաղութիւն: Եղ այժմիկ սիրոյ
աղբեւր սիրով առ նոսա, և միան-
թարբեամ զօրս ՚ի պատերազմաւութեան
մայրն՝ ներգեհ և անցաւոր կենաց
պատուաւորքն: Դարձո զնոսա ՚ի նահան-
րութեանցն զոր ՚ի զուարթ խոստովանե-
ցուցանէ թշնամին, նայեա՛լ յայս
բազմապատիկ օթեվանս՝ զոր
պատրաստեցեր նոցա: Բաշխեա
նոցա խնամատուութիւն առատ, զի մի՛
եղեռնագործն մոլորեցուցանէ զնո-
սա: Հաղորդեցայ կարեաց նոցա,
և ծանեայ փորձիւ, զի տկար և
դիւրաբեկործան բնութեան են մի-
ձանկեալ. վասն այնորիկ աղաչեմ,
անմեկնելի լեր ՚ի նոցանէ, և զօրա-
ցո զնոսա ընդդէմ ամենայն փոր-
ձանաց: Նահանջեա զկամս մարմ-
նոյն, և զօրացո զկամս մտացն:
Քեզ տամ զնոսա. քեզ յանձն
առնեմ զնոսա. զքեզ խոստովանեցայց

նոցա, և այժմ 'ի քեզ ամփոփեա-
լեալ զնոսա զամենեսեան, որպէս
զի մի՛ լիցի 'ի նմանէ հեղումն ա-
րեանն խնդրոյ՝ որ վասն նոցա: Աստ-
ուածայ 'ի նոսա, ծով համբերողականեց
իմ Հոգւոյ, զշնորհս բժշկութեան,
զմարգարէութիւն, զխորհրդեանն զգե-
րեմս, զառատն զմեկնութիւն: Եւ թէ-
պէտ և բազում անգամ խօսէի
զճառս արքայութեանն երկնից,
ոչ մատուցանէին զունկն սրտով
առ 'ի լսել: այլ յորժամ բժշկու-
թիւնս մարմնոյ կատարէի, նշա-
նաւորս յարուցանէի, կաղս գնա-
ցուցանէի, զկուրաց աչս բանայի,
ամենեցուն սէրն առ իս անձնալ
աստուածանայր: Զհայց հոգւոց ըզ-
բանն խնամատութեան տայի, և ոչ
ոք զգաստանայր. իսկ յորժամ
զհայց մարմնոցն առատանայէս ե-
տու 'ի յագուրմն նոցա, այնչափ
յորդորեցան 'ի սէր իմ, մինչև կա-
մէին յափշտակել և թագաւոր
զիս կացուցանել: Այս է ճանա-
պարհ մնայ աշխի մարդկան, զոր
փորձեցի. անխափանեցեալ են՝ զայս

նոցա խոստացեալ վերին բարեացն խորհել։ Ոչ են ծանօթ երկնաւոր փառաւորութեանն, այլ միշտ ընդ երկիր յածին. կարծեօք ունին զայս ճշմարտութիւն, և այն է համարեալ առ նոսա կեանք վայելուչ։ Վասն որոյ գու զազրայութիւն մտաց նոցա նախ նշանօք և սքանչելեօք զարմացո, և զկարծիս նոցա 'ի հաւատս հաւանութեան՝ բժշկութեան շնորհիւն ուղղեա։ Մի արգելցես զառատութեան քո շնորհս, 'ի փառս և 'ի գովեստ աստուածութենս մեր բաշխել։ Մեծ է, զի որպէս երկինս, նոյնպէս և երկիր լցցի փառօք աստուածութեանս մեր. և որպէս զհրեշտակս՝ սոյնպէս զմարդիկ ստասցուք անուանս մեր օրհնաբանիչս։ Ոչ է զարմանք եթէ զմեր արարածն մոլորեալ՝ մերով բազմապատիկ զօրութեամբ առ մեզ նուաճեսցուք։ Արդ էջ աղաչեմ, էջ, զի պաշտարեալ է տարակոյսն զնոսա։ Փոքր ինչ 'ի անօրէնութեան մահուն մեկնեցայ, և երկուանք որպէս

զծննդականի պաշարեաց զիմ աշակերտս, մինչ երագեալ զկարութիւնն՝ մխիթարեցի զնոսա։ Մինն 'ի մետասանիցն ոչ էր անդ, և տասանցն վկայելոյ ոչ հաւատայր վասն յարութեանն. մինչև դարձեալ յայտնեցայ նոցա, և զխոցուած կողիցս՝ հաւատ նմին մըտացն ետու շօշափել։ Եւ այժմ իմ ճանապարհ արարեալ ընդ երկինս, մի՛ կարծմտութիւն նոցա զայթագղեսցի 'ի մխիթարութենէ քո յուսոյդ։ Վասն որոյ երագեալ մխիթարեա զորդեակն իմ և զաշակերտսն։ Գնա հանգիր 'ի նոսա, որպէս խոստացայ նոցա, և վարդապետեալ յիշեցո նոցա զամենայն առ յինէն ասացեալսն։

Յայնժամ սլացեալ ամենակարն զօրութիւն, փրկականն առատութի, հեզութեան աղբիւրն, մարդասէր շնորհն, բարութեան Հոգին, հեղումն առատութեանն Աստուծոյ, անցանէր ահեղ որոտմամբ ընդ դասակարգութիւնս անմարմնականացն պարուց. և պքան-

չարչարել պատկերան հրաշամանք նա-
հատակութիւնք երկնաւոր զօ-
րացն: Աստ զի զոր ցանկային ընդ-
աղօտ տեսանել, նայեցան իսկա-
կան էութեամբն դիմեալ, 'ի մե-
րայ երկրածին ազգի մարդկան
ստանալ: Քանզի էջ բոլորովին
անձնաւորութիւն Հոգւոյն սրբոյ
այսօր 'ի գաւառ առաքելոցն գնդի,
որպէս միածինն 'ի յարգանդ կու-
սին: Եւ որ եկն, այլ ոչ մեկնե-
ցաւ. այլ մնաց յեկեղեցի Քրիս-
տոսի ըստ անսուտ խոստման իւրն
փրկչին, որ ասաց. Ընդ ձեզ բնա-
կեսցէ, և ընդ ձեզ եղիցի յաւի-
տեան: Որ և զօրացոյց այսօր զա-
ռաքեալսն, և նոցա մատակարա-
րութեամբն՝ զընդհանուր տիե-
զերս: Զի և սմա առաւել քաղց-
րացաւ ճաշակ մարդկան փրկու-
թեան, ընդ որս եկաց և բնակե-
ցաւ: Ուստի և Պետրոս կերեալ
յինքեան զՀոգին, զատելն Անա-
նիային ոչ մարդկան ստայր, այլ Աս-
տուծոյ. Ընդէ՞ր, ասէ, եդիք 'ի մտի
ստել Աստուծոյ. և փորձել զՀո-

զիմն Աստուծոյ, զիս կամելով պատ-
րել. ոչ մարդկան ստեցիք, այլ
Աստուծոյ: Սորա շնորհն՝ 'ի գնեմն
ղձեալ առաքելոցն՝ հանդերձ 'ի
վերայ Ստեփանոսի, որ և անդէն
զօրացաւ տանել նշանս և ա-
րուեստս մեծամեծս: Սա արգա-
րեալ որպէս Թագաւոր եկեղեցւոյ՝
սրոշէր զՊաւղոս և զԲառնաբաս
'ի գործ բանին իւրոյ սպասաւո-
րութեանն: Սա զոմանս ընտրեաց
յառաքելութիւն, զոմանս 'ի մար-
գարէութիւն, զայլս 'ի հովուու-
թիւն և 'ի վարդապետութիւն.
որպէս Մատաթեայ զառաքելու-
թիւնն վիճակեաց, և Ագաբեայ և
Տիմոթեայ՝ զմարգարէութիւնն, և
երիցանցն Եփեսոսի եկեղեցւոյն՝
զհովուութիւն և զվարդապետու-
թիւն. Զայս լուր, տես, հո-
գիդ՝ որում եդ զձեզ Հոգին սուրբ
տեսուչս և վարդապետս: Սա ար-
ձակեալ համարձակեցոյց զերկուս
նիւթեղէնս կոչել հայր զԱս-
տուած, որ նստի 'ի կառս հրե-
ղէնս, և Թեւաքողեալ պաշտի 'ի

հրեղէն յանմարմնականացն. Զի տայք զհոգին որդեգրութեան, որով աղաղակեմք աբբայ հայր. Նոյն ինքն հոգին վկայէ հոգւոյս մերոյ եթէ եմք որդիք Աստուծոյ: Սա ուսմամբ տայ բան իմաստութեան, այլում բան գիտութեան, միւսումն հաւատք զերկինս փոփոխելոյ, և այլում զօրութիւն աքանչելի գործս կատարելոյ: Սա օծանէ զմիտս մեր՝ ըստ Յովհաննու, և ուսանէ քրիստոսընկալս. և յայսմ օծութենէ զօրանամք գիտել զամենայն: Սա լուսաւոր առնէ զաչս սրտից մերոց գիտել զյոյս կոչման մերոյ, և զմեծութիւն փառաց ժառանգութեան, և զլայնութիւն և զերկայնութիւն սիրոյն Քրիստոսի: Վասն որոյ արհամարհեցաք զերևելիս, և փափաքեմք աներևութեց: Եւ հոգւովս՝ Քրիստոս 'ի մեզ բնակեալ, մեռոյց զզգայարանս մարմնոյ՝ հեշտութեան մեղաց, և կենդանացոյց զբանական հոգիս՝ արդարութեան խորհրդոցն յուսով: Որով զօրա-

ցեալ կոխեցին մարդիկ զնեղութիւն և զանձկութիւն, զհալածանս, զսով և զմերկութիւն, ըզսուր, զոր կանս և զհանդերձեալսն, պայծառացեալ հոգւոմն 'ի գիտութիւն սիրոյն Քրիստոսի: Սա որ քննէ զխորս Աստուծոյ՝ քննէ և զսիրտս մարդկան. և տեսեալ զտկարութիւն բնութեանս՝ 'ի թիկունս հասանէ տկարութեան մերում, և բարեխօս լինի 'ի հեծութիւնս անմռունչս վասն եկեղեցւոյ առ Աստուած: Եւ ինքն սիրողացն զԱստուած յամենայն գործս բարիս գործակից լինի հանապազ: Ամենեցուն կամի զփրկութիւն, ամենեցուն սպասէ հաւատոց, որպէս զի 'ի Նուիրելն՝ զհաւատոյ սերմանեսցէ 'ի նոսա շնորհս և զօրութիւնս հոգևորս:

Կամիս գիտել զչափ սիրոյ սորա առ մարդիկ. յարեաց 'ի կառս ներքինւոյն, որպէս երբեմն Փիլիպպոս. տես թէ որպէս միով հաւատով հարցմանն տուաւ հոգին փոխանակ. Տէր, ասէ, աղա-

չեմ գրեր, վասն Ենոք տանէ մար-
գարէն զայս, թէ վասն այլոյ ու-
րուք։ Դաւան եղև ուղիղ հար-
ցուածն մանկ Հոգւոյն յանձն ներ-
քինոյն, և պատրաստեալ տեղի
բանիցն Փիլիպպոսի, մինչև եկեալ
ըղոյն առաջնորդեր. և իջեալ Հոգին
ուսուցիչ ներքնոյն, առաջնորդ
համարեցաւ այլ արտաքնոյ առաջնոր-
դ Փիլիպպոսի։ Այս է Հոգւոյն արդ-
րոյ պաշտպանելն աշխարհի. այս
քան է նորա մխիթարելն զմարդ-
իկ։ Ոչ զեթողացեալն խոտորէ, ոչ
զհեթանոսս անարգէ, ոչ զՀրեայ-
յարգէ. ամենեցուն զձեռն համա-
սար ընձեռէ։ Միայն զՀաւատա-
յօժարութեան սրտի՝ նշան շնոր-
հին խնդրէ՝ ի մեզ առ՝ փափագե-
և ի նոյն փոյթանակեալ ջան-
զանազան շնորհի՝ զեկեղեցւոյ մա-
կուսեա ձատատապայթէ։ Եւ գրգեալ
զնոսա շնորհօք՝ առ սէր Հօրն ձգ-
ի հեշտութենէ զբազմանեց աշխար-
հիս։ Զի տղայոց խաղալիկ՝ նշանք
և լեզուախօսութիւնն ի Հոգւոյ
առեալ. և կաթն մանկանց՝ շնորհն

բժշկութե, և յաղագս ողորմութեանց զօրու-
թեանց. նաև կատարելոցն մատա-
կարարէ հաստատուն կերակուր,
որ է սէրն Աստուծոյ։ Որպէս ա-
ղաղակէ որ ժառանգելոցն. Նա է
ունելոյն մաքրադրութեն, և զխոհե-
ցեալ զաստուածային գիտութիւն, և հաս-
տատուն մինչև զերկնային փոփոխելոյ,
և սէր ոչ ունիցիմ, ոչինչ օգտիմ։
Զայսն և առաքելոցն բարձրագոյն
յառաջէր. Աղօթս առնեմ և ծունր
դնեմ, առանց մեզ՝ ոչ հոգի ճշմա-
րտագործութեան, այլ որդիքն ի-
մաստութեան, որ լուսաւորէ զայս
սրտից ի գիտութեան բարձրութեան
և երկայնութեան, խորութեան
և լայնութեան սիրոյն Քրիստոսի։
Վասն այսորիկ և ծնանելոց և ըն-
դունելոց աղբերսն ի Հոգւոյն՝ երբ և
զանձնադրութեան արժանաւոր ի մեզ։
Արդ Հոգւոյն խնամութեան և համ-
բերութեան՝ մեզ ներգործէ ի մեզ մե-
ղանչելոց. և զսէրն Քրիստոսի
բաշխեալ ընդ մեզ յորդորեալ առաջ
Հոգւոյն։ Մի որ կարծեսցէ Տէր ա-
ռնուլ զՅիսուս, եթէ ոչ ի

նմանեն նոսա զաղջամուղջն ընկալցի: Այլ թէ որք մտանէին յաւուրն՝ առանց կոչման ուրեք հրամանի, երբեւ զկախարդն Սիմոն փորձող առնուլ Հոգւոյն՝ 'ի գնաւթէ առաձարիս հերքեցի: Կնիք է սմնուր 'ի վերայ խորհրդանշիւր անզգամաց եկեղեցւոյ սրբոյ Քրիստոսի, որ պարսպեալ պահէին ամենայն յիւրաքանչիւր պատուէս շնորհի: Քանզի որ հաստատեաց զմեզ ձեօք հանդերձ 'ի Քրիստոս՝ Աստուած է, որ եւ զառհաւատչեայ Հոգւոյն 'ի սիրտս մեր և կնքեաց զմեզ: Վարդապետ է, ուսուցանել և յիշեցուցանել զառ 'ի Քրիստոսէ ասացեալսն ամենայն ճշմարտութեամբ. որպէս խոստացաւ, թէ Յորժամ եկեսցէ նա Հոգին ճշմարտութեան, առաջնորդեսցէ ձեզ ամենայն ճշմարտութեամբ: Ճարտարապետ է իմաստուն, որ շինէ զօտարս և զպանդխտեալս 'ի վերայ հիման առաքելոց և մարգարէից, առ 'ի լինել զչափ հասակի կատարելութեանն Քրիստոսի: Գտեա

է յորդառատ առողջանոց մնայ
մարդկան, որ արբուցանէ զակօսս
իմաստից մտաց, և զուարթացու-
ցանէ ցօղովն իւրով զզանազան
բոյսս առաքինութեան ծաղկանց,
որպէս ասաց Քրիստոս, գետք յո-
րովայնէ հաւատացելոց իւրոց բղ-
խել 'ի Հոգւոյն, ըստ որում նա-
խանձաւորաց մարգարէն։ Վերա-
կացու է արթուն, հրահանգիչ
կարգաց եկեղեցւոյ, և որոշող իւ-
րաքանչիւր աստիճանաց և պաշ-
տօնոյ, որ եդ նախ զառաքեալս,
երկրորդ զմարգարէս, երրորդ ըզ-
վարդապետս, ընդ որս զզօրու-
թիւնս և զշնորհս բժշկութեան,
ազգս լեզուաց և թարգմանու-
թիւնս լեզուաց։

Հոգիս ներգործութեան՝ յօրի-
նէ զպատուակարգութիւն աստիճա-
նաց տաճարին 'ի համանմանու-
թիւն երկնաւորացն պարուց, հա-
գեար երգով միշտ Աստուածոյ խօ-
սակցելով ցնծութեամբ։ Հոգիս
այս ծննանի զմանկունս եկեղեցւոյն
Քրիստոսի՝ յորդեգրութիւն Հօրն

երկնաւորն՝ յարդարանել ընտրելոց աւարտմանն։ Հոգին այս սուրբ ըն- բացուցանէ զձեռս քահանայա- պետաց 'ի ձեռնհասութեան, քահանայից 'ի նուիրագործու- թիւն, սարկաւագաց 'ի պաշտօ- նէութիւն եկեղեցւոյ սրբոյ։ Նա յարդարեցանէ ժառանգս աթոռոյ ե- կեղեցականաց սպասաւորց. զոմանս կարգէ 'ի պաշտօն բանին, զայլս 'ի հեզութիւն հոգւոյ, զերկուս յընթեր- ցուածս գրոց։ Ի սմանէ մկրտեալքն ըն- դունին, նահատակքն զինեցան, կանայքն արիացան, արքն քաջա- ցան։ Սորա զօրութեամբ բղխէ 'ի խաչանիշ փայտից՝ պտղաբերեալք, 'ի կատարեալ յարկաց՝ նշանաքն, յա- կերաց սրբոց՝ բժշկութիւն ախտից և ցաւոց ձեռնհասք։ Նա է ամենայն երկիր աղօթաւորութեամբ առաջս, և օդս մաքրեցաւ յիմանալի ստորս։ Ընդ մեզ է հաւանաբար, և ամենայն ինչ մեր՝ սորա է ձեռնհասիւ սորա- գն։ Որոյ առաւել անկեալ 'ի մե- րայ երկնաւոր մերոց մաղթեմացոք.

Ո՛վ Աստուած յԱստուածոյ, և

նորոգող ամենայնի, սուրբ Հոգի.
'ի քո խնամս պահպանութեան՝
համբուն քաջ դհօսս իւր արար ա-
պաստան, և ախնեաց զձառա-
ղայթ քո յեկեղեցի իւր մինչև յա-
ւիտեան: Ի քեն շարժին լեզուք
մեր 'ի պատարագս օրհնութեան,
և անձինք մեր կարգեցան 'ի սպաս
զանազան ընորհաց քոց պաշտա-
մանց: Զքեզ աղաչեմք ամենեքին
միաբան, և խօսիմք ընդ քեզ հա-
մարձակ՝ որդիք երկանց արգանդի
քո ծննդեան: Մի զարշիր 'ի հօտէ
քումմէ վասն հոտոյ մեղաց պաղ-
րութեան, և մի տրտմիր վասն ան-
պարկեշտ բանի բարբառման. այլ
ձնամ ընդ մեզ հաշտութեամբ մին-
չև 'ի կէտն աւարտման, և լեր ու-
ղեկից յերկնային քո խորանսդ:
Ո'վ Տէր, և զարտաքսեալքս 'ի
վայրս նժդեհութեան՝ պարսպեալ
պահեա 'ի թշնամեաց նետից խո-
ցտման: Զունիմք զօրութն հան-
դիմանալ 'ի մարտ ճգնութեան,
խնդրեմք հառաչմամբ՝ մի տար
զմեզ 'ի փորձանս զարանակալին

չարութեան։ Յուր ծարաւեայս ըղձալի սրտիս քո արբեցութեան, զմատառուակեալն այսօր 'ի սուրբ վերնատան։ Զի մխիթարեսցուք 'ի խշտիս մերոյ տրտմութեան, և 'ի հանդերձեալ կենացն յոյս կալցուք ապաստան։ Ո՛վ բարերար սուրբ Հոգի, և յայս նուէրս` որ 'ի քոյոցս քեզ բուրումն օրհնութեան, հատուցեալ քաղցրութեանս, Աստուած իմ Հոգի հեզութեան։ Եւ քեզ օրհնութիւն 'ի մէջ մի բերան, ընդ Հօր և Որդւոյ 'ի մշտնջենաւոր կեանս և անվախճան. Ամէն։

ՑԱՆԿ

ՅԱՆԿ ԱՆՈՒԱՆՑ

42

